

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

*Moldavian Journal
of International Law
and International Relations*

*Молдавский журнал
международного права
и международных отношений*

**Nr. 2
2009**

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Publicație periodică științifico-teoretică și informațional-practică
fondată de Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova

Asociați:

Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova

Universitatea de Studii Europene din Moldova

ISSN 1857-1999

Apare de 4 ori pe an

Nr. 2, 2009

CONSILIUL REDACȚIONAL:

Alexandru BURIAN

doctor habilitat în drept, profesor universitar
(președinte)

Natalia CHIRTOACĂ

doctor în drept, conferențiar universitar
(secretar științific)

Cristina CEBAN

doctor în drept, conferențiar cercetător
(secretar de redacție)

Victoria ARHILIUC

doctor habilitat în drept, profesor cercetător

Oleg BALAN

doctor în drept, conferențiar universitar

Valentin BENIUC

doctor habilitat în politologie

Jose Luis IRIARTE ANGEL

doctor în drept, profesor universitar (Spania)

Anatolii KAPUSTIN

doctor habilitat în drept, profesor universitar (Rusia)

Sergiu NAZARIA

doctor habilitat în politologie

Dumitra POPESCU

doctor în drept, profesor universitar (România)

Alla ROȘCA

doctor habilitat în politologie, profesor universitar

Alexandru ROMAN

doctor habilitat în istorie, profesor universitar

Vasilii SACOVICI

doctor habilitat în politologie, conferențiar universitar (Belarusi)

Iurie SEDLEȚCHI

doctor în drept, profesor universitar

Leonid TIMCENCO

doctor habilitat în drept, profesor universitar (Ucraina)

Consilier editorial: *Serghei MARAR*

Lector: *Cristina BREAZU-URSU*

Tehnoredactare computerizată: *Victoria DIUCAREVA*

ADRESA NOASTRĂ:

str. 31 august 1989, nr. 82, Chișinău, Republica Moldova, MD 2012,

Tel. (37322) 23.33.10

Fax: (37322) 23.45.41

e-mail: aburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com

© Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, 2009

**МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**
Научно-теоретический и информационно-практический журнал, созданный

Ассоциацией Международного Права Молдовы

Ассоциированные учредители:

**Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы
Молдавский государственный институт международных отношений**

Европейский Университет Молдовы

ISSN 1857-1999

Выходит 4 раза в год

№. 2, 2009

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

Александр БУРИАН

доктор юридических наук, профессор
(председатель)

Наталья КИРТОАКЭ

кандидат юридических наук, доцент
(ученый секретарь)

Кристина ЧЕБАН

кандидат юридических наук, доцент
(редакционный секретарь)

Виктория АРХИЛЮК

доктор юридических наук, профессор

Олег БАЛАН

кандидат юридических наук, доцент

Валентин БЕНЮК

доктор политических наук

Хосе Луис ПРИАрти АНХЕЛ

доктор права, профессор (Испания)

Анатолий КАПУСТИН

доктор юридических наук, профессор (Россия)

Сергей НАЗАРИЯ

доктор политических наук

Думитра ПОПЕСКУ

доктор права, профессор (Румыния)

Алла РОШКА

доктор политических наук, профессор

Александр РОМАН

доктор исторических наук, профессор

Василий САКОВИЧ

доктор политических наук, доцент (Беларусь)

Юрий СЕДЛЕЦКИЙ

кандидат юридических наук, профессор

Леонид ТИМЧЕНКО

доктор юридических наук, профессор (Украина)

Редактор консультант: *Сергей МАРАР*

Редактор: *Кристина БРЯЗУ-УРСУ*

Компьютерная верстка: *Виктория ДЮКАРЕВА*

НАШ АДРЕС:

str. 31 august 1989, nr. 82, Chişinău, Republica Moldova, MD 2012,

Tel. (37322) 23.33.10

Fax: (37322) 23.45.41

e-mail: aburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com

© Молдавский Журнал Международного Права и Международных отношений, 2009

MOLDAVIAN JOURNAL
OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS
Scientific - theoretical and information-practical periodical publication founded by
International Law Association of the Republic of Moldova

Association founders:

Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova
Moldavian State Institute of International Relations
University of European Studies of Moldova

ISSN 1857-1999

Published quarterly

Nr. 2, 2009

EDITORIAL BOARD:

Alexander BURIAN

Doctor Habilitat of Law, Full Professor
(chairman)

Natalia CHIRTOACA

Doctor of Law, Associate Professor
(scientific secretary)

Cristina CEBAN

Doctor of Law, Associate Professor
(editorial secretary)

Victoria ARHILIUC

Doctor Habilitat of Law, Professor

Oleg BALAN

Doctor of Law, Associate Professor

Valentin BENIUC

Doctor Habilitat of Political Science

Jose Luis IRIARTE ANGEL

Doctor of Law, Professor (Spain)

Anatolii KAPUSTIN

Doctor Habilitat of Law, Professor (Russia)

Sergei NAZARIA

Doctor Habilitat of Political Science

Dumitra POPESCU

Doctor of Law, Professor (Romania)

Alla ROȘCA

Doctor habilitat of Political Science, Professor

Alexandru ROMAN

Doctor Habilitat of History, Professor

Vasilii SACOVICI

Doctor Habilitat of Political Science, Associate Professor (Belarus)

Iurie SEDLETSCHI

Doctor of Law, Professor

Leonid TIMCENCO

Doctor Habilitat of Law, Professor (Ukraine)

Consulting editor: *Sergei MARAR*

Editor: *Cristina BREAZU-URSU*

Design and Layout: *Victoria DIUCAREVA*

OUR ADDRESS:

str. 31 august 1989, nr. 82, Chișinău, Republica Moldova, MD 2012,

Tel. (37322) 23.33.10

Fax: (37322) 23.45.41

e-mail: aburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com

© **Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2009**

SUMAR

DREPT INTERNATIONAL PUBLIC

- **Cristina CEBAN.** Protecția juridică a pădurilor și a vegetației forestiere și impactul reducerii pădurii asupra schimbărilor climatice și a mediului înconjurător8
- **Diana SÎRCU.** Modalități de soluționare a diferendelor maritime12
- **Dumitra POPESCU.** Consolidarea unității dreptului internațional public și rolul său în asigurarea armonizării reglementărilor18

DREPT EUROPEAN

- **Theodore N. TSEKOS.** Modelarea Administrării Publice: Tradiția administrativă normativă contra celei operaționale în cadrul statelor membre ale UE 24

DREPT INTERNATIONAL PRIVAT

- **Aurel BĂEȘU.** Modalitățile de evaluare a prejudiciului cauzat prin neexecutarea contractului în dreptul comerțului internațional 30

RELATII INTERNAȚIONALE

- **Alexandru BURIAN.** Teoria relațiilor internaționale în sistemul științelor politice 38

TRIBUNA DOCTORANDULUI

- **Aliona CARA.** Persoanele care exercită activitate notarială ca gardă la hotarele țării47
- **Alexandr SVETLICNI.** Noi reguli în arbitrajul comercial al Republicii Moldova: un pas înainte?52
- **Ana HARUTA.** Relațiile bilaterale ale Republicii Moldova și Statului Israel: realități și perspective 59
- **Cristina BURIAN.** Apariția și evoluția fenomenului migrației și cadrul juridic european (La aparición y la evolución del fenómeno de la migración y el marco jurídico europeo) 65
- **Cristina BOIAN.** Unele considerente cu privire la noțiunea de azil diplomatic prin prisma Convenției de la Havana (1928)77
- **Natalia BEREGOI.** Realitățile mediatice din Republica Moldova în contextul integrării europene 82
- **Oleana CHINDÎBALIUC.** Concepția politicii energetice, diplomației energetice și securității energetice în contextul analizei geopolitice contemporane a relațiilor internaționale86
- **Raluca ENESCU.** Cadrul juridic privind asigurarea securității maritime internaționale 92
- **Rodica NICHIFOR.** Mecanismele instituționale de cooperare ale NATO și UE cu statele din Sud – Estul Europei: paradigmă nouă în stabilitatea regională98

TRIBUNA DISCUȚIONALĂ

- **Oleg BALAN.** Prevenirea și reprimarea crimelor de război, crimelor împotriva umanității și genocidului în conflictele armate.104

RECENZII

- **Alexandru BURIAN.** Recenzie asupra lucrării „Drept internațional public: în scheme”, autor dr., conf. univ. Natalia Chirtoacă. 120

NOUTĂȚI ȘTIINȚIFICE

- Cerințele privind publicațiile în **Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale**123
- Date despre autori 126

СОДЕРЖАНИЕ

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО

- **Кристина ЧЕБАН.** Правовой режим лесопользования, лесной растительности и воздействие сокращения лесов на изменения климата и окружающей среды 8
- **Диана СЫРКУ.** Средства разрешения морских споров 12
- **Думитра ПОПЕСКУ.** Консолидация целостности международного публичного права и его роль в обеспечении гармоничного управления. 18

ЕВРОПЕЙСКОЕ ПРАВО

- **Теодор Н. ЦЕКОС.** Моделирование административного управления: административно-правовая традиция против оперативной традиции в рамках государств-членов Европейского Союза 24

МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- **Аурел БЭЕШУ.** Способы определения ущерба причиненного неисполнением договора в международном коммерческом праве 30

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

- **Александр БУРИАН.** Теория международных отношений в системе политических учений 38

ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

- **Алена КАРА.** Лица, совершающие нотариальные действия как охрана на границе государства 47
- **Александр СВЕТЛИЧНЫЙ.** Новые нормы в коммерческом арбитраже Республики Молдова: шаг вперед? 52
- **Анна ХАРУЦА.** Двусторонние отношения Республики Молдова и Государства Израиль: состояние и перспективы развития 59
- **Кристина БУРИАН.** Появление и эволюция феномена миграции и европейское законодательство (La aparição y la evolución del fenómeno de la migración y el marco jurídico europeo). . . 65
- **Кристина БОЯН.** Некоторые аспекты определения дипломатического убежища, предусмотренные Гаванской конвенцией (1928 г.) 77
- **Наталья БЕРЕГОЙ.** Медийные реалии Республики Молдова в контексте европейской интеграции 82
- **Оляна КИНДЫБАЛЮК.** Энергетическая политика, энергетическая дипломатия, энергетическая безопасность в контексте современного геополитического анализа международных отношений 86
- **Ралука ЕНЕСКУ.** Юридический аспект обеспечения международной морской безопасности 92
- **Родика НИКИФОР.** Институциональные механизмы сотрудничества НАТО и ЕС со странами Юго-Восточной Европы: новая парадигма региональной стабильности 98

ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА

- **Олег БАЛАН.** Предупреждение и пресечение военных преступлений, преступлений против человечности и геноцид в ходе вооруженных конфликтов 104

РЕЦЕНЗИИ

- **Александр БУРИАН.** Рецензия на работу «Международное публичное право (в схемах)», автор: к.ю.н., доцент Наталия Киртоака 120

НОВОСТИ НАУЧНОГО МИРА

- Требования к оформлению рукописей статей, направляемых для публикации в журнале Молдавский журнал международного права и международных отношений. 123
- Наши авторы 126

CONTENTS

PUBLIC INTERNATIONAL LAW

- **Cristina CEBAN.** The legal protection of woods and silvan vegetation, the impact of wood reduction on climate changes and environment 8
- **Diana SIRCU.** Mechanisms of maritime disputes resolutions 12
- **Dumitra POPESCU.** Consolidation of international public law unity and its role in maintenance of harmonious reglementations. 18

EUROPEAN LAW

- **Theodore N. TSEKOS.** Modeling Public Administration: normative-administrative tradition versus operational within EU member states 24

PRIVATE INTERNATIONAL LAW

- **Aurel BAESU.** The modalities of assessment of the damage caused by the breach of contract in the International Trade Law 30

INTERNATIONAL RELATIONS

- **Alexander BURIAN.** International Relations Theory in the System of Political Sciences 38

THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS

- **Alena CARA.** Persons who carry out notary activities as a state border guard 47
- **Alexandr SVETLICNII.** The new rules for commercial arbitration in the Republic of Moldova: a step forward? 52
- **Anna HARUTSA.** The bilateral relations between the Republic of Moldova and State of Israel: state and perspectives of development 59
- **Cristina BURIAN.** The occurrence and evolution of migration phenomenon and European legislation (La aparición y la evolución del fenómeno de la migración y el marco jurídico europeo) 65
- **Cristina BOIAN.** The considerations regarding the definition of diplomatic asylum through the prism of Havana Convention (1928) 77
- **Natalia BEREGOI.** The median realities of the Republic of Moldova within the context of European integration 82
- **Olyana KINDIBALYK.** The concept of energy policy, energy diplomacy and energy security within the context of modern geopolitical analysis of the international relations 86
- **Raluca ENESCU.** The legal aspect of the maintenance of international maritime security 92
- **Rodica NICHIFOR.** The institutional mechanisms of cooperation of NATO-EU with the states of South Eastern Europe: a new paradigm of regional stability 98

THE TRIBUNE OF DISCUSSION

- **Oleg BALAN.** The prevention and suppression of war crimes against humanity and genocide in armed conflicts 104

REVIEWS

- **Alexander BURIAN.** Review regarding the work “International Public Law” (in schemes) author – Natalia Chirtoaca, Doctor of Law, assistant professor 120

SCIENTIFIC NEWS

- The requirements for manuscript submission to the **Moldavian Journal of International Law and International Relations** 123
- **About authors** 126

PROTECȚIA JURIDICĂ A PĂDURILOR ȘI A VEGETAȚIEI FORESTIERE ȘI IMPACTUL REDUCERII PĂDURII ASUPRA SCHIMBĂRILOR CLIMATICE ȘI A MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR

Cristina CEBAN,
doctor în drept,
conferențiar cercetător, IISD

THE LEGAL PROTECTION OF WOODS AND SILVAN VEGETATION, THE IMPACT OF WOOD REDUCTION ON CLIMATE CHANGES AND ENVIRONMENT

For today, the infringement of ecological communications in ecosystems is quite a global problem. The leading ecologists of the world consider that the destruction of wood is inevitable through two-three generations. Fires that arise because of natural or anthropogenic factors, make dominating negative impact on condition and dynamics of wood ecosystems, cause a considerable material and ecological damage.

Considering a concept of "wood" through a legal prism, it is necessary to notice that it is connected with formation of special wood fund. It comprises wood plantings with the land on which they grow, land intended for cultivation of woods, land necessary for needs of forestry, and the bogs located among the lands, stony scatterings, sand and other types of land that do not enter in other categories of lands.

ПРАВОВОЙ РЕЖИМ ЛЕСОПОЛЬЗОВАНИЯ, ЛЕСНОЙ РАСТИТЕЛЬНОСТИ И ВОЗДЕЙСТВИЕ СОКРАЩЕНИЯ ЛЕСОВ НА ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА И ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

На сегодняшний день нарушения экологических связей в экосистемах стали глобальными проблемами. Ведущие экологи мира считают, что через два-три поколения гибель леса неизбежна. Пожары, которые возникают по причине природных или антропогенных факторов, оказывают негативное воздействие на состояние и динамику лесных экосистем, наносят значительный материальный и экологический ущерб.

Рассматривая понятие «лес» сквозь юридическую призму, стоит отметить, что понятие леса связано с формированием особого лесного фонда. В него входят: лесные насаждения с землями, на которых они произрастают, земли, предназначенные для выращивания лесов, земли, необходимые для нужд лесного хозяйства, и расположенные среди этих земель болота, гольцы, каменистые россыпи, пески и иные земли, не отнесенные к другим категориям земель.

Pădurea, această măreață realizare a naturii, sursă a tuturor bunurilor materiale, izvor nesecat de sănătate, bucurie și bogăție sufletească a omului, deschide multe pagini interesante în fața celui ce vrea să o privească mai îndeaproape, care va folosi excursiile, călătoriile sale nu numai pentru a găsi un loc unde să-i priască mai bine mâncarea sau să-și curețe mai comod mașina, ci va căuta să înțeleagă această lume naturală care îl înconjoară, îl desfată, îl odihnește. Adevărata fericire este a celor ce cunosc și nu a ignoranților, ignoranța făcându-l pe om indiferent, iar indiferența crește încet dar ireversibil¹.

Prin gestionarea corectă și profesionistă atât din punct de vedere a masei lemnoase, cât și pe bază de suprafață împădurită, se poate menține un echilibru real, care poate avea efecte extraordinare pentru omenire, contribuind benefic la diminuarea procesului de încălzire globală și obținând astfel echilibrul ECO-

LOGIC mult râvnit. Astfel, prin sistemul creat se poate observa o deschidere totală și o trecere treptată spre pârgھیile civilizațiilor moderne, pentru ca viața noastră să fie liniștită, în sănătate deplină și plină de succese.

Terenurile cu destinație forestieră, acoperite de păduri sau alte forme de vegetație forestieră alcătuiesc *fondul forestier național*. Potrivit Codului Silvic, fondul forestier național este format din *păduri, terenuri destinate împăduririi sau care servesc nevoilor de cultură, producție ori administrație silvică, iazuri, albiile ale pâraielor, terenuri neproductive incluse în amenajamentele silvice*, indiferent de natura dreptului de proprietate. Fondul forestier național mai cuprinde: terenurile în curs de regenerare, cele degradate și poienile stabilite prin amenajamentele silvice să fie împădurite; pepinierele, solariile, plantațiile, culturile de răchită și cele cu arbuști ornamentali și fructiferi;

terenurile destinate asigurării hranei vânatului și animalelor din dotarea unităților silvice; terenurile date în folosință temporară personalului silvic, terenurile ocupate de construcții și cele aferente acestora, drumuri și căi ferate forestiere, fazanerii, crescătorii de animale etc.

Pădurea reprezintă și un filtru biologic de purificare a apelor poluate superior oricărui mijloc tehnic realizat de om și aceasta pentru că solurile forestiere – prin structură, porozitate, bogăție de humus, existența unei vieți organice intense, permeabilitate, aerare – ajută la autoepurarea apelor degradate (studiile arătând că apele uzate au fost descărcate de toate substanțele poluante)².

În ceea ce privește acest rost al pădurilor de a ține pământul pe coaste trebuie remarcate o serie de realități. Mai întâi, realitatea este aceea că arborii folosesc pentru nevoile lor o cantitate însemnată de apă, lucru dovedit prin faptul că ținuturile mlăștinoase s-au însănătoșit și desecat prin simpla lor împădurire (din contra, regiunile păduroase sănătoase au devenit smărcoase și bolnave de îndată ce s-a tăiat pădurea). O altă realitate este, că între pădure și izvoare (volumul acestora) există o legătură strânsă în sensul că “despăduririle au întotdeauna, ca urmare, diminuarea numerică a izvoarelor și micșorarea masei lor de apă, și, din contra, unde au loc împăduriri apar izvoare noi, iar cele vechi se îmbogățesc în apă”.

În lucrările de specialitate și în literatura silvică, în general, s-a vorbit și se vorbește de o multitudine de funcții ale pădurii, de foloase diverse pe care pădurea le oferă omenirii. Prin „funcție” se înțelege acțiunea prin care este angajată o pădure în raport cu obiectivele social-economice³.

Specialiștii clasifică funcțiile pădurii în următoarele categorii: de alimentație, de apărare, economică, de protecție, ecologică și funcția socială sau de recreere.⁴

Ecosistemele forestiere au constituit dintotdeauna haina protectoare a formării și evoluției învelișului solurilor.

Importanța funcției de protecție a pădurii va rezulta și în urma analizării impactului asupra mediului înconjurător, al diminuării suprafețelor împădurite.

Protecția juridică a fondului forestier este asigurată prin următoarele acte normative: Legea nr.1515-XII din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător, Legea nr.887-XII din 21.06.1996 – Codul silvic, Legea fondului funciar nr.18/1991, Legea nr. 591-XIV din 23.09.1999 cu privire la spațiile localităților urbane și rurale, Legea nr. 1041 din 15.06.2000 pentru ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate, Hotărârea de Guvern nr. 106 din 27.02.1996 cu privire la măsurile de asigurare a

ocrotirii pădurilor, perdelelor forestiere de protecție și a altor plantații silvice etc.

Pentru încălcarea normelor privind protecția pădurilor poate fi antrenată răspunderea civilă, convențională și penală, după caz. În legislația specială privind protecția fondului funciar, la aceste trei forme ale răspunderii juridice se mai adaugă încă două: răspunderea disciplinară și răspunderea materială. Aceasta se explică prin faptul, că legislația silvică stabilește suficiente prohibiții și obligații pe seama angajaților unităților silvice, care pentru faptele săvârșite în cadrul raportului juridic de muncă pot fi trași la răspundere disciplinară sau/și materială de către cei care îi angajează (adică de către anumite unități ale administrației silvice).

Pădurile joacă un rol determinant și în atenuarea schimbărilor climatice. În Republica Moldova primele preocupări referitoare la încălzirea globală și schimbările climatice s-au concretizat în anul 1992, prin semnarea Convenției-cadru a Națiunilor Unite asupra Schimbărilor Climatice. În anul 1995 Republica Moldova și-a manifestat în mod clar voința politica de a îndeplini angajamentele ce derivă din acest document, prin ratificarea Convenției (Legea nr. 404-XII din 12.06.1995). Ulterior, țara noastră și-a întărit acest angajament, prin semnarea Protocolul de la Kyoto la aceasta Convenție în 1997, fiind apoi ratificată prin Legea nr.29-XV din 13.02.2003. Între problemele prioritare înscrise pe ordinea de zi a celei de a 15-a Sesiuni ordinare a Comitetului Pădurilor din cadrul FAO s-a regăsit și cea referitoare la „schimbările climatice și Protocolul de la Kyoto: Chestiuni cheie privitoare la păduri”. Principalele aspecte în legătură cu această problemă au fost următoarele:

- pădurile acționează ca adevărate rezervoare care captează carbonul în biomasa acumulată și în sol antrenând o absorbție majoră a CO₂ atmosferic;

- schimbările survenite în utilizarea terenurilor și, în primul rând, cele care au la bază despăduririle în zonele tropicale reprezintă la ora actuală circa 20% din emisiile de CO₂ datorate acțiunii omului;

- pentru a cuantifica contribuția pădurilor la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră se impune necesitatea efectuării unui inventar global pe termen lung al surselor și rezervoarelor de stocaj al carbonului;

- după aprecierile Grupului Interguvernamental al Experților asupra evoluției climatului (GIEC) în intervalul 1995 – 2050 fixarea carbonului la scară mondială decurgând din reducerea ritmului despăduririlor, din regenerarea naturală a pădurilor și din intensificarea plantațiilor și a practicilor agroforestiere ar putea conduce la o reducere cu 12 – 15% a emisiilor de CO₂.

Sunt de menționat și alte atribuții deosebite ale pădurii de influențare majoră asupra mediului înconjurător și de asigurare a echilibrului ecologic;

- pădurea este unanim recunoscută ca fiind și un excelent depoluant al atmosferei: 1 ha de pădure de molid reține 32 tone praf, de pin - 56 tone, iar de fag - 63 tone; procesele metabolice din interiorul biocenozelor forestiere conferă pădurii însușiri de filtru biologic absorbant și de ecran viu prin care se produc efecte de purificare a atmosferei din jur. Pădurile îmbogățesc aerul cu ioni negativi, iar anumite specii de arbori și arbuști elimină substanțe antimicrobiene și cu efect distructiv asupra unor viruși;

- pădurea este un foarte bun și indispensabil regulator hidrologic; s-a constatat că pădurile au un rol benefic asupra precipitațiilor, acestea fiind mai mari cu circa 20% față de zonele geografice fără păduri.

Într-un studiu relativ recent, Agenția Europeană de Mediu apreciază că începând din perioada preindustrială și până în zilele noastre, gazele cu efect de seră au crescut în cantitate echivalentă cu o creștere de circa 50% a CO₂. Consecința unui asemenea fenomen a fost creșterea temperaturii aerului la suprafața pământului, începând din anul 1900 cu aproximativ 0,6 grade Celsius. La scară regională este evidentă schimbarea unor extreme sau a unor indicatori ai variabilității climatului, cum ar fi: mai puține înghețuri în tot mai multe regiuni întinse sau o creștere a ponderii precipitațiilor în rândul evenimentelor climatice extreme. Pagubele datorate dezastrului legat de evenimente climatice extreme au crescut dramatic. Asupra schimbărilor climatice pădurea are un impact hotărâtor, cei mai importanți factori fiind: precipitațiile, frecvența dintre precipitațiile totale și evapotranspirații, umiditatea solului, frecvența evenimentelor climatice extreme, cum sunt perioadele secetoase sau excesiv de călduroase, temperatura și durata sezonului de vegetație.

La scară globală, ca urmare a efectului creșterii temperaturii se va realiza o schimbare a zonelor de vegetație către poli, fiind afectate latitudinile mijlocii și mari; în emisfera noastră, pădurile boreale se vor deplasa către nord spre tundră, în timp ce zona de vegetație mediteraneană și stepele subtropicale se vor muta spre zona temperată.

Există deja semne clare, îngrijorătoare, care ne avertizează că acțiunile de distrugere a pădurilor, în special a celor din proprietatea privată aparținând persoanelor fizice, dar și din proprietatea publică locală, continuă și se pot amplifica în perioada următoare în contextul în care procesul de retrocedare a pădurilor continuă. Pentru stoparea fenomenului se impun cel puțin următoarele măsuri:

- intensificarea acțiunilor de pază a pădurilor prin intermediul structurilor RNP sau prin cele ale proprietarilor de pășuni private;

- creșterea rolului și eficienței actului de control exercitat de structurile statului privind respectarea regimului silvic;

- perfecționarea legislației silvice existente și adoptarea unor acte normative noi vizând integritatea fondului forestier și gestionarea durabilă a pădurilor;

- sprijinirea proprietarilor de păduri în asigurarea unei bune administrări silvice;

- implementarea în sistemul cadastrului forestier a unui mecanism de control al integrității fondului forestier public și privat;

- extinderea suprafeței pădurilor și a altor forme de vegetație forestieră, în concordanță cu tendințele pe plan mondial, exprimate în documentele oficiale ale FAO, cu planurile de amenajare complexă a teritoriului și cu principiile dezvoltării rurale;

- ameliorarea calității ecosistemelor forestiere, prin optimizarea compozițiilor de împădurire și a materialelor de reproducere;

- adoptarea unor măsuri și organizarea unor manifestări și acțiuni de conștientizare a opiniei publice și a factorilor de decizie asupra rolului și importanței pădurilor în atenuarea schimbărilor climatice.

Dacă e să ne referim la cooperarea internațională în domeniul protecției pădurii este de menționat faptul, că importanța acestora pentru viața pe pământ în general și pentru omenire în special a fost recunoscută de toți specialiștii și de toate guvernele statelor lumii. La etapa actuală, când integritatea pădurii se află în mare pericol, cel puțin sub acțiunea a doi factori defrișarea necontrolată și poluarea, statele dezvoltate ale lumii au simțit nevoia unei cooperări între ele pornind de la concluzia evidentă, că neprotejarea pădurilor poate avea consecințe dintre cele mai grave asupra omenirii în general, dar nu numai asupra populației unui stat sau a altuia. Efectele dispariției pădurilor nu se resimt numai în interiorul granițelor unui stat ci asupra unor mari regiuni sau chiar continente. Din păcate, cu toate cele peste 20 Conferințe și Congrese internaționale, nu s-a reușit înlăturarea pericolului, iar efectele se văd în fiecare zi pe tot globul.

Cele mai importante întruniri oficiale internaționale în legătură cu pădurea și mediul înconjurător au fost: Conferința de la Paris din 1901 – prima conferință mondială pe probleme de silvicultură; Conferințele de la Roma din 1922 și 1926, când s-a organizat primul Congres forestier mondial (19 aprilie – 05 mai 1926); Congresul de la Budapesta din 10 – 14 septembrie 1936; Conferința de la Quebec din octombrie 1945, prin care s-a înființat Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO); Con-

gresul forestier mondial de la Seattle din 29.08.1960 (sub egida ONU); Conferința de la Nairobi din 1971 pe tema deșertificării; Convenția de la Berna din 19.09.1979 la care Republica Moldova a aderat prin Legea nr. 1546-XII din 23.06.1993.

La 30.10.1980 Adunarea generală a ONU a proclamat ca responsabilitate istorică a statelor protejarea naturii în interesul generațiilor prezente și viitoare. Această proclamare a responsabilității a fost considerată ca o fază pregătitoare a adoptării Cartei Mondiale a Naturii, care a fost adoptată la 28 octombrie 1982⁵.

Numai prin concertarea tuturor factorilor expuși mai sus și ai altora, va fi posibilă, într-o perioadă nu prea îndepărtată, reinstituirea și dezvoltarea unei conștiințe forestiere, în primul rând la proprietarii de păduri și apoi la publicul larg, condiție fundamentală pentru promovarea unei concepții ecologice moderne, pentru protejarea și conservarea mediului înconjurător.

Sigur că, întocmirea, adoptarea și perfectarea ulterioară permanentă a complexului de acte normative ce țin de subiectul protecției juridice a pădurilor este condiția primară și absolut necesară, însă pentru ameliorarea situației reale existente în fiecare țară este indispensabilă și elaborarea mecanismelor specifice adecvate și concrete ce țin de asigurarea implementării fiecărui act normativ principal și perfectărilor suplimentare adecvate.

Bibliografie:

1. M. Bleahu. *Privește înapoi cu mânie...privește înainte cu spaimă. Valențele ecologiei politice*. Ed. Economică, București, 2001.

2. M. Bleahu. *Arca lui Noe în secolul XXI. Ariile protejate și protecția naturii*. Ed. "Național", București, 2004.

3. M. Duțu. *Dreptul comunitar al mediului*. Ed. Economică, București, 1997.

4. E. Lupan. *Dreptul mediului*. Ed. "Lumina-Lex", București, 2001.

5. E. Lupan, M. Șt. Minea, A. Marga. *Dreptul mediului Tratat elementar*. Ed. "Lumina-Lex", București, 1997.

6. Ioan Milescu. *Economia forestieră*. Grupul Editorial Crai Nou-Mușatinii, Bucovina Viitoare 2002.

7. Ilie Mușat, *Pădurea-scut și bogăție a naturii*. Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980.

8. Nicolae Pătrășcoiu, Tudorel Toader, Grigore Scripcaru. *Pădurile și Recreerea*, Ed. Ceres, București, 1987.

9. D. Marinescu. *Dreptul mediului înconjurător*. Ed. "Șansa SRL", București, 1996.

10. M. Negulescu și colectivul. *Protecția mediului înconjurător*. Manual general, Ed. Tehnică, București, 1995.

11. Gh. Mohan, A. Ardelean. *Ecologie și protecția mediului*. Ed. "Scaul", București, 1993.

12. Vl. Rojanschi, Fl. Bran, Gh. Diaconu. *Protecția și ingineria mediului*. Ed. Economică, București, 1997.

13. Vl. Rojanschi, Fl. Bran. *Politici și strategii de mediu*. Ed. Economică, București, 2002.

14. Fl. Făiniș. *Dreptul mediului*. Ed. Publishing House, București, 2005.

15. Legislația ecologică a Republicii Moldova (1996-1998), Chișinău 1999.

16. Legislația ecologică a Republicii Moldova (1999-2000), Chișinău 2001.

Referințe bibliografice:

¹ Ilie Mușat-Pădurea-scut și bogăție a naturii, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980.

² Gh. Popescu, Pădurea și omul, pag. 92.

³ Ioan Milescu, Economia forestieră, Grupul Editorial Crai Nou-Mușatinii, Bucovina Viitoare 2002, pag.175.

⁴ Nicolae Pătrășcoiu, Tudorel Toader, Grigore Scripcaru, Pădurile și Recreerea, Ed. Ceres, București, 1987, pag. 4.

⁵ În vigoare pentru Republica Moldova din 23.06.1993.

Copyright© Cristina CEBAN, 2009.

MODALITĂȚI DE SOLUȚIONARE A DIFERENDELOR MARITIME

Diana SÎRCU,
doctor în drept,
conferențiar universitar

СРЕДСТВА РАЗРЕШЕНИЯ МОРСКИХ СПОРОВ

Принцип мирного разрешения морских споров, имея основополагающее политико-правовое значение при регулировании международных отношений в такой области государств как использование Мирового Океана, появился вместе с использованием морских или водных ресурсов. Данный принцип, как фундаментальный принцип международного публичного права, предусматривает разрешение всех международных разногласий мирным путём. Создание такого обязательства в сфере использования и освоения Мирового Океана, по сути, будет служить интересам государств, и как следствие, послужит сокращению конфликтов, которые могут возникнуть в данной сфере.

MECHANISMS OF MARITIME DISPUTES RESOLUTIONS

The principle of peace settlement of maritime disputes, having a fundamental politico-legal importance in the development of international relations in such area of state's activity as the use of the World Ocean, has appeared together with the use of maritime or aquatic resources. The given principle, being a basic principle of international public law, provides a peaceful settlement of all international disagreements. Creation of such obligation in the sphere of use and exploitation of the World Ocean, in fact, would serve state's interests, and as consequence, would reduce the conflicts, arising in the given field.

Principiul soluționării pe cale pașnică a diferendelor maritime, apărut odată cu folosirea resurselor mării sau resurselor acvatice, are o importanță politico-juridică în reglementarea relațiilor internaționale, în așa sferă a activității statelor, cum este folosirea Oceanului Planetar. Acest principiu nu este altceva decât o aplicare ramurală a principiului fundamental al dreptului internațional public potrivit căruia toate diferendele internaționale trebuie rezolvate exclusiv prin mijloace pașnice. A crea o astfel de obligație în procesul explorării și exploatării Oceanului Planetar, de fapt, ar conveni intereselor statelor și, în consecință, ar contribui la reducerea conflictelor care pot apărea în această activitate¹.

Acțiunile unilaterale ale unor state în orice regiune maritimă, neluând în considerare interesele altor subiecți ai dreptului internațional, pot prejudicia interesele comunității mondiale. De exemplu, mărirea jurisdicției naționale asupra unui spațiu maritim alăturat aduce prejudicii intereselor altor state, deoarece micșorează marea liberă și zona internațională a spațiilor submarine, care sunt deschise pentru folosirea liberă și rațională.

Interesele umanității pot fi încălcate și prin folosirea excesivă a resurselor maritime de către un stat în limitele jurisdicției sale sau daunele pot fi cauzate altor state în legătură cu poluarea mediului maritim.

Cum arată practica internațională, diferendele maritime apar cel mai des prin realizarea următoarelor acțiuni:

- stabilirea hotarelor mării teritoriale,
- determinarea hotarelor platoului continental,
- demarcarea zonelor economice exclusive,
- extragerea de către mai multe state a acelorași resurse acvatice sau a resurselor diferite, dar în una și aceeași regiune,
- exercitarea navigației libere în regiunile, ce se află sub jurisdicția altui stat,
- poluării mărilor.

Prin urmare, putem menționa că prin *diferend maritim internațional* se înțelege acea confruntare obiectivă de interese între subiecții dreptului internațional în legătură cu folosirea Oceanului Planetar, care opune contestații de ordin juridic între părțile implicate.

Pentru prima dată mijloacele de soluționare pașnică a diferendelor maritime au fost prevăzute de Convenția asupra dreptului mării de la Montego Bay din 1982, fiindu-le consacrată o parte specială și anume – Partea XV, care face trimiteri punctuale la alte articole, secțiuni, părți și anexe ale convenției.

Astfel convenția la articolul 279 reafirmă principiul fundamental al dreptului internațional public, potrivit căruia statelor le revine obligația de a rezolva orice diferend, care ar putea să apară între ele în legătură cu interpretarea sau aplicarea acesteia, prin mijloace pașnice, conform Cartei ONU. În consecință, ea oferă mai multe mijloace diplomatice și jurisdicționale de soluționare a diferendelor maritime, pe care statele sunt libere să le aleagă pe cele mai potrivite pentru diferendul lor.

Mijloacele diplomatice. Astfel dintre mijloacele politico-diplomatice convenția recomandă negocierea și concilierea.

Negocierea. Potrivit articolelor 283-284 atunci când apare un diferend între statele părți în legătură cu interpretarea sau aplicarea convenției, părțile în litigiu vor proceda imediat la un schimb de păreri privind rezolvarea diferendului prin negocieri sau orice stat parte poate invita cealaltă sau celelalte părți să supună diferendul unei concilieri după o procedură specială. Această procedură este prevăzută la anexa V la convenție.

Concilierea. Dacă invitația unei părți de a supune diferendul maritim unei proceduri de conciliere a fost acceptată de cealaltă parte, procedura de conciliere se declanșează printr-o notificare scrisă. Comisia de conciliere se compune din cinci conciliatori desemnați de pe o listă întocmită de Secretarul General al ONU², pentru întocmirea căreia fiecare stat-parte la convenție este abilitat să desemneze patru conciliatori, care se bucură de cea mai înaltă reputație de imparțialitate, de competență și de integritate. Numele unui conciliator va rămâne pe listă până când acesta este retras de către statul-parte care l-a desemnat.

Partea care declanșează procedura concilierii numește doi conciliatori, care se aleg de pe lista enunțată din care unul poate să fie dintre cetățenii săi. Aceste numiri trebuie să fie menționate în notificare. Cealaltă parte la diferend va numi în același mod doi conciliatori în termen de 21 de zile de la primirea notificării. Dacă numirile nu sunt făcute în termenul prevăzut, partea care a declanșat procedura poate, în săptămâna care urmează după expirarea acestui termen, fie să pună capăt procedurii printr-o notificare adresată celeilalte părți, fie să ceară Secretarului General al ONU să efectueze aceste numiri. Secretarul General al ONU va efectua numirile necesare, alegând, cu consultarea părților la diferend, persoane care figurează pe lista conciliatorilor, în termen de 30 de zile de la primirea unei astfel de cereri.

Într-un termen de 30 de zile de la data ultimei numiri, cei patru conciliatori desemnați vor numi un al cincilea de pe lista de conciliatori, care va fi președinte. Dacă numirea nu este făcută în termenul prevăzut, fiecare parte poate, în săptămâna care urmează după expirarea acestui termen, să ceară Secretarului General al ONU să efectueze această numire conform aceleiași procedurii. Dacă părțile nu convin altfel, comisia de conciliere își stabilește singură procedura.

În termen de 12 luni de la constituirea sa comisia trebuie să prezinte raportul său. Pentru întocmirea lui, ea poate, cu consimțământul părților la diferend, să invite orice stat parte să-i prezinte punctul de vedere,

verbal sau scris. Hotărârile de procedură, recomandările și raportul comisiei vor fi adoptate cu majoritatea membrilor săi. Comisia poate supune atenției părților orice măsură susceptibilă de a facilita rezolvarea pe cale amiabilă a diferendului. Comisia ascultă părțile, examinează pretențiile și obiecțiile lor și le face propuneri în scopul de a le ajuta să ajungă la o rezolvare a diferendului pe cale amiabilă. Raportul va conține eventualul acord intervenit sau, în lipsa acestuia, concluziile sale asupra tuturor problemelor de fapt sau de drept referitoare la obiectul diferendului, precum și recomandările pe care le consideră potrivite în scopul unei rezolvări amiabile. Raportul se depune la Secretarul General al ONU și se transmite părților în diferend. Acest raport, inclusiv toate concluziile sau recomandările conținute, nu este obligatoriu pentru părțile în diferend.

Procedura de conciliere este încheiată în următoarele cazuri:

1. atunci când diferendul a fost rezolvat,
2. când părțile au acceptat sau o parte au respins recomandările din raport printr-o notificare scrisă adresată Secretarului General al ONU,
3. la expirarea unei perioade de 3 luni de la data comunicării raportului părților. Onorariile și cheltuielile comisiei vor fi suportate de către părțile la diferend. Printr-un acord aplicabil numai diferendului respectiv, părțile la diferend pot conveni să deroge de la acesta procedură.

Modalități jurisdicționale de soluționare a diferendelor maritime. Cu unele excepții, orice diferend referitor la interpretarea sau aplicarea convenției, care nu a fost rezolvat prin negociere sau conciliere, va fi supus, la cererea uneia din părți la diferend, mijloacelor jurisdicționale prevăzute de articolul 287 al convenției. În acest sens, atunci când semnează sau ratifică convenția, ori aderă la aceasta, sau în orice moment după aceea, un stat va fi liber să aleagă, printr-o declarație scrisă, unul sau mai multe dintre următoarele mijloace de rezolvare a diferendelor:

1. Curtea Internațională de Justiție,
2. Tribunalul Internațional pentru Dreptul Mării, inclusiv Camera pentru Rezolvarea Diferendelor referitoare la Teritoriile Submarine,
3. Tribunalul arbitral,
4. Tribunalul arbitral special.

Primul mijloc jurisdicțional, Curtea Internațională de Justiție, este o jurisdicție cu o competență materială generală în rezolvarea diferendelor internaționale, prin urmare studiul ei este consacrat în cadrul unei alte instituții a dreptului internațional. Celelalte mijloace dispun de o competență specială, limitându-se numai la diferendele apărute din activitățile maritime.

*Tribunalul internațional pentru dreptul mării (TIM)*³. Tribunalul internațional pentru dreptul mării este o jurisdicție internațională care funcționează în baza Convenției din 1982 și a Statutului său, care constituie Anexa a VI-a la convenție. Plus la aceasta, Tribunalul și-a stabilit printr-un regulament propriu modul în care își exercită atribuțiile și își adoptă regulile de procedură⁴. Tribunalul își are sediul în orașul Hamburg.

TIM este compus din 21 membri independenți, aleși dintre persoanele care se bucură de cea mai înaltă reputație de echitate și integritate și care posedă o competență recunoscută în domeniul dreptului mării. La constituirea tribunalului trebuie să se asigure reprezentarea principalelor sisteme juridice din lume și o repartitie geografică echitabilă. Tribunalul nu poate avea în componența sa mai mult de un cetățean al aceluiași stat și mai puțin de trei membri din fiecare grup geografic definit de către Adunarea Generală a ONU. Fiecare stat poate desemna cel mult două persoane.

Membrii Tribunalului sunt aleși prin vot secret în cadrul unei reuniuni a statelor-părți, convocată de către Secretarul General al ONU (la prima alegere) și după procedura fixată de către statele-părți (la alegerile ulterioare), de pe o listă a candidaților. Membrii TIM sunt aleși pentru 9 ani și sunt reeligibili. Membrii TIM nu pot exercita nicio funcție politică sau administrativă, nici să fie asociați în mod activ sau să aibă interese financiare în nici una din operațiunile unei întreprinderi care se ocupă de explorarea sau exploatarea resurselor mării sau ale fundurilor marine sau altă utilizare comercială a mării sau a fundurilor marine. Membrii Tribunalului nu pot exercita în nici un proces funcțiile de agent, consilier sau avocat.

Tribunalul își alege, pentru trei ani, președintele și vicepreședintele care sunt reeligibili. De asemenea, TIM își numește greșierul și alți funcționari de care are nevoie. Tribunalul poate să constituie, după cum va considera necesar, camere compuse din cel puțin trei membri pentru soluționarea anumitor categorii de diferende. În vederea soluționării cu promptitudine a cauzelor, Tribunalul va constitui în fiecare an o cameră compusă din 5 membri, care va statua după o procedură sumară. Cheltuielile TIM sunt suportate de către statele-părți și de către Autoritatea Internațională a Teritoriilor Submarine.

Ratione materiae competența Tribunalului se întinde asupra tuturor diferendelor și cererilor care îi sunt supuse potrivit convenției, precum și asupra tuturor chestiunilor prevăzute în mod special în orice alt acord, care conferă competență Tribunalului. *Ratione personae* au calitatea de a se prezenta în fața Tribunalului statele-părți la convenție, precum și entitățile, altele decât statele-părți, în toate cazurile prevăzute

în partea a XI („Zona”) a convenției sau pentru orice diferend supus în conformitate cu orice alt acord care conferă competență Tribunalului și este acceptat de toate părțile la diferend.

La examinarea unui diferend supus lui, Tribunalul va aplica dispozițiile convenției și celelalte reguli de drept internațional care nu sunt incompatibile cu aceasta. Aceasta nu aduce atingere facultății pe care o are Tribunalul de a statua *ex aequo et bono* dacă părțile în diferend sunt de acord.

Diferendele pot fi aduse în fața TIM, după caz, fie prin notificarea oricărui compromis, fie printr-o cerere adresată greșierului. În ambele cazuri în notificare trebuie să se indice obiectul diferendului și părțile. Din momentul acceptării compromisului sau cererii, greșierul le va comunica imediat tuturor celor interesați, precum și tuturor statelor-părți. Pe durata procedurii, Tribunalul poate ordona măsuri conservatorii. Tribunalul va emite ordonanțe pentru conducerea procesului și stabilirea formelor și termenilor în care fiecare parte trebuie să-și prezinte concluziile. El va lua toate măsurile referitoare la administrarea probelor.

Audierile vor fi conduse de către președinte și, în lipsa acestuia, de către vicepreședinte. Ele sunt publice, în afara cazului când Tribunalul va hotărâ altfel sau dacă părțile ar cere ca ședințele să fie închise. Atunci când una dintre părți la diferend nu se prezintă în fața Tribunalului sau nu face uz de mijloacele pe care le are la dispoziție, cealaltă parte poate cere Tribunalului continuarea procedurii și luarea unei hotărâri. Absența uneia din părți sau faptul că una dintre părți nu face uz de mijloacele pe care le are la dispoziție, nu pot constitui un obstacol pentru desfășurarea procedurii.

Atunci când într-un diferend un stat-parte consideră că are un interes de ordin juridic, acesta se poate adresa Tribunalului cu o cerere pentru intervenție în proces. Dacă Tribunalul admite cererea de intervenție, hotărârea sa privind diferendul va fi obligatorie pentru statul care a intervenit, dar numai în măsura în care se referă la aspectele care au făcut obiectul intervenției. Tribunalul, înainte de a lua hotărârea, trebuie să se asigure nu numai că are competența de a soluționa diferendul, ci și că cererea este întemeiată *de jure* și *de facto*.

Hotărârile TIM se iau cu majoritatea membrilor prezenți. În caz de egalitate a voturilor, votul președintelui sau al celui care îl înlocuiește va fi preponderent. Hotărârea trebuie să fie motivată, menționând numele membrilor Tribunalului care au participat la luarea ei. Dacă hotărârea nu exprimă, în tot sau în parte, opinia unanimă a membrilor Tribunalului, orice membru are dreptul să anexeze opinia sa separată. Hotărârea se va semna de către președinte și greșier. Ea va fi citită în ședință publică, fiind notificate părțile la diferend.

Hotărârea Tribunalului este definitivă și toate părțile trebuie să i se conformeze. Ea nu este obligatorie decât pentru părțile în litigiu și numai pentru cauza rezolvată. La cererea oricărei dintre părți, în caz de contestație privind sensul și cuprinsul hotărârii, Tribunalul este competent să o interpreteze.

Camera pentru Reglementarea Diferendelor referitoare la Teritoriile Submarine a Tribunalului Internațional pentru Dreptul Mării. În cadrul TIM, pentru soluționarea unei categorii aparte de diferende, legate de teritoriile submarine se constituie o Cameră, compusă din 11 membri aleși de către TIM dintre membrii săi, cu majoritatea voturilor acestora. În alegerea membrilor Camerei trebuie să se asigure reprezentarea principalelor sisteme juridice din lume și o repartizare geografică echitabilă. Membrii camerei vor fi aleși din trei în trei ani, iar mandatul lor nu va putea fi reînnoit decât o dată. Pentru a constitui Camera este necesar un cvorum de 7 din membrii aleși de Tribunal.

Camera astfel constituită are competență să soluționeze următoarele categorii de diferende rezultate din activitățile desfășurate în zona internațională a spațiilor submarine, cum ar fi: diferendele între statele-părți referitoare la interpretarea sau aplicarea convenției în partea ce ține de regimul juridic al zonei, diferendele între un stat parte și Autoritatea internațională a teritoriilor submarine, diferendele cu privire la răspunderea Autorității ș.a.⁵

Tribunalul arbitral. În principiu, orice stat-parte la Convenția din 1982 este liber să aleagă printr-o declarație scrisă mijloacele jurisdicționale de rezolvare a eventualelor diferende maritime. Un stat, care nu a făcut o atare declarație, în situația apariției unui diferend în care este implicat, este considerat că a acceptat jurisdicția tribunalului arbitral, constituit potrivit anexei a VII la Convenția din 1982. De asemenea, tribunalul arbitral va fi competent să soluționeze diferendul și în situația când părțile în litigiu nu au acceptat aceeași procedură de soluționare, sub rezerva unei decizii contrare a părților implicate. În condițiile enunțate, orice parte la un diferend poate să-l supună procedurii de arbitraj prevăzute în anexă, printr-o notificare adresată celeilalte sau celorlalte părți la diferend. Această notificare va fi însoțită de o prezentare a concluziilor și a motivelor pe care acestea se sprijină.

Membrii tribunalului arbitral se desemnează de pe o listă de arbitri, întocmită de Secretarul General al ONU⁶. Pentru întocmirea listei fiecare stat-parte la convenție poate să desemneze patru arbitri care au experiență în problemele maritime și care se bucură de o perfectă reputație în ceea ce privește imparțialitatea, competența și integritatea. Numele unui arbitru

va rămâne pe listă până când este retras de către statul parte care l-a desemnat, înțelegându-se că arbitrul menționat va continua să-și exercite funcțiile până la rezolvarea cauzelor aflate în fața oricărui tribunal arbitral în care el a fost numit.

Tribunalul arbitral se compune din cinci membri după următoarea procedură. Partea care declanșează procedura va numi un membru care este ales, de preferință, de pe lista arbitrilor și care poate să fie dintre cetățenii săi. Numele membrului astfel numit va figura în notificarea adresată celeilalte părți. Cealaltă parte la diferend, la rândul său, va numi, în termen de 30 de zile, calculat de la primirea notificării, un membru, care este ales, de preferință, de pe listă și care poate să fie dintre cetățenii săi. Dacă numirea nu intervine în acest termen, partea care a declanșat procedura poate, într-un interval de două săptămâni de la expirarea acestui termen, să ceară ca această numire să fie făcută de președintele Tribunalului Internațional al Dreptului Mării.

Ceilalți trei membri vor fi numiți de comun acord de către părți. Ei vor fi aleși, de preferință, de pe listă și vor fi cetățeni ai unor state terțe, dacă părțile nu convin altfel. Apoi părțile la diferend vor numi președintele tribunalului arbitral dintre acești trei membri. Dacă, în termen de 60 de zile de la data primirii notificării de inițiere a procedurii, părțile nu ajung la un acord asupra numirii unuia sau mai multor membri ai tribunalului arbitral, care urmau să fie desemnați de comun acord sau asupra numirii președintelui, orice parte la diferend poate, în termen de 2 săptămâni, cere ca această numire să fie făcută de președintele Tribunalului Internațional al Dreptului Mării.

În ambele situații, dacă președintele TIM nu este în măsură să efectueze aceste numiri sau dacă el este cetățean al uneia dintre părțile la diferend, numirea se va efectua de către membrul cel mai vechi al tribunalului, care este disponibil și care nu este cetățean al nici uneia dintre părți. Numirile se vor efectua prin desemnarea unor persoane de pe lista arbitrilor în termen de 30 de zile de la primirea cererii și cu consultarea părților. Membrii astfel numiți trebuie să fie de naționalități diferite și să nu fie în serviciul nici uneia dintre părțile la diferend. Ei nu trebuie să aibă domiciliul pe teritoriul vreuneia dintre ele și nici să fie cetățeni ai vreuneia dintre ele.

Un tribunal arbitral astfel constituit își stabilește el însuși procedura, dând fiecărei părți posibilitatea de a fi ascultată și de a-și susține cauza. Părțile la diferend trebuie să faciliteze sarcina tribunalului arbitral și, în special, conform legislației lor și prin toate mijloacele aflate la dispoziția lor:

- să furnizeze tribunalului arbitral toate documentele, facilitățile și informațiile pertinente,

- să permită, atunci când acest lucru este necesar, să citeze și să audieze martori sau experți și să se deplaseze la fața locului.

Dacă tribunalul arbitral nu decide altfel, datorită circumstanțelor speciale ale speței, cheltuielile acestuia, inclusiv remunerarea membrilor săi vor fi suportate în părți egale de către părțile la diferend.

Hotărârile tribunalului arbitral vor fi luate cu majoritatea membrilor săi. Absența sau abținerea a mai puțin de jumătate din numărul membrilor săi nu va împiedica tribunalul arbitral să statueze. În caz de vot egal, votul președintelui va fi preponderent.

Ca și în cazul TIM, dacă una dintre părțile la diferend nu se prezintă sau nu face uz de mijloacele pe care le are la dispoziție, cealaltă parte poate să ceară tribunalului arbitral să continue procedura și să dea o hotărâre. Absența uneia dintre părți sau faptul că una dintre părți nu face uz de mijloacele pe care le are la dispoziție nu poate constitui un obstacol pentru desfășurarea procedurii. Înainte de a da sentința, tribunalul arbitral trebuie să se asigure nu numai că are competența de a soluționa diferendul, ci și că cererea este fondată în fapt și în drept.

Sentința tribunalului arbitral trebuie să conțină obiectul diferendului, să fie motivată, să menționeze numele membrilor tribunalului arbitral, care au participat, și data la care a fost pronunțată. Orice membru al tribunalului arbitral poate alătura la hotărâre o expunere a opiniei sale separate.

Sentința este definitivă și fără apel, în afara cazului în care părțile la diferend au convenit dinainte asupra unei proceduri de apel. Toate părțile la diferend trebuie să se conformeze acesteia. Orice neînțelegere care ar putea apărea între părțile la diferend în ceea ce privește interpretarea sau modul de executare a sentinței poate fi supusă de către una din părți, spre a decide, tribunalului arbitral care a pronunțat sentința. În acest scop, locurile vacante se vor completa după metoda urmată pentru numirea inițială a membrilor tribunalului.

Dacă toate părțile la diferend sunt de acord, orice contestație de acest gen poate fi supusă unei alte curți sau unui alt tribunal, competente pentru soluționarea diferendelor maritime potrivit convenției.

Tribunal arbitral special. Pe lângă procedura obișnuită de arbitraj, convenția prevede în anexa nr. VIII constituirea unui tribunal arbitral special.

Pornindu-se de la diversitatea problematicii maritime, precum și de la amploarea raporturilor existente în domeniile pescuitului, protecției mediului marin, cercetării științifice marine, navigației, s-a conturat opinia că orice parte la un diferend în sfera acestor probleme poate să-l supună unei proceduri speciale

de arbitraj printr-o notificare adresată celeilalte sau celorlalte părți la diferend.

Instituirea procedurilor speciale are o mare importanță practică, deoarece nivelul tehnic ridicat al problemelor examinate și consecințele soluțiilor adoptate implică folosirea cunoștințelor particulare ale unor experți de înaltă calificare.⁷

Prin urmare tribunalul arbitral special este competent să examineze orice diferend referitor la interpretarea sau aplicarea articolelor convenției privind:

1. pescuitul;
2. protecția și conservarea mediului marin;
3. cercetarea științifică marină;
4. navigația, inclusiv poluarea cauzată de nave sau prin imersiune.

Pentru fiecare dintre aceste domenii se va întocmi și se va ține câte o listă de experți. În domeniul pescuitului, lista experților va fi întocmită și păstrată de către Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură, în domeniul protecției și conservării mediului marin – de către Programul Națiunilor Unite pentru Mediul Înconjurător, în domeniul cercetării științifice marine — de către Comisia Oceanografică Interguvernamentală, în domeniul navigației, inclusiv poluarea cauzată de nave sau prin imersiune — de către Organizația Maritimă Internațională sau, în fiecare caz, de către organul subsidiar corespunzător căruia organizația, programul sau comisia în cauză i-au delegat această funcție.

Fiecare stat-parte poate desemna, în fiecare dintre aceste domenii, doi experți ai căroră competență juridică, științifică sau tehnică în materie este stabilită și general recunoscută și care se bucură de o perfectă reputație de imparțialitate și integritate. În acest sens, pentru fiecare domeniu, se constituie câte o listă aparte⁸. Numele unui expert va rămâne pe listă până ce va fi retras de către statul parte care l-a desemnat, înțelegându-se că acest expert va continua să-și exercite funcțiile în cadrul unui tribunal arbitral special în care a fost numit, până la încheierea procedurii în fața acestuia.

Modalitatea declanșării procedurii este similară tribunalului arbitral. Ca și tribunalul arbitral, cel special se compune din cinci membri. Partea care declanșează procedura va numi doi membri, dintre care unul poate să fie dintre cetățenii săi, aleși de preferință din listele de experți în domeniul obiectului litigiului și numele lor vor figura în notificarea adresată celeilalte părți. Cealaltă parte la diferend va numi, în termen de 30 de zile, calculat de la primirea notificării, și ea doi membri care sunt aleși de preferință din listă sau liste, și dintre care unul poate să fie dintre cetățenii săi. Dacă numirea nu are loc în acest termen, partea care a declanșat procedura poate, într-un interval de

două săptămâni de la expirarea acestui termen, să ceară efectuarea acestei numiri Secretarului General al ONU.

Apoi, părțile la diferend îl vor numi, de comun acord, pe președintele tribunalului arbitral special, care va fi ales de preferință din listele corespunzătoare și va fi cetățean al unui stat terț, dacă părțile nu convin altfel. Dacă, în termen de 30 de zile de la data primirii notificării, părțile nu au putut ajunge la un acord cu privire la numirea președintelui, atunci în termen de două săptămâni ele pot încredința această sarcină unei persoane sau unui stat terț ales de ele, în caz contrar, Secretarul General al ONU va efectua aceste numiri la cererea lor, în termen de 30 de zile. Aceste numiri vor fi efectuate din lista sau listele de experți cu consultarea părților la diferend și a organizației internaționale corespunzătoare. Membrii astfel numiți trebuie să fie de naționalități diferite și să nu fie în serviciul vreuneia dintre părțile la diferend. Ei, de asemenea, nu trebuie să aibă domiciliul pe teritoriul vreuneia dintre părți și nici să fie cetățeni ai vreuneia dintre ele.

Procedura de examinare a cauzei supuse tribunalului arbitral special este similară procedurii tribunalului arbitral.

Bibliografie:

1. Daillier Patrick, Pellet Alain, Nguyen Quoc Dinh. *Droit international public*. – Paris: L.G.D.J., 7-ème édition, 2002.
2. Яковлев И.И. *Международный орган по морскому дну*. – Москва: 1985.
3. Колосов Ю.М., Кривчикова Э.С. *Международное право*. – Москва: Международные отношения, 2003.
4. Mazilu D. *Dreptul Mării. Tendințe și orientări contemporane*. – București: 1980.
5. Mazilu D. *Dreptul mării*. – București: Ed. Academiei, 1989.
6. *Мировой океан и международное право*. В пяти книгах. – Москва: 1987.
7. Mouldi Marsit Mohamed. *Le Tribunal du droit de la mer*. – Paris: Ed. Pedone, 1999.
8. Мовчан А.П. *Мировой океан и международное право. Основы современного правопорядка в Мировом океане*. – Москва: Наука, 1986.
9. Молодцов С.В. *Международное морское право*. – Москва, 1987.

10. Niciu M. *Culegere de documente de drept internațional public*. Volumul I. – București: Lumina Lex, 1997.

11. Hess Ph.J., Beurier J.P. ș.a. *Droit de la mer*: Juris Service, 1995.

12. Lucchini L., Voelckel M. *Droit de la mer*. – Paris: Ed. Pedone, 1990.

13. Hill Ch. *Le régime international des détroits maritimes*: R.C.A.D.I., 1993.

14. Pancraccio Jean-Paul. *Droit international des espaces*. – Paris: Ed. Armand Colin, 1997.

15. Patey Jacques. *Aspects actuels du probleme de la fixation de la largeur de la mer territoriale*. Publicat pe http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/polit_0032-342x_1958_num_23_6_2424

16. Perruchoud R. *Le régime de neutralité du Canal de Panama*. – Paris: PUF, 1983.

17. Preda A., Bărbulescu N. *Curtea Internațională de Justiție și Dreptul Mării*: Ed. Finmedia, 1999.

18. Sârcu D. Unele reflecții asupra platoului continental // *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova.-Seria „Științe socioumanistice”*.-Volumul I.-Chișinău: CEP-USM.-2005.-Pp. 166-168.

19. Siegfried A. *Les canaux internationaux et les grandes voies maritimes mondiales*: R.C.A.D.I., 1949.

20. *Словарь международного морского права*. – Москва, 1985.

21. Молодцов С.В. *Международное морское право*. – Москва, 1987.

Referințe bibliografice:

(Endnotes)

¹ Мовчан А.П. *Мировой океан и международное право. Основы современного правопорядка в Мировом океане*. – Москва: Наука, 1986, с. 223.

² Lista conciliatorilor este publicată pe http://www.un.org/Depts/los/settlement_of_disputes/conciliators_arbitrators.htm

³ A se vedea site-ul oficial al Tribunalului: http://www.itlos.org/start2_fr.html

⁴ Regulamentul, cu ultimele amendamente din 17 martie 2009, este publicat pe site-ul Tribunalului.

⁵ A se vedea lista categoriilor de diferende oferită de articolul 187 din Convenția din 1982.

⁶ Lista arbitrilor este publicată pe http://www.un.org/Depts/los/settlement_of_disputes/conciliators_arbitrators.htm

⁷ Mazilu D. *Dreptul Mării. Tendințe și orientări contemporane*. – București: 1980, pp.190-191.

⁸ Lista este publicată pe http://www.un.org/Depts/los/settlement_of_disputes/experts_special_arb.htm

Copyright© Diana SÎRCU, 2009.

CONSOLIDAREA UNITĂȚII DREPTULUI INTERNAȚIONAL PUBLIC ȘI ROLUL SĂU ÎN ASIGURAREA ARMONIZĂRII REGLEMENTĂRIILOR

*Dumitra POPESCU**

CONSOLIDATION OF INTERNATIONAL PUBLIC LAW UNITY AND ITS ROLE IN MAINTENANCE OF HARMONIOUS REGLEMENTATIONS

The study deals with a number of factors which would be responsible for the increased fragmentation of public international law, such as: the proliferation, regionalization and sectorization or specialization of international law, as well as self-contained regimes. All such factors would threaten the unity of the international legal system. The fragmentation has a dual effects, both the negative one and the positive too. The negative effects would constitute a threat to the reliability and credibility as well as effectivity of the system of international law. On the other hand, the positive effects are able to accommodate various needs and concerns of different states and that means a better compliance with international law, even increased harmonious regulations and the stability of international relations. At the same time, the proliferation and fragmentation might reveal the healthy and reflective power of the maturity of international law.

Cuvinte cheie: *international law system, unity, harmonization, diversity, credibility, effectivity, accommodations, fragmentation, regionalization, sectorization, collective legitimacy, primary norms, secondary norms, jus cogens normes.*

КОНСОЛИДАЦИЯ ЦЕЛОСТНОСТИ МЕЖДУНАРОДНОГО ПУБЛИЧНОГО ПРАВА И ЕГО РОЛЬ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ГАРМОНИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Исследование рассматривает ряд факторов, которые могут нести ответственность за увеличение степени фрагментарности в международном публичном праве, среди них: пролиферация, разветвление, векторизация или специализация международного права, а также отдельно взятые режимы. Все эти факторы могут угрожать единству международной правовой системы. Фрагментарность может оказывать двойное значение, как отрицательное, так и положительное. Отрицательное значение может представлять угрозу надежности и доверию, а также эффективности системы международного права. С другой стороны, положительное значение в силах адаптировать различные потребности и волнения разных государств, что означает высокую степень соответствия международному праву, даже высокую гармонизацию управления и стабильность международных отношений. В то же самое время, быстрая пролиферация и фрагментация могли бы оказать здоровую и рефлексивную силу на зрелость международного права.

Ключевые слова: *система международного права, целостность, гармонизация, разнообразие, верооятность, эффективность, договоренности, фрагментация, разветвление, векторизация, коллективная легитимность, первичные нормы, вторичные нормы, нормы jus cogens.*

I. Preliminarii.

Dreptul internațional ca sistem juridic este constituit din principii și reguli (norme), care nu sunt create și nici grupate la întâmplare, ci ele apar în raport de necesitățile societății internaționale, având ca obiectiv reglementarea relațiilor internaționale în diferite domenii de activitate. Între principiile și regulile dreptului internațional – în măsura posibilului – se stabilesc

relații de intercondiționare și armonizare, constituind un ansamblu de norme bazat pe unitate și coerență.

Astfel cum a evoluat, ca sistem dreptul internațional este un drept lateral, de coordonare acționând pe orizontală, un „drept relațional” neexistând norme și nici raporturi de subordonare. Atât sub aspect ierarhic, precum și ca grad de generalitate normele dreptului internațional pot prezenta un nivel mai înalt (superior)

* Cercetător științific gr.I la Institutul de Cercetări Juridice „Academician Andrei Rădulescu”; prof.univ.dr., Universitatea „Titu Maiorescu” București; Doctor Honoris Causa, Academia de Științe a Republicii Moldova.

sau mai redus ca importanță, după cum pot beneficia de o formulare mai generală sau mai puțin generală și specifică, în raport de scopurile urmărite, ca și de momentul creării lor ori de conjunctura mediului politic, economic internațional în care au apărut, sau de natura evenimentelor care le-au generat.

De-a lungul timpului, dreptul internațional, ca de altfel și alte ramuri de drept, a fost supus unor diferite discuții, teorii sau critici – expresie fie a unor evenimente majore care au avut loc în societatea internațională, fie chiar urmare a unor momente de criză în relațiile internaționale -, care au dus la noi dezvoltări și la consolidarea unității dreptului internațional. S-au derulat însă și evenimente, având ca efect stagnarea dinamismului acestui drept, ceea ce este, până la urmă, firesc ținând seama de faptul că normele și instituțiile dreptului internațional reflectă și sunt rezultatul schimbărilor ce au loc în societatea internațională.

Cât privește întărirea unității dreptului internațional, menționăm că imediat după cel de-al doilea război mondial au avut loc dezvoltări și schimbări radicale în dreptul internațional prin opera de codificare, inclusiv de creare a o serie de norme și instituții noi de drept internațional, precum și înființarea unui număr semnificativ de organizații internaționale și în primul rând a Organizației Națiunilor Unite și a instituțiilor sale specializate.

Relațiile internaționale în perioada respectivă au fost însă brăzdate și de fenomene negative, momente de criză, cum sunt : războiul care a dus în 1953 la divizarea și formarea celor două state coreene, războiul din Vietnam încheiat în baza Acordurilor de la Paris din 1973, criza cubaneză din 1962 legată de rachetele nucleare etc., ceea ce a determinat pe unii doctrinari să afirme existența în acele momente a „crizei dreptului internațional”, ori declinul acestui drept, după cum anterior alți doctrinari îl considerau ca fiind un drept „incomplet”, „slab” sau „imperfect”, lipsit de forță juridică¹.

Începând din deceniile al 7-lea și al 8-lea, dar mai ales după încetarea războiului rece datorită noului raport de forțe pe plan internațional pentru dreptul internațional s-au creat condiții noi favorabile unei dezvoltări armonioase, ca și pentru întărirea unității sale. Cu toate acestea, dreptul internațional a intrat din nou în centrul atenției specialiștilor în domeniu care dezbat, în doctrina de drept internațional, o serie de probleme și formulează teorii mai mult sau mai puțin viabile ori chiar fără temei juridic². Astfel, o serie de discuții sunt focalizate asupra problemei unității dreptului internațional³, a credibilității și efectivității⁴ sale ori și a adaptabilității acestuia, în contextul pericolului fragmentării, al sectorializării⁵, al creării unor regimuri

specializate (self-contained regimes)⁶, al creșterii specificității normative, al proliferării organizațiilor internaționale⁷, chiar și multiplicarea tribunalelor internaționale⁸, precum și a extinderii sferei de aplicare a dreptului internațional.

Alți doctrinari nu se abțin nici de la folosirea unor alte sofisticate formule de genul „un nou drept mondial”, sau „ordinii juridice autonome” ori „diversitatea regională și sectorială în dreptul internațional” etc⁹.

Pe de altă parte, există și o serie de doctrinari de renume ai dreptului internațional¹⁰ care, departe de a îmbrățișa asemenea teorii alarmiste, ținând seama de particularitățile, specificul și obiectivele dreptului internațional în raport cu dreptul intern, precum și cu dreptul comunitar și alte regimuri regionale afirmă că „fragmentarea” este un fenomen care ține de natura, particularitățile și dezvoltarea inerentă a dreptului internațional, care în limitele unității sale, lasă, după caz, loc și unei diversități graduale¹¹. Pentru mulți alți autori problema fragmentării nu constituie obiect de preocupări, considerând probabil că intră în ordinea firească a lucrurilor legate de progresul, sub diferite aspecte, al dreptului internațional și al mecanismelor acestui drept.

În aceste condiții, ne întrebăm cum ar putea oare state ca Spania, Olanda, Marea Britanie, Germania, SUA, Franța, Federația Rusă și, în parte, România să acorde atâta credibilitate dreptului internațional, care ar fi lipsit de unitate și bântuit de diversitate, considerându-l ca având supremație în raport cu dreptul național?

2. Factori ce favorizează fragmentarea. Argumente pro și contra.

În societatea internațională acționează o serie de factori care pot la un moment dat să creeze impresia că, acțiunea lor ar fi de natură să pericliteze unitatea dreptului internațional ori, după caz, credibilitatea sau efectivitatea acestui drept sau uneori să releve unele dificultăți de adaptabilitate a dreptului internațional la situații noi sau împrejurări speciale. Într-adevăr, dreptul internațional are în sfera de reglementare o diversitate de probleme sub multitudinea aspectelor acestora. Diversificarea, proliferarea și expansiunea contemporană a dreptului internațional sunt inerente procesului de diversificare și extindere a relațiilor dintre state (și punerea majorității covârșitoare a acestora sub incidența reglementărilor juridice) sau și cu alte subiecte de drept internațional, inclusiv extinderea activității acestora în domenii, medii și spații noi: mediu, energie, resurse, proliferarea armelor de distrugere în masă, terorism și altele.

Astfel, pornind chiar de la diferitele categorii de subiecte ale dreptului internațional și relațiile dintre acestea, de la faptul că deși statele sunt egale sub

aspect juridic, marile discrepanțe dintre ele în domeniul politic, economic, social și altele au inevitabil un impact real asupra dreptului internațional, începând chiar cu procesul de negociere în vederea elaborării normelor dreptului internațional¹².

Crearea normelor acestui drept nu se face la comandă, ci pe baza acordului de voință al statelor negociatoare și, de obicei, trebuie să reflecte cât de cât interesul național al statelor participante la negocierea tratatului în cauză, iar în unele situații și de interesele unor organizații internaționale în domeniu sau ale celor care participă alături de statele membre (de exemplu, Comunitatea europeană, ca și a unor teritorii cu anumite statute)¹³.

Un alt factor îl constituie regionalizarea dreptului dreptului internațional datorită sporirii numărului forumurilor angajate în elaborarea și adoptarea unor reglementări internaționale (domeniul drepturilor omului; Convenția privind apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, convenția americană în domeniu sau reglementările europene privind mediul), specializarea (sectorizarea) reglementărilor internaționale (cum ar fi: domeniul apelor, vorbindu-se chiar de un drept al apei, dreptul soluționării pașnice a diferendelor, dreptul resurselor, al utilităților, dreptul mării etc.). Toate acestea au ca rezultat crearea unor regimuri juridice autonome. La acestea se adaugă însă și creșterea numărului organizațiilor internaționale interguvernamentale (700 sau chiar peste) care generează și ele regimuri juridice diferite proprii fiecărei organizații. Neîndoielnic, toate la un loc sunt realități ale zilelor noastre, ce dau expresie necesității de reglementare și unei veritabile utilități și omniprezență a dreptului internațional.

Ar fi cu atât mai mult anormal ca după ce atâta timp doctrinarii au deplâns starea de sărăcie a dreptului internațional (datorită mai ales lipsei unor norme convenționale – dreptul mării a beneficiat de o primă codificare în 1958, dreptul diplomatic în 1961, cel consular în 1963 – făcând abstracție de codificarea din 1815 la Congresul de la Viena – dreptul tratatelor în 1969 etc.), în această perioadă să ne temem de un excedent cantitativ, dar și calitativ de norme de drept internațional. Este adevărat că, instrumentele la care ne-am referit par a constitui regimuri juridice izolate „adevărate regimuri insule”, dar nici nu pot să fie altfel deoarece nu există și nu ar fi de conceput existența unei convenții generale globale, care să cuprindă reglementări aplicabile în sfera tuturor organizațiilor internaționale (700 sau chiar mai multe la număr). Acestea nu numai că sunt, sub aspectul nivelului, constituite foarte diferențiat, respectiv în plan internațional general, regional, subregional ori chiar pentru un fluviu internațional, ori pentru o zonă maritimă etc.,

iar ca regulă urmează criteriul specializării înguste de ex. OMS – în domeniul sănătății, OMI – în domeniul mării, UNESCO – în domeniul științei și culturii, OACI – aviația civilă internațională, FMI – financiar-monetar etc.), exceptând ONU care are competențe generale, precum și organizațiile regionale de profil – OSA, U.A. OSCE, Liga Arabă și Uniunea Europeană cea mai avansată și funcțională construcție de integrare, având caracter suprastatal. De asemenea, unele dintre organizațiile internaționale beneficiază de o structură mai amplă și complexă, având competențe marcante și funcții de legiferare, în timp ce, altele au o structură simplă și fără funcții de legiferare, după cum există și organizații cu competențe mai limitate și nesemnificative, având implicații minore în domeniu¹⁴.

Privit astfel, sistemul dreptului internațional nu pare a fi un sistem omogen, acesta fiind constituit din corpuri de reglementări și alte elemente; sisteme diferite, parțiale; universale, regionale, sau chiar subsisteme bilaterale ori subsisteme de diferite niveluri de integrare juridică. Toate aceste părți și elemente se află totuși într-un proces continuu de intercondiționare și influențare reciprocă; formând un sistem de norme cât de cât omogen, unitar și armonizat și nicidecum nu sunt adunate la întâmplare. În fond, și în dreptul internațional există principii și reguli de *jus cogens* de la care nu se poate deroga, reguli și principii care formează nucleul dur al dreptului internațional, ele constituind adevărate criterii de validitate a tuturor normelor și instituțiilor dreptului internațional, toate tratatele indiferent de domeniu, grad de generalitate sau de nivel, trebuie să se încheie, sub sancțiunea nulității, cu respectarea acestor norme imperative¹⁵.

De asemena, în aceeași direcție concură art.103 din Carta ONU care dispune că în caz de conflict între obligațiile membrilor Națiunilor Unite în virtutea prezentei Carte și obligațiilor lor decurgând din oricare alt acord internațional vor prevala obligațiile rezultând din Carta ONU.

În cadru acestui spectru larg de probleme un rol special revine organizațiilor internaționale a căror emergență și omniprezență ar putea să genereze o schimbare însemnată în mediu internațional, întrucât acestea, departe de a favoriza fragmentarea dreptului internațional, pot oferi perspectiva ordonării mediului internațional. Organizațiile internaționale ofeă un cadru organizat, colectiv și permanent, dialogului, negocierilor internaționale, precum și cooperării, ca și procesului internațional deliberativ, inclusiv a formării consensului. Acestea fără a reprezenta suprastate, sunt totuși centre distincte de acțiune, posedă, diferențiat - conform competențelor - personalitate juridică internațională și dispun de o anumită autonomie (exceptând pe cele cărora statele au convenit

să le transfere competențe suverane, cazuri în care ele pot acționa în locul statelor membre – UE este un bun exemplu), iar prin disciplina, rigoarea și spiritul de colectivitate contribuie la stabilitate în relațiile internaționale¹⁶.

Cât privește rolul organizațiilor internaționale în procesul internațional normativ, reținem în primul rând, că majoritatea organizațiilor au caracter operațional, putând să adopte reguli speciale de semnificație redusă, neafectând cu nimic unitatea dreptului internațional (ex. comisiile fluviale ori cele de frontieră sau chiar OMC) nefiind beneficiare ale unor funcții propriuzise de legiferare, iar în al doilea rând și pentru cele care dispun de asemenea funcții, puterea lor de creatori de norme juridice este nu numai limitată, dar nici complet independentă de interesele suverane și poziția statelor membre – ele fiind dependente de statele membre -, (exceptând dreptul intern specific al organizației)¹⁷.

În acest context, se disting prin efectele aferente de exemplu, deciziile Consiliului de Securitate al ONU care sunt adresate direct unor state (de pildă, în legătură cu autorizarea trimiterii unor forțe armate în probleme privind pacea și securitatea, caz în care deciziile nu au semnificația normativă generală, ci limitată, autorizând ori mandatând, și nu de a crea reguli de drept, sunt deci mai degrabă izvor de drepturi și obligații). Mai pregnant este rolul deciziilor Consiliului de Securitate în domeniul impunerii unor sancțiuni economice, comerciale și de altă natură care sunt direct obligatorii în ordinea internă a statelor pentru toate persoanele fizice sau juridice și autoritățile statale, care în afara obligațiilor și eventual unele drepturi, încep a constitui, cu anumite limite, surse creatoare de norme juridice¹⁸. Ar fi de reținut și rolul anumitor rezoluții ale Adunării Generale a ONU, care deși cu caracter de recomandare – pe lângă regulile de ”soft law”, contribuie și la crearea unor norme cutumiare de drept internațional¹⁹.

Evident însă că în problema examinată un loc important ocupă Comunitatea Europeană, actele juridice comunitare (regulamente, directive, decizii) au caracter obligatoriu și sunt direct aplicabile pe teritoriul statelor membre, iar adâncirea procesului de integrare, ca și alți factori amplifică această acțiune, în timp ce transferul de competențe suverane de la state la organizație duce la constituirea unui verosimil „domeniu rezervat” al comunității, ceea ce va asigura o autonomie sporită a organizației, și în perspectivă a unei identități europene²⁰. Totuși, chiar și în acest foarte special caz, statele rămân undeva permanent, mai presus de organizație, dovadă eșecul Tratatului constituțional și, până în prezent, soarta nedecisă încă a celei de-a doua încercări, adică a Tratatului de la Lisabona.

Se poate deci afirma că organizațiile internaționale reprezintă pentru state mecanisme de organizare, prin modalități noi și moderne, a relațiilor dintre ele, a cooperării în diferite domenii, aceasta nu atrage însă și dispariția entităților suverane, ceea ce înseamnă că prezența și acțiunea organizațiilor internaționale influențează, sub variate aspecte, în mod pozitiv relațiile internaționale, dar fără a fi în măsură să genereze schimbări radicale, respectiv să constituie o amenințare la adresa unității și a rolului armonizator al sistemului dreptului internațional sau să se opună acestuia ori sa înlăture acțiunea statelor. Dar la rândul lor, statele nu pot să nu țină seama de ceea ce organizațiile internaționale le pot oferi: cadru organizat, depozitare a unor cunoștințe, experiență, informații, dar și la nevoie o legitimare colectivă, de ex. eforturile SUA (după ce ex-Președintele Bush declarase că trupele americane vor invada Irakul cu sau fără autorizarea C.S. al ONU) de a obține mandatul C.S. al ONU pentru a interveni împotriva regimului lui Saddam Hussein. Aceste eforturi au dovedit că chiar pentru un stat ca SUA – considerată campioana unilateralismului -, ONU dispune de capacitatea de a legitima un război pe care, statul ca atare, nu-l poate legitima, ceea ce califică ONU ca putând acționa pentru a oferi dispensă cât privește o ”legitimare colectivă” a unei acțiuni situată la confluența dintre lege și fărădelege.

3. Efectele fragmentării

Fenomenul fragmentării cât privește dreptul internațional poate genera atât efecte negative, cât și efecte pozitive.

Efectele negative se afirmă că ar putea afecta soliditatea sau credibilitatea dreptului internațional. În legătură cu dreptul material (regulile primare) acesta se confruntă cu regimuri juridice diferite pentru una și aceeași chestiune. În acest sens, regimurile juridice de natură generală vin în concurență cu regimurile specifice, reclamând reguli de genul *lex specialis* pentru a rezolva neconcordanțele. Dezvoltarea sectorialismului și a regionalismului au dus la crearea unor noi regimuri juridice regionale deseori mai specifice decât regimul global, dar mai generale decât regimurile naționale. Asemenea regimuri noi sporesc posibilitatea apariției unor fricțiuni, astfel că sectorialismul și regionalismul deși factori de cooperare, aceștia pot să nu fie în mod necesar utili dezvoltării dreptului internațional, de ex. Convenția ONU privind utilizarea cursurilor de apă internaționale în alte scopuri decât navigație (1997), nu concordă cu Convenția europeană asupra cursurilor de apă transfrontieră (1992). Ca atare, o serie de reglementări internaționale pot să se aplice unei anumite situații. Această diversitate de reguli aplicabile pune problema legii aplicabile și poate da naștere la conflicte, care ar fi fost evitate prin crearea unui regim juridic

individual pentru fiecare situație²¹. Diversitatea regulilor primare poate fi mai adecvată problemelor specifice, decât regimurile globale, universale care duc la creșterea tentației de conciliere între state, dacă ele înțeleg că, acțiunea conciliantă va da rezultate.

Referitor la regulile secundare, fragmentarea cât privește variatele regimuri de drept internațional procedural este menită să asigure respectarea regulilor primare de drept internațional și este chiar mai evidentă decât în cazul celor primare. În acest context, se susține însă că interesul față de dreptul internațional s-ar fi deplasat de la elaborarea normelor primare de natură generală către crearea de metode și regimuri speciale de punere în executare (mecanisme de prevenire sau de soluționare a diferendelor) și instituțiile de soluționare disputelor au proliferat, iar acestea generează probleme majore când un stat recurge la mecanisme diferite de executare (pornind de la mecanisme incipiente de rezolvare a diferendelor la mecanisme de conciliere) în încercarea de a rezolva problema, ceea ce este specific principiului soluționării pașnice. Însă fiecare mecanism de executare se consideră obligat să aplice în primul rând numai standardele propriului sistem sau subsistem. Deoarece multe organisme, în special cele prevăzute de tratate pot aplica numai propriul drept material diferendelor deferite lor (excepție făcând CIJ), statele se angajează în „forum shopping”, recurgând la mecanismul care corespunde cel mai bine intereselor lor (asemenea situații de „forum shopping” s-au ivit de ex. la CEDO, ICTY și CIJ). Dar rezolvarea obținută în fața unui organ, va însemna rezolvarea diferendului numai în cadrul sistemului și nu în mod necesar și pentru un alt sistem universal. Aceasta ar putea defavoriza orice tendință de omogenizare a dreptului internațional și poate pune în pericol incertitudinea standardelor ce ar fi aplicate la un anumit caz. Această fragmentare a activității judiciare este exacerbată de lipsa unui schimb de informații între organismele de rezolvare a diferendelor. Astfel că proliferarea unor reguli secundare generează riscul unor soluții divergente care ar putea submina autoritatea și credibilitatea unor astfel de instituții și a dreptului internațional în general.

Efectele pozitive ale fragmentării constau în faptul că fragmentarea reflectă creșterea gradului de specializare a reglementărilor și regimurilor internaționale, iar la rândul său specializarea corespunde mai bine varietății de nevoi și interese ale statelor angajate în crearea normelor de drept, iar statele înțeleg că pozițiile lor individuale sunt mai bine respectate prin aceste regimuri speciale decât în cadru celui global. În aceste condiții, este de înțeles că statele vor fi mai hotărâte să se conformeze acestor regimuri și reglementări. Fragmentarea reflectă necesitatea de a oferi diferite-

lor instituții cu structuri diferite, prilejul de a permite persoanelor să recurgă la instituții care sunt cele mai adecvate pentru anumite diferende. Reglementările speciale pot să satisfacă mai bine nevoile speciale și anumite situații. De exemplu, mecanismele de soluționare a diferendelor pot fi gândite și realizate în acord cu circumstanțele speciale, astfel cum este Tribunalul Internațional pentru Dreptul Mării sau Curtea pentru Conciliere și Arbitraj din cadrul OSCE, precum și așa numitele regimuri speciale (self-contained regimes), denumite astfel de către CIJ în cazul ostaticilor iranieni²². Prin urmare, deși rezultă inevitabil probleme din proliferarea regimurilor și reglementărilor speciale, se creează neîndoielnic un potențial pentru efecte pozitive asupra conformării cu dreptul internațional, ca și asupra stabilității și predictibilității relațiilor internaționale.

4. *Semnificația ierarhiei în dreptul internațional: jus cogens, obligații erga omnes. Articolul 103 din Carta ONU.*

Similar altor sisteme de drept și în dreptul internațional unele norme sunt mai importante decât altele și ca urmare acesta constituie motivul pentru care beneficiază de o poziție superioară ori un statut special în sistemul juridic internațional; ele fiind denumite uneori ca norme „fundamentale” sau „principii ale dreptului internațional de la care nu se poate deroga”²³. Superioritatea unor norme față de altele poate fi prevăzută de dispozițiile unui tratat, cum este cazul art.103 din Carta ONU, care își extinde sfera nu numai asupra dispozițiilor Cartei, dar și a deciziilor organelor ONU cum este C.S. al ONU, ca și asupra dreptului internațional cutumiar incompatibil cu prevederile Cartei.

Obligații *erga omnes* – reguli conținând obligații față de comunitatea internațională în ansamblul său. Obligațiile *erga omnes* se bucură de un statut special datorită sferei lor de aplicabilitate universală. Acestea sunt obligații care privesc toate statele și toate statele sunt ținute să aibă un interes juridic în protecția drepturilor implicate, și fiecare stat poate invoca răspunderea statului care încalcă astfel de obligații (*Afacerea Barcelona Traction - Belgia v. Spania*).

Relația între normele de *jus cogens* și obligațiile *erga omnes*. În doctrină este cunoscut că în timp ce obligațiile stabilite prin norme *jus cogens* au caracter *erga omnes*, nu toate obligațiile *erga omnes* sunt instituite prin norme imperative ale dreptului internațional. Este astfel cazul de exemplu anumitor obligații din domeniul principiilor și regulilor privind drepturile fundamentale ale omului, ca și unele obligații referitoare la „bunurile comune” (vezi art. 1 din Tratatul spațial și art.136 din Convenția privind dreptul mării), statutele teritoriale sunt frecvent desemnate în termeni

de *erga omnes*, ca fiind opozabile tuturor statelor. De asemenea, tratatele de frontieră sau teritoriale sunt considerate ca reprezentând o realitate juridică, care în mod necesar se impun și statelor terțe pentru că ele au efect *erga omnes*.

Între normele de *jus cogens* și obligațiile rezultând din Carta ONU nu se poate concepe existența unui conflict, deoarece Carta ONU a fost acceptată universal, de toate statele, iar normele și principiile Cartei cuprind norme ce au fost considerate ulterior ca *jus cogens*. Orice normă în conflict cu normele de *jus cogens* este nulă, iar o normă care vine în conflict cu art.103 din Cartă devine inaplicabilă.

Subliniem că orice conflict între regulile dreptului internațional trebuie să fie rezolvat în conformitate cu principiul armonizării și că în caz de conflict între o normă ierarhic superioară și altă normă de drept internațional, ultima trebuie – în măsura posibilă – să fie interpretată în concordanță cu prima, iar dacă aceasta nu este posibil, norma superioară va prevala²⁴.

În concluzie, rezultă că nu rămâne prea mult loc pentru a deplânge soarta dreptului internațional fie că este vorba de lipsa de credibilitate, efectivitate sau de dificultăți de adaptabilitate, fie de pericolul care poate amenința unitatea și rolul armonizator al dreptului internațional ca urmare a fragmentării, regionalizării, sectorizării sale ori a altor asemenea factori care ar pândi din umbră sau chiar direct dreptul internațional. Dimpotrivă, considerăm că fragmentarea este percepută ca un fenomen ce ține de sănătatea și puterea de reflectivitate a maturității dreptului internațional și că diversitatea și pluralismul nu trebuie să fie clasificate ca amenințări la adresa dreptului internațional, ci mai degrabă ca dezvoltări progresive inerente care țin de natura dinamică, intrinsecă a dreptului internațional în epoca contemporană și în perspectivă.

Referințe bibliografice:

¹ Dumitra Popescu, Adrian Năstase, *Drept internațional public* (ediție revăzută și adăugită) Casa de Editură și presă Șansa SRL, București, 1997, pp. 55-56.

² Conclusions of the Work of the Study Group on the Fragmentation of International Law: Difficulties arising from the Diversification and Expansion of International Law (doc.A/61/10, paragr.251), 2006.

³ I. Brownlie, *Problems Concerning the Unity of International Law*, in *Le Droit international a l'heure de sa codification: Etudes en l'honneur de Roberto Ago*, p.153, p.156 (Dott. A. Giuffrè ed. 1987).

⁴ Jost Delbruck, *A More Effective International Law or a New "World Law?" – Some Aspects of the Changing Development of International Law in a Changing International System*, 68 *Ind. L.J.*, 1993, p. 705.

⁵ Sergio Salinas Alcega & Carmen Tirado Robles, *Adaptabilidad y fragmentacion des derecho international: la crisis de la sectorialización* (97 Zaragoza, 1999).

⁶ Bruno Simma, *Self-Contained regimes*, 16 *NETH. Y.B. I.L.* 111 (1985).

⁷ Mario Prost, Paul Kingsley Clark, *Unity, Diversity and the Fragmentation of International Law: How Much Does the Multiplication of International Organizations Really Matter?*, în *Chinese Journal of International Law* (2006), vol.5, No.2, pp.348-350; pp.354-358.

⁸ Jonathan I. Charney, *The Impact on the International Legal System of the Growth of International Courts and Tribunals*, 31 *N.Y.U. J. INT'L.L. 7 POL. P.697* (1999).

⁹ Jost Delbruck, *op.cit.*, supra nota 4; Max Sorensen, *Autonomous Legal Orders: Some Considerations Relating to a System Analysis of International Organizations in the World Legal Order*, 32 *INT'L & COMP. L.Q.*, p.575 (1983).

¹⁰ Eyal Benevenisti, George W. Downs, *The Empire's New Clothes: Political Economy and the Fragmentation of International Law*, în *Stanford Law Review*, vol.60, 2007, p.8 și urm.

¹¹ Dumitra Popescu, *The Universality of International Law: Concepts and Limits*, în *International Law as a Language for International Relations*, Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 1996, pp.24-28.

¹² Ion Anghel, *Dreptul tratatelor*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, vol.I, Editura Lumina Lex, București, 2000, p.93 și urm.

¹³ Al.Burian, *Geopolitica lumii contemporane*, Chișinău, 2003, pp.190-193.

¹⁴ Raluca Miga-Beșteliu, *Organizații internaționale intervenționale*, Editura All Beck, București, 2000, pp.6-7; pp.12-18.

¹⁵ Dumitra Popescu, Adrian Năstase (coordonatori), *Sistemul principiilor dreptului internațional*, Editura Academiei, București, 1986, pp.28-30.

¹⁶ Mario Prost, Paul Kingsley Clark, *op.cit.*, p.348; pp. 353-354.

¹⁷ *Ibidem*, pp.355-359.

¹⁸ Dumitra Popescu, *Natura bivalentă a rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU*, în vol. *Dreptul românesc și integrarea europeană*, 2003, pp.54-61.

¹⁹ Raluca Miga-Beșteliu, *op.cit.*, pp.121-127.

²⁰ Dumitra Popescu, *Reflecții asupra conceptului de identitate națională și a conceptului de identitate europeană*, în *Dreptul comunitar și dreptul intern (aspecte privind legislația și practica judiciară)*, Editura Hamangiu, București, 2008, pp.182-184.

²¹ Problema dreptului aplicabil se poate ivi într-o serie de alte situații, cum sunt: în cazul unor acte de terorism vor avea prioritate respectarea și aplicarea reglementărilor privind drepturile omului sau a reglementărilor referitoare la reprimarea terorismului; în cazul activităților forțelor ce fac parte din misiunile ONU vor avea prioritate respectarea și aplicarea reglementărilor privind drepturile omului sau a dreptului internațional umanitar. Situații similare pot apărea și în cazul rezoluțiilor C.S. al ONU de impunere a unor sancțiuni de natură economico-financiară și altele.

²² Alte exemple de acest gen se referă la încercarea de a reglementa combaterea terorismului, domeniu în care este mult mai ușor să se găsească temeiul comun al reglementării și, în special reglementarea definiției terorismului în cadrul unei regiuni, decât în plan internațional global. Astfel de regimuri specializate ar putea să fie folosite la dezvoltarea progresivă a dreptului internațional, servind ca precedent pentru regimul global.

²³ Raluca Miga-Beșteliu, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ediția a III-a, Editura All Beck, 2003, p.79.

²⁴ *Conclusions of the Work of the Study Group on the Fragmentation of International Law(doc.A/61/10, para.251)*, 2006.

MODELING PUBLIC ADMINISTRATION: NORMATIVE-ADMINISTRATIVE TRADITION VERSUS OPERATIONAL WITHIN EU MEMBER STATES

Theodore N. Tsekos,

Assistant Professor of Public Administration
The Higher Institute for
Technological Education of Kalamata

MODELAREA ADMINISTRĂRII PUBLICE: TRADIȚIA ADMINISTRATIVĂ NORMATIVĂ CONTRA CELEI OPERAȚIONALE ÎN CADRUL STATELOR MEMBRE ALE UE

Statele europene împărtășesc aceleași tradiții comune: alegeri libere, participarea publicului și responsabilitatea lui, libertatea exprimării, auto-guvernare locală etc. În pofida unor astfel de similitudini transcripția structurală și funcțională a acestei moșteniri politice comune la nivel administrativ generează paradigme ale organizației publice de o diversitate majoră. Mulți oameni de știință ai AP Europene discută despre fenomenul lipsei uniformității administrative din Europa, mai exact între statele membre ale UE.

Potrivit lui Toonen și Raadschelders există o variațiune instituțională istorică a sistemului național administrativ în Europa. O astfel de variațiune generează o multitudine de tradiții statale și, respectiv, stiluri de guvernare în țările Europene. Autorii organizează diferențe politico-administrative europene conform următoarelor șase diviziuni bipolare.

МОДЕЛИРОВАНИЕ АДМИНИСТРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ: АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВАЯ ТРАДИЦИЯ ПРОТИВ ОПЕРАТИВНОЙ ТРАДИЦИИ В РАМКАХ ГОСУДАРСТВ-ЧЛЕНОВ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Европейские государства разделяют общие традиции: свободные выборы, участие общественности и ее ответственность, свобода слова, органы местного самоуправления. Вместе с тем, структурное и функциональное сходство общего политического наследия на административном уровне порождает разнообразные парадигмы общественного устройства. Многие ученые европейского АУ обсуждают феномен отсутствия административного единообразия Европы, точнее, между государствами-членами ЕС.

Согласно Тунену и Радшельду, национально-административной системе Европы характерна институционально-историческая вариация. Такая вариация порождает множество государственных традиций и стилей управления в европейских странах. Авторы проводят политико-административные различия, согласно следующим 6 разделам биполярности.

1. THE EUROPEAN ADMINISTRATIVE DIVERSITY

European states share some common political traditions: free elections, public participation and accountability, freedom of speech, local self-government. Regardless of such similarities the structural and functional transcription of this common political heritage at the administrative level generates public organization paradigms of a great diversity. Many scholars of European PA are discussing the phenomenon of lack of administrative uniformity in Europe and more precisely between the EU member-states.

According to Toonen and Raadschelders¹ there is a historical institutional variation of the national administrative systems in Europe. Such a variation gen-

erates a multitude of state traditions and, thus, styles of Governance in the European countries. The authors organize European politico-administrative differences according to the following six bi-polar divisions.

1. East-West division

• Western European governance developed through Renaissance, Enlightenment and Reformation is based on a tradition of:

- secularisation
- individualism
- ownership
- entrepreneurship
- capitalism
- rationalism
- democracy

- urban concentration

While, in contrast, eastern governance traditions seem to be more influenced by

- spiritual and religious matters
- collectivist customs
- agrarian practices
- political paternalism

2. North-South division

Major differences occurred between the northern European countries influenced by Protestantism and the southern, Catholic, states.

Protestantism in the form of Calvinism in the Netherlands, Anglicanism in the UK, and Lutheranism in the northern parts of the German territories and the Nordic countries, was established in regions with local self-government tradition. The protestant churches were organised as governance mechanisms of local communities. Reformation and rationalism jointly promoted capitalism.

Catholic territories maintained a tradition of strong central government with deconcentrated units in the periphery.

These legacies still influence public organization. In the centralised countries of catholic tradition, recent reforms focused on the region, while in the protestant countries with self-government tradition, reforms focused on local government.

3. Napoleonic and non-Napoleonic Systems

The Napoleonic administrative reforms intensified the North-South distinction. In the countries conquered by Napoleon central government was strengthened, while in the non-Napoleonic countries the reforms ultimately led to elaboration of the role of local government. In non-Napoleonic countries such as the Netherlands various 'Napoleonic' reforms were upheld, and after some time 'balanced' with the more German organic tradition.

By *organic tradition* the authors refer to an horizontal/ peer kind of spatial integration and policy coordination, contrasting with the Napoleonic centralized and hierarchical integration model. Balancing Napoleonic and organic traditions means to combine elements from both organizational and –mainly- cultural modes. Centralization, of course, is not an invention of the Napoleonic era but attained its highest -until then- point after the French Revolution as an attempt to ensure the "liberté, égalité et fraternité", triptych, and mostly the second component, by homogenizing a given area.

4. Westminster vs. Consociational democracies

Regarding democratic representativeness, two basic systems developed:

◆ In the Westminster democracies the parliament is the source of all legitimate, strongly and nationally legislated, government activity.

◆ In the Consociational democracies, parliament shares governance with a variety of public, semi-public elected bodies and private associations as well. Local government plays an important role in the overall system of public service delivery while public participation is considered as the basic element of democracy. In that sense subsidiarity and 'social entrepreneurship' are traditional principles of governance, mostly in North- Western Europe.

5. Public Law vs. Common Law Traditions

Legal framework is also structured in two traditions:

◆ In Anglo-Saxon Westminster - Common Law model, the legislator determines directly administrative action by detailed, instrumental and enforceable legislation

◆ Continental-European state systems are characterised by a Rechtsstaat / Public Law-tradition of statutory regulation by means of broad authorisations and framework-laws that just shape the general features of the public policy outcomes.

6. Weberian vs. Clientelistic Traditions

In Northern countries, the development of powerful administrative elites kept political personnel at a reasonable distance from administrative functioning, preventing clientelistic practices to develop.

In countries like Italy, Spain, Portugal and Greece, but also Belgium the bureaucracy traditionally has had a low status. Therefore, political clientelism is widespread throughout the public service.

Edward Page² in a more condensed classification observes the following five patterns of civil service systems in Western Europe:

1. Southern European pattern: bureaucracy has low status, widespread patronage, legalistic culture, extensive national intervention in local government possible (Italy, Spain, Portugal, Greece, and - to some degree - Belgium);

2. Scandinavian pattern: professional, non-politicized civil service, bureaucracy has high status, much less national interference in subnational government, segmented civil service (Denmark, Norway, Sweden, and - to some degree - Finland and the Netherlands);

3. Germanic pattern: high status for civil servants, civil servants are lawyers, segmented civil service, higher levels of civil service are politicised, limited federal control in subnational government (Austria, Germany, Switzerland);

4. British and Irish pattern: least politicised senior civil service, high status, not segmented but a government-wide civil service;

5. French pattern: high status for civil servants, senior level is politicised, segmented according to the *Grand Corps*.

Ferrel Heady³, distinguishes between:

1. the “classical” weberian continental model of France and Germany

2. the anglo-saxon paradigm of public participation, Guy Peters and Jon Pierre⁴ studying the complex relations between political and administrative sub-systems of the state apparatus classify separately:

1. The Anglo-saxon systems
2. The Continental systems
3. The Scandinavian systems

Finally, Dunleavy and Hood⁵ differentiate:

1. The continental Old Public Administration of Civil Law

2. The Anglo-Saxon Common Law model and more precisely its New Public Management version promoting businesslike public services.

2. A COMPREHENSIVE CLASSIFICATION SCHEME FOR EUROPEAN ADMINISTRATIVE SYSTEMS: THE NORMATIVE – OPERATIONAL MODELS

Based on the above analyses we can now formulate a *classification hypothesis* through which we will endeavour to present a comprehensive grid for better

understanding the administrative environment of the potential technical interoperability solutions.

Two ideal-type administrative models: the “Normative” and the “Operational”.

The numerous bipolar or multi-polar categorizations according to different criteria presented above could converge into two main paradigms according to the following formula: Centralized, parliamentary (legal decision making), administrative law, clientelistic plus former planned economy parameters form what could be called the normative model, while decentralized, consociational, weberian, common law plus Westminster parliamentarianism (policy decision making) form what could be labelled an operational model. That means that countries with one or more of the following profiles:

- Napoleonic/ centralized
- Southern/ Catholic, Orthodox
- Civil / Public law based
- Parliamentary with rule -making orientation
- Clientelistic
- Planned economy past are expected to be prominently normative, while countries with one or more of the following features

The following table summarizes the main features of the two models.

Administrative dimensions	Normative model	Operational model
<i>Mission</i>	Guaranteeing public interest	Producing public utilities
<i>Public action deliverables</i>	Administrative/ legal acts	Policies, measurable results, services, customer satisfaction.
<i>Recipients of public action deliverables</i>	Administrated subjects liable to legal obligations.	Customers, beneficiaries, entitled to rights and claims
<i>Legality</i>	Dominant element	Part of a broader administrative toolset
<i>Administrative timing</i>	Indicative (“reasonable period of time”), flexible deadlines.	Strict deadlines. Time is a major quality and effectiveness factor and a cost variable to be minimized
<i>Control</i>	Conformity with rules and regulations	Multidimensional monitoring of organizational, regulatory, financial, procedural and human factors.
<i>Evaluation</i>	Legality	Efficiency, effectiveness, quality
<i>Change</i>	Exceptional, time-consuming, formal, top-down	Regular, prompt, operational, participatory
<i>Human resources management</i>	Mostly career systems. Personnel management: Formal qualifications, ranking and promoting by seniority, disciplinary controls	Mostly position systems. HR development: Skills, advancement based on new application for a higher ranking post, result producing capacities, multidimensional evaluation
<i>Financial management</i>	Respecting legality through checks and balances	Optimizing cost-benefit relations

- Non Napoleonic
- Nordic/ reformist
- Consociational
- Parliamentary with result oriented policy -making (Westminster model)
- Weberian
- Strongly market oriented will probably belong to the operational tradition.

While a given country can be classified in opposite groups according to different criteria one or more predominant factors can permit to label ultimately each and every member-state into one of the two ideal-type (in the weberian sense) models

a. The first, that is termed “normative model”, covers the Napoleonic and civil law continental countries, mostly France, and other influenced by the French administrative tradition “latin” and Mediterranean countries (Italy, Spain, Portugal, Greece), but also Belgium and Luxemburg, as well as countries with rule-oriented Germanic tradition such as Germany, Austria and other Mitteleuropa states (Czech Republic, Slovakia, Hungary, Poland and Slovenia)

b. The second-one labelled “operational model” gathers countries of Anglo-Saxon Common Law and Westminster tradition such as the United Kingdom, Ireland, Cyprus and Malta but also countries with “reformist” culture such as the Netherlands and the Nordic (Sweden, Denmark and Finland) and the Nordic/Hanseatic-influenced countries (Baltic states)

Communication and interoperability is expected to be easy within each block and problematic among them. The “operational model” facilitates administrative interoperability in general –by coordination through results- while the “normative” one constitutes per-se an obstacle to interoperability –by requiring coordination through formal rules.

The normative model is characterized by increased interest for legal formality. A distinctive type of law, public law, governs the functioning of the state as well as the relations between public entities and civil society. Drafting and implementing formal rules and regulations becomes the main content of the day-to-day administrative operations, the law turns out to be the most important tool for administrative work, while legal knowledge its major cognitive framework. Such public administrations are rule oriented mechanisms.

The ideal-type features of the “operational model” are totally opposite to those of the previous, “normative” one. Legal tools, though not ignored, cease to be the core means for administrative action. Quantitative methods based on the use of performance indicators, strategic and operational planning, cost-benefit analysis and other similar techniques, mostly borrowed from business management, are the backbone of ad-

ministrative working methodologies. “Operational” administrative systems are result-oriented mechanisms.

Even if no pure form of the above mentioned ideal-type models can be detected in real life (for example there is always a kind of strategic prioritization and long term planning, even implicit, in every type of administration) they have a heuristic value for defining the most probable administrative behavior in given conditions .

The main lesson learned hitherto from the multiple efforts of administrative cooperation within EU, is that administrative diversity constitutes a main obstacle for common policy-making. The necessity of a unified European Administrative Space, and, thus, a common European Policy for Public Administration, as a way to overcome planning inconsistencies and implementation disparities becomes, therefore, emergent.

3. THE EUROPEAN ADMINISTRATIVE SPACE

According to F. Cardonna and his co-authors of a classical text on European public administration⁶, shared principles of public administration among EU Member States constitute the conditions of a “European Administrative Space” (EAS). The EAS includes a set of common standards for action within public administration which are defined by law and enforced in practice through procedures and accountability mechanisms. These standards include :

- a. the rule of law
- b. principles of reliability, predictability, accountability and transparency,
- c. technical and managerial competence,
- d. organisational capacity and
- e. citizens’ participation.

Although the EAS does not constitute an agreed part of the *acquis communautaire*, it should nevertheless serve to guide public administration reforms in candidate countries.

The notion of a European administrative space is taken from the more common notions of European economic and social spaces, widely debated upon in EU constitutional negotiations. It also relates to an EU-wide system of judicial co-operation, which includes mutual assistance in law enforcement and some approximation in the relevant field of law. A common administrative space, properly speaking, is possible when a set of administrative principles, rules, and regulations are uniformly enforced in a given territory covered by a national constitution. It is obvious that the main constitutional legal texts of the European Union (the Treaty of Rome, the Single European Act, the Maastricht, Amsterdam and Nice Treaties),

do not provide a model of public administration to be implemented by EU Member countries. Once the democratic nature of their political regime has been assessed, matters of governance and public administration are purposely left to the discretion of Member countries. Thus from a formal legal standpoint, Member countries have a great deal of administrative autonomy. The absence of a formal legal body regulating public administration, its procedural rules, and its institutional arrangements does not mean that European supranational administrative law is meaningless or unknown to EU Member States. There exists a common *acquis* made up of administrative law principles, which could be referred to as a “non-formalised *acquis communautaire*” in the sense that there is no formal convention. It could, however, represent a common European general administrative law.

Non legalistic approaches⁷ conceive, on the contrary, EAS in a less structured and more sceptical manner.

From our point of view the above mentioned by Cardonna et al. principles cannot be implemented and mainstreamed through purely legal tools. Public management methodologies and techniques including strategic planning and evaluation, participative decision making, process standardization, cost-benefit analysis, quality assurance etc. etc. will be necessary in order to ensure efficiency, effectiveness and accountability. Converging administrative practices are quite present but still occasional and dispersed. For that reason, EAS is far from being established. Depending on concrete national and policy environments, elements of functional similarity and divergence coexist. Therefore the most realistic version of EAS is what Fournier⁸ terms as a model of “variable geometry”.

The diverging “normative” and “operational” models seem to have major difficulties not only to merge but even to cooperate. Individual administrative systems interpret opportunities, challenges as well as formal obligations in a very different manner inscribing them in the internal policy agenda according to their own national and sectoral priorities. What results is that a single European input can generate a multitude of different national responses.

4. EUROPEAN DIVERSITY IN CHANGE MANAGEMENT: THE RISK OF A “NORMATIVE REFORM APPROACH”

The management of change constitutes a critical feature of any administrative model.

Not only policy-making and day-to-day operations vary but, most important, change is perceived, aimed and managed in totally differentiated manners by the diverse national administrative systems

Wright⁹ says that reforms are not dictated by generic tendencies but are system-sensitive. As an example he mentions the following cases:

- there was no radical privatisation in Sweden and the Netherlands since an extensive system of public (industrial) enterprises did not exist;

- the decentralisation potential in countries such as Britain, Portugal, Greece and France is substantial since these systems had less a tradition of local self-government than for instance Denmark and Germany;

- Sweden and Denmark did not follow the creation of the Next Steps autonomous agencies since they already had them;

- Germany, Denmark and the Netherlands have not delegated administrative activities to third sector bodies since they already had that.

Toonen and Raadschelders¹⁰ are also stressing the fact that a number of cultural and institutional factors differentiate the change process and management:

- ◆ National fundamental differences in the structure and functioning of the state and administrative system that often go back for centuries, reflecting deeply rooted state traditions, seem to explain large parts of the variation in strategy of reform. Some avenues for reform were open in one system but not in another, and the other way around.

- ◆ Institutional structures affect public sector reform in various ways. They determine which actors are of importance in reform processes, and therefore the strategies and modes of reform.

- ◆ The 'neo-corporatist' consociational (Dutch and Scandinavian) model developed a different approach to the public sector reform than the Anglo-Saxon model of parliamentary sovereignty and non-negotiable policy. Organised social interests have been systematically incorporated in designing reform strategies. 'Administrative agreements', a legal novelty, between cabinet and various governmental partners is the new way of operating in central-local relations.

- ◆ Diversity in public sector reform patterns, also regards the role of local governments. In some systems local governments have been key players and prime carriers of the overall reform of the system. (Scandinavian countries and the Netherlands). In other systems, local government is the only part of the system where - thus far - reform takes place. (Germany and France). Finally there are systems where local governments largely have been the victims of reform, be it victims which show a capacity for resilience. (England).

- ◆ Central governments in unitary states seem to be better able to carry out institutional reforms of the public sector

Diversity in change and innovation management seems to be a decisive factor in the European administrative reform process. Trying to impose a “*Normative reform approach*” namely the alignment of national systems to common European legal standards could be risky. As a SIGMA study¹¹ underlines, candidate countries governments under pressure to bring their regulatory systems into line with the *acquis communautaire*, while addressing many other problems, run the risk of introducing sub-optimal laws and regulations

This can mean that legal norms:

- ◆ cannot be implemented because institutional and administrative capacities are not up to the task;
- ◆ budget funds are not available;
- ◆ impose unnecessary costs on society or the economy leading to loss of competitiveness;
- ◆ are not judicable because of the quality of legal drafting or the capacity of the justice system;
- ◆ open up opportunities for abuse and corruption;
- ◆ introduce bias in favour of certain actors;
- ◆ do not achieve their goals.

5. CONCLUSION

Concluding one could say that the administrative version of subsidiarity, namely the gap of active and systematic policymaking for the creation of a European Common Administrative Space and the abandon of the overall responsibility for procedural architecture at the national level, undercuts the development of the United Europe. The structural and procedural segmentation as well as the lack of increasing and converging policymaking capacity lead to insufficient policy implementation, low efficiency and effectiveness, within an environment with resources in short supply. Thus, common goals are not met, positive outcomes are not ensured, and, consequently, the value of Europe is hardly confirmed.

Bibliography:

¹ T.A.J. Toonen, J.C.N. Raadschelders, (1997), *Public Sector Reform in Western Europe*, Background paper for the, Conference on Comparative Civil Service Systems, School of Public and Environmental Affairs (SPEA), Indiana University.

² E C. Page, (1995), ‘Administering Europe’. In Jack Hayward, Edward C. Page (eds.), *Governing the New Europe*. , Polity Press, 257-285.

³ F. Heady (1984), *Public Administration. A comparative perspective*, Marcel Dekker.

⁴ B. Guy Peters, J. Peer (2001), *Civil Servants and politicians: the changing balance*, pp. 1-10, in B. Guy Peters (ed.), *Politicians Bureaucrats and Administrative Reform*, Routledge.

⁵ P. Dunleavy, C.Hood, (1994) ‘From old public administration to new public management’, *Public Money & Management*, July-September, p.p. 9–16.

⁶ SIGMA (ed.) (1998), *European Principles of Public Administration* , SIGMA Paper, No. 27.

⁷ J.P. Olsen., (2003), ‘Towards a European administrative space?’ *Journal of European Public Policy* 10 (4) p.p.. 506–531,

C. Spanou (2004) ‘Europeanization: The tip of an iceberg ?’ EGPA Annual Conference C. Knill, (2002), *The Europeanisation of National Administrations*, Cambridge University Press,

A. Stevens (2002) *Europeanisation and the Administration of the EU: a Comparative Perspective*, Queen’s Papers on Europeanisation, No 4/2002, J. Fournier,(1998), ‘Administrative Reform in the Commission. Opinions Concerning the Accession of the Central and Eastern European Countries’, in SIGMA (ed.) *Preparing Public Administrations for the European Administrative Space*, SIGMA Papers No. 23.

⁸ Op.cit.

⁹ Vincent Wright, (1994). ‘Reshaping the State: The Implications for Public Administration’, in *West-European Politics*, vol.17 no.3, p.p.102-137.

¹⁰ Op. cit.

¹¹ SIGMA (ed.) (2001) *Improving policy through impact assessment*, SIGMA Paper, No. 31.

Copyright©Theodore N. TSEKOS, 2009.

MODALITĂȚILE DE EVALUARE A PREJUDICIULUI CAUZAT PRIN NEEXECUTAREA CONTRACTULUI ÎN DREPTUL COMERTULUI INTERNAȚIONAL

Aurel BĂIEȘU,

doctor în drept, conferențiar universitar

THE MODALITIES OF ASSESSMENT OF THE DAMAGE CAUSED BY THE BREACH OF CONTRACT IN THE INTERNATIONAL TRADE LAW

The present article contains a comparative analysis of various modalities of assessment of the damage caused by the breach of contract in some legal systems (French, German, Anglo-Saxon), and also of tools of the uniform law (the Vienna convention on contracts for the international sale of goods dated April 11, 1980, UNIDROIT Principles of International Commercial Contract and principles of European Contract Law.), like difference in value, cost of replacement and cost of cure, as well as concrete and abstract assessment. Also we have analyzed the issues of the determination of the date and the money of assessment.

СПОСОБЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ УЩЕРБА ПРИЧИНЕННОГО НЕИСПОЛНЕНИЕМ ДОГОВОРА В МЕЖДУНАРОДНОМ КОММЕРЧЕСКОМ ПРАВЕ

В настоящей статье сделан сравнительный анализ различных способов определения ущерба причиненного нарушением договора в некоторых правовых системах (французской, немецкой, англо-саксонской), а также в инструментах единообразного права (Венская конвенция о договорах международной купли-продажи товаров от 11 апреля 1980 года, Принципы УНИДРУА о международных коммерческих договорах и Принципах Европейского Договорного Права), таких как: разница в стоимости, цена замещения, цена компенсации, а также конкретная и абстрактная оценка. Также проанализированы вопросы определения даты и оценки валюты.

În diferitele sisteme juridice naționale și în instrumentele de drept uniform există mai multe metode de evaluare a prejudiciului cauzat creditorului prin neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a contractului de către debitor.¹

Una din aceste metode constă în calcularea diferenței dintre valoarea patrimoniului creditorului ca urmare a neexecutării obligației de către debitor și valoarea pe care ar fi avut-o acest patrimoniu dacă contractul ar fi fost executat. Daunele-interese corespund valorii avantajului așteptat de creditor și de care acesta a fost total sau parțial lipsit din cauza neexecutării contractului imputabile debitorului². Este ceea ce în dreptul francez se numește *diminution de valeur* (diminuarea valorii)³, iar în *common law* este desemnat prin termenii *difference in value*, *diminution in value* sau *loss in value*.⁴ Atunci când obiectul contractului este o marfă destinată revânzării, care a fost distrusă sau deteriorată, la baza calculării sumei indemnizației, de obicei, stă prețul pe care proprietarul speră să-l obțină din această revânzare. Ca referință servește prețul mediu practicat pentru mărfuri asemănătoare la momentul survenirii prejudiciului.⁵

La prima vedere, această metodă se aseamănă cu reducerea prețului. De exemplu, în dreptul englez, po-

trivit §53(3) *Sale of Goods Act, 1979* (Legea vânzării de mărfuri), în cazul neexecutării parțiale a obligației de livrare, cumpărătorul poate cere daune-interese ce reprezintă diferența între valoarea bunului primit la ziua neexecutării și valoarea bunului promis ceea ce se aseamănă, într-adevăr, cu o reducere a prețului vânzării. Totuși asemănarea este doar în aparență, cele două concepte fiind distincte. Reducerea prețului se efectuează proporțional cu diminuarea valorii obiectului prestației contractuale, pe când daunele-interese calculate conform „diminuării valorii” compensează diferența dintre starea actuală a patrimoniului creditorului lezat și starea în care ar fi patrimoniul său dacă contractul ar fi fost executat în modul corespunzător. Această teză poate fi ilustrată printr-o speță din jurisprudența americană – *Jacob & Youngs v. Kent*.⁶ Un antreprenor, care s-a angajat să construiască un imobil, a folosit un utilaj pentru canalizare de o calitate identică cu cea care a fost convenită, însă de o altă marcă, care era mai ieftină. Atunci când clientul a depistat necorespunderea, lucrarea era deja terminată. Dacă s-ar fi procedat la reducerea prețului, această sancțiune ar consta în reducerea remunerației datorate antreprenorului în măsura, și numai în acea măsură, în care valoarea utilajului instalat este inferioară valorii

utilajului de marca care a fost stipulată. Însă în materia răspunderii contractuale daunele-interese trebuie să-l indemnizeze pe creditor în mărimea diferenței dintre valoarea de piață a bunului recepționat și valoarea de piață pe care l-ar fi avut bunul în conformitate cu contractul. În speța dată această diferență de valoare era nulă.

Alte două metode de evaluare a prejudiciului se referă la cheltuielile pe care le implică plasarea creditorului în situația patrimonială pe care ar fi avut-o în cazul în care contractul ar fi fost executat în modul convenit. Acestea sunt cheltuielile necesare obținerii efective a prestației așteptate. Aceste metode de evaluare reprezintă echivalentul monetar al executării forțate în natură. Este vorba despre costul înlocuirii (*coût de remplacement* – fr., *cost of replacement* – engl.), sau despre costul reparației (*coût de la réparation*⁷ – fr., *cost of cure*⁸ – engl.).

Costul înlocuirii se traduce prin sumele suplimentare care i-ar permite creditorului să încheie un contract de substituție prin care să-și poată procura bunurile sau serviciile promise. Aceste operații de substituție se vor efectua, de regulă, în alte condiții decât cele asupra cărora au convenit părțile. Cumpărătorul, presat de timp, va trebui să plătească un preț mai înalt, în ipoteza în care prețurile pe piață au crescut simțitor din data la care a fost încheiat contractul inițial. Vânzătorul, nevoit să se debaraseze de mărfurile sale, în ipoteza în care le-a expediat într-o țară în care nu dispune de nicio structură de comercializare, sau în cazul în care mărfurile nu mai corespund cerințelor pieței care evoluează, ca exemplu, în funcție de sezon sau de progresele rapide ale tehnologiei, va fi obligat să le cedeze la un preț inferior celui care era prevăzut în contractul inițial.

Costul reparației reprezintă sumele necesare pentru a aduce în starea convenită a bunului defectuos sau deteriorat. Acest cost trebuie să fie estimat, în principiu, după prețul mediu al prestațiilor respective pe piață, dacă victima încă nu a procedat la reparare în momentul în care ea a cerut indemnizația. Deseori însă, mai ales în cazurile unor bunuri de folosință curentă, proprietarul ia măsuri pentru ca bunul să fie reparat de persoane terțe, achitându-le costul lucrărilor efectuate și apoi cere rambursarea cheltuielilor de la debitor. În acest caz, principiul reparării integrale îl autorizează să ceară rambursarea tuturor sumelor plătite, inclusiv taxele aferente reparației, în special TVA atunci când aceasta nu este recuperabilă, și, eventual, costul împrumuturilor pe care le-a contractat în acest scop. Uneori victima efectuează ea însăși lucrările de reparație; atunci ea poate cere rambursarea integrală a cheltuielilor suportate, inclusiv sumele salariilor achitate angajaților săi pentru lucrările efectuate⁹.

O problemă pe cât de importantă, pe atât de controversată este cea care ține de determinarea în fiecare speță a metodei celei mai apropiate de evaluare a prejudiciului reparabil. Această sarcină este îngreunată de faptul că între metodele de evaluare evocate există similitudini care împiedică diferențierea lor certă. De exemplu, dacă bunul nu a fost livrat de către vânzător sau de către locator, se poate considera că daunele-interese corespund diferenței de valoare dintre ceea ce a fost livrat (0) și ceea ce trebuia să fie livrat, sau, la fel de întemeiat, se poate afirma că aceste daune-interese corespund costului înlocuirii. În același context, costul finisării lucrării poate uneori să echivaleze cu diminuarea valorii lucrării¹⁰. La fel, deosebirea dintre costul reparației și costul înlocuirii se șterge atunci când, din cauza deficienței lucrării, executorul este obligat să distrugă iar apoi să construiască din nou obiectul (*Ruxley Electronics Ltd. v. Forsyth (1996)*).¹¹

Uneori însă diferitele metode de evaluare duc la rezultate substanțial diferite. Vom aduce două exemple. În speța din jurisprudența engleză, *Sealace Shipping Co Ltd v. Oceanvoice Ltd, The „Alec M”*, navei livrate în baza unui contract de vânzare-cumpărare îi lipsea o elice de rezervă. Cumpărătorul a intentat o acțiune în responsabilitate contractuală. Dificultatea era în evaluarea prejudiciului reparabil: trebuia să fie indemnizată suma necesară achiziției unei elice noi, care ar fi trebuit fabricată, dat fiind că nu existau elice disponibile pe piață (121 000 \$), sau urma să fie compensată valoarea intrinsecă a elicei, care constituia o sumă de o sută de ori mai mică (11 000 \$)¹². Al doilea exemplu este renumita cauză *Peevyhouse v. Garland Coal & Mining*, în care proprietarul unei ferme a intentat o acțiune contra unei companii miniere, care a închiriat un teren de pământ și nu și-a îndeplinit angajamentul de a readuce în starea convenită terenul exploatat la expirarea contractului. Problema era de a determina dacă daunele-interese trebuiau calculate în așa în mod încât să permită proprietarului de a readuce terenul în starea sa inițială (29 000 \$), sau urma a fi compensată diminuarea valorii de piață a terenului, adică o sumă care, ca și în speța precedentă, era de o sută de ori mai mică (300 \$)¹³.

După cum s-a estimat în doctrină¹⁴, evaluarea prejudiciului reparabil în funcție de diminuarea valorii patrimoniului cauzată prin neexecutare, de regulă, prezintă avantajul de a nu împovăra debitorul cu o sarcină excesivă în raport întinderea angajamentelor sale și, mai ales, de a evita orice îmbogățire injustă a victimei. În schimb, această metodă nu asigură întotdeauna creditorului o compensație suficientă, dat fiind că indemnitatea alocată nu permite de a obține efectiv obiectul prestației contractuale. Și invers, metodele evaluării prejudiciului reparabil în funcție de costul

reparației sau cel al înlocuirii garantează creditorului o protecție mai eficientă a așteptărilor sale, însă ele expun debitorul riscului plății unor sume foarte mari și lasă loc unei eventuale îmbogățiri a victimei, mai ales în ipoteza în care nu se ține cont de gradul de uzură a bunului prejudiciat¹⁵. Însă în fiecare caz aparte evaluarea prejudiciului reparabil se va face de către judecător sau arbitru ținând cont de toate împrejurările cauzei și de regulile dreptului aplicabil în materia dată.

În dreptul francez, de regulă, dacă victima nu cere o indemnitate calculată în baza costului de aducere a bunului în starea convenită, tribunalul va proceda, în mod normal, la o evaluare a diminuării valorii patrimoniului persoanei lezate. Dacă însă victima solicită sumele necesare reconstrucției, restabilirii sau înlocuirii bunului său, judecătorii nu ezită să le aloce și chiar se arată foarte liberali în această privință. Astfel, Curtea de casație într-o hotărâre din 11 ianuarie 1984 a obligat persoana responsabilă pentru defectele unui imobil să suporte toate cheltuielile aferente demolării și reconstruirii integrale a acestuia¹⁶.

Alegerea între diferite metode de evaluare a prejudiciului aparține victimei, care, în principiu, nu este limitată de costurile respective ale măsurilor cerute. Legea franceză nu prevede pentru creditor o obligație de limitare a prejudiciilor și jurisprudența este, în acest sens, indecisă și divizată, diferite formațiuni ale Curții de casație adoptând hotărâri contradictorii. Astfel, Camera criminală a Curții de casație a admis că, întrucât proprietarul are dreptul să opteze pentru aducerea bunului în starea convenită, el poate impune persoanei responsabile sarcina reparației, chiar dacă costul acesteia depășește valoarea de înlocuire; pe când Camera civilă a afirmat clar, în repetate rânduri, că, în principiu, victima trebuie să se mulțumească cu valoarea de înlocuire, atunci când costul reparației este mai mare decât cel al înlocuirii¹⁷.

În *common law*, pentru a determina metoda de evaluare la care urmează să se recurgă, s-a încercat să se stabilească niște reguli în funcție de tipul contractului, afirmându-se, de exemplu, că daunele-interese ce corespund diminuării valorii se alocă în contractele de vânzare-cumpărare, chirie sau leasing, iar cele care corespund costului reparației – în contractul de antrepriză.¹⁸ Însă aceste reguli au un caracter relativ și efectul lor este determinat de împrejurările fiecărui caz aparte. De exemplu, în dreptul englez, *Sale of Goods Act, 1979* (§53(3)) dispune că, dacă vânzătorul a livrat o marfă defectuoasă, măsura daunelor-interese este, *prima facie*, diferența dintre valoarea reală a mărfii și valoarea mărfii calitative. Codul Uniform Comercial al SUA stabilește o regulă generală similară (§2-714(2)). Condiția este ca defectul să nu poată

fi remediat, însă dacă el poate fi înlăturat cu cheltuieli rezonabile este foarte probabil ca judecătorul american va aloca daune-interese în mărimea costului reparației. Dacă a fost făcută o încercare rezonabilă dar fără succes de a remedia defectul, cheltuielile pentru remediere vor putea fi acoperite suplimentar la diferența de valoare.

Cât privește contractul de antrepriză pentru construcții, regula generală este că daunele-interese se bazează pe costul înlăturării defectului sau finisării executării. Totuși, dacă procesul înlăturării defectului implică cheltuieli disproporționate (*outr of al proportion*) în raport cu beneficiul care s-ar obține din remediere, instanțele judecătorești, de obicei, adoptă soluția de alternativă, bazată pe diferența de valoare, cel puțin dacă sunt întrunite unele condiții: neexecutarea nu a fost intenționată și nu a distrus utilitatea lucrului pentru partea lezată.¹⁹

În *common law*, judecătorul, conducându-se de obligația de limitare a prejudiciului²⁰, va opta în favoarea acelei metode de evaluare a prejudiciului reparabil, care protejează interesul pozitiv (*expectation interest*²¹) al părții lezate pentru un cost optim. Daunele-interese vor fi, deci, calculate conform costului reparației sau al înlocuirii, dacă acest cost este inferior diminuării valorii. În cauza engleză *Ruxley Electronics Ltd. v. Forsyth (1996)*, Lordul Lloyd of Berwick a statuat: „atunci când costul restabilirii este mai mic decât diferența de valoare, măsura daunelor-interese va fi întotdeauna costul restabilirii. Cerând diferența, reclamantul ar fi omis să întreprindă măsuri rezonabile în vederea limitării pierderilor sale”²².

Însă judecătorul nu se va limita la această analiză pur contabilă. Dacă prestația furnizată nu este utilă sau are puțină utilitate, indemnitatea va reprezenta costul reparației sau al înlocuirii, chiar dacă acest cost este mai mare decât diminuarea valorii patrimoniului, protejând în așa mod interesele părții lezate. De exemplu, dacă ca rezultat al unor defecte o parte a lucrării efectuate prezintă pericol pentru beneficiar, și dacă costul reparației este de 30 000 \$ iar diminuarea valorii este de 20 000 \$, victima va primi în calitate de daune-interese prima sumă²³. Și invers, tot în virtutea principiului limitării prejudiciului, creditorului îi vor fi alocate daune-interese în mărimea diferenței dintre valoarea patrimoniului său și cea pe care acesta ar fi avut-o dacă contractul ar fi fost executat în modul convenit, dacă prestația primită este utilă și costul acestei indemnizări este mai mic decât costul reparației sau cel al înlocuirii. În cauza *Sealace Shipping Co Ltd v. Oceanvoice Ltd, The „Alicos M”*, cerințele reclamantului nu au fost satisfăcute, deoarece acesta solicita o elice de rezervă, de care nu avea nevoie imediat și de care, posibil, nu ar fi avut nevoie niciodată și

achiziționarea acestei elice ar fi fost prea costisitoare, ceea ce ar contraveni obligației de a limita prejudiciul și ar fi agravat în mod disproporționat răspunderea vânzătorului.

În cazul în care opțiunile posibile sunt reparația sau înlocuirea, obligația de a limita prejudiciul, la fel, are ca efect favorizarea alocării sumei mai mici. Suma daunelor-interese va corespunde costului înlocuirii dacă această sumă este mai rezonabilă și mai puțin costisitoare, și invers, se va opta în favoarea costului reparației, dacă acesta este mai mic decât cel al înlocuirii.

Dispoziții, care au ca scop respectarea proporționalității dintre efectele metodei de evaluare a prejudiciului și interesele părților, sunt cuprinse și în instrumentele de drept uniform - Convenția de la Viena din 1980 asupra contractelor de vânzare internațională a mărfurilor (în continuare - Convenția de la Viena), Principiile UNIDROIT referitoare la contractele de comerț internațional²⁴ (în continuare - Principiile UNIDROIT) și Principiile Dreptului European al Contractului²⁵ (în continuare - Principiile DEC). Potrivit Convenției de la Viena cumpărătorul nu poate cere vânzătorului să repare lipsa de conformitate atunci când acest lucru este nerezonabil (art.46 al.3). În comentariul la art.7.2.3 al Principiilor UNIDROIT se precizează că în numeroase cazuri care implică defecte minore sau neînsemnate, înlocuirea și reparația pot comporta „eforturi și cheltuieli nerezonabile” și, prin urmare, sunt excluse. Directiva europeană din 25 mai 1999 privind unele aspecte ale vânzării și garanțiile bunurilor de consum de asemenea dispune că despăgubirea cerută de consumator nu trebuie să fie disproporționată, adică să nu impună vânzătorului costuri nerezonabile, ținând cont de valoarea bunului vândut și de caracterul satisfăcător al unui alt mod de despăgubire²⁶.

În practica comerțului internațional, evaluarea prejudiciului reparabil se bazează deseori pe costul operației de înlocuire. Astfel, într-o speță, tribunalul arbitral, invocând art.74 al Convenției de la Viena a acordat cumpărătorului suma ce reprezenta diferența dintre prețul fixat în contract și prețul cumpărării de înlocuire²⁷; într-o altă speță, tribunalul arbitral a acordat vânzătorului, fără ca acesta să fi invocat vreun articol concret al Convenției de la Viena, diferența dintre prețul fixat în contract și prețul operației de înlocuire²⁸. Într-adevăr, încheierea contractelor de substituție constituie un mod rezonabil și justificat de a proceda în cazul neexecutării contractului de către cealaltă parte, mai ales ținând cont de obligația creditorului de a limita prejudiciul, consacrată în unele sisteme juridice naționale și în instrumentele de drept uniform studiate. În această ipoteză se face deosebire

între metoda *concretă* și cea *abstractă* de evaluare a prejudiciului reparabil. De notat că aplicarea acestor metode de evaluare implică, în principiu, o rezoluțiune a contractului, ca sancțiune pentru neexecutarea lui.

În contractul de vânzare internațională de mărfuri, în cazul în care vânzătorul nu execută obligația sa de livrare, metoda concretă de evaluare a prejudiciilor cumpărătorului constă în determinarea mărimii cheltuielilor suplimentare suportate de acesta la procurarea mărfurilor de substituție, pe când metoda abstractă se bazează pe prețul curent (de piață), la care mărfurile de substituție ar putea fi procurate. În cazul în care cumpărătorul nu-și execută obligațiile sale de a primi marfa și de a plăti prețul ei, metoda concretă se bazează pe diferența dintre prețul pe care vânzătorul l-a obținut într-un contract de substituție și prețul convenit în contractul inițial, iar metoda abstractă se bazează, și de data aceasta, pe prețul de piață.

Evaluarea prejudiciului în funcție de un contract de înlocuire este posibilă în toate sistemele juridice naționale și instrumentele de drept uniform analizate; în majoritatea sistemelor evaluarea se bazează pe metoda concretă. În unele sisteme această metodă este supusă, totuși unor restricții.

În dreptul francez, regula generală se găsește în art.1144 C. civ., care dispune - creditorul poate executa el însuși obligația, dar pe cheltuielile debitorului. Însă în acest context daunele-interese nu sunt privite în sensul unui substitut pecuniar al executării, ci, mai degrabă, ca o executare de natură indirectă; este așa-numita facultate de înlocuire (*faculté de remplacement*). În virtutea prevederilor evocate, în cazul unui contract de vânzare-cumpărare a unor bunuri generice, cumpărătorul poate procura bunuri pe seama vânzătorului. În principiu, exercitarea acestui drept presupune autorizația instanței de judecată, însă, în materie comercială, potrivit uzanțelor, creditorul este exonerat de obligația de a acționa în justiție²⁹.

Evaluarea prejudiciului în baza metodei concrete este cunoscută și în dreptul german; Codul comercial german (§376 al.3) conține prevederi exprese în acest sens pentru vânzarea-cumpărarea comercială cu data livrării fixată, însă jurisprudența a extins aria de aplicare a acestor prevederi³⁰.

În SUA, Codul Comercial Uniform de asemenea autorizează partea lezată să determine prejudiciul său în baza unui contract de înlocuire, utilizând metoda concretă de evaluare; §2-706 cuprinde dispoziții privind dreptul vânzătorului la revânzarea mărfii, iar §2-712 conține dispoziții similare în ce privește dreptul cumpărătorului la procurarea mărfurilor de substituție. Potrivit §2-706, dacă vânzătorul a revândut mărfurile cu bună credință și în mod rezonabil din punct

de vedere comercial, el are dreptul să recupereze diferența dintre prețul de revânzare și prețul contractual, precum și alte prejudicii suplimentare, deducându-se cheltuielile economisite ca rezultat al neexecutării contractului de către cumpărător. În mod simetric, §2-712 reglementează dreptul cumpărătorului în cazul neexecutării contractului de către vânzător.

Dacă partea lezată nu a efectuat revânzarea sau procurarea de substituie, evaluarea prejudiciului se face prin metoda abstractă, prin referință la prețul de piață; dacă partea lezată a făcut acest lucru – prețul de piață este relevant numai pentru a determina dacă contractul de înlocuire satisface cerința rezonabilității.

În dreptul englez, deși este recunoscut principiul general de evaluare a prejudiciului după metoda concretă (în care costul real al executării de substituie este, în principiu, recuperabil ca despăgubire pentru neexecutarea contractului, în calitate de modalitate de protejare a interesului pozitiv), acest principiu, în mod surprinzător, nu este consacrat în *Sale of Goods Act, 1979*, unde, ca regulă generală în cazul neexecutării contractului de către vânzător sau de către cumpărător, este stabilită metoda abstractă de evaluare, bazată pe prețul de piață. În dreptul englez nu există prevederi exprese pentru evaluarea prejudiciului prin metoda concretă, prin referință la prețul real al contractului de substituie. Atunci când există o piață de desfacere a produsului în cauză (*available market*) metoda concretă, de regulă, nu este aplicată; altfel spus, dacă vânzătorul sau cumpărătorul realizează operația de substituie la alt preț decât cel de piață, acest fapt nu este relevant.

Totuși, ca excepție de la regulă, este posibil ca daunele-interese să fie calculate în baza prejudiciului real suferit de partea lezată, chiar și atunci când există piață. În cauza *Re R. and H. Hall Ltd. and W.H. Prim Jr. and Co's Arbitration* o încărcătură de grâu a fost vândută la prețul de 51 de lire sterline pe unitate de greutate. În ziua în care trebuie să fie efectuată livrarea prețul grâului era de 53 de lire sterline, însă cumpărătorul a invocat faptul că în ajun el a revândut grâu cu 56 de lire sterline. Curtea i-a acordat cu titlu de daune-interese o sumă calculată în baza diferenței dintre 51 și 56 de lire sterline³¹.

Metoda concretă de evaluare este adoptată, de regulă, atunci când nu există piață; în acest caz, *Sale of Goods Act, 1979* dispune că măsura daunelor-interese reprezintă prejudiciul ce rezultă, în mod direct și natural conform cursului obișnuit al evenimentelor, din neexecutarea contractului (art.50(2),5(2)) și se bazează, în mod normal, pe costul operației de substituie.

În practică, deosebirea dintre sistemul juridic englez, care favorizează metoda abstractă, și alte siste-

me juridice care, în principiu, adoptă metoda concretă se manifestă mai cu seamă atunci când există piață, iar partea lezată reușește să realizeze o operație de substituie în condiții mai avantajoase decât cele de pe piață. Dacă prețul în contractul de substituie, realizat efectiv de partea lezată, este mai favorabil decât cel de piață, sub imperiul regulilor de limitare a prejudiciului (*mitigation rules*), partea lezată nu va putea obține mai mult decât daunele-interese bazate pe prețul de piață. Această situație este determinată de faptul că regulile de limitare a prejudiciului au un caracter mai imperativ în dreptul englez decât în alte sisteme juridice.

Toate instrumentele de drept uniform studiate consacra reguli similare în privința evaluării prejudiciului în baza costului operației de substituie, dând prioritate metodei concrete. Art. 75 al Convenției de la Viena dispune: „când contractul este reziliat, iar cumpărătorul, într-o manieră rezonabilă și într-un termen rezonabil după reziliere, a procedat la o cumpărare de înlocuire sau realizatorul la o vânzare compensatorie, partea care cere daune-interese poate obține diferența dintre prețul din contract și prețul cumpărării de înlocuire sau al vânzării compensatorii, precum și orice alte daune-interese care pot fi datorate în temeiul art. 74.” Art. 7.4.5 al Principiilor UNIDROIT și art. 9:506 al Principiilor DEC conțin prevederi analogice. Această soluție, însă este valabilă doar atunci când sunt întrunite trei condiții.

Prima condiție este atât de evidentă, încât autorii instrumentelor analizate au omis s-o specifice expres; operația de substituie trebuie să fie dezavantajoasă pentru creditor. Într-adevăr, dacă vânzătorul sau cumpărătorul reușește să obțină în contractul de substituie un preț mai favorabil decât cel fixat în contractul inițial, el nu va suferi niciun prejudiciu. A doua condiție este ca operația de substituie să intervină „într-un termen rezonabil după reziliere”, al cărui întindere trebuie să fi apreciată în funcție de împrejurările cazului. Cea de-a treia condiție cere ca operația de substituie să fie realizată „într-o manieră rezonabilă”. Aceasta înseamnă: creditorul trebuie să se conformeze obligației de limitare a prejudiciului său (art. 77 al Convenției de la Viena, art. 9.504 al Principiilor DEC și art. 7.4.8 al Principiilor UNIDROIT), reținând dintre soluțiile de substituie la care el poate recurge pe cea care este mai puțin dezavantajoasă. În caz contrar, indemnizația la care el poate pretinde s-ar reduce cu suma prejudiciului pe care el putea să-l evite³².

În cazul în care nu a fost încheiat un contract de înlocuire, sau dacă acest contract nu întrunește condițiile art.75 al Convenției de la Viena (nu este încheiat într-un termen și într-o manieră rezonabilă), sau dacă este imposibil de a determina cu certitudine care anu-

me este operația de substituire a contractului reziliat (vânzătorul sau cumpărătorul săvârșesc operații analogice în mod permanent, astfel încât practic nu este cu putință de a stabili dacă în cazul dat este realizată una din operațiile ordinare sau anume acea de substituire), se poate recurge la metoda abstractă de evaluare a prejudiciului.

Art. 76 al.1 al Convenției de la Viena prevede: când mărfurile au preț curent, partea care cere daune-interese poate, dacă nu a procedat la cumpărarea de înlocuire sau la o vânzare compensatorie conform art. 75, să obțină diferența dintre prețul stabilit prin contract și prețul curent din momentul rezoluțiunii, precum și orice alte daune-interese ce pot fi datorate în temeiul art. 74. Dispoziții similare sunt cuprinse în art. 7.4.6 al Principiilor UNIDROIT și în art. 9:507 al Principiilor DEC. Aceste prevederi presupun că marfa are un preț curent (de piață). Acesta este, potrivit al. 2 al art.76 al Convenției, „cel al locului unde ar fi trebuit făcută predarea mărfurilor sau, în lipsă de preț curent în acest loc, prețul curent practicat într-un alt loc care în mod rezonabil poate fi considerat ca loc de referință, ținând seama de diferențele la cheltuielile de transport ale mărfurilor”. Dacă însă un asemenea preț curent nu există, prejudiciul va trebui calculat în corespundere cu dispozițiile art.74 al Convenției de la Viena.

Una din problemele ce suscită atenția specialiștilor este cea referitoare la corelația dintre prevederile art.75 și cele ale art. 76 ale Convenției de la Viena, respectiv la corelația dintre metoda concretă și cea abstractă de evaluare a prejudiciului. Potrivit art.76 al. 1, partea lezată nu poate pretinde daune-interese în baza acestui articol, dacă a procedat la o operație de înlocuire conform art.75. Și doctrina³³ și jurisprudența au afirmat constant că aplicarea art. 75 are prioritate față de aplicarea art.76, acesta din urmă fiind o șansă acordată părții lezate de a-și exercita dreptul său la daune-interese, atunci când a încercat fără succes să se conformeze cerințelor art. 75. Tribunalele arbitrale internaționale au statuat - Convenția preferă calcularea concretă a daunelor-interese, prin referință la operații și pierderi reale, calculării abstracte efectuate prin referință la prețul de piață »³⁴, refuzând să acorde reparație în baza art.76, dacă „partea lezată a procedat la operații de substituire în sensul art.75”³⁵. Totuși tribunalele arbitrale nu exclud posibilitatea, în unele situații particulare, de a da preferință evaluării prin referință la prețul de piață; într-o cauză, daunele-interese s-au calculat în corespundere cu art. 76 cu precădere față de art.75, deoarece vânzătorul lezat a revândut mărfurile sale la o pătrime din prețul fixat în contract și la un preț mult inferior prețului curent de pe piață³⁶.

Data evaluării prejudiciului reparabil. O problemă de importanță majoră este stabilirea momentului în care trebuie să se efectueze evaluarea prejudiciului reparabil, întrucât amploarea prejudiciului poate să varieze în timp și evoluția condițiilor economice și monetare pot influența substanțial stabilirea sumei indemnizației alocate victimei neexecutării contractului. Și dacă în cazul evaluării prejudiciului conform metodei concrete stabilirea acestui aspect de obicei nu prezintă dificultăți, deoarece evaluarea se face în raport cu prețul contractului de substituire; în cazul evaluării prin metoda abstractă, determinarea datei, la care se va stabili prețul de referință pentru calcularea sumei daunelor-interese, este susceptibilă de diverse abordări. Sistemele de drept național și instrumentele de drept uniform studiate adoptă soluții din cele mai variate în acest sens, începând cu evaluarea prejudiciului la data neexecutării obligației și terminând cu evaluarea la data hotărârii judecătorești definitive, între acestea fiind reținute și alte aspecte intermediare, adoptate de un sistem juridic sau altul.

În dreptul francez, ca punct de referință pentru evaluarea reparației, inițial a fost reținută data producerii prejudiciului³⁷, iar în secolul XIX și o bună parte a secolului XX în jurisprudență nu exista o regulă stabilă; unele decizii se pronunțau pentru data depunerii cererii de către partea lezată, iar altele optau pentru data când judecătorul statua asupra acestei cereri³⁸, pentru ca începând cu anul 1942 să domine regula potrivit căreia evaluarea prejudiciului trebuie să fie făcută de judecător în momentul în care el pronunță decizia³⁹. Dacă însă, după decizia luată în fond cauza este adusă în apel și în casație, diferitele instanțe judecătorești trebuie să efectueze, dacă este necesar, reajustarea evaluării; suma definitivă a daunelor-interese alocate creditorului fiind stabilită prin hotărârea rămasă definitivă. În dreptul francez această regulă este privită ca o aplicație a principiului reparației integrale a prejudiciului; dacă Curtea de casație a adoptat această soluție este pentru că „victima are dreptul la repararea totală a prejudiciului pe care l-a suferit”⁴⁰.

Prin derogare de la regula generală, dreptul francez oferă și alte soluții. În vânzarea comercială a bunurilor mobile, prejudiciul suferit de vânzător este evaluat în raport cu momentul în care el ar fi trebuit să încheie un contract de înlocuire. Acest moment variază, în funcție de împrejurări, între data livrării și data la care expiră termenul suplimentar acordat implicit sau explicit de către creditor. Reciproc, prejudiciul suferit de vânzător este evaluat în raport cu data la care el ar fi putut să revândă, într-un mod rezonabil, marfa sa⁴¹.

În dreptul german, în unele situații, la fel ca și în dreptul francez, este reținută regula evaluării prejudiciului la data emiterii hotărârii judecătorești. Spre

deosebire de alte sisteme juridice, în dreptul german această regulă se referă la evaluarea prin metoda concretă, în ipoteza în care părții lezate îi incumbă obligația de a încheia un contract de înlocuire. Cât privește evaluarea abstractă, aceasta se face, la alegerea părții lezate, fie la data neexecutării, fie la data expirării termenului suplimentar acordat pentru executare (*Nachfrist*)⁴².

În *common law* principiul este că prejudiciul se evaluează la data neexecutării contractului. În cazul contractului de vânzare-cumpărare, *Sale of Goods Act, 1979* (art.50(3) și 51(3)) dispune că, atunci când cumpărătorul refuză nelegitim să primească și să plătească marfa (sau vânzătorul – să livreze marfa), daunele-interese se bazează, *prima facie*, pe prețul de piață al mărfii la data la care marfa trebuia să fie primită (sau livrată), ori dacă nu a fost fixată o dată pentru primire (sau livrare) – la data refuzului de primire (sau livrare). Pentru ca regula enunțată să fie aplicată este necesar să fie îndeplinite anumite condiții. Prima condiție este ca partea lezată să fi știut despre neexecutare îndată ce aceasta a avut loc. A doua condiție este ca partea lezată să fi fost în stare să ia măsuri în vederea limitării prejudiciului. În sfârșit, a treia condiție este ca să fie rezonabil de a aștepta de la partea lezată ca ea să ia asemenea măsuri. Dacă vreuna din aceste condiții nu este îndeplinită, instanța va înlătura aplicarea regulii enunțate și va evalua prejudiciul prin referința la o dată care ar putea fi rezonabilă în împrejurările date⁴³. Deci, regula evaluării prejudiciului la data neexecutării nu este una absolută; judecătorul, poate deroga de la ea dacă aplicarea ei ar aduce la rezultate injuste și poate fixa, ca referință pentru evaluarea prejudiciului, o altă dată, de exemplu, data pronunțării hotărârii⁴⁴.

Prin urmare, putem constata că soluția care este reținută ca regulă în dreptul francez, constituie excepție în *common law*, și viceversa. Această deosebire de abordări este determinată de faptul, că în dreptul francez nu este consacrată, în principiu, obligația de limitare a prejudiciului. În *common law* evaluarea prejudiciului se face la o dată cât mai apropiată de momentul neexecutării pentru a nu permite prejudiciului să se amplifice, pe când dreptul francez pune accentul pe indemnizarea cât mai deplină a creditorului, care, în accepția franceză, poate fi efectuată într-un mod adecvat anume la data pronunțării hotărârii definitive.

Potrivit Convenției de la Viena (art.76 al.1), Principiilor UNIDROIT (art.7.4.6) și Principiilor DEC (art.9:507), momentul în care se face evaluarea prejudiciului prin metoda abstractă este, în mod normal, cel al rezoluțiunii contractului. În afară de această regulă generală, Convenția de la Viena mai stabilește și una specială: „dacă partea care cere daune-interese a de-

clarat contractul reziliat după ce a intrat în posesia mărfurilor, este aplicabil prețul curent din momentul intrării în posesie și nu prețul curent din momentul rezoluțiunii”. Această regulă a fost instituită pentru a evita eventualele abuzuri din partea cumpărătorului, care, după ce a intrat în posesia mărfii, având posibilitatea să declare contractul la discreția sa, ar putea profita de schimbarea prețului pe piață⁴⁵.

Moneda evaluării prejudiciului reparabil. Repararea prejudiciului într-un contract comercial internațional poate ridica problema determinării monedei în care trebuie să fie evaluat prejudiciul. În virtutea principiului autonomiei voinței, părțile sunt libere să fixeze orice monedă în calitate de monedă de referință pentru evaluarea daunelor-interese (în măsura în care legea forului autorizează condamnarea în monedă străină). În cazul în care contractul nu conține prevederi exprese în acest sens, sarcina dată îi revine instanței judecătorești sau arbitrale sesizate.

Întrucât în toate sistemele juridice daunele-interese au ca scop plasarea creditorului în situația în care el s-ar afla dacă contractul ar fi fost executat, acestea trebuie să fie exprimate în moneda care este cea mai apropiată pentru atingerea obiectivului în cauză și această monedă nu trebuie să fie neapărat moneda forului. Deseori aceasta este moneda contractului. Însă se poate întâmpla ca creditorul să se servească de altă monedă în cursul derulării afacerii (de exemplu, încheind un contract de înlocuire), atunci aceasta din urmă va fi mai adecvată pentru compensarea prejudiciului său.

În Anglia, după hotărârea *The Despina R. & the Folias (1979)*, domină regula potrivit căreia daunele-interese se exprimă în moneda care reflectă în modul cel mai apropiat prejudiciul victimei. Aceeași soluție a fost admisă și în unele hotărâri germane, pe lângă altă soluție, și anume, evaluarea prejudiciului în moneda creditorului sau a întreprinderii lui. În Franța condamnările au fost de cele mai dese ori pronunțate în moneda națională, însă, întrucât tendința era de a proceda la o conversiune la cursul de schimb la data plății, rezultatul era practic același ca și în cazul în care condamnarea ar fi fost efectuată în moneda străină apropiată⁴⁶.

În ceea ce privește instrumentele de drept uniform, în timp ce Convenția de la Viena nu conține prevederi în acest sens, Principiile UNIDROIT propun alegerea între moneda în care a fost exprimată obligația pecuniară și moneda în care a fost suferit prejudiciul, în funcție de aceea care din soluții pare a fi mai apropiată (art.7.4.12); iar Principiile DEC au adoptat regula din *common law*: „daunele-interese sunt evaluate în moneda care exprimă în modul cel mai adecvat prejudiciul creditorului” (art.9.510).

Referințe bibliografice:

¹ Laithier Y.-M., *Etude comparative des sanctions de l'inexécution du contrat*, LGDJ, Paris, 2004, p.470-476.

² Burrows A., *Remedies for Torts and Breach of Contract*, Oxford University Press, 2 ed., 1994, p.141.

³ Viney G., *Traité de droit civil* (dir. J. Ghestin). Les obligations. La responsabilité: effets, LGDJ, Paris, 1988, p.134-136.

⁴ Treitel G.H., *The Law of Contract*, Sweet & Maxwell/Stevens & Sons, London, 1999, p.880; Burrows A., op. cit., p.141.

⁵ Viney G., op. cit., p.135.

⁶ Laithier Y.-M., op. cit.

⁷ Viney G., op. cit., p.138-139.

⁸ Burrows A., op. cit., p.141.

⁹ Viney G., op. cit., p.138-139.

¹⁰ Treitel G.H., *The Law of Contract*, op. cit., p.882-883.

¹¹ Laithier Y.-M., op. cit., p.471.

¹² Burrows A., op. cit., p.143-144.

¹³ Treitel G.H., *The Law of Contract*, op. cit., p.880.

¹⁴ Laithier Y.-M., op. cit., p.473.

¹⁵ Jourdain P., *Les dommages-intérêts alloués par le juge in: Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney*, Bruylant Bruxelles, LGDJ Paris, 2001, p.275.

¹⁶ Viney G., op. cit., p.135.

¹⁷ Viney G., op. cit., p.134 și urm.

¹⁸ Burrows A., op. cit., p.148 și urm.

¹⁹ *Restatement (Second) of Contracts §348(b)*.

²⁰ Referitor la obligația de limitare a prejudiciului, a se vedea: McGregor H. *The law of damages. The common law library. Number 9*, Sweet & Maxwell, London, 1997, p.185 și urm.; Chitty on Contracts, Vol.I, *General Principles*, 29th edition, Sweet & Maxwell, London, 1994, p.1242-1251.

²¹ Referitor la *expectation interest*, a se vedea: Atiyah P.S., *An Introduction to the Law of Contracts*, 5th edition, Clarendon Press, Oxford, 1995, p.472; Treitel G.H., *Remedies for breach of contract, a comparative account*, Oxford University Press, New York, 1988, p.90.

²² "Where the cost of reinstatement is less than difference in value, the measure of damages will invariably be the cost of reinstatement. By claiming the difference the plaintiff would be failing to take reasonable steps to mitigate his loss". Citat după: Laithier Y.-M., op. cit., p.474.

²³ *Restatement (Second) of Contracts*, §348, comment c), illustration 3.

²⁴ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, <http://www.org/english/principles/contracts/main.htm>.

²⁵ Principles of European Contract Law, <http://www.storme.be/PECL2en.html>.

²⁶ *Journal Officiel*, 07.07.1999, L 171/12.

²⁷ Sentence arbitrale n° 155 du 16 mars 1995 du Tribunal d'arbitrage commercial international de la Chambre de commerce et d'industrie de la Fédération de Russie, sentence 1995, Précis de jurisprudence de la CNUDCI concernant la CVIM, Nations Unies A/CN.9/SER.C/DIGEST/CISG/74.

²⁸ Sentence arbitrale N° 93 du 15 juin 1994, Internationales Schiedsgericht der Bundeskammer der gewerblichen Wirtschaft, Vienne, Précis de jurisprudence de la CNUDCI concernant la CVIM, Nations Unies A/CN.9/SER.C/DIGEST/CISG/74.

²⁹ Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C., *Principes du Droit Européen du Contrat*, Société de Législation Comparée, Paris, 2003, p.413.

³⁰ Treitel G.H. *Remedies for breach of contract*, op. cit., p.112.

³¹ David R., Pugsley D., *Les contrats en droit anglais*, 2e édition, LGDJ, Paris, 1985, p.338.

³² Heuzé V. *La vente internationale des marchandises. Droit uniforme*, LGDJ, Paris, 2000, p.408.

³³ Honnold J., *Uniform law for international sales under the 1980 United Nations convention*, 2nd ed., Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, Boston, 1991, p.511-512.

³⁴ Sentence arbitrale N° 166, Schiedsgericht der Handelskammer Hamburg, 21 mars, 21 juin 1996, Précis de jurisprudence de la CNUDCI concernant la CVIM, Nations Unies A/CN.9/SER.C/DIGEST/CISG/74.

³⁵ CCI sentence N° 8574, septembre 1996, Unilex; Décision n° 348, Oberlandesgericht Hamburg (Allemagne), 26 novembre 1999, Précis de jurisprudence de la CNUDCI concernant la CVIM, Nations Unies A/CN.9/SER.C/DIGEST/CISG/74.

³⁶ Décision N° 227, Oberlandesgericht Hamm (Allemagne), 22 septembre 1992, Précis de jurisprudence de la CNUDCI concernant la CVIM, Nations Unies A/CN.9/SER.C/DIGEST/CISG/74.

³⁷ Coutant-Lapalus C., *Le principe de la réparation intégrale en droit privé*, Presses Universitaires d'Aix-Marseille, Aix-en-Provence, 2002, p.223.

³⁸ Larroumet Ch. *Droit civil. Les obligations. Le contrat. T. III*, 5 édition, Ed. Economica, Paris, 2003, p.770.

³⁹ Viney G., op. cit., p.134 și urm.

⁴⁰ Coutant-Lapalus C., op. cit., p.226.

⁴¹ Laithier Y.-M., op. cit., p.465.

⁴² Treitel G.H. *Remedies for breach of contract*, op. cit., p.121-122.

⁴³ *Ibidem*, p.117.

⁴⁴ Laithier Y.-M., op. cit., p.467.

⁴⁵ Honnold J., op. cit., p.509-510.

⁴⁶ Rouhette G., I. de Lamberterie, D. Tallon, C. Witz, op. cit., p.423.

TEORIA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN SISTEMUL ȘTIINȚELOR POLITICE

Alexandru BURIAN,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

ТЕОРИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ В СИСТЕМЕ ПОЛИТИЧЕСКИХ УЧЕНИЙ

Предмет «международные отношения» как научная дисциплина нередко подвергается критике за то, что эта сфера деятельности не имеет ничего общего с реальной практикой. На самом деле, зачем политикам, решающим, скажем, вопрос о расширении НАТО и Европейского Союза либо занимающимся миротворческой деятельностью на Балканах или на территории бывшего СССР знать о теоретических дебатах вокруг вопросов о роли международных институтов в современных международных отношениях и теориях «демократического мира»?

Очевидно, что никакая теория сама по себе решить даже самую маленькую проблему не может. Теория, как и наука в целом, не может предотвратить возникновение войны или остановить международный конфликт. Однако все те, кто, так или иначе, связан с международными отношениями (политики, дипломаты, журналисты) в своей профессиональной деятельности, вольно или невольно используют доминирующие или импонирующие им теории, которые объясняют сущность современного мироустройства и мировой политики, раскрывают логику поведения государств и международных организаций, показывают общие причины таких явлений, как конфликт, война, сотрудничество и т.д.

Теория необходима для упорядочения огромного объема информации, которая обрушивается на нас каждый день. Даже те, кто с пренебрежением относится к теоретическому знанию (а их, к сожалению, довольно много), вынуждены (подчас не сознавая этого) полагаться на свои собственные идеи и представления о том, как развивается современный мир, и на основании этого принимать решения.

Значение доминирующих теорий (реализм, например) состоит в том, что они воспринимаются как своего рода путеводитель для лидеров и формирующейся политической элиты относительно того, как себя надо вести на международной арене в целом и в условиях военной угрозы в частности.

Опыт внешнеполитической деятельности большинства новых независимых государств свидетельствует о том, что трудно вырабатывать и проводить эффективную политику без основополагающих принципов, точно так же как сложно создать хорошую теорию без обширных знаний об окружающем нас мире.

INTERNATIONAL RELATIONS THEORY IN THE SYSTEM OF POLITICAL SCIENCES

The object of «international relations» as scientific discipline is quite often exposed to criticism that this field of activity has not something in common with a real practice. Actually, what for politicians, who are dealing, let us say, with the problem of NATO and European Union's expansion and, engaged in Balkan peace-making or in the former USSR territory, knowing about theoretical debate on questions about the role of international institutes in the context of modern international relations or "democratic world" theories?

It is obvious that no one theory in itself cannot solve even the smallest problem. The theory, as well as science as a whole, cannot prevent occurrence of war or stop international conflict. However all those who are anyhow dealing with international relations (politicians, diplomats, journalists) in their professional work, wittingly or unwittingly use dominating or imposing theories, that explain the essence of present-day world and world politics, illuminate logic behavior of states and international organizations, justify the general reasons of such phenomena as conflict, war, cooperation etc.

Theory is necessary in arranging a huge amount of information falling upon us every day. Even those who are neglecting theoretical knowledge (unfortunately they are rather much) are compelled (sometimes without understanding) to rely on their own ideas and notions on how the modern world develops, and make decisions on this basis.

The significance of dominating theories (realism, for example) consists in that they are perceived as some kind of guidebook for leaders and forming political elite, concerning how they should conduct themselves on international scene in whole and in the conditions of military threat in particular.

The experience of foreign policy activity of the majority new independent states testifies that it is difficult to develop and carry out an effective policy without basic principles, as well as elaborating, in the same way, a good theory without an extensive knowledge about the world surrounding us.

1. Noțiunea de teorie a relațiilor internaționale și obiectul relațiilor internaționale

Obiectul *relațiilor internaționale*, ca disciplină științifică, și mai ales cei care se ocupă de cercetarea teoretică a acestuia, deseori sînt criticați pe motiv că această sferă nu are nimic comun cu practica reală.² Într-adevăr, ce pot să aibă comun politicienii preocupați, de exemplu, de extinderea NATO și a Uniunii Europene sau de activitatea umanitară din Balcani sau din teritoriul fostei URSS cu dezbaterile pe tema rolului ce revine organismelor internaționale în domeniul relațiilor internaționale și teoriile „lumii democratice”?

Nu încapă îndoială că nicio teorie nu poate să rezolve de la sine nici chiar cea mai mică problemă. Ca și știința în general, o teorie nu poate preveni un război sau opri declanșarea unui conflict internațional. Cu toate acestea, cei care așa sau altfel sînt legați de sfera relațiilor internaționale (politicienii, diplomații, jurnaliștii), voluntar sau involuntar, folosesc în activitatea lor profesională teoriile dominante sau cele care le impun respect, ajutîndu-i să pătrundă mai adînc în esența lumii moderne și a politicii mondiale, dezvoltînd logica conduitei statelor și organizațiilor internaționale, demonstrînd cauzele generale ale unor fenomene cum ar fi conflictul, războiul, colaborarea etc.

Teoria este necesară pentru sistematizarea unui volum enorm de informații, care ne copleșește în fiecare zi. Chiar și acei care au o atitudine disprețuitoare față de cunoștințele teoretice (numărul lor, cu regret, este destul de mare), sînt nevoiți (uneori fără să conștientizeze acest lucru) să conteze pe propriile idei și reprezentări despre dezvoltarea lumii moderne, adoptînd în baza lor anumite decizii.

Teoriile conturează contextul intelectual de interpretare a războiului.

Ele joacă un rol important în formarea unui anumit cod de conduită prin crearea tradițiilor și obiceiurilor.

Importanța teoriilor dominante (a realismului, de exemplu) constă în faptul că ele se interpretează în calitate de călăuze specifice pentru liderii și elita politică în curs de formare, influențînd comportamentul lor pe arena internațională în general și în condițiile amenințării de război în special.

Liderii statelor ajung la putere fiind deja suficient de experimentați în problemele politicii. Ei combină concomitent tradițiile naționale și globale referitor la faptul ce reprezintă politica externă, ce stă la baza ei, ce se poate de așteptat din partea altor state? Ex-

periența personală și „înțelepciunea” tradițională în raport cu conduita adoptată în anumite situații, constituie temeiul pentru adoptarea de către ei a deciziilor politice.

Experiența acumulată în politica externă de majoritatea noilor state independente demonstrează că este dificil de elaborat și implementat o politică efectivă în lipsa unor principii fundamentale, tot așa cum este dificil de creat o teorie utilă fără a avea cunoștințe largi despre lumea care ne înconjoară.

Așadar, orice politician sau diplomat, așa sau altfel, se sprijină pe niște teorii în activitatea lor, iar divergența de păreri în privința opțiunii pentru o direcție sau alta apare, în principal, din cauza unor abordări diferite ale aceluiași subiect – ce anume stă la baza relațiilor internaționale.

2. Conținutul noțiunii teorie

Studentii preocupați de examinarea relațiilor internaționale, deseori aplică noțiunea de „teorie” cu scopul de a evita simpla descriere a unor oarecare evenimente și factori și rareori o abordează de pe poziții științifico-filosofice.

Aplicarea „teoriei” și „teoretizării” în sfera relațiilor internaționale este condiționată de *necesitatea prognozării științifice* a dezvoltării comunității mondiale și a unora dintre componentele sale. Generalizînd experiența din trecut și formînd un mobil inteligibil de percepere, teoriile permit așternerea unei punți între trecut și viitor. Teoria explică caracterul legitim al conduitei și asigură temeiul de a conta pe un anumit rezultat în consecința colaborării internaționale (*Waltz*).

În *sens larg*, teoria reprezintă un ansamblu de viziuni, cunoștințe, idei care oferă o descriere și o explicație a unui fenomen; în *sensul mai îngust* și special al cuvîntului este vorba de forma superioară, cea mai evoluată de organizare a cunoașterii științifice, oferind o reflectare unitară asupra legităților și corelațiilor esențiale ale unui domeniu determinat al realității obiective, ca subiect al teoriei date.

Compozițional, teoria reprezintă un sistem diferențiat intern dar integrat de cunoștințe, caracteristic prin dependența logică a unor elemente față de altele, cu deducerea conform unor reguli logico-metodologice anumite a conținutului teoriei din ansamblul unor definiții și noțiuni ce alcătuiesc baza inițială a teoriei.

Bazîndu-se pe experiența socială și punînd la dispoziție cunoașterea în dezvoltare sistematică despre

legițiile și raporturile esențiale ale realității, teoria reprezintă cea mai evoluată formă a motivației științifice și de programare a realității practice.

Realizarea transformării practice coerente a realității pe baza cunoștințelor teoretice reprezintă criteriul veridicității teoriei. Totodată, în decursul aplicării practice, teoria însăși se perfecționează și se dezvoltă. Practica formează nu numai criteriul veridicității, ci și baza dezvoltării teoriei.

În metodologia modernă a științei de regulă se evidențiază următoarele componente de bază ale teoriei:

1) baza empirică inițială, care include o multitudine de factori fixați în domeniul dat al științei, la care s-a ajuns în decursul experimentelor și care necesită o explicație teoretică;

2) baza teoretică inițială – o multitudine de supoziții, postulate, axiome, legi generale ale teoriei, care în totalitatea lor explică obiectul idealizat al teoriei;

3) logica teoriei – multitudinea regulilor admisibile în cadrul teoriei ale concluziei și argumentelor logice;

4) totalitatea afirmațiilor deduse din teorie cu argumentele respective, care formează masa principală a cunoașterii teoretice. Din punct de vedere metodologic, rolul principal în formarea teoriei revine *obiectului idealizat* ce se află la temelia sa – modelul teoretic al raporturilor esențiale ale realității, reprezentate cu ajutorul anumitor supoziții ipotetice și idealizării.

Construcția obiectului idealizat al teoriei reprezintă etapa necesară de creare a oricărei teorii, realizată în diverse forme pentru diferite domenii ale științei. M. Weber³ determină foarte explicit metoda de modelare:

„...Tipul ideal se formează prin evidențierea unilaterală a unui sau a câtorva puncte de vedere și sintetizării majorității... fenomenelor individuale concrete, care se organizează în corespondere cu punctele de vedere unilaterale respective într-o construcție analitică unică”.

Astfel, tipul ideal este o „utopie”, lăsînd cercetătorului-empiric „sarcina de a determina în fiecare caz concret măsura în care această construcție ideală se apropie sau se îndepărtează de realitate”.

Obiectul idealizat se poate manifesta sub diferite forme, dar în fiecare caz ca un mijloc constructiv de desfășurare a întregului sistem al teoriei.

Diversității formelor de idealizare și respectiv a tipurilor obiectelor idealizate îi corespunde și diversitatea genurilor teoriei. În teoria tipului *descriptiv*, care soluționează în special sarcinile descrierii și reglementează de regulă un volum extins de material empiric, construcția obiectului idealizat se reduce la dezmembrarea schemei inițiale de noțiuni. În sisteme-

le teoretice *deductive* construcția obiectului idealizat, în esență, coincide cu construcția teoretică de bază.

Desfășurarea teoriei presupune degajarea maximă a posibilităților ce se conțin în impulsurile inițiale ale teoriei, în structura obiectului ei idealizat. Totodată, desfășurarea teoriei presupune construcția noilor niveluri și straturi ale conținutului teoriei în baza concretizării cunoașterii teoretice a obiectului real. Acest lucru este legat de includerea în componența teoriei a unor noi supoziții, de construcția unor obiecte idealizate cu un conținut mai bogat. Procesul în cauză este stimulat în permanență de necesitatea cuprinderii în cadrul și pe baza datelor inițiale ale teoriei a multitudinii materialului empiric ce se referă la obiectul teoriei.

3. Esența relațiilor internaționale

3.1. Relațiile internaționale și viața de toate zilele

La prima vedere s-ar părea că sfera relațiilor internaționale reprezintă o lume îndepărtată și abstractă, apanajul unui cerc restrîns de oameni – șefi de state, diplomați și militari. Situația este, totuși, alta. Internaționalizarea vieții în secolul al XX-lea a atins dimensiuni enorme. Perfecționarea structurii telecomunicațiilor și transportului au majorat de nenumărate ori posibilitatea contactelor internaționale, a comerțului, schimbul de idei și informații. Progresul tehnico-științific a contribuit în mod considerabil la apropierea relațiilor dintre oameni. Deși liderii statelor joacă un rol de cea mai mare importanță în domeniul relațiilor internaționale, practic, toată lumea într-un fel sau altul participă la ele. În fiecare zi, ei procură mărfuri și profită de servicii care se produc în alte țări, privesc filme și ediții informative de peste hotare. Ei participă la procesul politic din țările în care trăiesc, aleg deputați și președinți de țară, cu alte cuvinte *coparticipă* la formarea puterii și orientarea politicii externe a țării sale. La referendumuri, cetățenii unor state votează pentru participarea sau neparticiparea în organizațiile internaționale, influențînd astfel nu numai viitorul propriei țări, ci și, într-o anumită măsură, viitorul grupărilor intergaționiste.

Unele persoane, fără a fi împovărate cu posturi de stat, exercită o influență enormă asupra relațiilor internaționale și dezvoltării unor zone întregi de pe glob.

Exemple bune de inclus în crestomații țîn de activitatea cunoscutului finansist și filantrop George Soros, care urmăresc scopul edificării relațiilor democratice și de piață în țările Europei de Est și în noile state independente din fosta URSS. Volumul resurselor direcționate de către Soros pentru crearea „societății deschise” sînt pe deplin comparabile cu investițiile în

„democrație” ale celui mai puternic la ora actuală stat din lume – Statele Unite ale Americii.

Încă un exemplu. Ted Turner,⁴ cunoscutul magnat în domeniul mass-media, a alocat 1 miliard de dolari Organizației Națiunilor Unite, dezbătând prin aceste tentativele unuia dintre cei mai mari debitori ai acestei organizații – același SUA – de a condiționa problema achitării cotizației cu reformarea ONU după modelul impus de ei.

Și, în sfârșit, un exemplu de activitate a oamenilor „simplici”, care de asemenea au o influență enormă în zilele noastre asupra relațiilor internaționale. În anul 1997, Jody Williams⁵ a obținut Premiul Nobel pentru Pace pentru aportul ei în campania mondială de interzicere a minelor împotriva infanteriei. Folosindu-se doar de poșta electronică, ea a reușit să unească eforturile a peste 1000 de diverse organizații benevole specializate în problemele ocrotirii drepturilor omului, copilăriei, controlului asupra cursei înarmărilor, ecologiei etc. din 55 de state ale lumii. Doar în decursul unui singur an, această coalitie de organizații neguvernamentale, susținută de Canada și un șir de alte state, a reușit să învingă împotrivirea a cinci state mari, producătoare de asemenea mine. În cele din urmă, sub influența opiniei publice, Marea Britanie, Franța și Rusia și-au schimbat atitudinea inițială și actualmente susțin acordul cu privire la interzicerea minelor antiinfanterie.

Altfel spus, milioane și milioane de oameni *influențează*, practic în fiecare zi, relațiile internaționale. Pe de altă parte, la rândul lor, relațiile internaționale influențează viața cotidiană a oamenilor simpli. Creșterea sau scăderea prețurilor la petrol le resimt nu numai posesorii transportului particular, ci practic fiecare om. Instituirea sau ridicarea regimurilor de vize influențează în mod esențial asupra planurilor celor care intenționează să-și petreacă vacanța peste hotare. Apariția „punctelor fierbinți” la frontierele de stat provoacă nu numai îngrijorarea politicianilor și militarilor, ci și a recruților și rudelor acestora. Amenințarea războiului poate schimba dezvoltarea normală a întregii vieți din țară – economia poate fi trecută pe picior militar, persoanele care au atins vârsta de recrutare pot fi mobilizate etc.

3.2. Obiectul relațiilor internaționale

Am menționat deja că relațiile internaționale în esența lor sînt multidisciplinare, spre deosebire de politica mondială care este preocupată de colaborarea statelor și organizațiilor internaționale în context global, de asemenea de politica externă a statelor, care reprezintă o expresie a intereselor naționale a statului în raport cu alte națiuni. Noțiunea de *relații internaționale* se referă la toate formele de colaborare internațio-

nală a membrilor și organismelor unor societăți aparte, indiferent de faptul dacă reprezintă sau nu statul.

Examinarea relațiilor internaționale include analiza politicii externe a statelor aparte sau a proceselor politice ce se desfășoară în relațiile dintre state. În ceea ce privește politica internă a statelor străine, ea constituie subiectul *politologiei comparative*.

Imediat, însă, trebuie să remarcăm că nici pe departe nu există o părere unanimă referitor la faptul dacă relațiile internaționale pot fi considerate știință de sine stătătoare. Unii cercetători indică asupra faptului că relațiile internaționale sînt lipsite de un „nucleu unic” (*Morton Kaplan*)⁶, mai mult ca atît, se observă tendința trecerii de la crearea unei teorii generale a relațiilor internaționale, ca disciplină de sine stătătoare cu subiect și metodologie coerente, la dezvoltarea spontană „a unei oarecare științe interdisciplinare nesigure, fără contururi și conținut clar, de un pluralism metodologic accentuat eclectic”. Pluralismul metodologic, însă, nu exclude posibilitatea creării teoriilor. Alta e problema că nu fiecare din ele poartă un caracter universal în literatura angloamericană, și nu fiecare, vorbind în termeni intransigenți, poate fi numită „teorie”.

Totodată, știința *relațiilor internaționale* se sprijină pe un număr destul de mare de discipline care au ca obiect de studiu știința politică, arta războiului și diplomația, politica externă, organizațiile internaționale, dreptul internațional, economia mondială, comunicarea internațională, învățămîntul internațional, geografia politică, demografia politică, rolul tehnologiei în relațiile internaționale, sociologia, psihologia și etica relațiilor internaționale.

Quincy Wright⁷ a determinat în felul următor obiectul teoriei relațiilor internaționale: „*Teoria generală a relațiilor internaționale înseamnă un ansamblu atotcuprinzător, accesibil, coerent și autoreglator de științe care ajută la înțelegerea, prevederea, aprecierea și controlul relațiilor dintre state*”.

Obiectul *relațiilor internaționale* de asemenea poate fi reprezentat prin prisma a două direcții de bază – cercetările în domeniul *securității internaționale*, în cadrul cărora se studiază problemele războiului și ale păcii, și cercetările din sfera *economiei politice internaționale*.

Securitatea internațională (security studies) pînă nu demult includea partea cea mai importantă a problemelor atribuite în mod tradițional relațiilor internaționale. Acest lucru nu este împlător, deoarece în anii războiului rece problemele cursei înarmărilor și reducerii lor, înființării și funcționării alianțelor militaro-politice, acțiunile militaro-politice de reglementare a conflictelor în diferite zone ale lumii etc., erau legate de problema dacă va avea sau nu va avea loc cel de-al treilea război mondial.

De la începutul anilor 1990, cercetările în domeniul securității internaționale într-o măsură tot mai mare au început să fie reorientate spre examinarea consecințelor prăbușirii statelor federative, prevenirii conflictelor regionale, colaborării diferitelor organizații și organisme internaționale în domeniu (ONU, OSCE, NATO, UE, CSI și altele). În teoria relațiilor internaționale a apărut o categorie nouă – „securitatea catifelată” (soft security) – pentru reliefa amenințării de proveniență nemilitară a securității statelor.

În perioada anilor 1970-1980, când relațiile economice au obținut o importanță excepțională pentru relațiile internaționale în general, cea de-a doua componentă de cea mai mare însemnătate a relațiilor internaționale a devenit *economia politică internațională*. Cercetările în domeniul comerțului internațional și al relațiilor financiare internaționale urmau să răspundă la întrebarea despre legătura dintre colaborarea economică și cea politică, înființarea și funcționarea organizațiilor și regimurilor speciale internaționale etc.

La începutul anilor 1990 o atenție deosebită a început să fie acordată relațiilor cu statele mai puțin dezvoltate. Problemele dezvoltării stabile, incluzând componentele sociale și ecologice, se împletesc strâns cu cercetările în domeniul „securității catifelte”. Astfel, divizarea îndelungată a relațiilor internaționale în securitate internațională și economie politică internațională a început să fie depășită. Acest lucru își găsește reflectia, de asemenea, în folosirea arsenalului teoretic al științei economice.

4. Obiectul teoriei relațiilor internaționale

Cercetarea teoretică a politicii mondiale și relațiilor internaționale ca parte a științei politice, în cea mai mare parte era asigurată prin străduința originarilor din Europa Occidentală angajați la muncă în universitățile americane după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, deși în acest domeniu și până la moment activau istorici, juriști specializați în problemele relațiilor internaționale, filosofi etc.

Apariția teoriei relațiilor internaționale a fost o consecință a necesității sociale. Tot așa cum, pe vremuri, necesitatea de a construi poduri a stimulat științele ingineresti, iar dorința de a se feri de boli a dus la apariția și dezvoltarea medicinei, exact în același fel năzuința de după Primul Război Mondial de a trăi în pace și siguranță a condiționat apariția unui nou obiect de studii – *disciplina relațiilor internaționale*.

Astfel, necesitatea prevenirii unui nou război devastator a încurajat cercetările în această sferă. Ca și toate celelalte științe sociale, *relațiile internaționale* în măsură considerabilă împrumutau trăsăturile *idealismului*.

După terminarea Primului Război Mondial, problemele războiului și ale conflictului erau examinate de către idealisti ca o abatere de la relațiile pașnice „normale” dintre state. Războiul care tocmai se terminase, în opinia multora era „ultimul război, menit să pună capăt tuturor războaielor”. În perioada dintre cele două războaie, savanții lucrau la elaborarea structurilor ideale ale unei federații mondiale, scriau despre securitatea colectivă și chiar nutreau ideea de a înființa un guvern mondial. Dar, venirea al putere a naziștilor în Germania, conducând la dezlănțuirea celui de-al Doilea Război Mondial, moartea a zeci de milioane de oameni, epuizarea rapidă a parteneriatului țărilor coaliției antihitleriste au pus sub semnul îndoielii aceste reprezentări idealiste despre lume.

Idealismul a fost înlocuit cu realismul. Reprezentând relațiile internaționale ca o luptă permanentă a statelor pentru dominație, *realismul* în general concepe *conflictul și războiul ca pe niște circumstanțe firești ale politicii mondiale*. Ca teorie, realismul a dominat în anii războiului rece sprijinindu-se pe explicația simplă și convingătoare a esenței războiului, alianțelor, imperialismului, complicațiilor colaborării internaționale, a unui șir de alte fenomene ale vieții internaționale. Realismul s-a dezvoltat în decursul mai multor decenii și, la ora actuală, se caracterizează prin câteva curente.

Mai târziu, în anii 1950-1960, și-a făcut apariția o nouă tendință de cercetare a relațiilor internaționale, caracteristică prin atitudinea critică atât față de idealisti, cât și față de realiști. În străduința de a imprima cercetării relațiilor internaționale „un caracter științific autentic”, reprezentanții acestui curent operau cu „modele” și „sisteme”, aplicau așa-zisa atitudine comportamentală etc. Ei încercau să transpună în știința politică concepțiile și categoriile științelor exacte. De exemplu, pentru a explica noțiunea de „forță”, Morton Kaplan împrumută de la fizicieni categoria de „câmp” (Kaplan, Morton, *System and Process in International Politics*)⁸, David Singer încerca să demonstreze că politica mondială, ca și științele exacte, trebuie să aplice metodele matematice (Singer, J. David, *Quantitative International Politics*)⁹, Karl Deutsch a scris una din lucrările sale sub influența teoriei comunicării (Deutsch, Karl, *The Nerves of Government*)¹⁰, Ole Holsti folosea activ în una din cărțile sale analiza contentă (Holsti, Ole, *The Belief System and National Images; A Case Study*)¹¹, iar Thomas Schelling – teoria jocurilor (Schelling, Thomas, *Strategy of Conflict*)¹².

Astfel, începând din anii 1960, studierea relațiilor internaționale ca parte a științei politice a decurs sub semnul luptei dintre abordările „științifice” și cele „tradiționale”. Primii le imputau oponentilor caracterul impracticabil al instrumentarului de categorii,

abundența de metafore (de exemplu, ce ar însemna „balanța puterilor”, cum s-ar putea de-i precizat dimensiunile etc.), lipsa preciziei etc. La rîndul lor, „tradiționaliștii” îi învinuiau pe oponenți că anume ei promovează concepții ce nu se supun nici unui ansamblu de aprecieri. Cum, de exemplu, ar putea fi stabilit gradul de genialitate sau, dimpotrivă, de slăbiciune a conducerii politice în cadrul unei concepții în care rolul-cheie în explicarea politicii externe este atribuit naturii comportamentale a oamenilor de stat?

Tradiționaliștii consideră că examinarea relațiilor internaționale și a politicii externe niciodată nu va deveni o știință la fel de importantă ca fizica sau matematica. Influența factorului subiectiv este atât de mare, încît relațiile internaționale ca disciplină de sine stătătoare este condamnată să devină mai curînd o artă, decît știință.

Firește, niciuna din școlile numite nu este monolită, în interiorul fiecărei din ele există anumite divergențe în probleme de ordin secundar. Mai mult, între aceste școli nu există bariere de nedepășit, în unele privințe viziunile lor chiar coincid.

Dar, înainte de a trece la examinarea curentelor numite, ne vom strădui să răspundem pe scurt la întrebările - *care sînt criteriile calității teoriei, care sînt căile de formare a teoriei și cum pot fi ele verificate.*

Calitatea oricărei teorii se determină prin următoarele caracteristici:

1) teoria trebuie să aibă o *mare forță explicativă*. Ea evidențiază cele mai importante și mai substanțiale procese, cuprinde un număr maxim de fenomene, explică evenimentele trecutului, prezentului și pretinde la cunoașterea viitorului;

2) teoria admite simplificarea. Ea este suficient de *economă* în ceea ce privește caracterul compact al instrumentarului de cunoaștere;

3) teoria trebuie să *satisfacă setea de cunoaștere* a cercetătorului;

4) teoria este *structurată simplu și clar*. Ea exprimă limpede raporturile dintre cauză și efect, legități și legi. Ea indică asupra condițiilor în care poate fi aplicată.

Erorile care se admit la adoptarea deciziilor în politica externă se explică prin faptul că politicienii uneori aplică teorii ce sînt utile în *alte* împrejurări. De exemplu, teza despre aceea că „aplicarea politicii de pacificare îl face pe stat și mai agresiv” este justă în privința Germaniei din perioada anilor 1938-1939, dar ea nu poartă un caracter universal. De multe ori se întîmplă exact invers – poziția dură și neînduplecată contribuie la escaladarea conflictului, creșterea agresivității și constituie cauza provocării războiului (multiplele ciocniri armate dintre israelieni și palestinieni);

5) în principiu, teoria *poate fi verificată, dar ea nu este absolută*;

6) teoria trebuie să ofere o *explicație a unui fenomen important*, ea răspunde la întrebările ce vizează interesele mai multor state;

7) teoria posedă *funcția de prognoșticare*. Ea *poate fi aplicată la adoptarea deciziilor politice*. Practic, fiecare teoretician versat în problemele relațiilor internaționale speră că recomandările sale vor fi luate în seamă și realizate în activitatea politică. Anume în cadrul acestei funcții a teoriei, punctele de vedere ale reprezentanților celor mai cunoscute școli de cercetare a relațiilor internaționale coincid. Sarcinile de bază ale cercetării teoretice constau nu numai în explicarea evenimentelor din trecut și prezent, ci și în posibilitatea de a arunca o privire în viitor.

Cauzele care provoacă războiul pot fi explicate în mai multe feluri. De exemplu, „capitalismul naște imperialismul care, la rîndul său, în mod inevitabil duce la război” (marxism-leninismul); „războiul este continuarea cu alte mijloace a politicii interne” (*Clausewitz*)¹³ sau „războiul este punctul culminant în ciocnirea dintre civilizații” (*Huntington*)¹⁴. Toate acestea, însă, reprezintă adevăruri puțin importante pentru politicieni.

Într-adevăr, este cu neputință de „abolit” capitalismul, tot așa cum este imposibil de redus la numitorul comun al civilizației occidentale întreaga omenire. Totodată, teza că „democrațiile legate una de alta prin interese economice niciodată nu luptă între ele”, deși este discutabilă, constituie totuși o sugestie clară pentru politicieni referitor la faptul *ce* trebuie de întreprins în privința statelor care se află la etapa transformărilor imediat *post-totalitare* (dezvoltarea instituțiilor democratice, consolidarea colaborării economice atât la nivel bilateral cît și multilateral), dar nu demonstrează și *cum* ar trebui de realizat aceste transformări etc.

Răspunzînd la întrebarea *cum se crează teoriile*, neapărat trebuie de avut în vedere că toate teoriile sînt de natură istorică, fiind determinate de anumite condiții în soluționarea (sau în ultim caz pentru explicarea) unor fenomene concrete. Dacă din unele sau alte motive aceste teorii nu-i satisfăceau pe savanți (și pe politicieni), se elaborau alte teorii sau erau modificate cele vechi.

Astfel, atitudinea față de realitatea înconjurătoare (inclusiv față de conduita statelor) se determină prin reprezentările *deja* existente despre oarecare legități ale relațiilor internaționale și așteptările legate de aceasta. Altfel spus, alegerea factorilor niciodată nu este absolut liberă. Încercările de a găsi niște soluții nu pot să înceapă de la zero. Este lipsită de sens căutarea, de exemplu, în agendele de telefoane sau în edițiile publicitare, a răspunsurilor la întrebările ce

vizează esența politicii externe a noilor state independente. Ele nu conțin *factori* ce se referă la subiectul ce ne interesează. Dimpotrivă, edițiile oficiale ale țărilor respective, documentele, discursurile și memoriile politicianilor și diplomaților *conțin factori* ce se pretează pentru a fi examinați și interpretați.

La modul general însă trebuie să menționăm că folosind datele generale ce par verosimile la examinarea cazurilor particulare, o parte a savanților aplică metoda deductivă. De exemplu, multe teorii economice pornesc de la postulatul că oamenii năzuiesc spre satisfacerea cât mai deplină a cerințelor lor și obținerea unui profit economic personal cât mai mare.

Alți savanți, dimpotrivă, își fondează teoriile în temelii generalizării fenomenelor particulare, pornind de la particular la general. De exemplu, studiind cu atenție încercările de mai mulți ani ale Israelului și țărilor arabe de a-și întări frontierele, care, cu toate acestea, așa și nu au reușit să evite războaiele arabo-izraeliene, s-ar putea de presupus că pricina războaielor constă în tendința de a obține un grad de securitate mai mare decât al vecinului. În general, *majoritatea teoriilor poartă un caracter inductiv*.

Cunoscutul politolog american, J. Rosenau¹⁵, evidențiază *nouă principii de cea mai mare importanță*, care stau la baza teoretizării în domeniul relațiilor internaționale.

Primul principiu determină eventualitatea teoretizării fără definirea teoriei ca atare. Noi deja am menționat că teoretizarea la nivelul generalizărilor se produce chiar și atunci când nu se aplică instrumentarul de cunoaștere a construcțiilor teoretice corespunzătoare.

Al doilea principiu constă în necesitatea de a conștientiza de la bun început despre care domeniu al cunoașterii teoretice este vorba. Teoriile *empirice* (empirical) și *valorice* (value) sînt strîns legate una de alta, dar nu reprezintă unul și același lucru. Ele se pot intersecta în anumite privințe, pot avea același subiect, în fiecare caz valorile determinînd selecția problemelor pentru cercetările empirice. Caracterul distinctiv al teoriilor empirice, însă, constă în faptul că ele întotdeauna se preocupă de ceea ce deja a avut loc. Ele interpretează evenimente deja consumate, în timp ce în teoriile valorice întotdeauna este prezent modul conjunctiv - ce se va întîmpla cu unul sau altul din fenomenele internaționale în cazul cînd ele vor fi influențate într-o anumită măsură de alți participanți la relațiile internaționale? Cu cît cercetătorul acordă o importanță mai mare unor sau altor valori, cu atît el este mai puțin capabil pentru supravegherea obiectivă. Dificultatea principală cu care se confruntă majoritatea cercetătorilor constă în faptul că ei, avînd deja o viziune formată asupra lumii, nu sînt capabili

pentru teoretizarea empirică, iar deschiderea spre perceperea și explicația unor factori noi o interpretează aproape ca pe o „abatere de la principii”. De exemplu, în constatările lui Rosenau, studenții din țările Lumii a Treia, fiind educați timp îndelungat în condițiile tradițiilor de neechitate care predomină relațiile cu țările occidentale dezvoltate, ca viziune asupra lumii sînt tributari *teoriei dependenței*. Respectiv, ei tratează cu o reticență de cel mai înalt grad factorii ce mărturisesc despre schimbarea paradigmei în relațiile dintre Nord și Sud.

Teoretizarea empirică generează crearea teoriilor orientate spre soluționarea problemelor concrete. Aceste teorii reprezintă lumea ca pe o anumită structură cu raporturi complexe între componentele sale (state, organizații internaționale, normele morale și de drept etc.), care trebuie direcționate spre rezolvarea eficace a anumitor probleme (de exemplu, prevenirea și soluționarea litigiilor și conflictelor internaționale dintre noile state independente, pornite pe calea refacerilor democratice). Deoarece nu se pune sub semnul îndoielii legitimitatea componentelor structurii în cauză, acceptată ca stabilă, atenția principală în aceste teorii se acordă unor probleme separate, provocînd îngrijorarea comunității mondiale. Forța acestor teorii se ascunde în capacitatea lor de a stabili cu precizie parametrii fenomenului examinat, formulînd o ipoteză pe care o pot verifica (conform criteriilor istorice) destul de exact și operativ. Aceste teorii de cele mai multe ori servesc unor interese naționale sau de grup, promovate de cei care la modul general sînt interesați de păstrarea orînduirii mondiale existente, orientîndu-le spre *optimizarea* (sau ridicarea eficienței) sistemului dat.

Spre deosebire de aceasta, *teoriile critice* (de exemplu, marxism-leninismul) pun sub semnul îndoielii însuși sistemul existent. Ele sînt îndreptate nu spre îmbunătățirea unor componente luate în parte ale sistemului existent, ci spre schimbarea esenței acestui sistem. Teoriile critice întotdeauna poartă un caracter istoric, în sensul că se preocupă de cercetarea procesului schimbărilor și continuității. Ele încearcă să clarifice legitățile realității în schimbare, ceea ce este destul de dificil în legătură cu necesitatea luării în considerare a unui număr enorm de factori și probleme interdependente, diverse. *Teoriile critice își propun scopul de a identifica alternativele posibile la realitatea existentă, și de aceea în mod inevitabil ele conțin elementul utopiei*. Altfel spus, teoriile critice reprezintă o anumită călăuză pentru realizarea unor schimbări strategice. De exemplu, depășirea caracterului inevitabil al războaielor teoreticienii marxism-leninismului o vedeau prin înfăptuirea revoluției socialiste mondiale, pledînd pentru formula „socialismul

și pacea sînt inseparabile”. Dimpotrivă, apologeții liberalismului consideră că lumea fără război reprezintă un scop ce poate fi realizat numai prin democratizarea comunității mondiale. În opinia lor, „democrațiile nu luptă una cu alta”.

Al treilea principiu al teoretizării se sprijină pe postulatul că activitatea umană în sfera relațiilor internaționale poartă un caracter în general rațional, că nimic nu are loc întâmplător, că există determinismul, adică legăturile reciproce și condiționarea reciprocă a fenomenelor. În caz contrar, pentru teoretizări nu mai rămîne loc.

Al patrulea principiu, în opinia lui Rosenau, este un principiu-cheie. El presupune pregătirea și dorința de a fi gata, vizavi de orice factor, orice situație și fenomen supravegheat, de a-ți pune întrebarea: „Ce ne spune aceasta?”, „Cum putem explica una ca asta?” *A gîndi teoretic – înseamnă a gîndi abstract, a generaliza, a căuta cauza și efectul.*

Al cincilea principiu constă în pregătirea (uneori și în necesitatea) de a jertfi detaliile în numele generalizărilor. La o anumită etapă, teoretizarea înseamnă necesitatea autolimitării, preferința explicațiilor simple în loc de cele complicate.

Al șaselea principiu presupune toleranța cercetătorului față de incertitudine, reticență, recunoașterea pluralismului științific și renunțarea la teoriile „absolute”. Recunoașterea excepțiilor și anomaliilor este necesară, dar, totodată, este important ca ele să nu devieze de la regulile și tendința generală.

Al șaptelea principiu constă în atitudinea creativă față de analiza relațiilor internaționale, care reprezintă un rezultat al interacțiunii excepțional de complicate dintre mai mulți subiecți. Imaginația, intuiția, baza-te pe însușirea aprofundată a obiectului, contribuie la apariția teoriilor și teoreticienilor care nu vor putea fi luați prin surprindere nici de pactul Molotov-Ribbentrop¹⁶, nici de demisia lui Richard M. Nixon¹⁷, nici de dezintegrarea URSS.

Al optulea principiu al teoretizării constă în setea de cunoaștere înnăscută și dorința de a pătrunde în esența relațiilor internaționale.

În sfîrșit, trebuie de avut în vedere că teoriilor întotdeauna le este proprie anticiparea viitorului. El se determinată prin timpul și locul provenienței teoriei, mai exact de către componentele lor *sociale și politice*.

Un punct sau altul de vedere asupra esenței relațiilor internaționale depinde de apartenența națională și/sau de clasa exponentului său, situația de dominare sau de supunere a statului al cărui cetățean el/ea este, de tendința de dezvoltare a acestui stat (creștere sau decădere), de asemenea de speranțele și așteptările personale ale cercetătorului. O teorie evoluată nicio-

dată nu reprezintă un simplu manifest cu privire la un oarecare viitor; chiar dacă dispune de o structură internă proprie și există într-un anumit sens de sine stătător, *ea nu poate să fie neistorică*. În cazul, însă, cînd o oarecare teorie se reprezintă doar pe sine însăși, este mai rațională examinarea ei în calitate de *ideologie*.

Și, în sfîrșit, care teorie poate fi considerată lipsită de temeii? Imre Lakatos¹⁸ consideră că o *teorie sau alta își păstrează actualitatea atîta timp cît nu apare altă teorie, mai bună ca prima*. Acest lucru corespunde adevărului în cazul cînt teoria explică măcar unele fenomene. În domeniul relațiilor internaționale diverse teorii explică fenomene diverse, dispun de propria sferă de aplicare, din care cauză este oportună abordarea lor în ansamblu.

Bibliografie:

1. Burian, Alexandru, *Geopolitica lumii contemporane. Ediția a 2-a, revăzută și adăugită*. – Chișinău, CEP USM, 2008.
2. Burian, Alexandru, *Teoria relațiilor internaționale în sistemul științelor politice* // „Administrarea Publică”, 2001, nr. 2, pag. 119-134.
3. Huntington, Samuel P., *Ordinea politică a societăților în schimbare* /Trad. de Horațiu Stamatin, Iași, Editura POLIROM, 1999.
4. Morgenthau, Hans, *Escritos sobre politica internacional*. Con estudio preliminar de Esther Barbe, Tecnos, Madrid, 1990.
5. Ortiz, Eduardo, *El estudio de las Relaciones Internacionales*, Fondo de Cultura Economica, Santiago de Chile, 2000.
6. Rosenau, James N., *The Scientific Study of Foreign Policy*, rev. ed., London: Frances Pinter, 1980.
7. Tredinnick, Felipe, *Derecho internacional publico y relaciones internacionales*, Tercera edicion, Editorial “Los amigos del libro”, La Paz-Cochabamba, Bolivia, 1997.
8. Vasquez, John, *The War Puzzle*, Cambridge University Press, 1997.
9. Viotti, Paul R.; Kauppi, Mark V., *International relations theory: Realism, Pluralism, Globalism, and Beyond*. – 3rd ed., Allyn and Bacon, Boston, 1998.
10. Wallerstein, Immanuel, *The Modern World-System - 2 volumes*, Academic Press, New York, 1974.
11. Wight, Martin, *Politica de putere*, Chișinău, Editura ARC, 1998.
12. Буриан А., *Теория международных отношений: Курс лекций*. Изд. 3-е, перераб. и доп. - Chișinău, CEP USM, 2008.
13. Василенко И.А., *Политическая глобалистика, Учебное пособие*. - Москва, «Логос», 2000.
14. *Введение в теорию международных отношений и анализ внешней политики: Учебное пособие/ Н.А. Ломагин (руководитель авторского коллектива) В.Е.Кузнецов, А.В. Лисовский, А.Ю. Павлов, С.Ф. Сутырин*. - Санкт-Петербург, Издательский дом «Сентябрь», 2001 г. 166 с., стр. 9-32.
15. Гаджиев К.С., *Введение в геополитику*. Издание второе, переработанное и дополненное. - Москва, «Логос», 2000.
16. Дугин А., *Основы геополитики. Геополитическое будущее России. Мыслить Пространством*. Изд. 3-е, дополн. - Москва, «АРКТОГЕЯ-центр», 1999.
17. Кальвокоресси Питер, *Мировая политика после 1945 года: В двух книгах*. – Москва, «Международные отношения», 2000.

18. Панарин А.С., *Глобальное прогнозирование*. – Москва, «Алгоритм», 2000.

19. *Современные международные отношения. Учебник* / Под ред. А.В.Торкунова. – Москва, «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 1999.

20. Цыганков П.А., *Теория международных отношений: Учеб. пособие*. – Москва, «Гардарики», 2002. – 590 с., стр. 37-44.

Referințe bibliografice:

¹ Vezi: *Введение в теорию международных отношений и анализ внешней политики: Учебное пособие* / Н.А. Ломагин (руководитель авторского коллектива) В.Е.Кузнецов, А.В. Лисовский, А.Ю. Павлов, С.Ф. Сутырин. - Санкт-Петербург, Издательский дом «Сентябрь», 2001 г. 166 с., стр. 9-32.; Цыганков П.А., *Теория международных отношений: Учеб. пособие*. – Москва, «Гардарики», 2002. – 590 с., стр. 37-44.

² Vezi: *Введение в теорию международных отношений и анализ внешней политики: Учебное пособие* / Н.А. Ломагин (руководитель авторского коллектива) В.Е.Кузнецов, А.В. Лисовский, А.Ю. Павлов, С.Ф. Сутырин. - Санкт-Петербург, Издательский дом «Сентябрь», 2001 г. 166 с., стр. 9-32.; Цыганков П.А., *Теория международных отношений: Учеб. пособие*. – Москва, «Гардарики», 2002. – 590 с., стр. 37-44.

³ Vezi: Weber M. *Wirtschaft und Gesellschaft*. Tubingen, 1976; Wolfgang J. Mommsen, *The Political and Social Theory of Max Weber*, University of Chicago Press, 1992.

⁴ Vezi: *Media Man: Ted Turner's Improbable Empire* by Ken Auletta (W. W. Norton, 2004).

⁵ Vezi: http://en.wikipedia.org/wiki/Jody_Williams.

⁶ Vezi: Morton A. Kaplan. *System and Process in International Politics*. N.Y.: John Wiley and Sons, Inc., L., 1962.

⁷ Vezi: Quincy Wright. *A Study of War*. - Chicago, 1942, citat de: Дробот Г.А. *Стабильность и конфликты в международных*

отношениях // Власть и демократия. Зарубежные ученые о политической науке. М., 1992.

⁸ Morton A. Kaplan, *System and Process in International Politics* (New York, 1957).

⁹ Singer, J. David, And Alger, Chadwick F. *Quantitative International Politics: Insights and Evidence*, Free Press, New York, 1968.

¹⁰ Karl W. Deutsch. *The nerves of government: Models of political communication and control*. New York: The Free Press, 1963.

¹¹ O.R. Holsti, *The Belief System and National Images: A Case Study*, The Journal of Conflict Resolution, vol. VI (1962), pp. 244-252.

¹² Thomas C. Schelling. *The Strategy of Conflict*. Harvard University Press, 2006.

¹³ Vezi: Клаузевиц К. фон. *О войне*. В 2 т. – Москва: «Издательство АСТ»; СПб: Terra Fantastica, 2002.

¹⁴ Vezi: Samuel P. Huntington et al. *The Clash of Civilizations: The Debate*. Foreign Affairs, 1993; Huntington, Samuel P., *Ordinea politică a societăților în schimbare* / Trad. de Horațiu Stămatin, Iași, Editura POLIROM, 1999.

¹⁵ Vezi: Rosenau. J.N. *Turbulence in World Politics. A Theory of Change and Continuity*. - Princeton, 1990; Rosenau, James N., *The Scientific Study of Foreign Policy*, rev. ed., London: Frances Pinter, 1980.

¹⁶ Vezi: Vezi: Burian, Alexandru, *Geopolitica lumii contemporane. Ediția a 2-a, revăzută și adăugită*. – Chișinău, CEP USM, 2008.

¹⁷ Vezi: Nixon, Richard. *RN: The Memoirs of Richard Nixon*. Simon & Schuster, 1978.

¹⁸ Vezi: Лакатос И. *История науки и ее рациональные реконструкции // Структура и развитие науки*, М, 1978.

Copyright©Alexandru BURIAN, 2009.

PERSOANELE CARE EXERCITĂ ACTIVITATE NOTARIALĂ CA GARDĂ LA HOTARELE ȚĂRII

Aliona Cara,
Doctorand, IISD al AȘM

PERSONS WHO CARRY OUT NOTARY ACTIVITIES AS A STATE BORDER GUARD

The role of the persons who carry out notary activity in transactions authorizing is very high, more than that these persons fulfill the function of guarding and preventing possible future conflicts as well as the frauds that might appear, also play they a crucial role in the implementing of norms and laws according to the European standards. The international cross - border commerce development in the last 5 years, as a result, has put a question on notary`s increasing in the framework of legal ensuring relations at the suitable level.

ЛИЦА, СОВЕРШАЮЩИЕ НОТАРИАЛЬНЫЕ ДЕЙСТВИЯ, КАК ОХРАНА НА ГРАНИЦЕ ГОСУДАРСТВА

Роль лиц, совершающих нотариальные действия в удостоверении сделок достаточно велика, они не только проверяют правильность их составления, но и предупреждают о возможном появлении конфликтов и обманов, а так же играют важную роль в применении норм и законов, согласно европейским стандартам. Развитие за последние 5 лет международной коммерции так же выдвинуло вопрос о роли нотариуса в законном оформлении правоотношений согласно соответствующим стандартам.

*„Odată cu evoluția lucrurilor, legile se dezvoltă și ele pe drumul nesfârșit spre ordine”
(Zhang Chung)*

Odată cu transformările ce au loc în societatea modernă, tendința de a fi integrați în Uniunea Europeană, impune societatea modernă să lupte pentru o dezvoltare cât mai rapidă și să sacrifice toate forțele pentru a ajunge la nivelul cerut de Comunitatea Europeană. Procesul transformărilor este ireversibil, iar de calitatea prefacerilor structurale sunt legate câștigul sau povara pentru noi a aplicării celor patru *libertăți fundamentale*, cu rang de principiu ale Uniunii Europene: *libera circulație a mărfurilor, capitalului și plăților, serviciilor, persoanelor (cu măsurile pentru: vize, azil, imigrația și alte politici privind libera circulație a persoanelor¹)*.

Tendința de a face parte din Comunitatea Europeană face ca legislația națională în vigoare să sufere modificări radicale, fiind ajustate la nivelul standardelor legislative ale țărilor europene. **Notariatul** care funcționează în diferite țări pe baza principiilor unice și a standardelor, are capacitatea de a influența pozitiv aceste schimbări ce au loc în societate. În primul rând este vorba despre participarea notarului la reglementarea relațiilor patrimoniale cu element ”extern”, *elementul de extraneitate*. **Notariatul** reprezintă unul din cele mai bune mecanisme ale dreptului civil, care asigură îmbinarea echitabilă a intereselor publice cu cele private în domeniile sale tradiționale de activitate

*ca: dreptul succesoral internațional, dreptul familial internațional, apărarea minorilor și persoanelor fără capacitate de exercițiu atât la nivel național cât și internațional. Iar **Notariatul** este o componentă, una dintre multiplele funcțiuni pentru un exercițiu corect al interrelațiilor de sistem, necesar unei bune administrări și guvernări sociale în drumul către integrare.*

Dezvoltarea rapidă în ultimii cinci ani a comerțului internațional, transfrontalier de asemenea pune întrebarea reală la ordinea de zi a rolului notarului în asigurarea legală la nivelul corespunzător acestor relații. În general notarul trebuie să se conformeze situațiilor de drept internaționale, care pot fi clasificate în două categorii:

a) În primul rând sînt situațiile cu element de extraneitate, care din start au o legătură cu jurisdicția diferitor țări, ca de exemplu: căsătoria dintre cetățeanul Federației Ruse cu o cetățeană din Republica Moldova; moștenirea cetățeanului din Israel care a decedat pe teritoriul Republicii Moldova; înființarea pe teritoriul Republicii Moldova a unei societăți cu răspundere limitată cu capitalul social - fondatorii căruia sînt din Georgia și Uzbekistan, avînd scopul de a efectua prestări servicii în domeniul construcției pe teritoriul Republicii Moldova, României și Bulgariei etc.;

b) În al doilea rând, la început raporturile pot avea un caracter intern iar apoi să dobîndească și caracterul internațional, de exemplu, cetățenii Ucrainei își schimbă domiciliul permanent în Republica Moldo-

va; cetățeanul Republicii Moldova a întocmit un testament pe teritoriul Republicii Moldova, și-a schimbat domiciliul în orașul Lyon, Franța și a decedat în același oraș. Aceste raporturi, care la început conțin doar element intern, devin parte integrantă a vieții internaționale ca rezultat al schimbării elementului de extraneitate. Drept rezultat notarul trebuie să prevadă și legislația internațională care eventual poate să fie aplicată mai târziu. Pentru aceasta notarul are nevoie nu doar de cunoștințe în domeniul internațional privat dar de asemenea să ia cunoștință de normele dreptului internațional fiscal al țărilor străine cu referință la tranzacțiile cu element de extraneitate. Ar fi o eroare din partea notarului să ignoreze această obligație, dacă persoana nu ar vrea să se afle în situația când este responsabil de daunele pricinuite părților.

Actualmente practica notarială înfîlnește din ce în ce mai multe raporturi cu element de extraneitate. Nu este o raritate și adresarea cetățenilor străini la notarii din suburbii, nu doar la cei din orașele mai mari. Clientela internațională se adresează și la notarii din raioane, în dependență de situații. Unele exemple din practică pot evalua diversitatea cazurilor care apar în practica notarială: cetățenia copilului născut în afara căsătoriei, care s-a născut pe teritoriul Germaniei de la o mamă ucraineană, tatăl adoptiv – american, (tatăl biologic al copilului - cetățean al Republicii Moldova); căsătoria dintre o cetățeană franceză cu un cetățean german care doresc să domicilieze pe teritoriul SUA, temporar se află pe teritoriul Republicii Moldova; moștenirea cetățeanului din Republica Moldova, testatorul fiind din Germania, care a împuternicit legatarul ce se află în prezent în New York, Statele Unite ale Americii; adoptarea de cuplul american-moldovean al unui copil din Uzbekistan, care se află în orfelinat în Ucraina etc.

Globalizarea care se extinde cu pași rapizi, duce la apariția migrării legale și ilegale a populației. Problema emigrării cetățenilor din Republica Moldova a luat o amploare în ultimii ani, începînd cu anii 1991 mai mult de jumătate de milion de cetățeni ai Republicii Moldova au emigrat peste hotare, ca rezultat mulți copii au rămas fără supraveghere părintească. Acești copii au fost lăsați în grija bunicilor, rudelor sau a vecinilor, fiind puși sub pericol nu numai copiii lăsați, dar și bunurile lor. Situația este dezastruoasă reieșind din considerentul că persoanele emigrează ilegal, pe lângă aceasta bunurile imobiliare, proprietate a emigranților sînt vîndute ilegal fără cunoștința ultimilor. Autoritățile Republicii Moldova și societatea sînt alarmați de această situație. Notarul jucînd un rol impunător în colaborarea cu organele de stat pentru combaterea eventualelor conflicte și fraude. Prevederile pct.1 al art. 3 legii cu privire la notariat²

stipulează următoarele: actele notariale pe teritoriul Republicii Moldova se îndeplinesc *de notarii de stat, notari privați, și de alte persoane abilitate prin lege, iar pe teritoriul statelor străine – de consuli Republicii Moldova*. Însă în situațiile cu prezența unui element de extraneitate, notarul este în fața faptului, în caz de necesitate, să solicite informații de la autoritățile statelor ale căror cetățeni s-au adresat pentru întocmirea actelor notariale. Deseori din cauza insuficienței timpului notarul nu poate verifica totalmente veridicitatea actelor, lăsînd părțile să prezinte documentele necesare pentru îndeplinirea actelor notariale sau solicită autoritățile competente ale Republicii Moldova în vederea obținerii informației necesare de la autoritățile statului străin, această procedură necesitînd o perioadă mai îndelungată, ajungînd uneori la două trei luni, ceea ce târăgănează întocmirea documentelor de către notari.

Notarii stau de gardă la hotarele țării, ei nu permit ieșirea copiilor în afara hotarelor țării fără acordul părinților. Notarul fiind împuternicit să solicite documentele de proveniență al copilului precum și consimțămîntul în scris al părinților. Cu toate că legislația nu prevede acest fapt, notarii solicită documentele ce adevăresc apartenența copilului părinților, ar fi binevenit de introdus norme ce ar reglementa procedura de ușurare a muncii notarilor în solicitarea documentelor privind veridicitatea acestora. Recent în ziarul "Timpul" a fost publicat un articol în care o femeie a corupt un notar și a scos ilegal copiii din țară fără acordul tatălui, care a fost împotriva acestui fapt³. În acest context conform art.11 al Legii nr. 1518 din 06.12.2002 cu privire la migrație⁴: *"Emigrarea minorilor, (1) Copiii, pînă la atingerea majoratului, pot emigra împreună cu părinții lor.*

(2) În cazul în care minorul emigrează cu unul din părinți, este necesar consimțămîntul autentificat de notar al celuilalt părinte. Minorii în vîrstă de 12-18 ani care pleacă cu traiul în străinătate cu unul din părinți prezintă consimțămîntul autentificat de notar.

(3) În cazul în care minorul emigrează fără părinți, este necesar consimțămîntul acestora autentificat de notar.

(4) Minorii în vîrstă de pînă la 18 ani pot beneficia de dreptul de a ieși din țară în conformitate cu legislația în vigoare."

În al.2 art. 1 din Legea nr. 269-XIII din 09.11.1994, cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova⁵, se menționează că, *minorii au dreptul de a ieși și intra în Republica Moldova numai însoțiți de unul dintre reprezentanții lor legali sau de însoțitor, desemnat printr-o declarație de către reprezentantul legal al cărui semnătură se legalizează notarial. În declarație se indică scopul călătoriei, durata acesteia și țara de*

destinație, al. 4 al aceleiași articol expres prevede, în cazul în care minorii pleacă să se domicilieze în străinătate, este necesar consimțământul, exprimat prin declarație, al ambilor părinți ale căror semnături se legalizează notarial, iar în cazul altor reprezentanți legali – consimțământul acestora, exprimat prin decizie a autorității tutelare.

Cu toată că populația Republicii Moldova se revoltă, și apar foarte multe probleme și nemulțumiri din partea lor, notarul cere prezența personală a ambilor părinți, cu toate acestea deseori se întâmplă cazuri când unul din părinți sau ambii părinți sînt plecați peste hotare ilegal, și în aceste cazuri copii nu pot pleca la odihnă neavînd posibilitate de a ieși peste hotarele țării fără permisiunea părinților, persoanele recurg la căi ilegale fiind induși în eroare de către persoanele de rea credință.

Funcțiile notariale sînt îndeplinite nu numai în exclusivitate de notari dar și de lucrătorii serviciului consular în cazul apariției necesității de prestare a serviciilor notariale cetățenilor Republicii Moldova în afara țării, fapt care dublează securitatea cetățenilor, care au nevoie de serviciile notariale, aflați pe tărîmuri străine.

Codul Uniunii Europene de tip Latin (CUEL)⁶ reglementează că, o particularitate deosebită o au normele - care stabilesc condițiile și particularitățile exercitării activității de notariat la stabilirea relațiilor care au element de extraneitate. În același context CUEL stabilește prioritatea legii naționale, art. 2 al. 4 al Legii cu privire la notariat⁷ reglementează: ”Activitatea notarială se realizează de către notari și de alte persoane abilitate prin lege, prin acte notariale și consultații notariale.” Conform art. 3 pct. 1 al Legii cu privire la notariat⁸ precum și Hotărîrea Nr. 368 din 28.03.2002, *actele notariale pe teritoriul Republicii Moldova se îndeplinesc de către notarii de stat, notari privați, de alte persoane abilitate prin lege, iar pe teritoriul statelor străine de către consulii Republicii Moldova*⁹. Aceste persoane de asemenea exercită activitatea notarială, avînd același impact asupra legislației în vigoare, mai ales în autentificarea documentelor ce provin din alte state. Convenția cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine, încheiată la 5 octombrie 1961 în art. 1 menționează: Statele semnatare ale prezentei convenții, dorind să suprimă cerința supralegalizării diplomatice sau consulare a actelor oficiale străine, au decis să încheie o convenție în acest sens și au convenit asupra următoarelor dispoziții: *prezenta convenție se aplica actelor oficiale care au fost întocmite pe teritoriul unui stat contractant și care urmează să fie prezentate pe teritoriul unui alt stat contractant.*

Sunt considerate **acte oficiale**, în sensul prezentei convenții:

- a) documentele care emană de la o autoritate sau de la un funcționar al unei jurisdicții a statului, inclusiv cele care emană de la ministerul public, de la un grefier sau de la un executor judecătoresc;
- b) documentele administrative;
- c) actele notariale;
- d) declarațiile oficiale, cum ar fi: cele privind mențiuni de înregistrare, viza de investire cu data certa și legalizări de semnături, depuse pe un act sub semnătura privată.

Totuși prezenta convenție **nu se aplică**:

- a) documentelor întocmite de agenți diplomatici sau consulari;
- b) documentelor administrative care au legături directe cu o operațiune comercială sau vamală¹⁰.

Activitatea notarială a funcționarilor consulari este reglementată de normele dreptului internațional și de normele dreptului intern al statului trimitător. Convențiile internaționale multilaterale care se referă activitatea consulară tratează activitatea notarială a consulului mai mult sau mai puțin detaliat¹¹. Astfel, conform prevederilor stipulate în art. 5, alin. f. al Convenției de la Viena 1963¹², *funcționarul consular are dreptul să acționeze în calitate de notar sub rezerva ca legislația și reglementările statului de reședință să nu contravină acesteia*. Activitatea notarială a consulului are ca scop conferirea incontestabilității documentelor (înscrierilor) care au o însemnătate juridică atestînd astfel existența unor raporturi juridice, care joacă un rol însemnat în activitatea economică și în existența oamenilor.

Importanța activității notariale pe care o desfășoară un consul constă în faptul că ea legalizează unele raporturi civile private internaționale, care capătă o pondere din ce în ce mai mare în viața și activitatea oamenilor, grație procesului de deschidere a societății și procesului de integrare în Uniunea Europeană.

Însă nu toate împuternicirile exercitate de notar pot fi exercitate și de consul. Un exemplu elocvent în acest sens este legalizarea semnăturii traducătorului, nu este valabilă pentru consul, întrucît consulul nu poate legaliza semnătura traducătorului străin, care nu este atestat, potrivit legii statului de reședință. Rezultă că, consulul nu are speciemenle de semnătură ale tuturor traducătorilor din statul de reședință și partea nu vine la oficiul consular cu traducătorul autorizat, pentru a fi legitimat de consul.

Supralegalizarea a fost o ratificare binevenită pentru Republica Moldova, însă cu toate acestea, operațiunea supralegalizării este destul de dificilă, uneori costisitoare în timp și bani, care duce la întârzierea încheierii raporturilor juridice. De aceea, multe state au

convenit ca actele întocmite într-unul dintre acestea să aibă valoare juridică în celelalte state, fără supralegalizare diplomatică. În acest context ar fi binevenit de menționat convențiile care reglementează problema dată:

a) Convenția europeană din 7 iunie 1968 cu privire la suprimarea legalizării actelor de către agenții diplomatici și consulari¹³;

b) Convenția din 5 octombrie 1961 care suprimă cerința legalizării actelor publice străine¹⁴;

c) Convenția din 26 septembrie 1953 referitoare la eliberarea gratuită și suprimarea supralegalizării actelor de stare civilă¹⁵.

Procedura supralegalizării conține câteva etape. *Ab initio*, actul este legalizat de către notar, iar semnătura acestuia trebuie legalizată de Ministerul Justiției al statului de reședință, care confirmă competența materială, sigiliul și semnătura notarului. Legalizarea semnăturii Ministerului Justiției este făcută de Ministerul Afacerilor Externe al aceluiași stat. Ultima etapă a supralegalizării actului este reprezentanța diplomatică a statului în care urmează să fie folosit actul.

Consulul trebuie să cunoască legea internă a statului de reședință, care atribuie competențe și va legaliza sigiliul și semnătura doar a acelui organ, care este abilitat de legea internă.

Se poate observa, că supralegalizarea diplomatică privește și actele întocmite în statul trimițător al consulului, care urmează a fi folosite în statul de reședință. De regulă, consulul este împuternicit să legalizeze sigiliul și semnătura Ministerului Afacerilor Externe al statului trimițător pe actele care-i sînt prezentate.

Consulul primește din oficiu specimenele de semnătură ale persoanelor îndreptățite, în statul trimițător, să legalizeze acte, care vor fi confruntate cu cele de pe înscrisurile prezentate lui. La rîndul său, el trimite specimenele sale de semnătură la autoritățile statului de reședință.

Supralegalizarea diplomatică nu certifică conținutul actului și nu-i dă puterea pe care o dă autentificarea. Ea este un mod oficial de atestare că actul este întocmit potrivit regulii *locus regit actum*.

Notarul nu va avea întotdeauna aceleași competențe, fără a contribui el însuși la reformarea profesiei și fără niciun amestec asupra naturii funcției sale. Timpurile de acum sunt altele decît cele cu care ne-am obișnuit pînă acum, societatea se sprijină pe notariat ca pe una dintre multiplele sale funcțiuni, care îi este indispensabilă. Dar pe care o poate reforma, după nevoile momentului și după modelele indicate la nivel mondial. Trebuie să avem reprezentarea că dacă în jurul nostru totul se reformează, profesia de notar nu are nicio justificare să rămînă imuabilă, un statu-quo.

De aceea, este nevoie de schimbare în profesia notarială, vizînd mai cu seamă următoarele locuri unde trebuie să se producă: *în normă; în corpul profesional; în organizarea structurilor profesionale*¹⁶. Pentru că schimbarea *în normă* se produce din inițiativă politică, prin strategiile adoptate de putere, notariatul va trebui să aibă întotdeauna (în domeniul său) pregătite soluții complete și corecte, obiective, pertinente a căror legitimitate să se bazeze pe cunoașterea raporturilor de cauzalitate ale fenomenelor care constituie obiectul reglementării, a nevoii unei anume reglementări pentru a obține cel mai bun efect, precum și a impactului oricărei alte variante normative. Pentru că notarul îndeplinește o muncă intelectuală de o răspundere extraordinară, este și trebuie să fie manifestat întotdeauna un interes al statului pentru păstrarea principiului ”**numerus clausus**” în profesia de notar, singura garanție a calității actului notarial, a circuitului civil și, ca o consecință, garanția proprietății.

În esență schimbarea *în corpul profesional* notarial trebuie să se manifeste în redefinirea calității serviciului credincios exercitat în slujba cetățeanului, cu maximă prudență și desăvîrșită buna credință. Notarul va trebui să exercite un rol tot mai mare în activitatea de informare, de discuție cu părțile asupra tuturor aspectelor care trebuie explicate potrivit nivelului de instruire, cînd se încheie un act notarial. Pe acest temei, se vor descoperi: valoarea deosebită a sentimentului de încredere a părților în notar; relațiile cu totul noi (speciale), născute în urma clasificării amănunțite a intențiilor părților, prin care notarul este receptat ca un atent ascultător, un sfătuitor, foarte bun psiholog, pentru care nu se poate trece prin măsluirea adevăratelor raporturi printre altele oculte¹⁷.

Profesia de notar a fost și este de o importanță majoră atît pentru stat, cît și pentru societate. Notarul are funcția de mediere fiind în același timp un bun psiholog, profesionist care prezice cu câteva etape înainte ce se poate întîmpla ba mai mult preîntîmpină posibilele fraude și crime ce pot fi cauzate cetățenilor.

Referințe bibliografice:

¹ Manolache Octavian, *Drept Comunitar*, București: Editura ALL BECK, ediția a III-a, p. 163-221.

² Legea cu privire la activitatea notarială, nr. 1453 din 08.11.2002, MO nr. 154-157, nr. 1209 din 21.11.2002, pct. 1 art.3.

³ www.timpul.md, *A scos copiii din țară cu ajutorul unui notar corupt*, 22.11.2008.

⁴ Legea nr. 1518 din 06.12.2002 cu privire la migrație, publicat în Monitorul Oficial nr. 1-2 din 15.01.2003 art. nr:2.

⁵ Legea cu privire la ieșirea și intrarea pe teritoriul Republicii Moldova nr. 269-XIII din 09.11.1994, MO nr. 6/54 din 26.01.1995.

⁶ Codul Uniunii Europene de tip Latin, www.cnue.org.

⁷ Legea nr. 1453 din 08.11.2002, al.3, art.2.

⁸ *Idem*, pct.1, art.3.

⁹ Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 368 din 28.03.2002 cu privire la aprobarea Statutului Consular publicat în Monitorul Oficial nr. 050 din 11.04.2002 art. Nr:484.

¹⁰ Legea Nr 42 din 02.03.2006 pentru aderarea la Convenția cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine, Publicat în Monitorul Oficial Nr. 047 art. Nr 206.

¹¹ Vornicov, Mihail, *Oficiul consular – mijloc de realizare și asigurare a drepturilor cetățenilor în străinătate*, teză de doctor în drept, Chișinău : 2005, p. 65.

¹² Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare, din 24 aprilie 1963.

¹³ Convenția europeană din 7 iunie 1968 cu privire la suprimarea legalizării actelor de către agenții diplomatici și consulari.

¹⁴ Convenția din 5 octombrie 1961 care suprimă cerința legalizării actelor publice străine.

¹⁵ Convenția din 26 septembrie 1953 referitoare la eliberarea gratuită și suprimarea supralegalizării actelor de stare civilă.

¹⁶ G. Droz, *L'activité notariale internationale; Recueil des Cours de l'Académie de droit international de la Hage* 2000, tom 280 (1999), n 56 et s., p. 65.

¹⁷ Андронатий В., *Нотариальное право. Сравнительные аспекты*. Нотариус, №5, 2006.

THE NEW RULES FOR COMMERCIAL ARBITRATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: A STEP FORWARD?

*Alexandr Svetlicinii**,
European University Institute
(Florence)

НОВЫЕ НОРМЫ В КОММЕРЧЕСКОМ АРБИТРАЖЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА: ШАГ ВПЕРЕД?

В настоящей статье приводится критический анализ последних законодательных изменений в области коммерческого арбитража в Республике Молдова. Ведущей особенностью новой системы коммерческого арбитража является дуализм в регулировании международного и внутригосударственного арбитража. Несмотря на то, что основные положения международного арбитража, перенятые из Типового закона Комиссии по Праву и Международной Торговле функционируют без существенных изменений, то правовые нормы, регулирующие внутригосударственный арбитраж стали более ограниченными и сосредоточенными государством. Учитывая нехватку предыдущего опыта арбитража, а также недостатки судебной и исполнительной системы, дуализм регулирования коммерческого арбитража продолжит замедление его потенциального развития.

NOI REGULI ÎN ARBITRAJUL COMERCIAL AL REPUBLICII MOLDOVA: UN PAS ÎNAINTE?

Articolul prezent conține analiza critică a ultimei modificări în domeniul arbitrajului comercial în Republica Moldova. Particularitatea esențială a sistemului arbitrajului comercial este dualismul în reglementarea arbitrajului internațional și intern. Cu toate că dispoziții generale ale arbitrajului internațional adoptate de Legea model a Comisiei pentru Drept Comercial Internațional fără schimbări esențiale, norme juridice care reglementează arbitrajul intern au devenit mai restrictive și centralizate de stat. Luînd în considerație insuficiența experienței precedente cu arbitrajul și deficiențele sistemului judecătoresc precum și executoriu, dualismul în reglementarea arbitrajului comercial va continua încetinirea dezvoltării potențiale a lui.

A. INTRODUCTION

International commercial arbitration is constantly growing with the fast pace and as a method of the alternative dispute resolution (ADR) is increasingly favored across countries and sectors of industry and commerce. The growing number of countries that have ratified the New York Convention [1] and adopted or modified their national laws in accordance with the principles and concepts incorporated in the UNCITRAL Model Law[2] indicates the level of recognition and uniformity that international commercial arbitration has obtained in the national legal systems. Nevertheless, on the domestic level where national legislators are free to regulate commercial arbitration according to their political and policy choices, significant disparities still persist. In practice this might result in a situation where domestic arbitration is regulated by a different set of rules, which often are more restrictive than those governing international arbitra-

tion. While for the foreign parties it might not present a major problem, regulation of domestic arbitration might pose certain obstacles on the way for the development of commercial arbitration in a particular jurisdiction.

Present paper is aimed at discussing this problem in more detail using the example of the dualist regulatory framework for commercial arbitration recently adopted by the Republic of Moldova. Following the modern trends and recommendations of the European Union this Eastern European country has recently modified its legislation on commercial arbitration replacing an outdated law with two new ones thus creating a dualist regulatory framework governing this ADR mechanism. Although the international commercial arbitration has been regulated in accordance with international standards and principles, legal framework for domestic commercial arbitration became stricter and more state-centered, which might

* Licentiate in Law, Free International University of Moldova (ULIM), Chisinau; LL.M International Business Law, Central European University (CEU), Budapest; Master of Research in Law, European University Institute (EUI), Florence; PhD candidate, European University Institute (EUI), Florence.

ultimately affect the development of commercial arbitration as a viable ADR in general.

B. MARGINALIZED ADR: THE NEED FOR REFORM

Until February 2008 regulation of the commercial arbitration in Moldova reflected the policy choice made by the national legislature in favor of strengthening the judicial system and public enforcement system. Although the advantages of the commercial arbitration have been recognized during the early years of transition, its subsequent regulation showed that the state attributed to this method of ADR a relatively low priority. Thus, even though the first Law on Arbitration (Court) [3] was adopted by the Moldovan Parliament even prior to the nation's Constitution, commercial arbitration did not receive any significant developments in this Eastern European country [4]. The most renowned arbitration institution – International Arbitration Court attached to the Chamber of Commerce and Industry [5] currently resolves not more than ten international cases annually which is a tiny portion of the case load of similar institutions in the neighboring countries [6]. Arbitration and Mediation Court attached to the Union of Agricultural Producers' Associations of the Republic of Moldova [7] reports a case load of more than 1,5000 cases since its establishment in 2003, which includes predominantly domestic cases many of which were resolved amicably or through mediation [8]. Although there are around thirty various arbitration institutions attached to various professional associations [9], none received any significant levels of publicity and largely remain constrained to the resolution of the internal disputes arising among their members, which are predominantly related to discipline and professional ethics. Currently there are no specialized institutions for training or licensing of arbitrators and ADR is not among the subjects taught in the country's law schools. The bar community in Moldova is likewise not familiarized with arbitration and only a handful of domestic law firms offer specialized commercial arbitration services [10].

Part of the reasons for the underdevelopment of ADR in Moldova is related to the legacy of the Soviet legal system [11], which generally discouraged commercial litigation and all dispute resolution authority was placed in the hands of state courts [12]. The legislators of the newly independent Republic of Moldova educated and trained during the Soviet system also favored state-centered system of dispute resolution and enforcement. In order to keep up with the realities of the free market economy specialized

economic courts have been introduced in the hierarchy of the state courts. This judicial reform intended to introduce more professionalism and expediency in the resolution of commercial disputes [13]. Introduction of the specialized economic courts partly contributed to the preservation of the state monopoly over commercial dispute resolution.

Legal rules governing commercial arbitration became marginalized and have not been reviewed for a long period of time. Part of them was contained in the specialized law and part related to the enforcement and challenges of the arbitral awards was contained in the Code of Civil Procedure (CPC). As a result national legislation in this domain encountered numerous legal gaps and discrepancies with other legal norms that have been never formally reconciled. For example, neither the specialized law nor the CPC specified the period during which the winning party could move for recognition and enforcement of the foreign award in Moldovan courts. As it was suggested by some scholars, one should apply the principle of analogy, which would lead to the conclusion that like foreign judgments, foreign arbitral awards should be presented for recognition and enforcement within three years from the date when the award becomes final [14].

The vagueness of the rules for determination of the competent court, to which the winning party should apply for recognition and enforcement, presented another legal lacuna. While for domestic arbitral awards, the law did designate the Courts of Appeals as a competent instance to decide on the issues of recognition and enforcement [15] the CPC remains silent on the issue of the competent judicial instance for the recognition and enforcement of foreign awards. Here again based on the principle of analogy one could conclude that the best alternative would be the Courts of Appeals as they are entrusted to enforce foreign judgments [16].

As the Republic of Moldova acceded to the New York Convention in 1998 state courts faced the obligation to apply internationally recognized standards for recognition and enforcement of the foreign arbitral awards. It should be stated that despite above mentioned legal lacunae and discrepancies in the national legislation state courts guided by the decisions of the Supreme Court of Justice (SCJ) managed to develop an implicit pro-arbitration policy in recognition of foreign arbitral awards [17]. However, the access to court judgments is even more problematic than access to legislation, as there is no comprehensive publication or database containing the texts of

court judgments; especially not in English language. As a result, the implicit pro-arbitration policy of state courts could be visible only on domestic level and foreign parties primarily consulting relevant legislation might be puzzled by its obvious inconsistencies. Such state of the matters was clearly unacceptable for development of international commerce and required consistent and substantial legislative reform.

Another obstacle for the development of private ADR schemes was related to practical aspects of the enforcement of arbitral awards and other privately reached agreements. The system of forced enforcement of contractual rights, court judgments and arbitral awards is predominantly state-centered in Moldova. All enforcement activities have to be approved by the courts and carried out by judicial executors [18]. According to the recent surveys conducted by the international organizations, Moldovan business community has very low confidence in the judicial system for the purpose of the enforcement of their property and contract rights [19]. Although it would be incorrect to state that private enforcement schemes are completely absent in Moldova, yet their development certainly has not reached levels comparable with those of Russia or other CIS countries where with increasing tempos of economic growth and external financing of businesses debt recovery became a specialized service with numerous collection agencies appearing all over the place. Moldova is far behind in this process as collection services have not yet become a specialized business activity and are usually provided by the individual attorneys, law firms and in-house counsel [20]. As a result, even though the winning party can easily obtain recognition and enforcement order from the state court, the practical enforcement of the arbitral award can become a problem because of the deficiencies of the public enforcement system.

Moreover, the assistance of the state courts was missing where it could be valued the most – during the course of the arbitration process. Until the above mentioned legal reform the involvement of state courts was coming into play either in the beginning of the arbitration process (challenges of arbitrability or validity of the arbitration agreement) or only after the process was already over (claims regarding recognition and enforcement or setting aside the arbitral award). During the course of the arbitration process the parties were left alone with arbitrators and there was no possibility to refer to state courts for enforcement of preliminary measures ordered by the arbitral tribunal, which could significantly increase chances for successful enforcement of the final award.

Although many of the above mentioned concerns became apparent shortly after the adoption of the initial Law on Arbitration (Court), the attention of the government was primarily focused on the strengthening the capacities of the judiciary and public enforcement system, which left ADR largely out of sight. While the numerous reforms of the commercial legislation in the recent years took place primarily because of the European integration and harmonization of the national legal system with EU standards [21] it is most likely that the new laws governing commercial arbitration were also inserted as foreign elements in the domestic legal system. As the ensuing analysis will demonstrate the value and significance of the internationally recognized legal concepts copy-pasted in the domestic legal system were not fully understood or appreciated, which resulted in the dualist regulation of the commercial arbitration.

C. RULES FOR INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION: WILL “COPY-PASTE” WORK?

The newly adopted Law on International Commercial Arbitration [22] was drafted by the Moldovan Chamber of Commerce and Industry and represents an exact copy of the UNCITRAL Model Law, a codification of the internationally recognized norms and principles in the field of commercial arbitration. As the content of the Model Law is well known to the international audience, there should be no need in discussing its particular provisions, which were transposed in the national law without any substantial modifications. The attention of the foreign reader at this point should be drawn to the changes that the new law introduced in the regulatory framework of commercial arbitration in Moldova. One of the most important improvements introduced by the new law is the possibility to request court assistance during the course of the arbitral proceedings. Namely, following the request of the interested party state court can issue an enforcement order for the provisional measures approved by the arbitral tribunal [23]. The importance of this possibility cannot be underestimated as the enforcement of court judgments and arbitral awards in Moldova could become a time-consuming venture [24] due to various practical reasons and early provisional measures could significantly increase the chances of the successful enforcement of the final award.

The new law has also clarified certain procedural issues i.e. procedural terms for nomination of arbitrators, submission of the arbitral award for enforcement, etc. For instance, preceding Law on Arbitration

(Court) mandated each party to appoint its arbitrator within ten days from the date when it was informed about the commencement of arbitration [25]. New law, mindful of the international nature of the dispute and its practical consequences, extended this period up to thirty days [26]. Building on the concepts and legal constructions of the Model Law the new law reproduced a legal framework, which was already familiar to the foreign parties and thus ameliorated the risks of confusion and lack of clarity that were corrupting preceding legal rules.

Generally, it should be expected that the new law would strengthen the regulatory framework for international commercial arbitration and make arbitration under the Moldovan law more predictable and open to the foreign parties. At the same time it remains to be seen how fast national judiciary will master its new tasks of judicial assistance and supervision of the arbitration process. As preceding judicial practice demonstrates lower courts have often incorrectly in interpreting legal provisions of the international instruments such as New York convention and took some time before those standards have been clarified in the decisions of the SCJ. Currently, the problem with the adaptability of the judicial and enforcement system is also related to the dualist nature of the commercial arbitration rules. As the ensuing analysis will demonstrate, rules governing domestic arbitration differ from those applicable to the international commercial arbitration and since both sets of rules have to be applied by the same courts, it might introduce certain degree of confusion and inconsistency in the judicial practice.

D. RULES FOR DOMESTIC COMMERCIAL ARBITRATION: REFLECTING DOMESTIC REALITIES

As it was mentioned above, the new rules governing international commercial arbitration in Moldova have been aligned with the international standards embedded in the UNCITRAL Model Law. The regulation of the domestic arbitration is more controversial because this domain has not been harmonized on the international level and choice of the applicable rules remained with the states. Both the Government that presented the draft law and the Parliament that has subsequently adopted it shared the opinion that there is a need for two separate laws for international and domestic arbitration. Although during the hearings the representative of the Government submitted that there are no conceptual differences between international and domestic arbitration [27], the Parliament has ulti-

mately decided to pass two different laws, which created a dualist legal framework governing commercial arbitration in Moldova.

The new Law on Arbitration [28] in contrast with the Law on International Commercial Arbitration is rather restrictive and more state-oriented. This orientation was achieved in a large degree through limiting the freedom of the parties and arbitrators and through increasing state control and possible interference of the courts in the arbitration process. The law limits the arbitrability of certain kinds of disputes and provides inter alia that disputes related to family law and contracts regarding the rent of the residential real estate or any other property rights over residential real estate cannot be subject to arbitration [29]. At the same time it provides for so called “unconventional arbitration” that can be mandated by a will or another unilateral act not based on any agreement [30]. This divergence could potentially produce undesirable effects in practice as for example a will might contain an arbitration clause in relation to the distribution of assets among successors, an issue regulated by the family law and thus non-arbitrable. In order to further emphasize the social function of domestic arbitration legislator declared protection of human rights and fundamental freedoms as a first basic principle of arbitration [31].

In the context of domestic arbitration legislator has provided for a significant degree of state control over arbitration process exercised by the state courts. For instance, parties in arbitration enjoy widely recognized procedural right to challenge the arbitrability of the dispute before the court. In such cases if there is a valid arbitration clause the court would normally refer parties to arbitration. The existence of the valid arbitration clause represents one of the situations where the courts are mandated by the respective provisions of the CPC to terminate its proceedings [32]. Only in cases where respondent expressly or implicitly agrees to the resolution of the dispute in court such proceedings might continue.

However, the new Law on Arbitration allows the court to accept the dispute for examination where the failure to constitute arbitration tribunal can be imputed to the respondent [33]. For example, if the respondent would pursue the tactics of delaying the resolution of the dispute by refusing to nominate its arbitrator(s) the claimant could apply and resolve the dispute in court. The law provides severe consequences for the party that opposes the progress of the arbitration process. For example, the party that ignores the call to arbitrate, fails to nominate its arbitrator or pay its part of

the arbitration costs loses the right to invoke the arbitration clause and request the court to refer the parties to arbitration. In other words, under domestic arbitration rules contrary to the principle of party autonomy reflected in the arbitration clause agreed upon in the contract once a party fails to comply with the above procedural requirements, another party has a right to unilaterally abandon arbitration and turn to the state courts for resolution of the dispute.

Regulation of the domestic commercial arbitration in Moldova was also meant at expediting the arbitration process. The Law on Arbitration provides mandatory deadlines for arbitrators to accept their nominations and choose the presiding arbitrator [34]. Where these deadlines are not respected the president of the arbitration institution or state court will proceed with the appointment. Interestingly enough the law allows the parties and arbitrators to decide that one of the party-nominated arbitrators becomes presiding arbitrator. According to the explanation given by the representative of the Government, this provision is related to the multiparty arbitrations [35].

Likewise, for the purpose of expediting the arbitration process the Law on Arbitration requires the arbitral tribunal to issue the arbitral award within six months from the date of its constitution unless the parties agreed otherwise [36]. For the same reason the respondent is obliged to submit its statement of objections within thirty days from the date of the receipt of the statement of claim [37]. Arguably, these rules were meant to overcome the delaying tactics of the parties and increase the efficiency of the tribunal's work.

Much more controversial rule of the Law on Arbitration concerns court assistance in matters of provisional measures that could be applied during the course of arbitration process in order to secure the enforcement of the arbitral award. The problem rests with the circle of subjects that can request application of the provisional measures from the state court. While the Law on International Commercial Arbitration provides that the arbitral tribunal is empowered to issue the orders for provisional measures, which can be subsequently enforced by state courts following the request of one of the parties [38], in the context of domestic arbitration the parties can apply to the courts directly. It means that any party regardless of the position of the arbitral tribunal can apply directly to the court asking it to apply requested provisional measures against the other party's assets [39]. The only obligation that party bears in relation to the arbitral tribunal is to inform it about the provisional measure requested [40]. Practically this makes state

courts active participants of the arbitration process marginalizing the role of the arbitral tribunal. State courts will effectively enter the merits of the dispute when deciding whether one or another provisional measure requested by a party is necessary or not. That is another example of the limitation of the tribunal's powers in favor of the state control over arbitration process.

Along with the arbitration process, the arbitrators themselves are subject to the mandatory requirements. The Law on Arbitration does not allow individuals who have previous criminal convictions or those who had been dismissed from the position of a judge, attorney, notary, prosecutor or policeman for incompatible acts to serve as arbitrators. Purportedly, this provision is aimed as addition to those requirements that arbitration institutions might set for their arbitrators. Under the new domestic arbitration rules arbitrators are personally liable for any damages caused by their unmotivated resignation, failure to participate in the hearings or violation of confidentiality of arbitral proceedings [41]. These mandatory requirements applied to arbitrators represent only a small portion of the state control that was proposed during the parliamentary hearings over the draft law. Certain MPs initially suggested creating an exhaustive list of institutions that would be allowed to establish permanent arbitration courts and applying stricter professional requirements towards candidates for arbitrators [42]. It is understandable that presently Moldova does not have many qualified and experienced arbitrators and certain individuals appearing on arbitral panel might lack necessary skills or training. However, strict requirements would only lead to further monopolization of this profession and hinder potential development of commercial arbitration as ADR mechanism in Moldova.

E. CONCLUSIONS

There is no doubt that the legislative reform of revising and updating the legal framework for commercial arbitration was a desired and long-awaited event. The outdated Law on Arbitration (Court) adopted in 1994 did not reflect the developments that commercial arbitration achieved on the international arena. In this domain Moldova was clearly lagging behind its Eastern European neighbors and other CIS states that managed to develop not only legal but also institutional conditions for the development of this ADR mechanism [43].

However, the course towards dualist regulation of the commercial arbitration chosen by the Moldovan

legislator is not that straight-forward in terms of the progress and promotion of the commercial arbitration. Unfamiliar with the concepts and principles of international commercial arbitration Moldovan legislator chose to “copy-paste” the Model Law that proved to be a progressive and widely recognized set of legal rules governing international commercial arbitration. It remains to be seen whether the judicial practice of application of those internationally recognized rules will develop in a consistent and harmonized manner.

Unfortunately, the Moldovan legislator did not take full advantage of the international standards and adopted a separate set of rules for domestic arbitration conditioned by various concerns linked to the present stage of development of the national legal system including the judiciary and public enforcement system. The most troubling features of the new framework for domestic arbitration are limitation of the autonomy of the parties and powers of the arbitral tribunal as well as increased state regulation of the arbitration process. Besides purely technical difficulties with the parallel application of the both sets of rules by the same courts the regulation of domestic arbitration might have chilling effect on the development of arbitration in general. At this point the time for advocating a different course i.e. choosing a uniform system of regulation has already passed and the views of the domestic practitioners and academia are focused on the application of the new rules in practice. In this regard the judiciary shall play a key role in harmonizing the practice of both domestic and international arbitration that are governed by similar principles but somewhat different norms.

Bibliography:

[1] Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (1958), status available at <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html>; last visited on 9 September 2008.

[2] UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985) (amended in 2006), status available at <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration_status.html>; last visited on 9 September 2008.

[3] *Legea* Nr.129-XIII din 31.05.1994 *cu privire la judecata arbitrală (arbitraj)* [Law on Arbitration (Court)] published on 25.08.1994 in *Monitorul Oficial* Nr. 002.

[4] For a brief overview of the history, political and economic landscape and the main areas of commercial law see G. Crețu, *Investing in South Eastern Europe – Foreign Direct Investment in the Stability Pact Countries*, In S. Messmann and T. Tajti (eds.), vol. 2, (Bochum 2005).

[5] The website of the institution is at <<http://www.chamber.md/index.php?id=348>>; last visited on 9 September 2008.

[6] For example, International Commercial Arbitration Court attached to the Ukrainian Chamber of Commerce and Industry has a caseload of more than 500 cases annually. See I. Pobirchenko,

“20. International Commercial Arbitration in the Ukraine” (2006) 17 *European Business Law Review* 509-514 and T. Slipachuk, “International Commercial Arbitration in the Ukraine” (2003) 20 *Journal of International Arbitration* 515-521.

[7] The website of the institution is at <<http://www.uap.md/eng/cam.php>>; last visited on 9 September 2008.

[8] See the interview with Ion Păduraru, the president of the AMC, available at <<http://www.timpul.md/Rubric.asp?idIssue=377&idRubric=1448>>; last visited on 8 September 2008

[9] For example see the Court of Arbitration attached to the International Association of the Road Transporters, which, however does not report its caseload, website of the institution is at <<http://www.aita.md/arbitration/ro/default.aspx>>; last visited on 8 September 2008.

[10] See <<http://www.hg.org/law-firms/Arbitration/Moldova.html>>; last visited on 9 September 2008.

[11] See M. Harjevschi and S. Andritchi, *UPDATE: Performing Legal Research: the Moldovan Experience*, *GlobaLex*, (New York 2006), available at <<http://www.nyulawglobal.org/globalex/Moldova1.htm>>; last visited on 9 September 2008.

[12] It should be also noted that in the Soviet Union private litigation was severely limited and state enforcement was achieved by the constant monitoring and reporting system through which central planning bodies were supervising how the contracts among enterprises were fulfilled within a larger economic plan. Thus, in the socialist economies the enforcement was usually coming from “above” on the initiative of the supervisory body.

[13] *Legea* Nr. 514 din 06.07.1995 *privind organizarea judecătorească* [**Law on Judicial Organization**], published on 19.10.1995 in *Monitorul Oficial* Nr. 058, art. 42/1(1). The system of economic courts is also regulated by the special law *Lege* Nr. 970 din 24.07.1996 *cu privire la instanțele judecătorești economice* [**Law on Economic Courts**], published on 28.11.1996 in *Monitorul Oficial* Nr. 077. The system of economic courts consists of the Economic Court Chișinău, the Economic Court of Appeals and the Supreme Court of Justice, which has a specialized College for Economic Cases.

[14] See G. Postolachi, “Modalitatea executării hotărârilor arbitrale străine în Republica Moldova [Mode of Enforcement of Foreign Arbitral Awards in the Republic of Moldova]” (2006) 1 *Legea și Viața* 31. The author argues that in the absence of specific provisions on this matter one should apply art. 467(3) CPC, which provides for the period of three years for enforcement of foreign judgments by analogy, as the enforcement of foreign arbitral awards are regulated in the same chapter of the CPC.

[15] Law on Arbitration (Court), art. 13(2).

[16] See art. 468 CPC. In practice, many foreign arbitral awards were brought for recognition and enforcement before the Economic Court of Appeals. Apparently winning parties considered economic courts to be competent in issuing enforcement orders for such purposes.

[17] See A. Svetlicinii, “Enforcement of Foreign Arbitral Awards in the Republic of Moldova: Evolution of the Pro-Arbitration Policy in the Case Law of the Supreme Court of Justice” (2007) 24 *Journal of International Arbitration* 249-264.

[18] It should be noted that Moldovan law does not contain explicit prohibition of private enforcement effectuated by the creditors themselves. Nevertheless, such prohibition can be derived from the analysis of the particular legal provisions. For example, one might suggest that private enforcement could be applied in case of the security agreement whereby the debtor has pledged as collateral certain specified assets and creditor could seize them on debtor’s default. However, art. 71(1) of the Law on Collateral explicitly provides that “forced seizure after the expiration of the notification term takes place on the basis of the court’s order”. The

winning party in the arbitration process would appear in a similar situation where it would have to refer to the state courts for the enforcement of the arbitral award.

[19] According to the Business Environment and Enterprise Performance Survey carried out in 2005 by the EBRD and the World Bank, about 53% of the surveyed Moldovan enterprises indicated unsatisfactory functioning of the judiciary as one of the problems for doing business in the country. As a result, only 30% of the surveyed Moldovan businesses were confident that legal system would uphold their property and contract rights. Low confidence in the judicial system for the purposes of contract enforcement can be demonstrated by the fact that only 30% of the surveyed firms have resorted to courts to collect their claims. From that number less than 25% were able to enforce courts' decisions. See the EBRD-World Bank Business Environment and Enterprise Performance Survey 2005 (hereinafter: BEEPS 2005), at 3, available at <http://siteresources.worldbank.org/INTECAREGTO-PANTCOR/Resources/BAAGREV20060208Moldova.pdf>; last visited on 9 September 2008.

[20] See Udova, O. (2007) "Kollektorskie Uslugi – Professional'noe Vzyskanie Dolgov", [Collection Services – Professional Debt Recovery], *Biznes Pravo* [Business Law]10, available at <http://www.legist.md/rus/debts>; last visited on 9 September 2008.

[21] See EU/Moldova Action Plan available at ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/moldova_enp_ap_final_en.pdf; last visited on 9 September 2008.

[22] *Legea* Nr. 24 din 22.02.2008 *cu privire la arbitrajul comercial internațional* [Law on International Commercial Arbitration] published on 20.05.2008 in *Monitorul Oficial* Nr. 88-89.

[23] Law on International Commercial Arbitration, art. 17(3).

[24] Specifically in the field of contract enforcement, according to the 'Doing Business 2008' project administered by the World Bank, it takes on average one year to enforce a commercial contract in Moldova with the cost of enforcement amounting to 16.6% of the claim. See *Doing Business 2008, Explore Economies: Moldova*, available at <http://www.doingbusiness.org/ExploreEconomies/?economyid=129>; last visited on 9 September 2008.

[25] Law on Arbitration (Court), art. 5(3).

[26] Law on International Commercial Arbitration, art. 11(3).

[27] See the minutes of the Parliament's plenary hearing on 8 February 2008, available at <http://www.parlament.md/news/plenaryrecords/08.02.2008/> last visited on 9 September 2008.

[28] *Legea* Nr. 23 din 22.02.2008 *cu privire la arbitraj* [Law on Arbitration] published on 20.05.2008 in *Monitorul Oficial* Nr. 88-89.

[29] Law on Arbitration, art. 3(2).

[30] *Id.*, art. 7.

[31] *Id.*, art. 4(a).

[32] CPC, art. 267(e) requires the court to dismiss the proceedings where parties concluded an arbitration agreement and prior to the court hearings respondent raised its contested the court's jurisdiction.

[33] *Id.*, art. 9(3)(c).

[34] *Id.*, art. 13: Acceptance of nomination should be made within 5 days from the date of receipt. The appointment of the presiding arbitrator should be done within 10 days from the date of the last acceptance.

[35] See the minutes of the Parliament's plenary hearing on 8 February 2008, available at <http://www.parlament.md/news/plenaryrecords/08.02.2008/> last visited 9 September 2008.

[36] *Id.*, art. 18(2).

[37] *Id.*, art. 19.

[38] Law on International Commercial Arbitration, art. 17(1).

[39] Law on Arbitration, art. 10,23.

[40] *Id.*, art. 23(3).

[41] *Id.*, art. 15(1).

[42] These proposals were categorically opposed by the representative of the Government who argued that arbitration should be liberalized and it would run contrary international practice to require domestic arbitrators fulfill certain professional or educational requirements. See the minutes of the Parliament's plenary hearing on 8 February 2008, available at <http://www.parlament.md/news/plenaryrecords/08.02.2008/> last visited 9 September 2008.

[43] See generally 7J. Rajski, "Arbitration in Central and Eastern Europe" (1999) 2 Int. A.L.R. 47-52 and I. S. Zykin, "Commercial Arbitration in the CIS" (1997) 1 Int. A.L.R. G1-G8.

Copyright©Alexandr SVETLICINII, 2009.

ДВУСТОРОННИЕ ОТНОШЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА И ГОСУДАРСТВА ИЗРАИЛЬ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Анна ХАРУЦА,

аспирантка,

Институт Истории, Государства и Права
Академии наук Молдовы

THE BILATERAL RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND STATE OF ISRAEL: STATE AND PERSECTIVES OF DEVELOPMENT

The author of the given article examines bilateral diplomatic relations between the Republic of Moldova and the State of Israel since the moment the relations have been established till present. The author also studies the peculiarities and character of the relations, reveals the perspectives of further cooperation through broadening and deepening of relations between the states. Special attention is given to the normative law basis. The main documents are enumerated; the bilateral legislative basis, that deals with practically all spheres of life: politics, economy, culture, healthcare, education, science, agriculture, customs service, tourism and standardization, is analyzed. The author also touches upon the security problems (arms trafficking, separatism, anti-Semitism, drug trafficking, corruption, etc.) in the context of Transnistrian and Arab – Israeli conflict analysis, as well as close cooperation of Moldova and state of Israel in search of alternatives and agreements to maintain security on the regional and international levels. The importance of Israeli military potential is mentioned in the work, because Israel is unofficially known to possess war – applicable nuclear weapons. The main reasons underlying Israel's motivations to develop an arsenal of weapon systems to provide security of the country are discussed. Considerable attention is paid to the economic component of the bilateral diplomatic relations, the importance of wider and more strengthened trade relations is emphasized, and new trends in this realm are identified. The perspectives of enhanced political and inter-parliamentary dialogues between the states are examined. There is also analysis of the high level meetings and basic agreements that resulted from the meetings. The author gives her assessment of the Moldovan – Israeli relations and points to the most priority spheres where cooperation needs to be promoted, encouraged, and developed.

RELAȚIILE BILATERALE ALE REPUBLICII MOLDOVA ȘI STATULUI ISRAEL: REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

În articol autorul examinează relațiile diplomatice bilaterale între Republica Moldova și statul Israel din momentul stabilirii lor pină în zilele noastre, dezvăluie aspectele lor distinctive și caracterul lor, de asemenea evidențiază perspectivele colaborării ulterioare prin lărgirea și aprofundarea legăturii între părți. O atenție deosebită se acordă bazei normative și de drept. Sunt enumerate documentele de bază și este analizată baza juridică bilaterală a Republicii Moldova și Israel, care atinge toate domeniile activității umane: politica, economia, cultura, ocrotirea sănătății, instruirea, știința, agricultura, activitatea serviciilor vamale, turismul și sistemele de standartizare. Sunt cercetate problemele securității (comerțul cu armament terorismul, separatismul, antisemitismul, traficul cu substanțe stupefiante, corupția ș.a.) atît în contextul analizei conflictelor transnistrian și arabo-israelian, cît și a colaborării Moldovei cu Israelul în scopul căutării unor alternative și înțelegeri pentru menținerea securității la nivel regional și internațional. În lucrare este menționată importanța potențialului militar al Israelului, țară cu statut neoficial de deținător de armament nuclear de aplicare militară, sunt dezvăluite motivele esențiale care au provocat Israelul să elaboreze

un spectru larg de sisteme de înarmare pentru asigurarea securității țării. O atenție importantă este acordată componentei economice a relațiilor diplomatice bilaterale, este subliniată importanța largirii și consolidării raporturilor comerciale, sunt evidențiate noi direcții în acest domeniu. Sunt studiate perspectivele aprofundării dialogului politic și interparlamentar între state, este făcută analiza întâlnirilor la nivel înalt și ale acordurilor de bază, care au rezultat. Autorul dă o apreciere personală relațiilor moldo-israeliene, evidențind aspectele prioritare, care necesită a fi promovate, stimulate și dezvoltate.

Дипломатические отношения между Республикой Молдова и государством Израиль были установлены в 1992 году. Именно в этот период была заложена основа интенсификации двустороннего диалога в политической, экономической и культурной сферах, которая предполагала взаимопомощь и поддержку государств на многосторонней основе. Отношения между государствами динамично развивались, постепенно открывались новые отрасли и перспективы сотрудничества. Это связано, прежде всего, со сменой власти в нашей стране и реформированием практически всех сфер жизнедеятельности. После выборов 2001 года, в результате укрепления политической и экономической стабильности в Молдове, отношения между двумя странами получили новый толчок к развитию, отражающий приоритеты государственных органов в области внешней политики, которые в равной степени являются результатом политической воли обеих стран усилить двухсторонние связи по всем направлениям.

Дипломатический диалог между Республикой Молдова и Государством Израиль был отмечен большим количеством событий прошедших на самом высоком уровне, включающий в себя ряд официальных визитов руководства Республики Молдова в Израиль, а также ответных визитов израильской стороны в нашу страну. Так, двухсторонние отношения развивались и продолжают расширяться и углубляться во многих направлениях благодаря укреплению политических связей на высшем уровне, отмеченных визитом Президента Израиля Моше Кацава в Молдову в 2003 году, и ответным визитом Президента Молдовы Владимира Воронина в Израиль в 2004 году.

В ходе встреч на высшем уровне обсуждались вопросы усиления торговых отношений между странами, перспективы сотрудничества в области телекоммуникаций, сельского хозяйства, транспорта, туризма, финансирования и реализации общих проектов. Сторонами особо была рассмотрена возможность расширения двусторонней юридической базы. Речь при этом шла о соглашениях по двойному налогообложению, взаимопомощи в администрировании таможенной сферы, сотрудничестве

в области туризма, стандартизации и метрологии.¹ Достигнутые договоренности способствовали интенсификации процесса продвижения и расширения торгово-экономических связей. Важное внимание было отведено необходимости подписания межправительственного соглашения о сотрудничестве между торгово-промышленными палатами Республики Молдова и государством Израиль, а также о борьбе с организованной преступностью и оборотом наркотиков. Эти события укрепили политический диалог между двумя странами и придали новый импульс развитию сотрудничества по всем направлениям, а так же в плане взаимной поддержки в рамках международных организаций.

Так, Республика Молдова и Израиль обладают двусторонней правовой основой, состоящей из 19 межправительственных соглашений и 3 протоколов, покрывающих практически весь спектр сфер двустороннего сотрудничества:² экономика, медицина и здравоохранение, культура, образование, наука, спорт, сельское хозяйство, таможенная сфера, туризм и стандартизация.³

Настоящий этап двухсторонних молдавско-израильских отношений может быть охарактеризован существенным ростом политического диалога, улучшением двусторонней договорной базы и определением новых возможностей развития торгово-экономических отношений. Вместе с тем, следует заметить, что, несмотря на большое количество уже заключенных соглашений, необходимость в ведении переговоров и подписании новых договоров все еще остаётся актуальной, для более эффективной координации действий и более прагматичного сотрудничества во всех областях, представляющих обоюдный интерес для данных государств.

Молдавско-израильские отношения развиваются по многим направлениям, но особое внимание следует уделить межпарламентскому сотрудничеству, которое стало важным аспектом молдавско-израильских отношений. Парламентская группа дружбы создана с целью продвижения сотрудничества между законодательными собраниями обеих стран. Этот двусторонний диалог развивается в рамках межпарламентских связей на основе Зако-

на о дружбе между Республикой Молдовой и Израилем. Ежегодно проводятся заседания Группы межпарламентской дружбы между данными государствами, в состав которой входят 26 депутатов. Одним из главных событий межпарламентского сотрудничества, заслуживающее особого внимания, стал официальный визит в Израиль, Председателя Парламента Республики Молдова, г-на Мариана Лупу, состоявшийся в ноябре 2007 года.

По мнению сторон, бизнес-форум это, прежде всего, благоприятная основа для определения новых, привлекательных отраслей сотрудничества, освоение которых будет способствовать увеличению объема торгового обмена и развитию инвестиционных отношений между данными странами. Что представляется весьма своевременным и чрезвычайно важным, особенно если брать во внимание то, что Президент Молдовы выступил с инициативой разработки нового стратегического документа - Плана национального развития на среднесрочный период, а именно на 2008-2011 годы, который будет ориентирован на достижение конкретных целей по ограниченному набору приоритетов.⁴ Речь идет об укреплении демократического государства, основанного на верховенстве закона и соблюдении прав человека; урегулировании Приднестровского конфликта и реинтеграции страны; повышении конкурентоспособности национальной экономики; развитии человеческих ресурсов, повышении уровня занятости рабочей силы; региональном развитии.

В ходе бизнес-форума особое внимание было уделено приоритетным отраслям, которые представляют особый интерес для иностранных инвесторов, Израиль в этом смысле не исключение. Среди них была отмечена сдача в эксплуатацию нефтяного терминала - Свободный международный порт Джурджулешть. Строительство и эксплуатация пассажирского и грузового портов на Дунае, а также нефтеочистительного завода. Эти достижения открывают новые перспективы для деловых людей, которые все чаще посещают нашу страну для изучения экономических условий в целях продвижения собственного бизнеса и все больше вкладывают в нее свой капитал.

Текущий политический диалог охарактеризован тем фактом, что Республика Молдова и Государство Израиль разделяют общие позиции по отношению к разным глобальным вопросам. Речь идет, прежде всего, о проблемах безопасности, борьбе с терроризмом, сепаратизмом и антисемитизмом, которые несут вызовы и угрозы международной стабильности и миру.⁵ Следует отметить, что политический диалог также подкреплен сотрудничеством в рамках ведущих международных

организаций, особенно Организации Объединенных Наций.⁶

Представляется целесообразным более подробно рассмотреть и проанализировать деятельность государства Израиль и Республики Молдова в процессе поддержания безопасности на региональном и международном уровнях. При этом автор при помощи ретроспективного и хронологического обзора попытается выявить не только основные достижения в этой области, но и некоторые сложности, связанные со спецификой геополитического расположения данных государств и особенностями их исторического развития.

Израиль – государство, расположенное в регионе повышенной военной опасности, поскольку важнейшим военно-политическим фактором в Ближневосточном регионе является деятельность радикальных исламских движений,⁷ ставящих своей задачей уничтожение данного государства. Для реализации поставленной цели предпринимаются различные способы от вооруженных столкновений, нелегальной торговли оружием вплоть до устремлений арабских государств стать обладателями ядерного оружия. Мирные договоры, прекращающие состояние войны, у Израиля существуют только с Египтом и Иорданией. Недовольство арабского мира вызывает тот факт, что Израиль оккупирует часть территорий арабских стран, включая Палестинское государство.⁸

Израиль является страной неофициально обладающей военно-применимым ядерным оружием. Дело в том, что в результате геноцида против евреев во времена фашизма и враждебного настроения соседних государств, современный Израиль разработал целый спектр систем вооружений для обеспечения безопасности страны.⁹ Так, израильская программа овладения ядерным оружием стала принимать широкие масштабы с осени 1956 года, после Суэцкого кризиса, при существенной поддержке со стороны Франции. С 1966 года началась наработка плутония, а в 1967 году у Израиля были в готовом состоянии два ядерных взрывных устройства.¹⁰

Достичь столь высокого уровня развития военной сферы позволил экономический фактор.¹¹ Дело в том, что Израиль, как ни парадоксально, в столь неблагоприятных условиях (включающих не только постоянную внешнюю опасность со стороны враждебно настроенного окружения, но и внутренние проблемы политического, экономического и социального характера) сумел не только выжить, но и преуспеть экономически. Основными целями экономической политики Израиля стали экономический рост, укрепление конкурентоспособности израильских товаров и дальнейшая

интеграция национальной экономики Израиля в мировую экономику. Продвижение по этим направлениям проходило в тяжелых условиях: бойкот Израиля соседними Арабскими странами (за исключением Египта после 1979 г.), значительные расходы на оборону страны; дефицит природных ресурсов, включая воду; высокий уровень жизни; инфляция. Результатом процесса явилось то, что в достаточно короткие сроки страна прошла путь от развивающегося типа хозяйства до высокоразвитой экономики, глубоко вовлеченной в мировой хозяйственный обмен. При этом значительный индустриальный рост наблюдается в электронике, производстве оружия, машин и металлов. Ведущими рынками для экспорта промышленных товаров являются Европа, США и Канада. Разумеется, было бы преувеличением сравнивать израильский опыт с японским экономическим чудом, однако с учетом специфики Израиля достигнутый прогресс представляется более чем значительным.

В силу реальной или видимой угрозы со стороны арабских соседей и Ирана, Израиль продолжает поддерживать наличие в стране мощных военных сил и вести программу по созданию ядерного оружия, а также наступательных и оборонительных ракет. В этом контексте нельзя не отметить, что Израиль не присоединился к Договору о нераспространении ядерного оружия и не комментирует информацию о его наличии, что вызывает серьезные опасения и тревогу со стороны всего мирового сообщества.

По мнению некоторых экспертов,¹² Израиль является обладателем одной из самых развитых программ по созданию ядерного оружия на Ближнем Востоке. Давид Бен-Гурион, первый премьер-министр Израиля, тайно начал ее внедрение в конце пятидесятых годов, официально заявив при этом, что не станет первым вводить ядерное оружие на Ближнем Востоке.

Тот факт, что Израиль обладает ядерным оружием, а также его политика двусмысленных заявлений вызвали напряженность в ходе регулярно ведущихся дискуссий о мире и в результате переговоров, проходивших по контролю над вооружениями на Ближнем Востоке. Однако в июле 2004 года Израиль согласился принять с официальным визитом директора Международного Агентства по Атомной Энергии (целью данного агентства является проверка атомного потенциала государств) Мохамеда эль-Барадея. Официальные лица Израиля продолжают утверждать, что они будут выступать за разоружение только после того, как удастся достигнуть полного мира на Ближнем Востоке, и отказываются от международной проверки ядерного комплекса в Димоне,¹³ который является

ключевым звеном в израильской программе производства ядерного оружия.¹⁴

Таким образом, согласно оценкам зарубежных экспертов, Израиль - шестая по величине ядерная держава мира. Кроме того, существуют неподтвержденные сведения о том, что Израиль также занимался созданием химического и биологического оружия в оборонительных целях. Также данное государство является обладателем хорошо развитой ракетной программы, начатой еще в шестидесятые годы. В настоящее время ракетная промышленность развита по многим направлениям. Израиль разработал баллистические и крылатые ракеты, а также системы противоракетной обороны (ПРО) и беспилотные летательные аппараты (эта страна является лидирующим экспортёром беспилотных летательных аппаратов).¹⁵ Недавно Израиль заявил об успешном испытании системы ПРО "Эрроу-2", а также новых самонаводящихся ракетах дальнего радиуса действия. Несмотря на столь значительные достижения в этой сфере, Израиль не выразил своего согласия стать членом Режимы по контролю над ракетными технологиями (РКРТ), хотя заверил, что будет действовать в соответствии с нормами этого режима.

Республика Молдова, будучи государством, расположенным в особом геополитическом регионе, принимает определенные усилия, направленные на сохранение региональной и международной безопасности. Спустя 16 лет со дня обретения независимости можно с уверенностью говорить об определенных результатах внутренних глубинных преобразований произошедших в стране. Политическая реформа,¹⁶ направленная на утверждение эффективных институтов местного управления, развития плюрализма на практике, утверждение главенства закона, защиту прав человека в целом и национальных меньшинств в частности и т.д. принесла свои плоды и явилась основополагающим фактором позитивных перемен.

Осознавая важность сохранения мира и обеспечения стабильности, наша страна активно участвует во многих международных инициативах по контролю над вооружениями. Также, Республика Молдова подписала и ратифицировала конвенцию о запрещении разработки, производства, накопления и применения химического оружия и о его уничтожении (2002 год) и конвенцию о запрещении разработки, производства и накопления запасов бактериологического и токсинного оружия и об их уничтожении в ноябре 2004 года (закон №360-XV от 5 ноября 2004 года).¹⁷

Следует отметить, что конфликт Республики Молдова с Приднестровьем негативно отражается

не только на политических и экономических взаимоотношениях, но и затрудняет охрану границы для властей Молдовы, что зачастую порождает контрабанду, незаконную перевозку оружия и как следствие влечет за собой нарушение национальной и международной безопасности. Вместе с тем Республика Молдова оказывает содействие мировому сообществу в поддержании международной и региональной безопасности, это выражается в совершенствовании национально-законодательных актов в этой области, регулярном предоставлении отчетов международным структурам по контролю над перемещением стратегических товаров и товаров двойного назначения через территорию Республики Молдова. Особое внимание в процессе поддержания стабильности в регионе Юго-Восточной Европы отводится Плану действий Молдова – ЕС, а также поиску путей разрешения Приднестровского конфликта, борьбе с организованной преступностью, коррупцией, торговлей людьми, соблюдению прав человека.

Подводя итоги, необходимо отметить, важность вклада Республики Молдова и государства Израиль в поддержание региональной и международной безопасности, которое выражается в поиске реальных альтернатив для разрешения Палестино-Израильского и Приднестровского конфликтов, борьбе с терроризмом, организованной преступностью, торговле оружием и т.д. Государства привлекают посредников к урегулированию конфликтов, предоставляют регулярные отчеты по вооружениям мировым институциональным структурам, проводят встречи верхам, саммиты, конференции, в ходе которых обсуждаются возможные варианты стабилизации ситуации в данных регионах.

Вместе с тем, несмотря на то, что Израиль выступает за поддержание безопасности в Ближневосточном регионе в частности, и в мире в целом, проводимая им политика на практике в определенной степени противоречит общепринятым принципам сохранения стабильности. Доказательством тому является нежелание Израиля стать участником Договора о нераспространении ядерного оружия и Режимы по контролю над ракетными технологиями. Тогда как подписание и соблюдение данных договоров во многом бы облегчило ситуацию на Ближнем Востоке и позволило бы в определенной мере разрешить существующие вызовы и угрозы в данном регионе.

Что касается, двустороннего сотрудничества Республики Молдова и государства Израиль, то следует отметить, что, несмотря на достаточно отдаленное геополитическое расположение данных государств, можно однозначно констатировать

тот факт, что данным странам удалось построить устойчивые политические отношения, которые способствуют развитию торгово-экономических и культурных связей. 16 лет существования дипломатических отношений заложили основы взаимовыгодного сотрудничества базирующегося на доверии, взаимной поддержке и дружбе. Двусторонние молдавско-израильские отношения носят конструктивный, прагматичный характер. Залогом их успешного продвижения и последующего активного развития являются укрепление кооперации в различных представляющих взаимный интерес областях. Вместе с тем расширение нормативной базы между нашими государствами, должно в полной мере активизировать развитие сотрудничества между ними, потенциал для этого более чем достаточный.

Библиография:

1. Блищенко И.П., Кудрявцев В.Д. Агрессия Израиля и международное право. – Москва: Международные отношения, 1970, с. 80.
2. Всеобъемлющая международная безопасность. Справочник. – Москва: Международные отношения, 1999, с. 121.
3. Восток в международных отношениях и мировой политике. – Москва: РАН, 2001, с. 28.
4. Выступление г-на Мариана ЛУПУ, Председателя Парламента Республики Молдова на Молдавско-израильском экономическом форуме, Тель-Авив, 8 ноября 2007 г. // <http://www.parlament.md/news/08.11.2007/ru.html>
5. Гаршенина Е.Л. Израильская экономика: современные оценки международной конкурентоспособности / Восточный сборник. Выпуск II. – Москва: РАН, 2001, с. 374.
6. Двухсторонние соглашения между Молдовой и Израилем // <http://www.moldovaembassy.org.il/diplom-ru/>
7. Ислам на постсоветском пространстве: взгляд изнутри. Под ред А.В. Малашенко и М. Брилл Олкотт. – Москва: Арт-Бизнес-Центр, 2000, с. 320.
8. Молдова: система контроля над экспортом. Центр по исследованиям проблем нераспространения. Монтеррейский институт международных исследований // <http://www.nti.org/db/nisprofs/moldova/excon.htm>
9. О визите президента Республики Молдова в Израиль // <http://politicom.moldova.org/stiri/rus/158/>
10. Политический диалог Республики Молдова и государства Израиль // <http://www.moldovaembassy.org.il/polit-ru/>
11. Смит Д., Корбин М., Хеллман К. Новые вооруженные силы. Стратегия безопасности в XXI веке. Сокращенный доклад. – Москва: Гендальф, 2002, с. 87.
12. Снегур М. Информационный бюллетень, освещающий деятельность Президента Республики Молдова. – Кишинэу: Гражданское движение Про-Снегур, 1996, с. 17.
13. Угрозы режиму нераспространения ядерного оружия на Ближнем и Среднем Востоке. Под ред. А. Арбатова и В. Наумкина. Московский Центр Карнеги. – Москва: Carnegie Endowment International Peace, 2005, с. 135.
14. Ядерное нераспространение. – Москва: Центр политических исследований, 2002, Том I, с. 528.
15. Ядерный фактор в современном мире. Под общей ред. В.И. Кривохижи. – Москва: РИСИ, 1996, с. 320.
16. Cohen A. Israel and the Evolution of U.S. Non-Proliferation policy: the critical decade (1958-1968). Nonproliferation Review, Vol.5, Winter 1998, p.120.

Примечания:

¹ О визите президента Республики Молдова в Израиль // <http://politicom.moldova.org/stiri/rus/158/>

² **Меморандум о сотрудничестве** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль (подписан в Израиле, в 1993 году, вступил в силу в 1993 году); **Договор о сотрудничестве в областях культуры, образования, науки, молодежи и спорта** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль (подписан в Израиле в 1997 году, вступил в силу в 1998 году); **Договор** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль **о сотрудничестве в области медицины и здравоохранения** (подписан в Израиле в 1997 году, вступил в силу в 1998 году); **Договор** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль **о взаимном продвижении и защите инвестиций** (подписан в Израиле в 1997 году, вступил в силу в 1999 году); **Договор** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль **о взаимной отмене виз для владельцев дипломатических и служебных паспортов** (подписан в 1997 году, вступил в силу в 1998 году); **Договор о торговом и экономическом сотрудничестве** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль (подписан в Израиле, в 1997 году, вступил в силу в 1998 году); **Договор** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль **о воздушном сообщении** (подписан в Израиле в 1997 году, вступил в силу в 1998 году); **Протокол** между Правительством Государства Израиль и Правительством Республики Молдова **о взаимном открытии Культурных Центров и их деятельности** (подписан в Израиле в 1997 году, вступил в силу в 1998 году); **Протокол о консультациях** между Министерством Иностранных Дел Республики Молдова и Министерством Иностранных Дел Государства Израиль (подписан в Израиле, в 1997, вступил в силу в 1997); **Договор о сотрудничестве в области сельского хозяйства** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль (подписан в Израиле в 1999 году, вступил в силу в 2000 году); **Договор о сотрудничестве в борьбе с незаконной торговлей и оборотом наркотических средств, психотропных средств и прочих серьёзных преступлений** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль (подписан в Молдове в 2003 году, вступил в 2004 году);

- **Договор о техническом сотрудничестве в области дорожного строительства** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль (подписан в Молдове в 2003 году, вступил в силу в 2004 году);

- **Договор** между Правительством Республики Молдова и Правительством Государства Израиль **о сотрудничестве в областях стандартизации, метрологии и оценке соответствия** (подписан в Израиле в 2004 году, вступил в силу в 2006 году);

- **Договор** между Правительством Государства Израиль и Правительством Республики Молдова **о взаимной административной поддержке в таможенной области** (подписан в Израиле в 2004 году, вступил в силу в 2005 году);

- Договор в области туризма между Правительством Государства Израиль и Правительством Республики Молдова (подписан в Израиле в 2004, году вступил в силу в 2005 году);

- **План сотрудничества в области здравоохранения и медицины** между Министерством Здравоохранения Государства Израиль и министерством Здравоохранения Республики Молдова (подписан в Израиле в 2004 году, вступил в силу в 2004 году);

- **Конвенция** между Правительством Государства Израиль и Правительством Республики Молдова **об избежании двойного налогообложения и предотвращении уклонения от налогообложения по отношению к налогам на прибыль и на капитал** (подписана в Израиле в 2006 году, вступила в силу в 2007 году).

³ Двухсторонние соглашения между Молдовой и Израилем // <http://www.moldovaembassy.org.il/diplom-ru/>

⁴ Выступление г-на Мариана Лупу, Председателя Парламента Республики Молдова на Молдавско-Израильском экономическом форуме, Тель-Авив, 8 ноября 2007 г. // <http://www.parlament.md/news/08.11.2007/ru.html>

⁵ Всеобъемлющая международная безопасность. Справочник. – Москва: Международные отношения, 1999, с. 14-15.

⁶ **Политический диалог Республики Молдова и государства Израиль** // <http://www.moldovaembassy.org.il/polit-ru/>

⁷ Ислам на постсоветском пространстве: взгляд изнутри. Под ред А.В. Малашенко и М. Брилл Олкотт. – Москва: Арт-Бизнес-Центр, 2001, с. 112-114.

⁸ Восток в международных отношениях и мировой политике. – Москва: РАН, 2001, с. 12-15.

⁹ Блищенко И.П., Кудрявцев В.Д. Агрессия Израиля и международное право. – Москва: Международные отношения, 1970, с.12-15.

¹⁰ Cohen A. Israel and the Evolution of U.S. Non-Proliferation policy: the critical decade (1958-1968). Nonproliferation Review, Vol.5, Winter 1998, p.16.

¹¹ Гаршенина Е.Л. Израильская экономика: современные оценки международной конкурентоспособности / Восточный сборник. Выпуск II. – Москва: РАН, 2001, с. 143- 60.

¹² Угрозы режиму нераспространения ядерного оружия на Ближнем и Среднем Востоке. Под ред. А. Арбатова и В. Наумкина. Московский Центр Карнеги. - Москва: Carnegie Endowment International Peace, 2005; Ядерный фактор в современном мире. Под общей ред. В.И. Кривохижи. - Москва: РИСИ, 1996.

¹³ К объектам ядерной инфраструктуры Израиля относят: Центр ядерных исследований в Димоне, который включает в себя тяжеловодный реактор на природном уране, комплекс по наработке плутония и экспериментальный комплекс по очистке и обогащению урана на основе центрифужной и лазерной технологии; Центр ядерный исследований в Нахал Сорек на побережье Средиземного моря, где осуществляется полный цикл опытно-конструкторских работ по ядерным взрывным устройствам, а также находится пилотное производство по извлечению плутония; Производственный центр в Йодефате, на котором предположительно производится окончательная сборка ядерных взрывных устройств; Комплекс по первичной переработке урана в Хайфе; Кфар Захария и Эйлабун, где хранятся баллистические ракеты с ядерными боеголовками и тактическое ядерное оружие.

¹⁴ Ядерное нераспространение. - Москва: Центр политических исследований, 2002, Том I, с.40.

¹⁵ Смит Д., Корбин М., Хеллман К. Новые вооруженные силы. Стратегия безопасности в XXI веке. Сокращенный доклад. – Москва: Гендальф, 2002, с. 80-82.

¹⁶ Снегур М. Информационный бюллетень, освещающий деятельность Президента Республики Молдова. – Кишинэу: Гражданское движение Про-Снегур, 1996, с.3.

¹⁷ Молдова: система контроля над экспортом. Центр по исследованиям проблем нераспространения. Монтеррейский институт международных исследований // <http://www.nti.org/db/nisprofs/moldova/excon.htm>;

LA APARICIÓN Y LA EVOLUCIÓN DEL FENÓMENO DE LA MIGRACIÓN Y EL MARCO JURÍDICO EUROPEO

Cristina BURIAN,
master en derecho,
Escuela Diplomática de Madrid

APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA FENOMENULUI MIGRAȚIEI ȘI CADRUL JURIDIC EUROPEAN

Fenomenul migrației umane constituie un fenomen social de importanță majoră în lumea contemporană. Diversitatea ritmurilor de dezvoltare economică în diverse regiuni ale lumii, creșterea interdependenței economice internaționale, dezvoltarea rapidă a mass-media și a mediilor de transport, recunoașterea drepturilor migranților de a trăi împreună cu membrii familiilor, avansarea mediului conflictual în lumea contemporană generată de un enorm număr, permanent în creștere, a refugiaților și strămutaților sunt, printre mulți alți factori, acea forță motrice cu efect generator care crează o situație fără precedent în istoria umanității.

THE OCCURRENCE AND EVOLUTION OF MIGRATION PHENOMENON AND EUROPEAN LEGISLATION

The phenomenon of human migration a phenomenon of a high social value in the modern world. A variety of rates of economic development in different regions of the world, growth of global economic dependence, fast development of mass media and transport networks, recognition of the rights of migrants on joint residing with members of the family, the extension of zones of conflict in the modern world, caused by the constant growth of number of refugees and immigrants, among other factors represent such movable forces that create unprecedented situation in mankind's history.

ПОЯВЛЕНИЕ И ЭВОЛЮЦИЯ ФЕНОМЕНА МИГРАЦИИ И ЕВРОПЕЙСКОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО

Феномен человеческой миграции представляет собой социально значимый феномен современного мира. Разнообразие темпов экономического развития в разных регионах мира, рост глобальной экономической зависимости, быстрое развитие средств массовой информации и транспортных сетей, признание прав мигрантов на совместное проживание с членами своей семьи, распространение зоны конфликтности в современном мире, вызванной постоянным ростом числа беженцев и переселенцев, среди других факторов представляют собой такие движимые силы, которые создают беспрецедентную ситуацию в истории человечества.

Introducción

Las migraciones humanas constituyen un fenómeno social de primera magnitud en nuestro mundo contemporáneo. Las crecientes diferencias de desarrollo entre las diferentes regiones, el aumento de la interdependencia económica internacional, los avances de los medios de comunicación y de transporte, el reconocimiento del derecho a los inmigrantes a vivir con sus correspondientes familias, la creciente conflictividad mundial generadora de un número cada vez mayor de refugiados y desplazados, son, entre otros factores generadores de una movilidad sin precedentes en la historia de la humanidad.

El término migración tiene dos acepciones: una amplia, que incluye a todos los tipos de desplazamientos de los seres humanos y otra que sólo toma en cuenta aquellos desplazamientos que involucran un cambio de residencia de quienes los realizan. Así, en su significado más amplio se incluirían también a los movimientos pendulares de la población entre la vivienda y el lugar de trabajo.

La forma de migración más importante desde el siglo XIX hasta la época actual es la que se conoce como éxodo rural, que es el desplazamiento masivo de habitantes desde el medio rural al urbano: millones de personas se trasladan anualmente del campo a la ciudad en todos los países del mundo (sobre todo,

en los países subdesarrollados) en busca de mejores condiciones de vida y, sobre todo, de mayores oportunidades de empleo.

Dicha movilidad humana, creciente en todos sus ámbitos y dimensiones es, en gran parte, resultado de decisiones individuales, pero también, efectos y situaciones que los Estados de origen crean por falta de previsión y por la pésima distribución de la riqueza; en muchos casos, son los propios estados de origen los impulsores de estos movimientos migratorios, para aliviar las numerosas tensiones internas existentes, conseguir fondos con los que equilibrar su balanza de pagos, o con el fin de establecer comunidades que luego actuarán como grupos de presión.

La migración no es un fenómeno nuevo, sino que acompañó a la humanidad desde antes de que se pudiera hablar propiamente de la misma, como parecen demostrarlo los estudios basados en la variabilidad del ADN mitocondria, que sitúan el origen del ser humano en África y que posteriormente se trasladaría en sucesivas oleadas migratorias a Oriente Medio, Europa Asia Oriental, Australia y América¹.

Según las investigaciones arqueológicas, los movimientos demográficos existían en todas las regiones del mundo gracias a las conquistas, invasiones o simples desplazamientos de población. En el caso de Europa, uno de los grandes desplazamientos de la historia fue la reconquista del Al-Andalus y el regreso de miles de musulmanes y judíos a África en busca de refugio y espacios de libertad. Durante los siglos XI - XIII también tuvieron lugar grandes desplazamientos de poblaciones que huían del feudalismo existente en busca de tierras vírgenes y nuevos mercados.

El feudalismo desapareció en los siglos XIV y XV generando una nueva oleada de inmigración. No obstante, en el siglo XVI fue la colonización inglesa, francesa y alemana las que se encargaron de provocar los primeros desplazamientos forzados desde África a América.

En el siglo XIX, se produjeron numerosos movimientos migratorios más próximos en el tiempo, 70 millones de europeos abandonaron Europa, de los cuáles, 50 millones lo hicieron de forma definitiva siendo los principales lugares de destino Latinoamérica, Australia, Nueva Zelanda y África del sur².

En el siglo XX y a raíz de la segunda guerra mundial y de la descolonización, se produjo una inversión en la tendencia de los movimientos migratorios. Europa occidental se convirtió en el destino de los nuevos flujos migratorios que empezaron en la década de los años setenta, y hoy en día se considera al fenómeno de la inmigración como uno de los problemas más importantes de Europa. Actualmente, podemos encontrar en el continente europeo por una parte, la

segunda y tercera generación de inmigrantes; y por otra, la llegada masiva de nuevos flujos migratorios que parece no tener fin³.

Como ya hemos señalado, a partir de los años setenta Europa occidental ha estado recibiendo grandes oleadas de inmigrantes que intentaron combatir con iniciativas nacionales, pero no fue hasta finales de los años ochenta cuando la Comunidad Europea se implicó más en el tema reconociendo la gravedad del problema y sus consecuencias sobre el futuro del continente.

A lo largo de la historia, se han reconocido a los inmigrantes varios derechos por parte de los Estados de acogida; pero estos derechos, afirma el profesor Weber⁴ fueron desapareciendo con la noción soberana que se apropió de los derechos humanos para cumplir con las políticas de migración.

En el presente trabajo desarrollaré con especial interés toda la situación jurídica del inmigrante legal en Europa.

Comenzaré analizando la aparición y la evolución del fenómeno de la migración. Continuaré estudiando la migración en los diferentes continentes y la delimitación de los conceptos *inmigración* y *emigración*.

Seguidamente procederé a efectuar un análisis de la regulación de las migraciones internacionales.

A continuación abordaré el estado de situación y las características del fenómeno migratorio en Europa, los factores determinantes de las migraciones, las causas de la emigración y los efectos de la inmigración.

Y para finalizar dedicaré un amplio apartado al estudio de los procesos de globalización y la migración transnacional.

Los flujos migratorios han sido, y continuarán siendo, vectores importantes del cambio social, económico y cultural. La relación entre la migración y la historia es dinámica. La migración ha hecho a la historia, y la historia ha creado las circunstancias para el desarrollo de formas de migraciones variadas y complejas. La migración es parte de la historia, y la historia es parte de la migración. Las lecciones de la migración y la historia son valiosas para los administradores de la migración, que enfrentarán los retos y oportunidades de la migración en un mundo crecientemente dinámico.

Nociones introductorias respecto a la aparición y la evolución del fenómeno de la migración

Se denomina *migración* a todo desplazamiento de población que se produce desde un lugar de origen a otro destino y lleva consigo un cambio de la residencia habitual en el caso de las personas o del hábitat en el caso de las especies animales.

La hemos heredado de los romanos reduciendo sus aplicaciones metafóricas. En latín significa cambiar de residencia, ir de un sitio a otro, irse. *Migratum est Romam* (se trasladaron a vivir a Roma), *migrare suis finibus* (emigrar fuera de sus fronteras) *ex urbe rus habitatum migrare* (emigrar de la ciudad para ir a vivir al campo) son ejemplos del valor que coincide casi del todo con nuestro concepto de emigración. «Esto son palabras mayores», decimos ante la palabra emigración. Porque la usamos exclusivamente cuando implica un cambio radical de vida. En cambio los romanos la usaban con valores más tenues: *Migrare ad generum* (emigrar a -casa del- yerno), *ad alium matrimonium migrare* (emigrar a otro matrimonio = volver a casarse), *migrare in colorem marmóreum* (emigrar al color del mármol). Se usa también con otras construcciones: *jura migrare* (=emigrar de los derechos, alterar los derechos, transgredirlos); *cassita nidum migravit* (la alondra cambió de lugar su nido); *omne migrat* (todo es cambiante, todo pasa; es de Lucrecio, calcado *pánta réi* = todo fluye, de Heráclito); *migrare ex hac vita* (emigrar de esta vida = morir).

Derivados de *migrare* (la forma simple no tiene carta de naturaleza en español) son emigrar, inmigrar y transmigrar con sus respectivos derivados, más el adjetivo migratorio. Las tres formas verbales se originaron en latín. La diferencia entre *in-* y *e-* es la misma, pero al no haberse planteado en Roma el problema de la migración en los términos en que nosotros la tenemos, tampoco lo definieron pensando en emigrantes e inmigrantes. Sencillamente cuando conquistaban una ciudad o un territorio se adjudicaban como esclavos a los vencidos que les convenían, y los llevaban a los mercados. Hubiera faltado que además se tuvieran que preocupar de los problemas que la emigración iba a producirles. Al resto los dejaban tirados, sin recursos. Muchos emigraban a las ciudades, donde había más posibilidades de supervivencia, y engrosaban el número de los plebeyos y los clientes. Les pilló el toro a los romanos, porque con todo su pesar tuvieron que acabar compartiendo el poder político con aquellos a cuyos padres o abuelos habían vencido.

Después de los grandes desplazamientos de pueblos que movieron los romanos, vinieron las sucesivas oleadas de los bárbaros (la gran muralla china había cerrado el paso hacia el Este), luego los grandes desplazamientos de los árabes, hasta llegar a la mayor de todas las migraciones europeas hacia el continente americano recién descubierto. Las sucesivas migraciones cambiaron no sólo la estructura demográfica del mundo, sino también las ideas. Los últimos desplazamientos de grandes masas de población se produjeron en la segunda guerra mundial. El objetivo de Hitler era cambiarle la cara a una Europa regida

por el Reich en el contexto de su ideología nazi. Los grandes movimientos migratorios en que hoy estamos inmersos, que atraen millones de trabajadores con sus familias a la Unión Europea, posiblemente serán tan imparables como lo fueron las invasiones de los bárbaros o la emigración a América. No habrá ley que los detenga.⁵

Al hablar de migración es conveniente recordar los periodos históricos que precedieron al actual. La fragilidad de la memoria de los pueblos y la tendencia a ocultar situaciones difíciles que se han vivido con anterioridad nos hace olvidar datos importantes que han marcado, a lo largo de los siglos, la historia de la humanidad. Sólo desde el contexto histórico y considerando las variables económicas y sociales, podremos comprender los motivos por los que emigran, personas procedentes de todos los continentes y que llegan a los países de destino con la expectativa de permanecer por un tiempo o, tal vez, de construir una vida aquí.

Desde el Paleolítico hasta nuestros días, los seres humanos se han desplazado por los territorios y continentes por muy distintas razones. En la antigüedad Cartago, Grecia y Roma organizaban flujos migratorios como método para exportar el “excedente” social que se acumulaba en sus fronteras interiores. Así se aseguraban que mantenían el orden político. A partir del descubrimiento de América, millones de personas emigraron a los nuevos territorios. Los Estados Unidos del Norte son el mejor ejemplo de un territorio poblado por sucesivas olas de inmigración.

Salvo en algunos lugares de África, todas las poblaciones mundiales actuales son resultado de alguna migración del pasado. Sin embargo, existen muchas diferencias entre los distintos países en cuanto a si inmigraron sus actuales habitantes o sus antepasados. En principio, cada comunidad o región, o incluso un grupo más reducido, puede caracterizarse en una escala de 0 a 100 con relación a la siguiente pregunta: ¿qué porcentaje de la población actual nació en el extranjero (o sea, son inmigrantes)? Hay ciudades en el mundo donde la respuesta sería casi 100, mientras en otras sería 0. Hay países en los que la cifra se acerca a 30 y otros donde no llega a 1. Esto es por lo que respecta a la población actual. Imagínese que les planteamos la misma pregunta a los padres de esa población, a los abuelos, etc. Entonces cada ciudad, región o país tendrá un perfil diferente a lo largo del tiempo. El perfil puede ser una curva que sube constantemente desde la cifra actual hacia la cifra para generaciones anteriores. Puede fluctuar para un área que ha recibido oleadas irregulares de inmigración. Pero lo que es lógicamente cierto es que para cada grupo, ciudad, región, país o continente (excepto África) la cifra tende-

rá a 100. Toda la especie humana o somos inmigrantes o somos descendientes de inmigrantes.

Muchas de las migraciones del pasado son desconocidas por falta de evidencia histórica. Pero la arqueología ha podido fechar los suficientes asentamientos humanos históricos para que conozcamos unos rasgos muy generales del patrón de la migración humana durante los últimos 100.000 años.

Posiblemente hace 15.000 años los humanos cruzaron hacia el continente americano y finalmente colonizaron las islas de Oceanía. Y cada vez más durante esta historia hipersimplificada unas migraciones fueron seguidas por otras. Por lo tanto, muchas partes habitables del globo han sido ocupadas, divididas, reocupadas y redivididas muchas veces por distintos grupos de migrantes humanos.

Hoy casi todas las comunidades humanas se ven profundamente afectadas por las sucesivas oleadas migratorias. Hay casos en los que este hecho está escondido tras una aparente homogeneidad, pero en muchos casos la contribución de la migración es visual y socialmente evidente: una imagen de la población actual de Brasil, por poner un ejemplo, evidencia un gran número de historias migratorias.

Hace 15.000 años el continente que ahora se conoce como América del Sur no tuvo habitantes humanos. En Brasil hoy, una parte de la población puede trazar sus linajes con los primeros inmigrantes que vinieron desde el norte, y cuyos antepasados cruzaron al continente americano procedentes de lo que ahora es Rusia, probablemente hace aproximadamente 10.000 años. Otra parte de la población brasileña se originó en las distintas oleadas de emigración europea que empezaron un poco después de la conquista durante el siglo XVI, y que luego se aceleraron durante la última parte del siglo XIX y la primera de este siglo. Otra parte de la población tiene bisabuelos que fueron llevados al país como esclavos desde África durante el siglo XIX.

Después de que Estados Unidos cerró sus fronteras a los inmigrantes que venían desde Asia, a partir de 1870, un número significativo de inmigrantes japoneses llegaron a Brasil. Y desde 1960, durante las fases de más rápido crecimiento económico, Brasil se ha convertido en destino de inmigrantes de todos los países vecinos de América del Sur.

Una historia equivalente puede ser contada de casi cualquier país del mundo. Así pues, tenemos entonces que luchar contra la idea de que la migración es algo que se inventó hace cuatro días y que vivimos ahora por primera vez en la época de la migración. El tamaño de la migración en este momento es mucho menor en términos relativos que en muchas otras épocas históricas.

Está considerado que el momento actual es uno de los menos favorables para la migración. Muchas personas y muchos gobiernos dedican una gran cantidad de recursos a la restricción de la migración. El clima filosófico y político es cada vez más anti-inmigración, y la figura del inmigrante es cada vez más despreciada por los medios de comunicación, los dirigentes políticos y los intelectuales. Las breves observaciones históricas hechas antes no pretenden ser una historia de la migración, sino simplemente un recuerdo de que negar la validez de la migración es negar una parte de la naturaleza social humana. El supuesto tan extendido en nuestra era de que la migración es anormal o patológica se contradice no sólo con la evidente realidad prehistórica sino también con la realidad de épocas mucho más recientes.

Desde el inicio de la época capitalista, en el siglo XVI, y con anterioridad a la oleada de migraciones de los últimos 40 años, pueden establecerse tres períodos de grandes migraciones en el mundo:

El primero corresponde a los siglos XVI-XIX, durante los cuales tiene lugar la época del comercio de esclavos desde África hacia América. Hoy en día se estima que entre 10 y 20 millones de personas fueron llevadas al nuevo mundo a lo largo de dos siglos. Esta migración respondió a las necesidades de varios grupos: los traficantes de esclavos, los dueños de las plantaciones en América y los caciques africanos que vendieron a los esclavos. Para los migrantes, la migración era totalmente obligatoria y puede suponerse que casi nunca respondió a sus propios deseos. Hoy persiste todavía la herencia de esta gran migración por lo que respecta a la estructura étnica de poblaciones, que influye en la realidad de la inmigración, sobre todo en América.

El segundo período de las grandes migraciones anteriores a la presente corresponde al flujo de obreros de la India y China hacia Sudáfrica, lugares de Asia, Oceanía y América en forma de siervo temporero (*bonded or indentured labour*). Antes de la Primera Guerra Mundial la India proveía de fuerza de trabajo a las minas y plantaciones de Birmania, Sri Lanka, Malasia, Singapur, Mauricio, Sudáfrica, Guayana, Jamaica. 30 millones abandonaron el país durante el período colonial (un número mayor que el de esclavos que salieron de África), de los cuales regresaron 24 millones. Varios millones más de chinos migraron según esta modalidad al Sudeste asiático, las islas del Pacífico, el Caribe y Sudáfrica.

El principio del siervo temporero consistía en que, al finalizar el contrato (a menudo de 10 años), el migrante volvería a su propio país. Muchos, sin embargo, no volvieron por falta de dinero y a veces por decisión personal. Todavía sus herederos siguen constituyendo

partes étnicamente diferenciadas en muchas naciones (por ejemplo, Sudáfrica, Guayana, Fidji, Malasia, etc.). Esta migración respondió, en primer lugar, a las necesidades de quienes emplearon la mano de obra u organizaron la migración. La principal razón para el surgimiento de esta forma de trabajo se hallaba en la escasez de mano de obra barata en los lugares de inmigración. En este sentido, el siervo temporero representó una alternativa moderna a la esclavitud.

También supuso a veces una alternativa a la reforma agraria en los países de inmigración, reforma que, de haberse realizado, hubiera producido una fuerza de trabajo sin vínculos con la tierra, creándose una nueva clase proletaria con posibles efectos políticos no deseables para los gobiernos coloniales. Por ello, era preferible mantener a la mayoría de la población como campesinos en sociedades tradicionales e importar mano de obra extranjera a la que no se le reconocían derechos políticos ni humanos.

En principio, la figura del siervo temporero se basaba en la libre elección del trabajador que iba a firmar un contrato. Esto, por supuesto, era cierto sólo desde una perspectiva legalista. En la práctica, muchos trabajadores no tenían otra elección que la que se les presentó a los esclavos de otras generaciones. Además, los términos y condiciones reales de su contrato solían diferir mucho de lo escrito. Gandhi inició su carrera política como abogado defendiendo las quejas de los siervos temporeros hindúes en Sudáfrica tanto frente a los contratadores como contra los agentes de trabajo, que habían reemplazado a los traficantes de esclavos como los principales organizadores de este tipo de trabajo. El número de personas que migraron en esta época por decisión propia, es decir, los migrantes en sentido estricto, es tan pequeño que puede no ser tenido en cuenta.

El tercer período de las grandes migraciones mundiales lo constituye la emigración procedente de Europa occidental hacia América y Australia, que empezó en el siglo XVIII, llegando a su apogeo en la primera década del siglo XX. Se ha calculado que emigraron a Argentina 5,7 millones (1857-1926); a Brasil, 5,6 millones (1820-1970); a Canadá, 6,6 millones (1831-1924), y a Estados Unidos, 36 millones (1820-1924) (Gabaccia 1992, Klein 1995, Adelman 1995).

Las motivaciones y circunstancias que llevaron a más de 60 millones de personas a trasladarse permanentemente de su país nativo a América o Australasia fueron muy heterogéneas. Para algunos era un acto de desesperación; para otros, una aventura, y para otros, la liberación. A pesar de estas profundas diferencias, tenía determinados aspectos que la diferencian claramente de las dos anteriores migraciones. En primer lugar, era una migración que procedía del continente

más desarrollado, de acuerdo con los nuevos criterios del mundo capitalista, aunque muchas veces originada en las regiones menos favorecidas (Irlanda, Italia, España). Sus efectos demográficos sobre los países de emigración e inmigración fueron más profundos que los de las demás migraciones, y sus efectos sobre la estructura étnica de la población fueron muy diferentes. Aun reconociendo que para muchos migrantes su abanico de posibilidades vitales más allá de la migración era muy escaso, sin embargo esta migración se caracterizó por un grado de elección por parte de los migrantes cualitativamente superior al de las anteriores migraciones.

Es en este período, y no en el de la esclavitud o en el de los siervos temporeros, cuando nacen las bases de los aspectos positivos en las ideas sobre la migración. Hay que reconocer que, sobre todo en Estados Unidos, existe un mito en torno a la inmigración. La realidad era a menudo muy diferente de ese mito que presenta la migración como un camino hacia la libertad y la prosperidad. Muchas veces no tuvo un resultado positivo para los mismos migrantes, y además la contrapartida de la migración fue el genocidio de las poblaciones nativas. Sin embargo, el mito sobrevive porque no es totalmente falso. A través de sucesivas oleadas de migrantes, diversas regiones pobres de Europa se despoblaron para poblar países que luego se convirtieron en los más ricos del mundo. La migración constituyó, en parte, una forma de desarrollo dentro del mundo capitalista. Esta migración también sirvió para dar respuesta a las necesidades de los empresarios en los países de inmigración, pero la relación entre la demanda y la oferta de migrantes era mucho más lejana que en el caso de la esclavitud y del siervo temporero. El eslabón entre el país de emigración y el de inmigración no es ahora el traficante de esclavos o el intermediario contratante de fuerza de trabajo (*labour agent*), aunque todavía existía, sino el transportista naval (*shipping agent*).

Utilizando las categorías de hoy, podemos simplificar esta historia diciendo que la esclavitud fue una migración forzada del Sur al Norte y al Sur; el siervo temporero, una migración semi-forzada del Sur al Sur; la migración de Europa a los países de nueva colonización, una migración semi-libre del Norte al Norte y al Sur.

Las grandes migraciones del Sur al Norte empezaron durante los años 50. El hecho del relativo pleno empleo en los países desarrollados obligó a buscar nuevas fuentes de fuerza de trabajo asalariada, si no querían soportar unos excesivos costos de trabajo. Se descubrieron dos: las mujeres, que antes no formaban parte de la fuerza de trabajo asalariada, y la inmigración. Las estadísticas globales de la inmigración no

son adecuadas y resulta imposible ofrecer una estimación completa del número de inmigrantes en términos globales.

Antes de 1960, la gran mayoría de los inmigrantes hacia los países desarrollados provenían de otros países desarrollados. A partir de 1964, esto empezó a cambiar. Primero en Estados Unidos, y luego progresivamente en otros países de inmigración, la mayoría de quienes venían a los países ricos eran originarios de los países del Tercer Mundo. Europa occidental es una excepción parcial dado que varios países como Gran Bretaña y Francia recibieron obreros inmigrantes del Sur durante los años 50 y 60 y luego cambiaron sus políticas en un intento de reducir ese tipo de inmigración.

El PNUD ha estimado que “por lo menos 35 millones de personas han establecido su residencia en el Norte en las últimas tres décadas – alrededor de 6 millones ilegalmente –, a los que se añaden aproximadamente 1,5 millones cada año. Hay también alrededor de 20 millones trabajando en el extranjero con contratos fijos”. En cifras absolutas, esta migración ya supera el total de los esclavos y los siervos temporales del pasado.⁶

Durante 30 años, alrededor del 1% de la población del Tercer Mundo ha migrado a los países desarrollados y que esta migración sigue con un ritmo de un 0,0375% (1 por cada 6.000) por año. Vista de esta manera, la inmigración es muy pequeña. Las mismas cifras desde el punto de vista de los países receptores suponen un aumento de su población de un 0,2% por año. Es importante tener en cuenta estas cifras, sobre todo hoy en día, cuando se tiene la idea muy generalizada de la existencia de un flujo masivo de inmigrantes del Tercer Mundo a los países desarrollados. Esto es evidentemente falso. Sin embargo, las simples cifras de la migración neta infravaloran la importancia de la inmigración actual y, por supuesto, no dan ninguna idea de su potencialidad en el futuro.

Para ver esto más claramente hay que examinar la inmigración y sus efectos en las regiones y los países más importantes, tanto de inmigración como de emigración, lo que se hace en el párrafo 3 del capítulo III. Sin embargo, primero es preciso aclarar que la distinción entre países de inmigración y de emigración es difícil de hacer, y hasta cierto punto arbitraria. Es cierto que algunos países han sido polos de atracción para inmigrantes durante largos períodos. Estados Unidos, Canadá y Australia se encuentran en esta categoría. Sin embargo, incluso el flujo de migración de estos países no es solamente de sentido único. También hay emigrantes de todos estos países. Hay otros países, tales como los de Europa occidental, que han

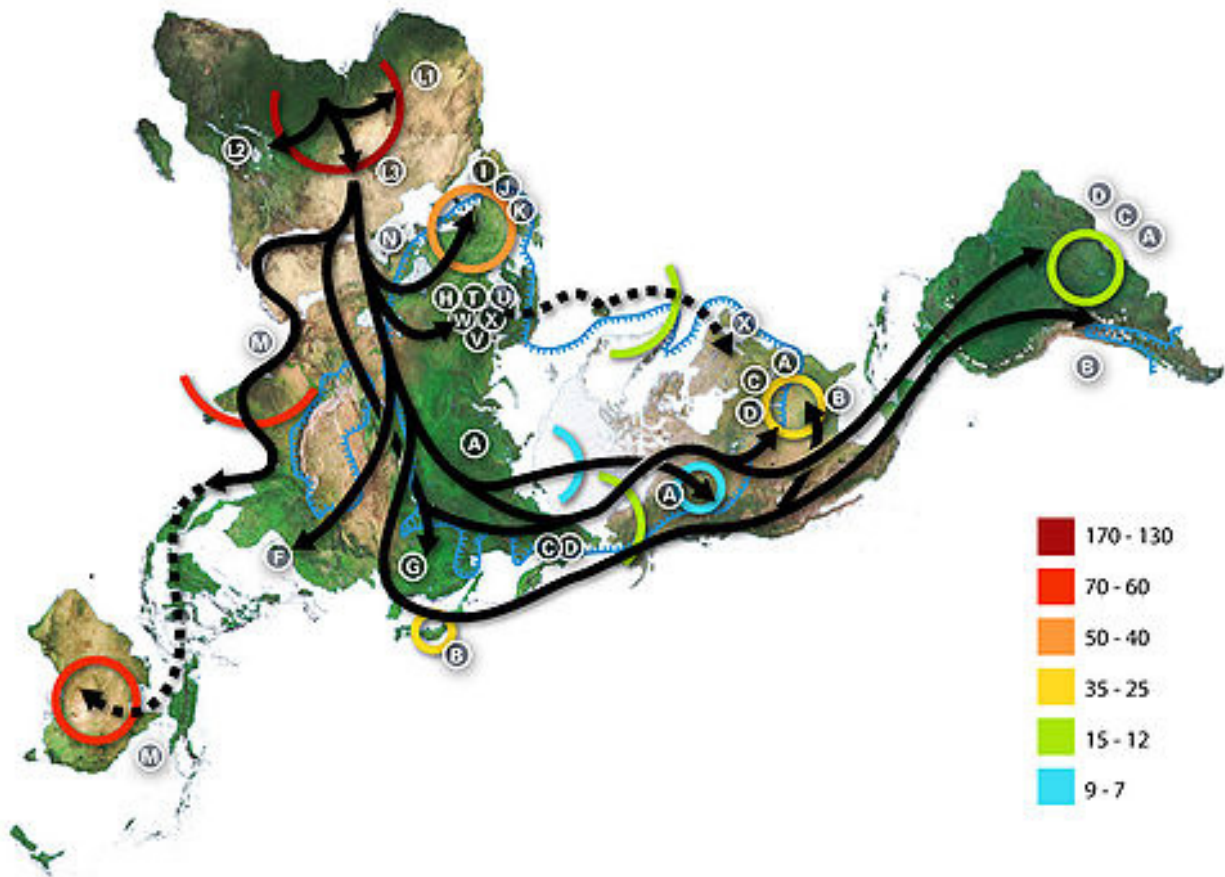
sido principalmente países de inmigración o de emigración en distintos momentos de la historia moderna. Pero además ha habido cambios muy abruptos a corto plazo en el balance de flujos migratorios en los distintos países. Sucede también que la inmigración está más documentada, comentada y visible que la emigración en muchos países europeos, lo que hace que sean considerados más como países de inmigración de lo que realmente son, como se verá en ejemplos más adelante.

Los historiadores sobre migración coinciden en que los flujos migratorios han sido, y continúan siendo, vectores importantes del cambio social, económico y cultural. Aunque no es posible determinar de manera acertada cuántas personas fueron “migrantes” en un momento particular en la historia, existe evidencia de estilos de vida sedentaria y migratoria que coexistieron durante todos los periodos de la historia mundial.

La fundación legal y administrativa para la migración moderna fue desarrollada a finales del siglo diecinueve. La Segunda Guerra Mundial se identifica a menudo como otro parteaguas importante en la historia de la migración. Un importante número de personas se beneficiaron de programas de migración establecidos por los Estados Unidos, Canadá, Australia y Argentina. Una industria de la migración se desarrolló para administrar esquemas de viaje altamente subsidiados y logísticas de transporte, así como para administrar la promoción, reclutamiento y selección de migrantes.

El cambio social es un impacto importante y perdurable que la migración ha tenido en todos los países de destino. Sociedades homogéneas previamente han experimentado cambio y han evolucionado hacia sociedades multiculturales complejas. En algunos países, esto ha sido visto como apropiado e incluso deseable, mientras que en otros, es sujeto de amplio debate.

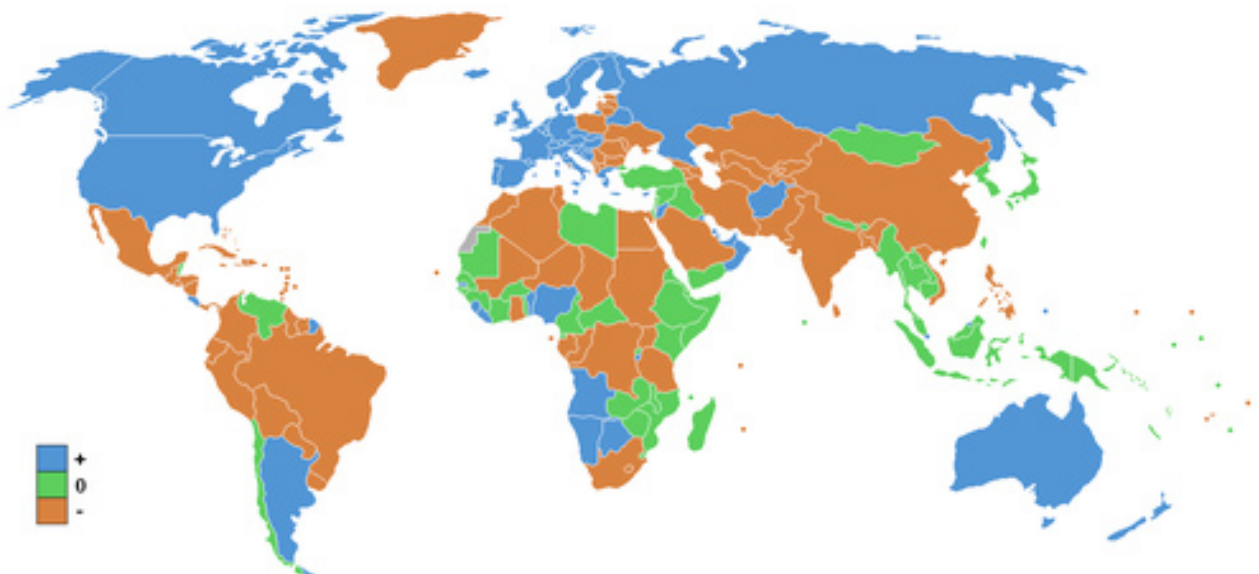
Actualmente, los gobiernos enfrentan los retos crecientes, de encauzar la migración conforme la conducta migratoria se hace más y más prevaeciente y globalizada. En 1965 había unos 75 millones de migrantes alrededor del mundo. Para el 2006, ese número ha crecido a 175 millones. En 1965, sólo un número pequeño de países fueron identificados como “países de destino”. Actualmente, casi cualquier país es receptor de algún tipo de migración, y la clasificación tradicional de países afectados por la migración en países de origen, tránsito y destino, actualmente tiene cada vez menos sentido debido a que muchos países actualmente envían migrantes, reciben migrantes, o tienen migrantes que cruzan a través de sus puntos de ingreso.⁷

Migraciones humanas en todo el mundo (los números indican los milenios antes del presente), según los datos del ADN mitocondrial (que —como sólo se hereda por vía materna— permite analizar las líneas matrilineares); el mapa tiene como centro el polo norte

La inmigración en los diferentes continentes

En la actualidad, 191 millones de personas viven fuera de su país de origen. De ellas, 95 millones son mujeres, lo que representa el 49,6 por ciento de la cifra total, que en el caso de los países desarrollados supera el número de migrantes masculinos. Europa

La migración mundial en 2008.⁸

alberga al 34 por ciento de todos los migrantes de la población mundial, América del Norte al 23 por cien-

to, Asia tiene el 28, Africa el 9, y América latina y el Caribe, el 3 por ciento.

Estos datos surgen del Informe “Estado de la Población Mundial 2007”, del Fondo de Población de las Naciones Unidas (Unfpa). Entre otras cifras, la investigación arroja que del total de migrantes, unos 12,7 millones son refugiados que huyen de las condiciones de vida en sus lugares natales, y que entre 600 y 800 mil mujeres, hombres y niños son víctimas de las redes de tráfico ilegal de personas. De ellos, un 80 por ciento son mujeres y niños. Por otra parte, apenas el 3% del total de migrantes elige América latina y el Caribe como destino, mientras que el 60% prefiere países designados como de “ingresos altos”.

En 2005, las remesas de los inmigrantes ascendieron a unos 232 mil millones de dólares y esos fondos son considerablemente más cuantiosos en los países en desarrollo que la asistencia oficial al desarrollo. Aun cuando las sumas totales que envían las mujeres tienden a ser inferiores a los totales que envían los hombres, los estudios ponen de manifiesto que éstas envían una mayor proporción de sus menores ingresos a las familias que quedaron en el país de origen.

Junto al informe, Unfpa presentó un estudio especial en el que destaca el cada vez mayor número de jóvenes que abandonan sus países, de forma que en la actualidad los jóvenes de entre diez y veinticuatro años constituyen casi una tercera parte de todos los inmigrantes internacionales. El informe pone de manifiesto “el éxodo de profesionales” que sufren los países en desarrollo, sobre todo en las áreas de salud, lo que supone uno de los problemas más difíciles que plantea hoy la migración internacional. Por una parte, las personas cualificadas cada vez optan más por emigrar para mejorar sus vidas y, por otra, sus países enfrentan una crisis de los servicios de salud sin precedentes.

Mientras algunos grupos de elite, constituidos por personas sumamente calificadas, disfrutan cada vez más de los beneficios de la migración, las barreras contra los migrantes más pobres son cada vez más estrictas. Los países que más migrantes recibieron son Estados Unidos (*actualmente 38,4 millones*), Rusia (*12,1 millones*) y Alemania (*10,1 millones*).⁹

Los flujos migratorios han sido, y continuarán siendo, vectores importantes del cambio social, económico y cultural. La relación entre la migración y la historia es dinámica. La migración ha hecho a la historia, y la historia ha creado las circunstancias para el desarrollo de formas de migraciones variadas y complejas. Vamos a analizar como a evaluado la migración en diferentes lados del mundo a través de la historia.

América

Luego de que los europeos llegaran a América, una parte de los indígenas originarios fueron desplazados o exterminados por los europeos y otra gran parte terminó también mezclándose con ellos, dando origen al mestizaje, que forma en Hispanoamérica principalmente, la mayor parte de la población actual, en especial en países o regiones como México o Colombia. Entre los pueblos europeos que participaron activamente en estas emigraciones masivas hacia América, además de los españoles, podemos citar a los ingleses, portugueses, franceses, alemanes, italianos y holandeses. Debido a la escasez de mano de obra, sobre todo en el trabajo de las llamadas plantaciones, se importaron esclavos africanos de raza negra, en especial de los países del Golfo de Guinea, lo que cambió nuevamente la composición de la población y nuevas mezclas raciales: mulatos, zambos, y otras denominaciones que ya no suelen emplearse. Los descendientes, cada vez más mezclados con los otros grupos raciales, predominaron en las regiones de clima cálido próximas a la costa, donde constituían la mano de obra de las principales haciendas o plantaciones de caña de azúcar, cacao y algodón, entre otros cultivos.

En las islas del Caribe, donde el impacto de la Conquista diezmó a la población indígena muy pronto, los europeos sustituyeron el trabajo de los indígenas con el de los esclavos, por lo cual, el impacto africano en el poblamiento fue, en algunas regiones costeras, más importante que el indígena: podríamos decir que, mientras que los Andes siempre han sido indoamericanos, las Antillas se convirtieron en afroamericanas. También el sureste de los Estados Unidos recibió una gran cantidad de esclavos como mano de obra para trabajar en las plantaciones de algodón.

Las costas del Golfo de México y del Caribe (por ejemplo, en México y Nicaragua) también recibieron una importante inmigración de esclavos de origen africano y en este último país, se establecieron en la llamada Costa de los Mosquitos un nombre impropia-mente derivado de los indios Misquitos que poblaban la zona. Y en el siglo XIX, muchos campesinos de Jamaica, huyendo de la esclavitud, escaparon de dicha isla para establecerse en esta región costera de los Mosquitos como lo recuerda la existencia de poblaciones con nombre anglosajón, como es el caso de Bluefields, la ciudad y puerto más importante de la zona. Y también fue muy importante el poblamiento con esclavos africanos en las regiones costeras del Brasil para el trabajo en las plantaciones.

Europa

Además de las citadas con anterioridad, Europa ha sufrido importantes cambios de población en el siglo

XX, cuando millones de alemanes fueron expulsados de Prusia Oriental después de la Segunda Guerra Mundial y transferidos a Alemania del territorio en que fue reducida después de la guerra. Así, la antigua Königsberg, paso a llamarse Kaliningrado y esta ciudad solo está habitada por rusos, cuando antes vivían alemanes. Los polacos fueron empujados a Pomerania y todo el antiguo territorio oriental dejado por los alemanes, y la zona cedida por Polonia a la Unión Soviética, a su vez fue poblada por rusos (principalmente, rusos blancos) y ucranianos. En Estonia, Letonia y Lituania hubo una fuerte inmigración de rusos. Los turcos fueron expulsados de Bulgaria y otros países de los Balcanes. Los alemanes que poblaban otros países europeos fueron expulsados, como en Checoslovaquia a Alemania y muchos otros fueron llevados por la fuerza a Kazajistán y otras repúblicas de Asia Central. Más recientemente muchos sudamericanos, africanos y asiáticos, así como europeos orientales, emigran a Europa Occidental. En España, hay una fuerte inmigración de sudamericanos, en especial, de ecuatorianos y colombianos, y de europeos orientales.

Oceanía

En Australia y Nueva Zelanda los aborígenes (que siempre fueron escasos) fueron desplazados por blancos de origen europeo. Después de la abolición del envío de prisioneros ingleses para Australia en 1868, cuando ya habían entrado casi 170 mil de ellos, vinieron los hacendados y garimpeiros para trabajar la tierra para la producción de alimentos o para encontrar Oro en las decenas de minas que cada día eran descubiertas. Los chinos inmediatamente que supieron del maná del metal amarillo, no quisieron quedarse de fuera, y más de 50 mil de ellos vinieron para Australia. A pesar de buena gente y trabajadores, luego los chinos pasaron a ser discriminados por los mineros y por la sociedad australiana. En 1901, una legislación llamada "Immigration Restriction Act" dio un baño de agua fría en la inmigración China, y así como otras países en la época, sólo dejaban inmigrantes venidos de Europa (fue llamada White Policy) y así abrió camino para otras nacionalidades. En 1904, las puertas se abrieron para inmigrantes Europeos, con enorme contingente de Griegos, Italianos, Alemanes, Poloneses, Escandinavos y Rusos. Americanos y Canadienses no estaban muy interesados, a pesar de haber tenido un número razonable de inmigración de esos países. En esa época (1904), el número de inmigrantes ya sumaba un 2% de la población de la Australia, siendo la mayoría hombres solteros, en búsqueda de fortuna y trabajo.

Cuando llegó la gran depresión de 1929, el bicho cogió. No había trabajo para casi mitad de los aus-

tralianos, y los inmigrantes fueron colocados contra la pared como culpables del desempleo. En 1934, la pelea comió entre un australiano y un italiano, siendo que el australiano murió. Eso provocó una rebelión contra extranjeros, donde muchos tuvieron sus casas quemadas y destruidas (además de 3 inmigrantes muertos por venganza). En esa época, Australia cortó la inmigración, y abrió las puertas solamente para los ingleses. Con el advenimiento de la Segunda Guerra Mundial, miles de refugiados Judíos pidieron asilo en Australia, siendo aceites. A causa de eso, la ciudad de Melbourne hoy congrega la segunda mayor colonia Judaica en el mundo, fuera de Israel. (New York es la primera). Con el fin de la Guerra y con Europa parcialmente destruida, 170 mil refugiados, en la mayoría niños, fueron aceites como nuevos inmigrantes. La mayoría de ellos vino solamente con la ropa del cuerpo, nada más.

Los Australianos locales no estaban muy satisfechos con la invasión de inmigrantes promovida por el gobierno, y a causa de eso presionaron el Ministro de la Inmigración Arthur Calwell en la época, a instituir una nueva política que se llamó "Ten British for Every Foreigner" o sea, 10 Británicos para cada otro extranjero. En ese periodo, sólo entraba un inmigrante no inglés si 10 ingleses hubieran entrado, de lo contrario tenían que esperar en la fila. Entre 1945 y 1975, entraron 1,5 millón de ingleses para vivir en Australia. Ellos recibían alojamiento y comida, además de entrenamiento en una profesión que Australia estuviera en demanda (en la época, era asentamiento de postes y cabinas telegráficas). Niños con menos de 10 años recibían el pasaje de gracia, siendo que los adultos recibían el "10 Pound Pom" (una ayuda de costes que prácticamente equivalía al precio del pasaje). Esa campaña australiana fue la mayor ya hecha para atraer inmigrantes, y se quedó conocida como "Populate or Perish" (algo como Popular o Padecer). Entre 1949 y 1974, de 100 mil trabajadores que contruian presas, hidroeléctricas, e infraestructura básica, 70 mil de ellos eran constituidos de inmigrantes. Con tal número de trabajadores hombres, no habian "piriquitas" suficiente para todos ellos, y la solución fue importar mujer. En 1956 decenas de navíos de mujeres chagavam en Australia con la incubencia de mojar la galleta del futuro marido, es decir casar. Ese período se quedó conocido como "Bride Ships" (navíos de las prometidas), que escogían el marido a través de cartas y fotos enviadas por el correo. Una vez la víctima escogida, las prometidas venían para Australia casar.

Con la guerra del Vietnam en 1978, más y más refugiados asiáticos fueron aceites en Australia. Cerca de 80 mil de ellos venian a cada año, y se quedaron conocidos como "The Boat People" ("las personas del

barco”, pues venían en embarcaciones tan pequeñas, que nadie creía ser posible hacer tal travesía). Actualmente Australia tiene una política definida para recibir legalmente inmigrantes con un sistema de puntos desarrollado para recibir los varios tipos, desde para montar negocios hasta trabajadores calificados.

Hoy es muy difícil caracterizar un australiano, principalmente debido a las miles de formas que pueden tener. La variedad de razas, color, y países de origen, hace con que los australianos sean louros, negros, morenos, blancos, amarillos, ojos estirados, nariz aguilino o chapado, cabello liso o rizado, bajos, altos, finalmente, una verdadera ensalada de fruta cultural.¹⁰

Asia

Países asiáticos pequeños como Singapur prácticamente fueron creados por los ingleses, por inmigración de población humana de diferentes orígenes, pocos siglos atrás la isla estaba despoblada, ahora supera los 4 millones de personas principalmente por una inmigración controlada por el Estado.

En China, durante la década de los 60, muchas personas han emigrado de un sitio a otro dentro y fuera del país por el hambre y la superpoblación, producido por catástrofes naturales o sociales que afectaron a decenas de millones de personas, debido a la envergadura poblacional del país.

En lo que hoy es Israel, millones de palestinos emigraron a los países vecinos en el contexto de las guerras árabe-israelíes. A su vez millones de judíos de la diáspora inmigraron al país. La explotación del petróleo en los países del golfo Pérsico atrajo centenares de miles de personas de muchas nacionalidades (y hasta millones) de todo el mundo. El motivo se debió a que la mayoría de países petroleros se encontraban en regiones desérticas que tenían una población muy escasa.

La emigración tiene problemas diferentes: los que se van tienen un efecto similar al de la disminución de la natalidad, lo que para los países de natalidad alta será un alivio. Los que vienen tienen que integrarse en el nuevo país, primero laboralmente con una legalidad en permisos, identificación, seguridad social y educación; al mismo tiempo culturalmente, por el idioma nuevo, cuando es diferente del suyo, en cualquier caso deben asumir las nuevas costumbres y formas de vida. Los valores serán de diferente intensidad, por ejemplo el concepto de amistad, de servicio comunitario, de tiempo libre, de horarios, de comidas, de familia, de folclore, de gustos artísticos; estos nuevos o modificados valores se deberán superponer o intercalar con los suyos de origen para evitar problemas inútiles, aunque la diversidad cultural, de idiomas y de religiones puede ser enriquecedora a veces, puede también ser

creadora de conflictos graves en otros casos. De todas formas no serán estas cuestiones los principales problemas, salvo que haya una fuerte discriminación por los nacionales o por otros grupos de emigrantes.

Los problemas más graves y de diferente intensidad según países son documentos de identidad legales/permiso de trabajo legal. Para sobrevivir los adultos y sus familias necesitan trabajar, salvo que sean jubilados y vengan por reagrupación familiar. El Estado debe proveerles de identidad, moral y psicológicamente si es preciso. Como los mismos emigrantes reclaman: 'sólo venimos a trabajar en labores que los nacionales no quieren hacer', aunque en muchos casos, los inmigrantes más viejos abandonan esos trabajos y son sustituidos por los nuevos inmigrantes, que suelen proceder de regiones y países aún más deprimidos que los de los primeros inmigrantes. Los hechos demuestran que no es tan fácil la cuestión, pero si se superan discriminaciones y se pone buena voluntad - diálogo - por ambas partes de seguro que se va por el buen camino.

El balance final, la actitud de unos (población nativa) y otros (inmigrantes) varía considerablemente según los países y en general, la inmigración resulta enriquecedora, ya que el nacimiento de prácticamente todos los países ha sido por movimientos o procesos inmigratorios. En la mayor parte de los casos por diversas razones que iban desde el hambre y la miseria al sueño de una tierra propia que labrar y a las aspiraciones de ascenso social.

Inmigrante o extranjero: unas precisiones necesarias

El fenómeno de la inmigración es, incontestablemente, un problema complejo, y en tal sentido exige ser analizado desde diferentes perspectivas científicas, esto es, con un enfoque que integre, entre otras, disciplinas sociológicas, jurídicas, económicas, de las ciencias de la salud, etc. En definitiva, debe ser estudiado como un fenómeno humano, y en consecuencia sin perder de vista sus múltiples aristas de complejidad. Pero, esta misma complejidad exige, para, sin dejar de apreciar la naturaleza de la totalidad del bosque, distinguir con nitidez los ramos de cada especie arbórea en cuestión, si cabe utilizar este símil.

Ahora bien, desde la perspectiva jurídica que aquí nos ocupa el análisis del fenómeno de la inmigración exige, a su vez, algunas precisiones de conceptos. La inmigración entendida en su acepción más general, esto es, como la acción de llegar los naturales de un determinado país al territorio de esencia, una situación fáctica, y en tal sentido se constituye en objeto de estudio de las disciplinas no jurídicas anteriormente referentes.¹¹ Se plantea así, una vez más, la necesi-

dad de distinguir entre las categorías lógicas del *ser* (el fenómeno real de hechos), y el *deber de ser* (el orden normativo, las normas jurídicas). Dicho de otro modo, se impone distinguir entre la dimensión fáctica y la dimensión jurídica, entre el mundo de los hechos y el mundo de las normas, dimensiones éstas que bajo ningún concepto se deben confundir.¹²

Así las cosas, el derecho no distingue a las personas físicas atendiendo a su condición de inmigrantes o no, pues esta es una distinción que pertenece a la dimensión fáctica; las distingue atendiendo al grado de vinculación que tengan respecto a un determinado ordenamiento jurídico, y en tal sentido la diferencia entre nacionales y extranjeros. De esta manera, pues, lo que en el mundo de los hechos se define como *inmigrante*, en la dimensión jurídica se define conceptualmente como *extranjero*.

Normalmente, el concepto jurídico de *extranjero* se configura siguiendo un criterio negativo, esto es, por contraposición con el de *nacional*, titular de una determinada *nacionalidad*. Si se sigue este criterio, que es el adoptado por el derecho positivo español, lo lógico es definir el concepto de *nacionalidad* en primer lugar, y posteriormente definir el concepto de *extranjero*. Por *nacionalidad* se entenderá, pues, el vínculo jurídico que se establece entre el Estado ordenamiento y las personas, en virtud del cumplimiento de determinados criterios de adquisición del referido vínculo, entre los que destacan el *ius soli* (que la persona sea nacional del país donde nació), y el *ius sanguinis* (que tenga nacionalidad de sus progenitores, o de uno de ellos), criterios ambos utilizados para la determinación de la nacionalidad de origen¹³; en tanto que el criterio de la residencia prevalece para los supuestos de naturalización, esto es, cuando el vínculo jurídico en cuestión se establece previa expresa declaración de voluntad de la persona que ha decidido adquirir una nacionalidad distinta de la originaria.¹⁴ De ese modo, el reconocimiento por el Estado-ordenamiento de la condición del nacional a una persona determinada a su vez el reconocimiento de la titularidad de todos los derechos constitucionalmente garantizados, entre los que especialmente destacan los denominados derechos políticos, esto es, aquellos que permiten la participación en los asuntos públicos directamente por un medio de representantes, así como el acceso a los cargos y funciones públicas.

Dicho de otra manera, el reconocimiento de la cualidad jurídica de nacional por el Estado permite que el ordenamiento distinga entre las personas que habitan el territorio estatal a quiénes pueden disfrutar de la totalidad de los derechos reconocidos por la Constitución, y consecuentemente estarán obligados por deberes especiales, de quiénes estarán excluidos de una parte de estos derechos y obligaciones precisamente

por no tener esa condición jurídica distintiva (extranjeros), sin que ello obste, por otra parte, a que el poder del Estado se extienda sobre todas las personas que estén dentro de su territorio, sean nacionales o no.¹⁵

Precisado el concepto jurídico de nacionalidad, y siguiendo el criterio excluyente adoptado por el Derecho positivo español, conviene apuntar la definición legal de extranjero. **Extranjero** es, pues toda persona que se encuentra en el territorio de un Estado al que no le une el vínculo jurídico de la *nacionalidad*. Y en no poca medida esto lo refleja la misma etimología del vocablo en cuestión; proviene del francés antiguo *estrangier*, derivado de *estarnge* 'extraño', que a su vez proviene del latín *extraneus*, con el significado de 'exterior', 'anejo', 'extranjero', y derivado de *extra* 'fuera de'.¹⁶ Jurídicamente el vocablo extranjero se refiere, pues, a todo sujeto ajeno a un Estado-ordenamiento determinado tomado como referencia.¹⁷

El concepto de extranjería, en el sentido de *no ser nacional* y de *no disfrutar de los derechos comunes* es tan antiguo como la propia civilización. La fijación de la comunidad política que gozaba de los beneficios y las obligaciones siempre era objeto de pormenorizado análisis y delimitación. En la Roma Antigua se creó desde los inicios de extensión de las conquistas una gradación de estadios de los llamados bárbaros, (extranjeros) y el resto de ciudadanos que se dividían a su vez en *romanos*, *latinos* y *huéspedes*. Las divisiones se fueron multiplicando según avanzaban las conquistas, hasta que Vespasiano las fijo en *ciudadanos romanos*, *latinos* y *bárbaros*, siendo estos últimos los extranjeros con derechos más claramente prefijados. No será hasta Caracalla que la extensión de la ciudadanía a todos los habitantes del Imperio Romano dejará a los bárbaros como todos aquellos que viven fuera de las fronteras del mismo, aunque era preciso. En todo caso, si hasta el siglo II a. C. la ciudadanía se vinculaba con el nacimiento y pertenencia a la Ciudad de Roma, este efecto se fue diluyendo, más todavía cuando la sfronteras imperiales eran difusas.

Durante el feudalismo, Europa se sumerge en los señoríos y el vasallaje. El lugar de nacimiento no es tan importante como el sometimiento personal y familiar a un señor. Ello va unido a la diferencia con la que cada señorío regulaba los derechos de los propios y de los extranjeros. La falta de delimitación hacía necesario singularizar cada caso y cada momento.

Con la aparición del llamado *Estado Nación*, los límites se precisan: la regulación de los derechos de extranjería afecta a los no nacionales, entendidos como todos aquellos que no han nacido en un territorio determinado y no son de padres que posean la nacionalidad del mismo territorio, bien adquirida bien por naturaleza.¹⁸

En todos los Estados existe una regulación acerca de la entrada y salida de los extranjeros del territorio nacional. Tal regulación recibe el nombre de derecho de extranjería. Dentro del grupo de extranjeros se distinguen los que poseen un estatuto común y los que tienen un estatuto especial. Los segundos gozan de un tratamiento más favorable en algunos aspectos, debido a los vínculos existentes entre el Estado en el que el extranjero en cuestión se halle y el Estado del que sea nacional. A la hora de establecer los derechos de los extranjeros, se han elaborado varios sistemas: por un lado, los países anglosajones y escandinavos han sido partidarios, salvo contadas excepciones, de suprimir no pocos derechos de los extranjeros, si bien las limitaciones se suavizaban si el extranjero se encontraba ya establecido en el territorio nacional. El sistema francés ha atendido siempre al principio de la reciprocidad diplomática: así, el extranjero goza en suelo nacional de los mismos derechos de que goce el nacional cuando se halla en el Estado al que dicho extranjero pertenezca.

Por último, están los sistemas de equiparación entre extranjeros y nacionales, sobre todo en lo que se refiere al reconocimiento de las libertades públicas (derecho a la vida, derecho a la libertad de pensamiento, a la seguridad, al honor, a la inviolabilidad del domicilio, a las libertades de expresión y de reunión, entre otras). De cualquier forma, se trata de una materia sometida a cambios constantes, debido a la proliferación de convenios y tratados internacionales y a la creación de las modernas organizaciones internacionales, así como a la coincidencia de objetivos que puedan ser conflictivos entre sí (control del mercado

de trabajo, políticas de integración más o menos selectivas, intento de reagrupación de las unidades familiares, objetivos de control de la delincuencia, entre otros).¹⁹

Referințe bibliografice:

¹ GÓMEZ CRESPO, P, *Una humanidad en movimiento, de población*, Icaria, Barcelona, 2004, pp. 13 - 42.

² WRIGLEY, E A., *Historia y población, introducción a la demografía histórica*, Grijalbo, Barcelona, (1985), pp.9.

³ BLANCO, C., *Migraciones, nuevas moviidades en un mundo en movimiento*, Anthropos, (2006), pp. 11-32.

⁴ PORTES, A., "Inmigración y metrópolis reflexión acerca de la historia, migraciones internacional", Vol. 1 num. 1(julio - diciembre), 2001 pp. 111.

⁵ <http://www.elalmanaque.com>, Mariano Arnal

⁶ www.gopher://gopher.pnud.org

⁷ <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/migration-management-foundations/migration-history/lang/es>

⁸ <http://es.wikipedia.org>

⁹ <http://es.wikipedia.org>

¹⁰ <http://www.portalocceania.com/au-life-migrants-esp.htm>

¹¹ PEREZ-PRENDEZ José Manuel y MUÑOZ de ARRACO, *El marco legal de la emigración española en el constitucionalismo*, Fundación Archivo de Indianos, Colombres, 1993, pp.11.

¹² OTTO Ignacio de, *Lecciones de derecho constitucional. Introducción*, Guiastur, Oviedo, 1980, pp.44.

¹³ Cfr. Art. 17 del Código Civil de España (en adelante, Cc).

¹⁴ Cfr. Arts. 21-23 Cc.

¹⁵ KELSEN Hans, *Teoría general del Estado* (trad. Por Luís Legas Lacambra) Editora Nacional, México D.F., 1999, pp.208.

¹⁶ Cfr. COROMINAS Joan y PASCUAL José A., *Diccionario Crítico Etimológico castellano hispánico*, Editorial Gredos, Madrid, 1980, T.II, pp.829-830.

¹⁷ RUÍSO LABENAGA, José Ignacio, *El extranjero en la cultura de nuestros días*, Universidad de Deusto, Bilbao, 1997, pp.22.

¹⁸ <http://es.wikipedia.org/wiki/Extranjería>

¹⁹ <http://es.wikipedia.org/wiki/Extranjero>

UNELE CONSIDERENTE CU PRIVIRE LA NOȚIUNEA DE AZIL DIPLOMATIC PRIN PRISMA CONVENȚIEI DE LA HAVANA (1928)

Cristina BOIAN,

Universitatea de Stat din Moldova

THE CONSIDERATIONS REGARDING THE DEFINITION OF DIPLOMATIC ASYLUM THROUGH THE PRISM OF HAVANA CONVENTION (1928)

The importance of the given article reflects a historical necessity and problem of granting diplomatic asylum. The institute of diplomatic asylum provides the asylum granting on the territory of diplomatic representatives of foreign state. Practice of diplomatic asylum dissemination operates mainly in the countries of Latin America. We will notice that the asylum granting in the diplomatic and consulates premises, has been extended in practice of the states still in XVI-XVII centuries. The article illuminates a serious issue, regarding that modern international conventions of universal type interfere the granting of diplomatic asylum. Evidence of this is Vienna Convention on diplomatic relations (1961) which establishes that premises of diplomatic representatives should not be used in purposes that don't regard representation functions". Meanwhile many states provide the granting diplomatic asylum.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ДИПЛОМАТИЧЕСКОГО УБЕЖИЩА, ПРЕДУСМОТРЕННЫЕ ГАВАНСКОЙ КОНВЕНЦИЕЙ (1928 г.)

Важность данной статьи продиктована как исторической необходимостью, так и проблемой предоставления дипломатического убежища. Институт дипломатического убежища предусматривает предоставление убежища на территории дипломатического представительства иностранного государства. Практика распространения дипломатического убежища действует главным образом в странах Латинской Америки. Отметим, что предоставление убежища в помещениях дипломатических и консульских представительств, было распространено в практике государств еще в XVI-XVII вв. В статье остро стоит вопрос о том, что современные международные договоры универсального типа препятствуют предоставлению дипломатического убежища. Свидетельством тому, является Венская конвенция о дипломатических сношениях (1961г.) которая устанавливает, что помещения дипломатических представительств не должны использоваться в целях, не совместимых с функциями представительства. Между тем многие государства допускают предоставление дипломатического убежища.

1. Cadrul istoric

Începând cu proclamarea independenței lor, tinerele state ale Americii, în special cele ale Americii de Sud și Centrale se confruntă cu un șir de probleme interne care zguduie din temelii suveranitatea acestora.

Originea dreptului convențional al azilului diplomatic poate fi urmărită într-o perioadă turbulentă, urmată de stabilirea independenței de către statele americane latine la începutul sec. al XIX-lea. Corespondența diplomatică a perioadei dezvăluie o practică de oferire a azilului destul de largă, dar nu constantă, în ambasade și legații din America Latină, bazată pe un amalgam de considerații politice, legale și umanitare.¹

Menționăm că istoricul azilului diplomatic în America Latină este strâns legat de specificul istoric al azilului în Spania. Azilul diplomatic provine de la azilul religios care exista în perioada medievală. Acesta consta în: orice persoană putea să se refugieze

în lăcașul sfânt și nimeni nu putea să-l sustragă din această protecție divină.

Ulterior această formă a azilului religios este preluată și de către diplomații perioadei respective și cu timpul, datorită statornicirii principiului inviolabilității teritoriului legațiilor diplomatice, acesta devine tot mai stabil în practica diplomatică.

În America Latină, până la Convenția de la Havana au existat un șir de reguli și tratate care reglementau unele aspecte ale azilului diplomatic. Spre exemplu, regulile de la Lima din 1865, Regulile din La Paz din 1898 și regulile de la Asunción din 1922. La primul congres Sud American asupra dreptului internațional, care a avut loc la Montevideo în 1888-1889, a fost adoptat tratatul asupra dreptului penal internațional adoptat la 23 ianuarie 1889. Acesta reglementa aspecte ce țin de azil, extrădare, proceduri de extrădare, etc. Pe 18 iulie 1911, la un congres ținut la Caracas, țările Bo-

livia, Columbia, Ecuador, Peru și Venezuela au semnat acordul Bolivian asupra extrădării.

America Latină a fost familiarizată cu practica azilului diplomatic și cu conceptul de "asilado". Beneficiarii sunt de obicei descriși ca fiind persecutați pe motive politice sau din cauza unor ofense politice.² De fapt, Convenția de la Havana dă naștere unui mecanism cunoscut anterior de către aceste state, dar această convenție este deosebită în felul său.

Conform unor autori aceasta este "Singura convenție care privește dreptul de azil în general, fără să se refere concret la cel teritorial sau diplomatic, este convenția privind azilul, adoptată de Organizația Statelor Americane în anul 1928 la Havana."³

Următoarele sunt unele exemple ale aplicării principiului azilului în America Latină:

1. În 1850 ex-președintele Republicii Ecuador a beneficiat de refugiu în consulatul din Columbia (atunci numită Noua Grenadă) în Quito și apoi în cel al Statelor Unite.

2. În 1865 Președintele Republicii Peru și miniștrii săi s-au refugiat în legația Franței din Lima.

3. În mai 1870 ambasadorul Marii Britanii în Guatemala a garantat azil unui politician guatemalez.

4. În 1874 ambasadorul Statelor Unite în Bolivia a garantat azil la două persona urmărite de guvernul Bolivian.

5. Într-un număr de ocazii, inclusiv un caz în 1875, refugiați politici au găsit azil în legația Statelor Unite din Haiti.

6. În 1885 Președintele Republicii Ecuador și ministrul afacerilor interne au beneficiat de azil în legația Columbiei.

7. În 1891 conflictul între Președinte și congresul Chile a condus la garantarea azilului la două persoane în legația statelor unite din Santiago. Pe 21 august a aceluiși an, alte două grupuri de persoane, respectiv în număr de 5 și 19 au beneficiat de refugiu în legațiile Spaniei și ale Statelor Unite⁴

Mai jos vom efectua o analiză mai detaliată a conținutului acestei Convenții analizând unele articole ale acesteia și oferind explicații asupra unor momente.

2. Conținut

Art.1. Dacă o persoană menționată la art. 1 se refugiază pe teritoriul misiunii diplomatice, a navei de război, avioanelor militare, predarea lor va fi făcută nu numai la cererea statului unde acestea sunt amplasate, dar obligatoriu prin intermediul utilizării mecanismului extrădării.

Art.2 Dreptul de azil în condițiile acestei convenții se acordă „infractorilor politici” ca un drept sau prin tolerare umanitară, stabilită de uzanțe, convenții sau legile țării care le-au acordat.

O interesantă problemă de clasificare a azilului este cea care rezultă din art. 2 al convenției asupra azilului din 20 februarie 1928 de la Havana. Conform acestui text, azilul se poate acorda în misiuni diplomatice, pe nave de război, în tabere sau în avioane militare „ca un drept sau prin tolerarea umanitară”. Ca urmare ar putea exista o altă clasificare a formelor de azil: în azil *de jure* și azil *de facto*.

Azilul de drept este acordat ca un drept subiectiv de azil, iar cel de fapt „prin tolerare umanitară”, fără să fie acordat ca un drept de azil. Ambele forme de azil se acordă în condițiile stabilite de uzanțe, convenții sau legile țării, care le-a acordat.⁵

- Azilul acordat conform acestei convenții poate fi numai de un singur fel, temporar, suficient pentru ca solicitantul de azil să își asigure într-un fel securitatea. Pe de altă parte, prin alte convenții sau în alte situații statul poate acorda și un azil permanent.

- Agentul diplomatic, comandantul navei de război, a taberei, a avionului militar, este obligat să raporteze despre solicitarea de azil Ministerului Afacerilor Externe a statului persoanei care a oferit azilul. În acest fel se asigură că actul de acordare a azilului este înfăptuit numai și numai de către stat și nu de agentul diplomatic sau comandant. În caz de refuz al statului, agentul diplomatic sau comandantul nu sunt împuterniciți și nu pot acorda azil solicitantului de azil.

- Statul, pe teritoriul căruia se află misiunea diplomatică, nava de război, tabăra sau avionul militar, urmează să asigure un canal de trecere de pe teritoriul țării sale solicitantului de azil.

La rândul său, solicitantul de azil urmează să fie trimis într-o localitate care să nu fie apropiată de frontiera statului său de origine.

Această convenție permite ca în cazul în care agentul diplomatic sau comandantul urmează, ulterior unei situații apărute, să plece din țara în care activează, aceștia pot lua cu ei persoanele care au solicitat azil. Se acceptă și situația când solicitantul de azil este lăsat la misiunea diplomatică a unei țări terțe, în situațiile când evacuarea sa din țară este imposibilă.

- În unele cazuri refugiaților nu li se va permite a organiza întruniri, sau a-și exercita dreptul la libertatea de întrunire în cazul în care, aceste acte ar fi contrare liniștii publice și ar contribui la instigarea urii și agresiunii față de statul de origine.

3. Aspecte Comparative

Convenția cu privire la statutul Refugiaților (1951)

Cu toate că aceste convenții reglementează instituții practic diferite (azilul și refugiul), o analiză a acestora se poate prezenta interesantă.

Convenția din 1951 se aplică doar teritorial, adică solicitantul de azil trebuie să părăsească țara de origine și să vină în statul unde solicită azilul sau la frontiera sa. Convenția de la Havana însă, reglementează un azil diplomatic sau extrateritorial.

Convenția de la 1951 permite oferirea refugiului cetățenilor străini și a apatrizilor, pe când cea de la Havana menționează doar cetățenii străini. Diferă și criteriile de urmărire, astfel, Convenția de la Havana menționează ca beneficiari doar pe infractorii politici, pe când Convenția din 1951 oferă refugiu unui spectru mult mai larg de persoane.

Refugiul presupune mai multe obligații asumate de către stat, inclusiv și anumite acțiuni de asistență socială a refugiatului, pe când Convenția de la Havana oferă libertate statelor de a nu suporta cheltuieli ocazionate de acordarea azilului.

O altă deosebire interesantă ține de situația dezertorilor, Convenția din 1951 permite oferirea acestora refugiului, pe când cea de la Havana interzice expres aceasta.

După criteriul acțiunii în timp, Convenția de la Havana oferă un azil temporar, iar Convenția din 1951 oferă un azil permanent.

La prima vedere instituțiile azilului și ale refugiului ar fi similare, totuși între ele este o esențială distincție. Azilul a apărut cu mult înaintea instituției refugiului și este un drept al statelor. Doctrina în acest sens trage o concluzie destul de interesantă în vederea relației dintre refugiu și azil. Astfel, conform opiniei savantului român Gheorghe Iancu “o persoană poate fi recunoscută refugiat, dar statul poate să nu îi acorde azil, pe de altă parte este la discernământul oricărui stat să acorde azil oricărei persoane cu statut de refugiat. Deci vorbim în aceste situații de mecanisme juridice total diferite.”

Convenția de la Montevideo din 26 decembrie 1933

Convenția de la Montevideo completează și clarifică într-un fel conținutul Convenției asupra azilului de la Havana. Chiar în preambulul acesteia se menționează ca ea are ca scop definirea unor termeni din Convenția din 1928.

1. În articolul 1 se menționează că infractorii de drept comun nu pot solicita azil diplomatic, de asemenea se stipulează că aceste persoane trebuie să fie în mod legitim urmărite sau condamnate prin hotărâri judecătorești. De asemenea, dezertorii forțelor armate terestre și marine nu pot beneficia de această formă de azil.

2. Articolul 2 pune în sarcina statelor judecarea delictelor politice ale beneficiarilor de azil. Odată ce i s-a acordat azil, faptele beneficiarului vor fi analizate la obiectul unei componente de infracțiune de data aceasta de statul care i-a oferit azil.

3. În situațiile azilului nu se vor aplica în nici un caz situațiile de reciprocitate prezente în Dreptul

Internațional privat, oricine are dreptul de azil în aceleași condiții. Această situație este dictată de faptul că persoana care solicită azil refuză protecția statului său, deci el nu poate în nici un caz suferi restricții sau privațiuni în drepturi datorită anumitor relații ale statului său de origine cu alte state.

Convenția asupra azilului teritorial, Caracas, 28 martie 1954

Această convenție introduce un șir de clarificări în ceea ce ține funcționarea mecanismelor azilului diplomatic dar și adoptă unele norme valoroase din punct de vedere al aplicabilității practice.

1. Articolul 1 face o definiție a legației precum și menționează că aceasta poate cuprinde și un teritoriu adițional necesar în caz de nevoie pentru cazarea mai multor azilanți. Se menționează că navele și avioanele militare în docuri, arsenale și ateliere de reparații nu pot constitui un loc de azil

2. În articolul 2 se menționează libertatea statelor în domeniul azilului, astfel orice stat îl poate acorda sau nu, fără a declara anumite motive.

3. Spre deosebire de celelalte convenții în art. 3 a acesteia nu se permite acordarea azilului persoanelor aflate sub acuzare pentru infracțiuni de drept comun, cu excepția cazului când actele care le-au determinat pe acestea sunt evident de natura politică. De asemenea în cazul în care asemenea persoane vor intra în localurile menționate, care pot fi considerate ca loc de azil, acestea pot fi predate autorităților cu singura condiție că, acestea nu vor fi judecate pentru infracțiunile politice săvârșite înainte de aceasta.

4. Această convenție la art. 5 oferă noțiunea de caz de urgență, iar art. 6 arată că gradul de urgență este determinat de statul care acordă azilul.

5. De asemenea art.8 menționează obligativitatea informării și coordonării cu autoritățile statale, anume ministrul afacerilor interne sau APL.

6. Sunt reglementate și alte momente, de exemplu faptul că guvernul statului de reședință nu va aduce atingere aplicării convenției. Sau este reglementată trecerea azilanților de pe teritoriul statului prin teritoriul unui stat terț parte la această convenție, a cărui acord urmează să fie obținut pentru traversare.

E menționat la art. 13 și faptul ca statul care acordă azilul poate cere de la statul unde se află solicitantul de azil garanții scrise. Se menționează și acțiunile reprezentantului legației sau comandantului în cazul când aceștia pleacă din țara unde au rezidat, astfel aceștia pot lua cu ei și beneficiarii de azil sau, în virtutea anumitor circumstanțe, îi pot lăsa în legația unui stat terț.

Deci această convenție aduce îmbunătățiri semnificative și oferă imaginea unui mecanism al azilului diplomatic mult mai bine pus la punct, spre deosebire de cel al Convenției de la Havana.

Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice din 1961

În convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice din 1961 nu au fost specificate norme privind instituția azilului diplomatic. Concomitent, art. 41, alineatul 3 al Convenției menționate nu exclude acordarea azilului în anumite cazuri. Unii autori chiar susțin că textul respectiv sugerează acest lucru.⁶

Cu toate acestea există și alte opinii pe marginea acestei probleme. Legalitatea oferirii acestuia, în parte în reședințele diplomatice se explică prin imunitatea acestora. Dar aceasta contravine punctului 3 art. 41 al Convenției Vieneze despre relațiile diplomatice din 1961, care a stabilit că “vizitarea legațiilor nu trebuie să fie utilizată în scopuri incompatibile cu funcțiile legațiilor, prevăzute de prezenta convenție sau de alte norme ale dreptului internațional”. Dacă legațiile diplomatice, la care este adresată norma sus-indicată, încalcă această interdicție, atunci în acest caz este vorba de abuzul imunității diplomatice, despre implicarea în afacerile interne ale statului de reședință.⁷

În asemenea cazuri unii savanți chiar recomandă a intra pe teritoriul legației cu scopul de a aduce la răspundere infractorii refugiați acolo. Considerăm totuși această măsură ca fiind disproporționată și nevalabilă în contextul actual al relațiilor internaționale.

4. Jurisprudența CIJ în privința Convenției de la Havana cu privire la azil (1928)

În anul 1948, în Peru a avut loc așa numitul război civil de o zi, acest eveniment a dat naștere unuia dintre cele mai interesante momente din Dreptul Internațional Public care a fost discutat și analizat de mulți juriști, cu siguranță o importanță deosebită în această situație a avut-o și aplicarea directă a Convenției de la Havana din 1928.

Ca urmare a acestei tentative de răsturnare a puterii, Ambasadorul columbian de la Lima, Peru i-a acordat azil lui Victor Haya Raul de la Torre, șeful Alianței Populare Revoluționare Americane, după ce această fracțiune a pierdut războiul civil de o zi în Peru, la 3 octombrie 1948. Guvernul columbian a cerut azil, dar guvernul peruvian a refuzat să acorde pasaj în siguranță din Peru.

Columbia a susținut că în conformitate cu convențiile în vigoare - Acordul bolivian (1911) privind extrădarea, Convenția de la Havana (1928) cu privire la azil, Convenția de la Montevideo (1933) cu privire la azilul politic, în conformitate cu Dreptul American Internațional, are dreptul de a decide dacă azilul ar trebui să se acorde și decizia unilaterală cu privire la aceasta trebuia să fie obligatorie pentru Peru.⁸

Astfel, în 1950 și 1951 Peru și Columbia au cerut Curții să se pronunțe asupra interpretării corecte a

convenției privind azilul Organizației Statelor Americane din 1928. Această convenție prevedea: în anumite împrejurări, reprezentanțele statului, parte la această convenție, pot acorda azil pentru motive politice unui cetățean aparținând altui stat pe teritoriul căruia se află reprezentanța respectivă.

Ca urmare a unei insurecții militare care a eșuat în Peru, ambasadorul Columbiei la Lima a acordat la 2 ianuarie 1949, azil politic cetățeanului peruan Haya de la Torre, bănuind că ar fi pregătit răsturnarea, prin forță, a regimului peruan de la acea vreme. În decizia sa din 20 noiembrie 1950, Curtea apreciază că ambasada Columbiei de la Lima nu era îndreptățită să aprecieze singură dacă faptele săvârșite de Haya de la Torre constituiau sau nu o infracțiune politică de natură să justifice acordarea azilului politic, iar Peru-ul nu a putut dovedi că acesta ar fi fost un infractor de drept comun și astfel nu ar avea dreptul să i se aplice convenția.⁹

CIJ conchide că azilul acordat de ambasada Columbiei la Lima nu corespundea condițiilor stipulate de convenția de la Havana, mai ales că de la Torre nu s-a refugiat în ambasada Columbiei ca urmare a unei stări de urgență, ci după trei luni după ce revolta militară a eșuat. În 1951 Curtea a fost chemată să se pronunțe și asupra unei probleme conexe, și anume dacă Columbia era obligată, în baza deciziei din 20.11.50 să-l predea pe Haya de la Torre statului Peruan.¹⁰

La 13 iunie 1951 CIJ remarcă că problema acordării azilului unei persoane, fără temei considerată infractor politic de către un stat care acordă azilul politic nu a fost soluționată de convenția din 1928, iar ea nu se poate pronunța asupra încetării stării de azil a lui de la Torre.

O astfel de problemă e un fapt care urma a fi soluționat de statele interesate pe temeuri politice și de fapt neconstituind o problemă juridică.

Curtea Internațională de Justiție a interpretat instituția azilului diplomatic într-un mod restrictiv, indicând că acordarea azilului implică o derogare de la suveranitatea statului, dat fiind faptul că sustrage infractorul de la jurisdicția statului de reședință și constituie o intervenție în domenii care țin expres de competența acestui stat. O asemenea derogare nu poate fi recunoscută decât dacă baza ei legală este stabilită în fiecare caz separat. Chiar și atunci este legitim acordat (în baza unui acord interstatal bilateral sau multilateral) și în acest caz el nu constituie o chestiune de drept ci de acțiune umanitară.¹¹

S-a mai reținut că predarea unei persoane căreia i s-a acordat azil politic nu este singura modalitate prin care azilul poate lua sfârșit, neexistând contrarierate între cele două decizii. Pe cale de consecință, Curtea a refuzat să oblige jurisdicțional Columbia de a-l remite pe Haya de la Torre autorităților din Peru. Curtea a

considerat astfel că există o diferență între interpretarea prevederilor convenției de la Havana și realizarea practică a operațiunilor de predare a unei persoane, care a intrat într-o reprezentanță a unui stat, către autoritatea statului căruia aparține¹² persoana.

5. Aspecte finale

În doctrină se remarcă: „azilul se acordă numai celor urmăriți pentru activități politice (se mai numește și azil politic) și nu pentru fapte de drept comun. O asemenea opinie este conformă cu declarația ONU din 1967 din care rezultă caracterul politic al azilului, dar cu precădere din cele două convenții privitoare la azilul teritorial și cel diplomatic.¹³

Diferența dintre azilul politic, teritorial și cel diplomatic se referă în principal la teritoriul de jurisdicție. În ceea ce privește azilul politic diplomatic, acesta este acordat și este garantat persoanelor care intră în *legații*, pe vase de război, în unitățile militare sau în avioane, pentru motive politice sau pentru ofense politice și este cunoscut sub denumirea de azil *extraterritorial*.¹⁴

Spre deosebire de azilul teritorial, care poate fi acordat de către stat, în mod discreționat, azilul diplomatic se acordă numai în baza unei convenții încheiate în acest sens, datorită faptului că acesta se acordă în locuri aflate juridic sub controlul statului primitor, dar situate în afara teritoriului, asupra căruia își exercită suveranitatea sa. Azilul diplomatic apare astfel ca o limitare a suveranității statului, pe teritoriul căruia se află locul unde se acordă azilul și o extindere juridică a suveranității statului care îl acordă. Deci, în esență, o derogare de la suveranitatea de stat.¹⁵

Interesantă este în acest caz și speța litigiului între Columbia și Peru, care demonstrează această limitare a suveranității statului. De asemenea este semnificativ că în cazul inexistenței unei convenții referitoare la azilul diplomatic, un stat nu ar putea acorda azil diplomatic într-o misiune diplomatică sau într-un alt loc controlat de autoritățile sale și aflat pe teritoriul altui stat, dacă statul, pe care se află locul de azil, protestează și cere predarea solicitantului de azil.

Dacă totuși statul de primire nu se conformează protestului, statul protestator nu poate pune capăt azilului prin mijloace de constrângere.¹⁶ Această situație rezultă din inviolabilitatea legățiilor diplomatice și confirmă încă o dată impactul pe care îl are o asemenea situație asupra statului gazda care în mod practic nu poate interveni pentru a-și exercita atribuțiile pe propriul său teritoriu.

Azilul diplomatic, în opinia specialiștilor este practicat în special în țările Americii de Sud. În doctrina de specialitate s-a arătat că „această formă de azil a căzut în desuetudine în cele mai multe țări, în prezent

acordându-se doar în unele țări în America Latina”.¹⁷

Referințe bibliografice:

¹ Question of Diplomatic Asylum. Report of the Secretary-General, Thirtieth session The refugee in international law, Guy S. Goodwin-Gill, Clarendon Paperworks, Oxford, 1998, New York, Agenda item 111[1]* PART II. REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL PREPARED PURSUANT TO OPERATIVE PARAGRAPH 2 OF GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION 3321 (XXIX).

² The refugee in international law, Guy S. Goodwin-Gill, Clarendon Paperworks, Oxford, 1998, New York, pag.20.

³ Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București 2002, p.45.

⁴ Question of Diplomatic Asylum. Report of the Secretary-General, Thirtieth session Agenda item 111[1]* PART II. REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL PREPARED PURSUANT TO OPERATIVE PARAGRAPH 2 OF GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION 3321 (XXIX).

⁵ Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București 2002, p. 56.

⁶ Drept Diplomatic și consular Alexandru Burian, editura ARC, Chișinău 2001, P 68.

⁷ ПРАВОВОЙ ИНСТИТУТ ПОЛИТИЧЕСКОГО УБЕЖИЩА, Зливко Алла Павловна, <http://www.yurclub.ru/docs/pravo/1003/3.html>

⁸ [http://en.wikipedia.org/wiki/Asylum_\(Colombia/Peru\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Asylum_(Colombia/Peru))

⁹ Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București 2002, p. 64-65.

¹⁰ Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București 2002, p. 65.

¹¹ Drept Diplomatic și consular Alexandru Burian, editura ARC, Chișinău 2001, op. cit. p. 67-68.

¹² Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București 2002, p. 65.

¹³ Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București 2002, p. 51.

¹⁴ Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București 2002, p.53.

¹⁵ Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București 2002, op cit p.53.

¹⁶ Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București 2002, op cit p.54.

¹⁷ Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București 2002, op cit p.53.

Bibliografie:

1. Dreptul de azil, privire comparativă cu statutul juridic al refugiatului, Gheorghe Iancu, ed. Allbeck, București, 2002.

2. Drept Diplomatic și consular Alexandru Burian, editura ARC, Chișinău, 2001.

3. The refugee in international law, Guy S. Goodwin-Gill, Clarendon Paperworks, Oxford, 1998, New York.

4. Question of Diplomatic Asylum. Report of the Secretary-General, Thirtieth session, Agenda item 111[1]* PART II. REPORT OF THE SECRETARY-GENERAL PREPARED PURSUANT TO OPERATIVE PARAGRAPH 2 OF GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION 3321 (XXIX).

5. [http://en.wikipedia.org/wiki/Asylum_\(Colombia/Peru\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Asylum_(Colombia/Peru)).

6. ПРАВОВОЙ ИНСТИТУТ ПОЛИТИЧЕСКОГО УБЕЖИЩА, Зливко Алла Павловна, <http://www.yurclub.ru/docs/pravo/1003/3.html>

REALITĂȚILE MEDIATICE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

Natalia BEREGOI,
doctorand, IISD al AȘM

THE MEDIAN REALITIES OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITHIN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Orientation of the Republic of Moldova towards the European integration means the marathon start, where estimation of the degree of conformity of the Moldavian mass media to requirements of the European Union "to a freedom of speech and mass media" acts as one of the overcoming difficulties. Prolongation of the European Union - Republic of Moldova Action Plan shows the fact that EU perceives the given process as non-realized, this concerns aforementioned area. Initial expectations have appeared overestimated, but with a view of maintenance of freedom speech and mass media, the Moldavian authorities will bring our legislative base under the European standards and realize in practice the requirement of EU in this field.

МЕДИЙНЫЕ РЕАЛИИ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Ориентация Республики Молдова в сторону европейской интеграции, символизирует марафонский старт, одним из трудных преодолений которого выступает оценка степени соответствия молдавских СМИ требованиям Европейского Союза по вопросу о «свободе слова и средствах массовой информации». Продление Плана Действий РМ-ЕС демонстрирует тот факт, что ЕС воспринимает данный процесс как нереализованный, это также относится к вышеупомянутой области. Первоначальные ожидания оказались переоцененными, но в целях обеспечения свободы слова и средств массовой информации молдавские власти будут подводить нормативную базу под европейские стандарты и реализовать на практике требования ЕС в данной области.

Uniunea Europeană și Republica Moldova au stabilit prima dată relații contractuale în 1994 prin Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC), care a intrat în vigoare din 1998. În baza lui, în februarie 2005 a fost adoptat Planul de Acțiuni UE – Republica Moldova (PAUEM) în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV), pentru o perioadă de trei ani. Astfel, în momentul intrării în vigoare a PAUEM, Republica Moldova era un stat care deja a definit clar obiectivul de integrare europeană drept obiectiv național fundamental¹; acest obiectiv este sprijinit printr-un consens politic intern fără precedent, există un cadru instituțional intern cuprinzător pentru realizarea obiectivului în cauză, iar circa 65% din cetățenii RM² erau în favoarea aderării RM la UE. De atunci, implementarea lui a fost ghidată și monitorizată în baza unui mecanism anual de implementare, care stabilea un set anual de priorități și termene, având drept temelie prioritățile convenite în comun între UE și Republica Moldova.

Asigurarea libertății de exprimare și a mass-media este unul din domeniile de acțiune prioritară a PAUEM³, fapt care se datorează importanței acesteia. PAUEM prevede adoptarea și implementarea unui cadru

legislativ care ar garanta libertatea exprimării în conformitate cu standardele europene și în baza recomandărilor Consiliului Europei.

Situația mass-media a fost întotdeauna un indicator al dezvoltării democratice a statului: atunci când denotă o vulnerabilitate și nu reușește să antreneze populația în procesul participativ, democrația întârzie să se afirme. Tocmai mass-media îi revine sarcina de a valoriza și de a extinde profundele semnificații ale democrației.

Evoluția proceselor democratice complexe, marcate de controverse, în Republica Moldova este conjugată cu dinamica neunivocă a dezvoltării mass-media, antrenate, la rândul lor, ca și întreaga societate, într-un proces anevoios al cuceririi noii identități, înfruntând itinerarul deetatăzării și al afirmării libertății economice și editoriale a mass-media. O dominantă a stării actuale a mass-media este, respectiv, încercarea de a îmbina două aspecte de o compatibilitate dificilă în activitatea cotidiană și de perspectivă – cea de independență editorială și cea de autonomie economico-financiară. În consecință, sectorul informațional-comunicațional autohton înregistrează incertitudini și justifică îngrijorări.

Considerăm că impactul factorului mediatic în calitate de suport al dezvoltării democratice a societății moldovenești nu poate fi contestat, în condițiile în care populația acordă totuși un avans de încredere mass-media - cel puțin acest lucru îl atestau în aprilie 2008 rezultatele unui amplu și reprezentativ sondaj de opinie în cadrul căruia 63,5 % din respondenți au declarat «o oarecare și foarte multă încredere în mass-media»⁴, iar în martie 2009 – 52,4 %.⁵

Conceptul libertății mass-media este un precept fundamental inclus în cele mai relevante documente internaționale ca „Declarația Universală a Drepturilor Omului” (Art. 19), „Convenția Europeană pentru Drepturile Omului” (art. 10) ș.a. Respectarea și promovarea libertății mass-media, în conformitate cu standardele încetățenite în țările democratice reprezintă un criteriu politic major și inerent pentru admiterea noilor state în Uniunea Europeană⁶.

Angajarea Republicii Moldova pe calea integrării europene semnifică o lansare într-un maraton, printre care unul dintre cele mai dificile examene îl constituie evaluarea gradului de corespundere a realităților mediatic moldovenești exigențelor Uniunii Europene la capitolul „libertatea de exprimare și a mass-media”.

Intențiile declarate nu sînt acoperite însă la moment de obținerea unor progrese vizibile în domeniul libertății mass-media. Evaluările stării mass-media, efectuate de prestigioase organizații internaționale plasează Republica Moldova în categoria țărilor în care mass-media nu este liberă. Astfel, studiul „Libertatea mass-media”, întreprins de „Freedom House”, acordă Moldovei treapta a 146-a din 194 de țări, (la același nivel cu Angola, Bhutan, Cameroon, Malaysia și Emiratele Arabe Unite)⁷, poziție înrăutățită în comparație cu rezultatele studiilor din anul 2005 (treapta a 137-a) și 2004 (treapta 127-a), fapt care a determinat constatări pesimiste, gen: „Libertatea mass-media în Republica Moldova degradează⁸. Nu sînt mai încurajatoare nici rezultatele unui alt studiu, efectuat de organizația „Reporters sans frontières”, conform căruia Republica Moldova ocupă al 74-lea loc din 167 (alături de Guineea-Bissau și Tanzania)⁹. De menționat că astfel de clasamente dispun de credibilitatea necesară, fiind elaborate de experți notorii (130 de experți în cazul „Reporters sans frontières”), în baza unor chestionare, permițînd o apreciere complexă a situației în privința libertății mass-media în fiecare țară.

În această ordine de idei apar justificate opiniile sceptice ale jurnaliștilor care năzuiesc să-și exercite misiunea în condițiile favorizării dreptului la libertatea exprimării, și nu în circumstanțe marcate de formalism și declarativism¹⁰. Problema libertății mass-media în Republica Moldova generează reacții tranșante, reflectate în numeroase luări de atitudine ale

reprezentanților mass-media și ale organizațiilor ne-guvernamentale în sfera mass-media în care se exprimă îngrijorarea pentru faptul că „aplicarea principiilor libertății mass-media, libertății de exprimare și pluralismului, în corespundere cu obiectivele de integrare europeană, este compromisă de reflexele autoritariste, de tendința guvernanților de a ține mass-media sub control, de a le folosi ca instrument în lupta politică cu opoziția”¹¹.

Este semnificativă, în acest context, declarația comună a mai multor misiuni diplomatice acreditate în Moldova cu referire la paragraful 2 al Concluziilor cu privire la Republica Moldova ale Consiliului Uniunii Europene din 13 Octombrie 2008. În acest context, reamintim Concluziile Consiliului Afaceri Generale și Relații Externe din februarie 2008 care saluta progresul realizat din ultimii 3 ani de Republica Moldova în implementarea PAUEM din cadrul Politicii Europene de Vecinătate. Se lua în considerație, de asemenea, indemnul de a continua inter alia eforturile privind consolidarea democrației și statului de drept, respectarea Drepturilor omului și libertăților fundamentale, inclusiv respectarea libertății mass-media în ajunul alegerilor parlamentare¹².

Atunci cînd Hilde Hardeman, șeful Delegației Comisiei Europene, declara, în legătură cu evaluarea primelor rezultate ale implementării PAUEM: “Moldova are mult de lucru”¹³, ea se referea, fără îndoială, și la persistența problemelor vizînd situația cu asigurarea libertății de exprimare și a mass-media în Republica Moldova.

Este adevărat, conceptul libertății de exprimare și a mass-media nu poate fi supus unei tratări simpliste. Nici în țările democrației avansate nu există un consens absolut privind abordarea acestei problematici complexe. În urma constatării fie a presiunilor din partea statului/politicienilor, impuse mass-media în aceste țări, fie sucombării libertății de exprimare și a mass-media drept consecință a proliferării logicii comerciale, răsună și aici afirmații că „tradițiile italiene, în termeni de libertate a mass-media n-au fost niciodată strălucite”¹⁴. Astfel de aserțiuni însă sînt utile pentru mass-media din Republica Moldova, ca învățăminte, în primul rînd, în eventualitatea evitării erorilor comise de societățile care au cunoscut plinar fenomenul libertății mass-media. Deocamdată însă, observatorii relevă în realitățile politico-mediatic moldovenești tabloul unei democrații în devenire, în care mass-media, în special în republicile din CSI, este asemuită, mai curînd, „unui dansator de circ care merge pe coarda întinsă deasupra cîmpului minat pe timp de furtună”¹⁵. Chiar admițînd că imaginea este exagerată, poate fi extrasă din ea o sugestie importantă: este nevoie, urgent, cel puțin, de deminarea terenu-

lui, adică, de înlăturarea obstacolelor care împiedică drumul spre libertatea mass-media.

E cunoscut faptul că mass-media din Republica Moldova s-a aflat pe agendele mai multor instituții, atât naționale, cât și internaționale. Ideea libertății mass-media a fost abordată multilateral și cu toată seriozitatea la diferite întruniri și conferințe, de demnitari de stat și înalți funcționari europeni. IDIS „Viitorul” constata în studiul „100 cele mai presante probleme ale Republicii Moldova în anul 2008”¹⁶ că, în raport cu anii precedenți, situația în domeniul mass-media s-a înrăutățit. De asemenea, organizația susține că abuzurile asupra jurnaliștilor afectează capacitatea mijloacelor media de informare a publicului larg și îngreșesc accesul la informație al societății.

În aceeași ordine de idei, președintele Comisiei Europene Jose Manuel Barroso diagnostica, la începutul anului 2008, o involuție în domeniul libertății mass-media, iar Paolo Berizzi, șeful secției Politică și Economie din cadrul Delegației Comisiei Europene la Chișinău, evidențiază problema aplicării reformelor eficiente în acest domeniu. În luna mai 2008, Benita Ferrero-Waldner, Comisar European pentru Relații Externe și Politica Europeană de Vecinătate, a recomandat Republicii Moldova să acorde o atenție sporită libertății mass-media înainte de alegerile parlamentare.

După expirarea oficială în februarie 2008 a PAUEM, Republica Moldova a elaborat Agenda Internă de Integrare Europeană pentru anul 2008 (în continuare – Agenda), un document care prezintă acțiunile specifice în domeniile problematice evidențiate de Raportul de Progres al Comisiei Europene, elaborat în cadrul PEV publicat la 9 aprilie 2008¹⁷. Agenda conținea un capitol separat privind consolidarea libertății de exprimare și a mass-media. Acțiunile în vederea asigurării libertății de exprimare și a mass-media se refereau la asigurarea accesului la informația de interes public, precum și asigurarea transparenței activității audiovizualului și mass-media¹⁸.

Recent a fost aprobată și Agenda Internă de Integrare Europeană pentru anul 2009¹⁹ cu aceleași domenii rămase restante din cadrul APC, deși oficialii europeni se arătau dispuși în noiembrie 2008 să aprofundeze negocierile cu RM pentru semnarea unui „Acord de Asociere”²⁰, menționând despre necesitatea ajustării libertății de exprimare și a mass-media la standardele europene.

În scopul garantării plenare a libertății de exprimare, ar putea fi binevenită elaborarea și implementarea unei concepții de susținere și consolidare a sectorului mediatic, care ar prevedea și sprijinirea de către stat a mijloacelor media independente, inclusiv a celor locale. În acest domeniu se mai impun: modificări,

ajustări și completări ale cadrului juridic existent în conformitate cu rigorile UE în acest sector, precum și crearea unor structuri mixte independente ce ar urma să reglementeze disensiunile apărute în domeniul mass-media.

Odată cu aderarea Republicii Moldova la Pactul de Stabilitate și adoptarea Cartei pentru Libertatea mass-media, situația mass-media din Republica Moldova ar putea să se schimbe spre bine. În acest context au fost propuse spre implementare o serie de acțiuni:

- ajustarea legislației naționale cu privire la mijloacele mass-media la standardele internaționale;
- modificarea prevederilor relevante ale proiectului Codului civil și ale Codului Penal în vederea excluderii restricțiilor cu privire la defăimare și la libertatea expresiei;
- crearea unui grup de lucru național care va implementa prevederile Cartei mass-media;
- organizarea unor seminare naționale și internaționale (regionale) în domeniul mass-media;
- elaborarea și implementarea proiectelor în vederea sprijinirii activității mass-media locale.

Comunicarea Comisiei Europene din 5 decembrie 2007, intitulată *O Politică Europeană de Vecinătate Viguroasă*, a răspuns, ce-i drept pe termen scurt, la probleme ce țin de viitorul relațiilor UE cu RM²¹. Aceasta a propus ca PAUEM, a cărui perioadă de implementare a expirat în anul 2008, să fie prelungit pentru încă un an. Faptul că implementarea PAUEM a fost prelungită demonstrează că UE percepe acest proces ca fiind nerealizat, printre care și în domeniul libertății de exprimare și a mass-media. Propunerea Comisiei mai denotă că expectanțele inițiale s-au dovedit a fi suprasolicitate.

Oricare va fi abordarea UE față de relația sa cu Republica Moldova, cu siguranță în raporturile dintre părți vor interveni unele schimbări, credem noi, spre bine. În prezent, neuniformitatea implementării PAUEM, în unele domenii „sensibile” ale acestuia, printre care se enumeră și libertatea de exprimare și a mass-media situează RM în categoria statelor al căror nivel de dezvoltare nu permite aderarea la comunitatea țărilor europene. La moment, organismele internaționale monitorizează activitatea tuturor actorilor vieții politice pentru ca după alegerile parlamentare să se poată pronunța asupra unui eventual progres în domeniul libertății de exprimare și a mass-media, sigur, în cazul când va avea loc.

Referințe bibliografice:

- ¹ www.ipp.md/files/Publicatii/2003/iulie/Pr-GORDA.doc
- ² <http://unimedia.md/?mod=news&id=8842>
- ³ *Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova*, www.mfa.md

⁴ Barometrul opiniei publice. Aprilie 2006. – Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2006, p. 30.

⁵ Barometrul opiniei publice. Martie 2009. – Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2009. p. 34.

⁶ Koishiro Matsuura, Director General UNESCO. Discursul din 3 mai 2005, Dakar // www2.unesco.org/wef/fr-conf/fr_coverage_speech_koichiro.shtm.

⁷ <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&country=6792&year=2005&view=mof>;

⁸ <http://azi.md/news?ID=39090>;

⁹ <http://www.investigatii.md/index.php?newsID=33#>.

¹⁰ http://www.rsf.org/rubrique.php?id_rubrique=549.

¹¹ Cfr.: Libertatea presei: deziluzii și aspirații // Victor Moraru (coord.). Presa în oglinda presei. - Chișinău: Multicolor, Presa, 2005; Simpozionul internațional „Conectarea mediului politic și a mass-media țărilor din Europa de Sud-Est la realitățile Uniunii Europene” //

¹² Declarația comună a Șefilor Misiunilor Statelor Membre ale Uniunii Europene, Delegația Comisiei Europene și Biroul Re-prezentantului Special al Uniunii Europene, <http://www.azi.md/ro/statement/283>

¹³ www.europa.md/rom/sbmes/71

¹⁴ The stealth attack on the freedom of the press // <http://www.zmag.org/Italy/mcchesneystealth-it.htm>

¹⁵ <http://www.rambler.ru/db/news/msg.html?s=260004588&mid=7998074>.

¹⁶ www.viitorul.org/lib.php?!=ro&idc=171-129k

¹⁷ «Implementarea Politicii Europene de Vecinătate în 2007; Raport de Progres Moldova, Bruxelles, 3 aprilie 2008, SEC (2008), 399.

¹⁸ www.integrare.gov.md/file/Raport_asupra_implementarii_Planului_de_Actiuni_UE_-_RM_2008.pdf

¹⁹ <http://www.integrare.gov.md/>

²⁰ Vizita la Chișinău (18-19 noiembrie 2008) a unei delegații a Comisiei europene în frunte cu Hugues Mingarell, vice-direc-torul general al Directoratului general pentru Relații Externe, a evidențiat interesul emergent al UE față de situația din RM. Inițial, Bruxellul lega începutul reflecțiilor asupra negocierilor privind semnarea unui nou acord de cooperare moldo-comunitar de calitatea alegerilor parlamentare din 2009.

²¹ Comisia Europeană (2007), Communication from the Commission a Strong European Neighbourhood Policy, Brussels, 05/12/2007, COM(2007)774final, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_774_en.pdf

Copyright©Natalia BEREGOI, 2009.

ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА, ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ, ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОГО ГЕОПОЛИТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Chindibaliuc Oleana,
магистр международных отношений,
младший научный исследователь ИИГП АНМ
аспирантка ИИГП АНМ

CONCEPTUL DE POLITICĂ ENERGETICĂ, DIPLOMAȚIA ENERGETICĂ ȘI SECURITATEA ENERGETICĂ ÎN CONTEXTUL ANALIZEI GEOPOLITICE CONTEMPORANE A RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Analiza geopolitică a proceselor energetice care au loc pe arena internațională, poate fi numită «psihanaliză politică legată de spațiu». În ultimii ani, factorul energetic în lumea politică a devenit unul crucial. Acest fapt a dus la formarea unei noi direcții în politica externă a marilor puteri – diplomația energetică. Dacă privim harta resurselor energetice de pe glob prin prisma viziunilor geopolitice este posibil de a primi răspuns la multe din părțile mai puțin transparente ale comportamentelor statelor în lupta pentru gestionarea lor. Sporirea concurenței în domeniul energiei globale reprezintă un pericol pentru securitatea energetică a fiecărei țări în parte. Prin urmare, prezența diplomației energetice e evidentă în depistarea echilibrului de interese a marilor actori în sfera energetică la nivel mondial. Cu toate acestea, diplomației energetice, spre deosebire de diplomația clasică, îi este specific un spectru mai larg de metode și instrumente. Prioritățile și obiectivele politicii energetice sunt reflectate în obiectivele și prioritățile politicii externe. În termeni științifici, «politica energetică externă» reprezintă o sferă de activitate în cadrul relațiilor internaționale referitoare la protecția și promovarea intereselor naționale, care sunt determinate de producerea, livrarea și consumul resurselor energetice.

CONCEPT OF ENERGY POLICY, ENERGY DIPLOMACY AND ENERGY SECURITY WITHIN THE CONTEXT OF MODERN GEOPOLITICAL ANALYSIS OF THE INTERNATIONAL RELATIONS

It is possible to name the geopolitical analysis of the international energy processes developed on the international scene, as «the political psychoanalysis adhered to space». Last years the energy factor began to play the main role in the world politics. It has led to the formation of new direction in the field of foreign policy of influential great powers - energy diplomacy. If we look at a map of distribution of energy resources on the earth by eyes geopolitics, it is possible to receive the answer to many nay wards of behavior of the states in the struggle for their possession. The accruing competition in the global energetics represents a danger for energy security of the countries. Therefore, the presence of energy diplomacy in finding of balance of interests of the basic operating subjects on a world power field is more and more obvious. However, energy diplomacy differs from classical diplomacy; here the specific methods and tools are involved. Priorities and the purposes of energy policy find the reflexion with a view of foreign policy priorities. In scientific terminology, «the foreign energy policy» is understood as a field of activity of the states in the international relations concerning protection and upholding of the national interests caused by manufacture, delivery and consumption of energy resources.

Со вступлением мира в новую систему координат, глобальный характер энергетических проблем, их политизация, выдвинули энергетику в число тех весомых элементов, на которые сегодня опирается внешняя политика многих государств¹. В настоящее время отсутствие единого понимания глобальной роли и места энергетической составляющей мирового развития создает ряд труд-

ностей в концептуализации, данной проблемы. В связи с этим энергетику не позволительно рассматривать вне мировой экономики, то есть вне контекста мировой ситуации. Рациональное использование энергетического потенциала является основой экономического развития страны, её национальной безопасности. В целом ситуация характеризуется тем, что запасы энергоресурсов в

ряде стран сокращаются, а в ряде – увеличиваются, падает интерес к поиску и освоению морских месторождений (из-за больших затрат)³. Следовательно, существенно снижается обеспеченность стран энергетическими ресурсами, растет потребление нефти, газа, энергии, применение ресурсосберегающих технологий, борьба за доступ к природным ресурсам и, прежде всего, топливно-энергетическим, усиливается. И это не предмет полемики, а очевидная для всех аксиома.

Современная международная система переживает глобальную трансформацию и находится в состоянии кардинальных геополитических перемен. В настоящее время вокруг проблем раздела, добычи и экспорта на мировых рынках энергоносителей развернулась большая международная игра, ставка в которой контроль над перспективными энергетическими полями. Считается, что первопричиной геополитической напряженности в контексте освоения энергетических ресурсов является неравномерностью их распределения на земле и их быстрое сокращение. Предполагается, что к 2030 г. доля нефти снизится на 1-процентный пункт – сегодня этот показатель составляет 39% до 38% мирового энергопотребления. Управление энергетической информации Департамента научного анализа и прогнозирования Министерства Энергетики США считает, что к 2030 году мировое потребление энергии увеличится на 71%, т.е. с 421 трлн. единиц британского энергоэквивалента в 2003 г. до 563 трлн. в 2015 г. и до 722 трлн. в 2030 г⁴. В то же время спрос на природный газ при ежегодных темпах в 3% вырастет к 2030 г. по сравнению с 2001 г. почти вдвое⁵. В 2030 г. природный газ захватит 30% рынка энергоносителей, опередив, почти на треть долю угля. Газ будет в основном использоваться в производстве электроэнергии, спрос на которую также будет расти быстрыми темпами – особенно в интенсивно индустриализирующихся Китае и Индии. Согласно базовому сценарию Международного энергетического агентства (МЭА), к 2030 г. в мире будет потребляться энергии почти в два раза больше, чем сейчас. Причем львиную долю этого роста обеспечат развивающиеся экономики вышеупомянутых Китая и Индии.

На Земле все меньше и меньше запасов так называемой легкой нефти и газа, поэтому в потребительском балансе растет доля трудноизвлекаемых ресурсов. Растет протяженность маршрутов их транспортировки от мест добычи к основным рынкам. Такие прогнозы необходимо считать относительно верными, потому как даже у МЭА отсутствуют единые мировые стандарты учета

ресурсов нефти и газа. В связи с этим как экспертное сообщество, так и политики оперируют преимущественно оценками, когда речь идет о запасах природных ресурсов. Предсказывается снижение доли ядерной энергетики с 6,6% в 2001 г. до 4% в 2030 г. и двукратное увеличение значимости возобновляемых источников энергии (гидроэнергетика, биотопливо, энергия солнца и ветра) до 7%⁶.

Так или иначе, но основная часть энергоресурсов сконцентрирована на территориях сравнительно небольшой группы развивающихся стран и стран с переходной экономикой. По оценкам специалистов, исходя из разведанных энергоресурсов, можно говорить о том, что энергетически значимыми являются такие регионы, как Ближний Восток, в странах которого сконцентрировано 61 % мировых запасов нефти и 40,1 % запасов газа. Это в частности, обуславливает стратегическую значимость региона с точки зрения выстраивания крупнейшими потребителями национальных энергетических стратегий. Среди стран Ближневосточного региона выделяются Саудовская Аравия – 22 % мировых доказанных запасов нефти, Иран – 11,5 %, Ирак – 9,6 %. К тому же Саудовская Аравия сосредоточивает у себя 13,5 % мирового производства нефти. Во всем объеме мировых доказанных запасов газа Катару принадлежит 14,3 %, Ирану – 14,9 %. России, второму по значимости региону, принадлежит 33% мировых запасов природного газа, 13% разведанных запасов нефти⁷. Страны, входящие в ОПЕК, обладают богатейшими запасами нефти, на их долю приходится более трех четвертей всех доказанных мировых запасов⁸. На сегодняшний день ОПЕК добывает около 24 млн. баррелей сырой нефти в день, обеспечивая примерно 40% мирового предложения. В эту группу входит Венесуэла, которая занимает четвертое место в мире по добыче нефти и третье по ее экспорту⁹. Сюда входят Бразилия, страны Центральной Азии (Азербайджан, Казахстан, Туркменистан). По предварительным прогнозам, в ближайшие годы активная разработка энергоресурсов будет вестись на территории Африки. Помимо традиционных проектов на западе страны, планируется добыча в странах восточной и юго-восточной Африки. Лидером роста будет Ангола, где в полную силу заработают глубоководные месторождения. Основными конкурентами в африканских нефтегазовых проектах являются Соединенные Штаты и Китай. США первыми приступили к работе в этом направлении, но КНР опережающими темпами расширяет свое присутствие в Африке. На сегодняшний день Арктика также попадает в зону интересов мировых держав.

В ней сосредоточены вторые по величине в мире запасы нефти. Здесь около 25% мировых запасов газа, богатые залежи алмазов, золота, платины, олова, марганца, никеля и свинца. Таким образом, диспропорции в межстрановом распределении ресурсов превратились в важный элемент международной политики.

По сути, геополитический анализ тонкая материя, но при надлежащем профессионализме она позволяет выстраивать эффективные схемы поведения акторов в противостоянии за углеводородное сырье с учетом многообразности их интересов. Основным узлом противоречий является борьба между потребителями и производителями углеводородов¹⁰. Нынешнее состояние мировой энергетики определяют такие страны и регионы мира, как Соединенные Штаты, Ближний Восток, Россия, Китай, государства – члены Европейского союза. США выступает как крупнейший потребитель нефти (24,6 %), больше половины которой импортируется, и как лидер по импорту природного газа (16 % от мирового импорта). Воздействуя с помощью различных инструментов на процесс энергоснабжения Европы, США сохраняют и укрепляют над ней свой геополитический контроль. Таким важным рычагом является участие США в ближневосточной политике, что предполагает постоянный контроль над добычей нефти и ее доставкой в Европу из арабских стран. Для США важно поддерживать постоянный баланс нефтедобычи в данном регионе, ограничивая присутствие Европы. Объединенная Европа, мощная экономически, кровно заинтересована в реорганизации ресурсной и энергетической политики, в усилении собственной энергетической безопасности, в развитии евразийских месторождений, в транспортировке ресурсов по сухопутным маршрутам на значительном секторе Rimland'a. Если спроецировать это в геополитическую плоскость, Европа заинтересована в прямом сотрудничестве с Ближним Востоком, в проведении своей, независимой от США политики. На основе этой логики, Европа может сделать тот геополитический шаг, который предоставит ей большую степень свободы действий на пространстве Rimland'a. В этом смысле, для нее это прямое возвращение в историю как полноправного политического субъекта.

Сегодня атлантические силы стремятся не допустить Китай к источникам нефти на Ближнем Востоке, и ограничивают его присутствие на Каспии. КНР находится по одну сторону с США, Японией и другими европейскими государствами – крупными импортерами нефти. Принципиальное значение приобретает геостратегическое

противостояние между Китаем и Соединенными Штатами. Согласно прогнозам к 2030-му КНР сравняется с США по объемам импортируемой нефти. При этом китайское руководство ясно осознает, что развитие экономики страны станет невозможным без обеспечения надежными источниками энергоресурсов. Именно поэтому поиск новых рынков энергосырья становится для Китая, как одного из лидеров мировой экономики, вопросом национальной безопасности. В свою очередь Вашингтон не заинтересован в усилении китайского присутствия на углеводородном рынке и готов использовать политические и экономические рычаги, чтобы не допустить в регионе присутствие китайских нефтегазовых компаний. Энергетические трения территориального характера разворачиваются между Россией и союзником Североатлантического альянса Норвегией из-за архипелага Шпицберген, под которым предположительно находятся крупные залежи нефти и газа. Эксперты полагают, что, если эти месторождения станут доступны после таяния льдов, между РФ и Норвегией возможен серьезный конфликт, в который могут быть втянутыми США, Канада и Дания.

Дополнительный градус напряженности создает неурегулированность территориальных споров между определенными странами в отношении разграничения прав на морских месторождениях. В этом контексте показателен пример с Каспийским регионом. Ситуация в бассейне моря находится под сильным влиянием конфликтов интересов вокруг крупных запасов нефти и газа¹¹. Прибрежные государства оказались глубоко втянутыми в споры вокруг правового режима Каспия, а также вокруг демаркации национальных экономических зон и секторов. Этот конфликт интересов обостряют горячие дискуссии по поводу возможных путей транспортировки углеводородов на мировые рынки, а также растущая вовлеченность в регион США и ряда европейских стран.

Усиление процессов межгосударственного регулирования в мировой энергетике после применения арабскими странами нефтяного эмбарго в 1973 г. привело к тому, что энергетический фактор в мировой политике стал играть не меньшую роль, чем военный. В свете такого события началось формирование внешней энергетической политики и энергетической дипломатии как важного элемента внешней политики и дипломатической деятельности.

В научной терминологии энергетическая политика понимается как сфера деятельности государств в вопросах защиты, отстаивания национальных интересов, обусловленных произ-

водством, доставкой и потреблением энергоресурсов¹². Цели, приоритеты и направления которой находят свое отражение во внешней политике. Это, в первую очередь связано с внешнеполитическим обеспечением энергетической безопасности, продвижением интересов государствами.

Масштабы мировой торговли энергетическими ресурсами существенно растут, следовательно, увеличивающиеся объемы этих ресурсов пересекают все больше границ по пути от добывающих регионов до потребительских рынков, усложняя географию международных транзитных систем¹³. Таким образом, нарастающая конкуренция в мировой энергетике может представлять опасность для стабильности на мировых энергетических рынках и, как следствие для, энергетической безопасности¹⁴.

Усиление энергетической взаимозависимости большинства стран и рост степени интернационализации энергетики, как отрасли, подтверждает тезис о невозможности самостоятельно обеспечить национальную энергетическую безопасность. Поэтому все более очевидна потребность в цивилизованном сотрудничестве в энергетической сфере, в энергетической дипломатии, одной из основных задач которой является поддержание баланса интересов основных действующих субъектов на мировой энергетической арене. Во-первых, это компании энергетического профиля, поддерживаемые правительствами стран¹⁵. Вторую группу составляют крупные транснациональные корпорации. Практически все перерабатывающие мощности, логистические и транспортные схемы, распределение углеводородов находятся под их контролем. Собственно, суть развязываемого противостояния заключается в стратегии их поведения на рынке. Госкомпании, располагающие основными ресурсами, делают все, чтобы получить долю в капитале транспортных и сбытовых структур, а транснациональные корпорации, стремятся расширить свою ресурсную базу.

Согласно иерархическому подходу энергетическая безопасность входит в подсистему экономической безопасности, которая в свою очередь является составной частью национальной безопасности¹⁶. В современных условиях усиливается взаимосвязь между политикой энергетической безопасности и социальной политикой. Важной компонентой здесь выступает обеспечение энергетическими ресурсами населения, социально значимых и стратегических объектов по доступным ценам. Несмотря на множество определений безопасности, все они концентрируются на способности стран проводить собственную экономиче-

скую политику независимо от других государств, исходя из своих национальных интересов¹⁷. По мнению Ли Гамильтона, президента Международного научного центра им. Вудро Вильсона, энергетическая безопасность – второй по важности компонент государственной политики безопасности после национальной обороны¹⁸. Причем, как полагает американский ученый, заниматься укреплением энергетической безопасности необходимо практически каждой стране мира, включая, конечно, Соединенные Штаты. Однако различия в национальных стратегиях обеспечения энергетической безопасности зависят не только от статуса страны на мировом энергетическом рынке, является ли это государство страной, производящей энергию, либо потребляющей ее или участвующей в транспортировке энергетических ресурсов. Эти различия проистекают из политических оснований, связанных с политической системой того или иного государства, а также из состояния взаимоотношений государства с ведущими энергетическими компаниями. В то же время и Л. Гамильтон всячески избегает конфронтационных трактовок и моделей «игр с нулевой суммой», когда оценивают, как энергетическая безопасность одного государства (например, крупного потребителя нефти и газа) соотносится с аналогичной безопасностью другого (к примеру, одного из ведущих экспортеров энергоресурсов). Авторы традиционного подхода¹⁹ рекомендуют диагностировать энергетическую безопасность государства по 7 блокам: обеспеченность электрической и тепловой энергией, обеспеченность топливом, энергосбережение, энергетическая эффективность и другие составляющие. При этом в качестве компонентов безопасности учитывают наличие либо отсутствие собственных источников добычи и производства топлива, собственных генерирующих источников, состояние энергетического оборудования, удельный расход условного топлива. Данный подход фокусируется на локальное, замкнутое решение проблем энергетической безопасности, независимо от уровня: страна, регион. В условиях открытых систем, необходимо сосредоточить внимание не столько на показателе обеспеченности, сколько на способах безопасного внешнего снабжения энергоресурсами, на безопасном соотношении собственных и поступаемых ресурсов. Так геополитическая ситуация, сложившаяся после трагических событий 11 сентября 2001г, активизировала и сделала все более очевидным и необходимым международное сотрудничество государств в целях обеспечения энергетической безопасности на глобальном и региональном уровне.

Данный вопрос был рассмотрен в ходе саммита «Группы восьми» в Санкт-Петербурге 2006 года, на котором получил свое утверждение План действий по энергетической безопасности²⁰. Этот документ свидетельствует о весьма значимом прорыве в области обеспечения надежных и безопасных энергопоставок. План оговаривает неотложную необходимость заняться решением глобальных энергетических проблем посредством тесного сотрудничества и координации проводимой политики. Речь идет об улучшении инвестиционного климата в энергетическом секторе, диверсификации различных видов энергии, сокращении размеров энергетической бедности, обеспечении безопасности энергетической инфраструктуры. В целом предпринятые шаги свидетельствуют о возможности выстраивания глобальной системы энергетической безопасности. Альтернативные источники энергии выглядят наиболее привлекательными в аспекте ее обеспечения, но картина их широкого потребления пока слабо прорисовывается.

В течение последних десятилетий наблюдается зарождение нового рода дипломатии «энергетической дипломатии». Одним из ведущих исследователей в этой области является С.З.Жизнин²¹ – президент Центра энергетической дипломатии и геополитики. Именно он ввел в научный оборот термины «энергетическая дипломатия» и «внешняя энергетическая политика», без которых немыслимы ни современная практика, ни современные исследования в области международного энергетического взаимодействия.

В условиях глобализации, когда крупные энергетические проекты становятся предметом межгосударственной дипломатической проработки, ее присутствие крайне важно. Она не случайно стала приоритетным направлением внешней политики государств, являясь инструментом проведения политики и средством регулирования международных отношений в энергетической сфере. В этом контексте стоит отметить, что многообразие национальных интересов в энергетической области требует особой культуры энергетического диалога и усилий энергетической дипломатии. Рассматривая вопросы надежного обеспечения потребителей энергоносителями, доступ к этим источникам, маршруты их транспортировки и международные аспекты атомной энергии, современная энергетическая дипломатия – это не только активная самостоятельная роль нефтегазовых компаний на международной арене, но и тесное взаимодействие внешнеполитических ведомств. Учитывая растущую взаимосвязь энергетической дипломатии с проблемами глобализации, этот род дипломатии представляет собой

существенное направление внешнеполитической деятельности, способствующей созданию условий для нормальных межгосударственных отношений в энергетической сфере, включая деятельность крупнейших транснациональных корпораций. Эти игроки обладают не только мощнейшим аппаратом лоббирования, но и делают попытки самостоятельного выхода на международную арену.

Международная энергетическая среда определяет тесную взаимосвязь геополитических процессов и глобального сотрудничества. Усиливая свой «политический» потенциал, она оказывает все большее влияние на сферу безопасности — в глобальном, региональном и национальном масштабах. Поскольку основная универсальная международная организация - ООН - формировалась в период, когда акцент делался на другие, т.е. не энергетические аспекты международной безопасности, то наибольшее внимание к глобальной энергетической безопасности проявляют другие форматы международных отношений, например, «большая восьмерка». Энергетические проблемы прочно вошли в ее повестку дня с момента преобразования «Группы семи» в «Группу восьми». В мае 2002 г. на встрече G8 в Детройте были сформулированы базовые принципы международного взаимодействия в сфере обеспечения энергетической безопасности. После этой встречи активизировались двусторонние «энергетические диалоги».

Борьба за природные ресурсы в прошлые времена лежала в основе военных конфликтов, но в конце XX – начале XXI века на первый план вышла борьба за углеводороды. Применение силы странами за обладание углеводородным сырьем привносит элемент, который позволяет назвать данное противостояние политическим состязанием стран в схватке за энергетические ресурсы. В этой связи весьма очевидно, что согласование позиций игроков мирового энергетического рынка требует совершенствования методов энергетической дипломатии. Исследователи отмечают объективные и субъективные причины непрерывного возрастания ее значения. Следует признать, что актуальность обеспечения безопасного и стабильного развития миропорядка все больше и больше заставляет обращать внимание на такой сегмент геополитических исследований, как энергетическая геополитика, которая руководствуется формулой: «Тот, кто контролирует энергетические ресурсы, управляет миром». В энергетической геополитике, связанной с политическим аспектом энергетических поставок, эту формулу можно рассматривать как: «Тот, кто управляет маршрутами энергетических поставок, командует миром».

Библиография:

1. Halford Mackinder. Geographical Pivot of History.// Geographical Journal, 1904.
 2. Michael T. Klare. Rising Powers, Shrinking Planet: The New Geopolitics of Energy p. 352.
 3. Jan H. Kalicki and David L. Goldwyn. Energy and Security: Toward a New Foreign Policy Strategy. Washington – Baltimore: Woodrow Wilson Center Press, Johns Hopkins University Press, 2005, p. 604.
 4. Edward L. Morse and James Richard. The Battle for Energy Dominance // Foreign Affairs. March/April 2002.
 5. Козицын А.А. Производственная интеграция как основа повышения экономической безопасности региона / А.А. Козицын; под ред. А.И. Татаркина, А.А. Куклина. Екатеринбург: Институт экономики УрО РАН, 2006.
 6. Кутын В. Финансовые компании на геэкономическом атласе мира. Режим доступа: www.ippnou.ru/article.php?idartucle=000484
 7. Сергеев П. Проблемы мировой энергетической безопасности // Мировая экономика и международные отношения №12, 2007, с. 15-25.
 8. Энергетический диалог между Россией и ЕС: проблемы и перспективы. - М.: Комитет «Россия в объединенной Европе», 2007.
 9. Коэн Ариэль. Снизить зависимость от ближневосточной нефти.//Россия в глобальной политике, №3, май-июнь 2006.
 10. Караганов С.А., Гончаренко А.В. Мировая энергетика: взгляд на десять лет вперед.//Россия в глобальном мире, «6, ноябрь-декабрь, 2006.
 11. Бжезинский З. Выбор. Мировое господство или глобальное лидерство. Международные отношения. М., 2006.
 12. Яковенко.А. Опек – символ больших денег // Международная жизнь, 1999 – № 6, с 72-85.
 13. Конопляник А. Россия - ОПЕК: от конфронтации к многостороннему сотрудничеству.//Нефть России №3,4 2002 г.
 14. Милов В.ОПЕК - тормоз роста “Ведомости”, №88 (888), 27 мая 2003.
 15. ОПЕК увеличит добычу нефти на 1 млн барр. Деловая Неделя 30.08.2004.
 16. Смирнов А. История ОПЕК: рыночные законы против политических игр Эксперт, № 6, 2003.
 17. Страны ОПЕК запасают нефть “Ведомости”, № 14 28-01-2003.
- Примечания:**
- ¹ Michael T. Klare. Rising Powers, Shrinking Planet: The New Geopolitics of Energy, p. 352.
 - ² Сергеев П. Проблемы мировой энергетической безопасности. // Мировая экономика и международные отношения №12, 2007, с. 15-25.
 - ³ Сергеев П. Проблемы мировой энергетической безопасности // Мировая экономика и международные отношения №12, 2007, с. 15-25.
 - ⁴ Energy Information Administration, June 2006. International Energy Outlook 2006, USA: EIA, Office of Integrated Analysis and Forecasting, U.S. Department of Energy.
 - ⁵ Jan H. Kalicki and David L. Goldwyn Goldwyn. Energy and Security: Toward a New Foreign Policy Strategy. Washington – Baltimore: Woodrow Wilson Center Press, Johns Hopkins University Press, 2005, p.25, 438.
 - ⁶ Jan H. Kalicki and David L. Goldwyn. Opt.cit, p.27.
 - ⁷ Безлепкин А. П. Россия вышла на первое место по добыче нефти // Известия, 2002, № 10, с. 12.
 - ⁸ Яковенко.А. Опек – символ больших денег. // Международная жизнь, 1999 – № 6, с 72-85; Конопляник А. Россия - ОПЕК: от конфронтации к многостороннему сотрудничеству.//Нефть России №3,4 2002 г; Милов В.ОПЕК - тормоз роста «Ведомости», №88 (888), 27 мая 2003 года; ОПЕК увеличит добычу нефти на 1 млн. барр. Деловая Неделя 30.08.2004; Смирнов А. История ОПЕК: рыночные законы против политических игр Эксперт, № 6, 2003; Страны ОПЕК запасают нефть «Ведомости», № 14, 28 января 2003.
 - ⁹ <http://www.bakerinstitute.org/publications/02-ChenJaffe-WhiteheadJournal.pdf>
 - ¹⁰ http://www.lefigaro.fr/debats/2006/07/15/01005-20060715ARTFIG90384-pour_la_securite_energetique_de_l_europe_fusionnons_suez_et_gdf.php
 - ¹¹ http://www.clingendael.nl/ciep/publications/energy-publications/20030619_ciep_ep_toc.pdf
 - ¹² http://ugar.senate.gov/energy/press/pdf/committee_print.pdf
 - ¹³ Jan H. Kalicki and David L. Goldwyn. Energy and Security: Toward a New Foreign Policy Strategy. Washington – Baltimore: Woodrow Wilson Center Press, Johns Hopkins University Press, 2005, p. 604.
 - ¹⁴ Frank Verrastro, Sarah Ladislaw. Providing Energy Security in Interdependent World. // The Washington Quartely, Autumn, pp 95-104.
 - ¹⁵ http://base.china-europa-forum.net/rsc/docs/a_traduire_en_chinois.pdf
 - ¹⁶ http://www.iss.europa.eu/fileadmin/fichiers/pdf/seminars/annual_2007/ac07-08.pdf
 - ¹⁷ Козицын А.А. Производственная интеграция как основа повышения экономической безопасности региона / А.А. Козицын; под ред. А.И. Татаркина, А.А. Куклина. Екатеринбург: Институт экономики УрО РАН, 2006.
 - ¹⁸ Jan H. Kalicki and David L. Goldwyn.Opt.cit, p. 21.
 - ¹⁹ Ibidem
 - ²⁰ <http://www.g8russia.ru/docs/11.html>.
 - ²¹ См.: Жизнин С.З. Основы энергетической дипломатии: в 2 т. М., 2003; Жизнин С.З. Энергетическая дипломатия. Россия и страны мира на рубеже XXI века: баланс и конфликт интересов. М., 1999.

CADRUL JURIDIC PRIVIND ASIGURAREA SECURITĂȚII MARITIME INTERNATIONALE

Raluca ENESCU,

Asist.univ.drd. Academia Navală
„Mircea cel Bătrân”, Constanța,
doctorand, IISD al AȘM

THE LEGAL ASPECT OF THE MAINTENANCE OF INTERNATIONAL MARITIME SECURITY

The maritime security is one of the responsibilities of the International Maritime Organization, and as the United Nations regulatory body has adopted a great number of conventions and regulations since its creation in 1959. The terrorist attacks in the United States put in doubt the vulnerability of ships and ports around the world, but they also proved that the maritime industry is determined to stand firm and to respond to this huge challenge. This resulted in the development of new SOLAS chapter XI-2 on Special measures to enhance maritime security and the International Ship and Port Facility Security Code (ISPS Code), and the new regulatory regime entered into force on July 2004. The documents provide the cooperation between Contracting Governments, Government agencies, local administrations, shipping and port industries to assess security threats and take preventive measures against security incidents affecting ships or port facilities used by international sea borne trade.

ЮРИДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ МОРСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Морская безопасность - одна из обязанностей Международной морской организации, как регулятивного органа Организации Объединенных Наций, принявшей большое количество соглашений и инструкций, начиная с момента своего основания 1959г. Террористические атаки на Соединенные Штаты подвергают сомнению уязвимость судов и портов во всем мире, они доказали, что морская промышленность намеренно решительно ответить на этот громкий вызов. Это привело к появлению новой главы в рамках СОЛАС XI-2 о Специальных мерах по повышению морской безопасности, Международного кодекса по охране судов и портовых средств (Кодекс ОСПС), новый регулирующий режим вступил в силу в июле 2004 г. Документы обеспечивают сотрудничество между договаривающимися правительствами, правительственными учреждениями, местными органами власти, судоходными и портовыми индустриями о принятии превентивных мер в случае, угрозы безопасности судов или портовых сооружений.

Politici privind securitatea maritimă. Lanțul legislativ.

Elaborarea și dezvoltarea unor politici explicite privind securitatea maritimă este o abordare de dată recentă în istoria industriei maritime. Încă de la apariția transportului pe apă, securitatea navei și a încărcăturii sale, a pasagerilor și a echipajului a fost una dintre sarcinile primordiale ale tuturor celor implicați în aventura maritimă.

Până de curând abordarea aspectelor privind securitatea maritimă a fost una care ar putea fi considerată ca tacită. Navigatorii s-au pregătit în decursul istoriei navigației în concordanță cu caracteristicile fiecărei epoci, pentru a asigura securitatea lor și a navei îm-

potriva oricăror pericole, cunoscute sau nu. Pregătirea lor se constituia totuși ca anexa la vocația ocupațională și mai puțin ca urmare a unor cerințe legislative.

Preocuparea internațională în ceea ce privește securitatea navelor, mărfurilor transportate, a echipajelor și a pasagerilor, a înregistrat o tendință ascendentă în decursul ultimilor 40 de ani.

În cadrul IMO, Organizația Maritimă Internațională[1], prima referire explicită la termenul de securitate într-un document elaborat, fie el tratat, convenție sau rezoluție, a fost făcută ca urmare a evenimentului deturnării navei Achille Lauro, în anul 1985[2].

La data de 20 Noiembrie 1985, Adunarea IMO a adoptat Rezoluția A.584(14), intitulată Măsurile pentru prevenirea actelor ilegale care aduc atingere siguran-

tei navelor și securității pasagerilor și echipajelor. Această Rezoluție a autorizat Comitetul Siguranței Maritime -Maritime Safety Committee, MSC- să emită o circulară care să conțină informații și măsuri elaborate de Comitet pentru guverne, organizații interesate și alte părți implicate în vederea analizării și adoptării lor.

La data de 26 Septembrie 1986 MSC a aprobat circulară MSC/Circ.443 intitulată Măsuri pentru prevenirea actelor ilegale împotriva pasagerilor și echipajelor la bordul navelor. Măsurile propuse de această circulară au devenit cunoscute ca "recomandări de securitate", fără a avea caracter obligatoriu.

Următorul pas făcut de IMO în privința securității maritime s-a materializat sub forma Convenției pentru suprimarea actelor ilegale împotriva siguranței navigației maritime, cunoscută sub denumirea SUA (Suppression of Unlawful Acts), 1988.

IMO nu a mai întreprins nici o altă inițiativă cu privire la securitatea maritimă până la data de 5 Iulie 1998, când a adoptat circulara MSC/Circ. 754 Passenger Ferry Security[3]. Măsurile de securitate recomandate în MSC/Circ. 754 se referă în principal la navele ferry/ pasageri operaționale pe rute internaționale și dar și la porturile deservite de acestea. Totuși, circulara menționează că măsurile pot fi adoptate și în transporturile internaționale care presupun transport ferry/marfă, în funcție de cerințele legislative ale fiecărui stat.

Din cele 161 de State Membre al IMO, numai trei au adoptat în legislația națională acte care includ recomandările de securitate conținute de circulara 443 și promulgate pentru prima dată în 1986. Cele trei state sunt: Statele Unite ale Americii, Marea Britanie și Canada.

În timp ce legislația britanică și cea canadiană se referă la toate formele de securitate maritimă și portuară, cea americană se adresează și se aplică numai navelor de croazieră și terminalelor care deservesc acest tip de nave

La nivel național unele state au adoptat reglementări cu privire la securitate, cum ar fi:

Statele Unite ale Americii: 33 Code of Federal Regulations art 120, 128; Marea Britanie: Aviation and Maritime Security Act of 1999; Canada: Marine Transportation Security Regulations (Cruise Ship and Cruise Ship Facilities), 20 mai 1997; Cruise Ship and Cruise Ship Facility Security Measures, 1 august 1997; Memorandum of Understanding Cruise Ship Security, 30 martie 1998.

Evoluții legislative de dată recentă în ceea ce privește securitatea maritimă este Rezoluția IMO A. 924(22) Prevention and Suppression of Acts of Terrorism against Shipping. La 20 Noiembrie 2001, IMO

a adoptat în unanimitate Rezoluția A.924 (22), intitulată Prevention and Suppression of Acts of Terrorism Against Shipping, propusă de Secretarul General al Organizației ca urmare a atacurilor teroriste din New York și Washington din Septembrie 2001. Prin această Rezoluție, Comitetul Siguranței Maritime, MSC, împreună cu alte mecanisme și organisme ale IMO, a fost determinat să revizuiască toate instrumentele IMO în vederea analizării oportunității actualizării acestora prin prisma recentelor atacuri teroriste.

Activitatea Organizației Maritime Internaționale pe tema legislației securității maritime a fost următoarea ISWG Meeting (Întâlnirea Grupului de Lucru pe probleme de securitate internațională) -Februarie 2002; MSC 75 Meeting (Întâlnirea Comitetului Siguranței Maritime) - Iunie 2002; ISWG Meeting (Întâlnirea Grupului de Lucru pe probleme de securitate internațională) -Septembrie 2002; MSC Meeting and Diplomatic Conference (Întâlnirea Comitetului Siguranței Maritime și Conferința Diplomatică) - Decembrie 2002. Rezultatele acestor întâlniri, agreeate la Conferința Diplomatică din 13 decembrie 2002 și aprobate de 107 Guverne Contractante, au fost după cum urmează:

- amendarea Capitolului V al Convenției SOLAS[4] cu referire la cerințele și normele echipamentelor și sistemelor de navigație la bordul navelor;

- amendarea Capitolului XI-1, cu privire la numărul de identificare al navei și la registrul sinoptic continuu;

- inclusiunea Capitolului XI-2, în întregime nou, cu privire la instituirea de măsuri speciale pentru sporirea gradului securității maritime.

De asemenea, ca suport la noua Convenție, IMO a decis structurarea Codului ISPS - Capitolul XI-2 din SOLAS, după cum urmează :Partea A - obligatorie,Partea B - cu titlu de recomandare.

Printre activitățile în derulare importantă este cooperarea cu Organizația Internațională a Muncii (International Labour Organization, ILO)[5] care se desfășoară pe două teme principale: identificarea personalului navigant, grup de lucru comun ILO/IMO pe probleme de securitate portuară.

O altă activitate este cooperarea cu Organizația Mondială a Vămilelor (World Customs Organization, WCO) care s-a desfășurat pe mai multe planuri, materializându-se într-un Memorandum de înțelegere ce cuprinde integritatea șanțurilor de transport multi-modale, examinarea containerelor, sigilarea containerelor, interfața nava/port, schimbul de informații, proceduri efective pentru schimbul de date între autoritățile vamale și agențiile guvernamentale, stabilirea criteriilor de identificare a manevrelor cu risc crescut, extinderea folosirii metodelor moderne de inspecție

și securizarea a containerelor, intensificarea cooperării existente între guverne și mediile de afaceri pe teme conexe securității, stabilirea criteriilor de control al containerelor goale, luarea în considerare a criteriului încrederii în ceea ce privește partenerii de afaceri (armatorii sau agenți), stabilirea balanței între obligatoriu și recomandare, stabilirea balanței între asigurarea unui flux continuu de containere și conștientizarea nevoii de securitate.

Multe din aceste inițiative se desfășoară pe teme spinoase. Acestea pot fi considerate ca aducând atingere suveranității naționale sau pot fi acuzate ca având un caracter discriminatoriu, sunt costisitoare și în mod cert nu duc la facilitarea comerțului internațional.

Alte inițiative legislative în derulare ar fi :

-Identificarea/urmărirea de la mare distanță

-Indicații cu privire la Organizații Recunoscute de Securitate

-Revizuirea Rezoluției A.890(21) - principii de safe manning

-Revizuirea aspectelor privind securitatea platformelor fixe sau plutitoare

-Revizuirea aspectelor legate de facilitarea traficului

-Forme FAL/mesaje EDI

-Cursuri model pentru CSO, SSO și PFSO

-Revizuirea Rezoluției A.872(20) - droguri ilicite

-Revizuirea Rezoluțiilor A.787[19] și A 882(21) - Port State Control

-Indicații și ghiduri pentru intrarea în conformitate și control

Codul ISPS

La data de 12 Decembrie 2002, Guvernele Contractante [6] au adoptat amendamentele la Convenția internațională privind Ocrotirea Vieții Umane pe Mare (SOLAS- 1974), în scopul creșterii gradului de securitate a navelor și facilităților portuare inclusiv, și anume noul capitol

XI - 2 al SOLAS, Măsuri pentru sporirea securității maritime și Codul internațional al navelor și facilităților portuare (ISPS).

Aceste noi cerințe formează cadrul internațional prin intermediul căruia guvernele, navele și facilitățile portuare pot coopera în vederea depistării și împiedicării actelor care amenință securitatea în sectorul transporturilor maritime. Pentru a determina măsurile de siguranță adecvate, guvernele trebuie să evalueze riscul unui potențial act ilegal. Codul oferă un cadru standard consistent pentru gestionarea riscului și permite schimbul și evaluarea informațiilor între guvernele contractante, companii, serviciile portuare și nave.

De asemenea, Conferința Diplomatică a adoptat o serie de Rezoluții ale Conferinței inclusiv cele referitoare la implementarea și revizuirea acestui Cod,

cooperarea tehnică, precum și lucrările în colaborare cu Organizația Internațională a Muncii și Organizația Mondială a Vămirilor. S-a recunoscut faptul că analiza și amendarea unora din noile prevederi cu privire la securitatea maritimă pot fi cerute la încheierea lucrărilor acestor două Organizații.

Prevederile Capitolului XI-2 al SOLAS'74 și ale Codului ISPS se aplică navelor și facilităților portuare. Extinderea SOLAS'74 pentru a acoperi facilitățile portuare a fost acceptată în baza faptului că SOLAS'74 a oferit cele mai rapide mijloace de asigurare a măsurilor de securitate necesare, intrate în vigoare și puse rapid în aplicare. S-a convenit totuși că prevederile cu privire la facilitățile portuare să fie puse exclusiv în legătură cu interfața navă/port. Problema mai amplă a securității zonelor portuare va face obiectul unor lucrări viitoare de colaborare între Organizația Maritimă Internațională și Organizația Internațională a Muncii. S-a convenit de asemenea că prevederile nu ar trebui extinse asupra răspunsului efectiv la atacuri și nici asupra activităților de combatere a efectelor unor astfel de atacuri.

Obiectivele Codului ISPS:

1. stabilirea unui cadru internațional de cooperare interguvernamentală care pentru a detecta din timp amenințările la securitatea industriilor maritime și portuare;

2. stabilirea unei politici preventive de abordare a incidentelor de securitate;

3. stabilirea rolurilor și responsabilităților tuturor părților implicate, Guverne Contractante, agenții guvernamentale, administrații locale și ramurile industriilor maritime și portuare ;

4. asigurarea colectării și schimbului la timp și eficient a informațiilor legate de securitate; 5. oferirea metodologiei pentru evaluările de securitate astfel încât să fie stabilite planuri și proceduri pentru a reacționa la grade de securitate în schimbare;

6. asigurarea unor măsuri de securitate maritimă, adecvate și proporționate.

Atingerea obiectivelor Codului ISPS este posibilă prin desemnarea unor persoane corespunzătoare la bordul fiecărei nave, în cadrul fiecărei Companii de navigație și al fiecărei facilități portuare care vor elabora și implementa planurile de securitate.

Codul ISPS se aplică atât navelor angajate în comerțul internațional, cât și facilităților portuare care realizează interfața cu acestea.

Termenul de navă uzitat în regulamentele și convențiile internaționale include:

1. nave de pasageri inclusiv nave de mare viteză pentru pasageri;

2. nave de transport maritim cu un tonaj brut mai mare de 500 tone;

3. unități mobile de foraj marin.

Responsabilități legate de asigurarea securității maritime

În Codul ISPS, aceasta problematică se regăsește în secțiunea 4 Responsabilitățile Guvernelor Contractante. Această secțiune tratează responsabilitățile statelor semnatare, scoțând în evidență acele responsabilități care nu pot fi delegate:

1. Stabilirea nivelului de securitate aplicabil;

2. Aprobarea evaluării de securitate a facilității portuare (PFSA) și amendamentele ulterioare aduse unei evaluări aprobate;

3. Determinarea facilităților portuare care vor elabora planuri de securitate;

4. Aprobarea planului de securitate al facilității portuare (PFSP) și amendamentele ulterioare aduse unui plan de securitate aprobat;

5. Exercițarea controlului și a verificărilor de conformitate impuse de reglementarea XI-2/9; 6. Stabilirea cerințelor pentru Declarația de Securitate.

Guvernele Contractante stabilesc gradul de securitate și furnizează indicații pentru protecție în cazul incidentelor care pot aduce atingere securității. Factorii de luat în considerație la stabilirea gradului de securitate aplicabil sunt:

- gradul de credibilitate a informației/amenințării;

- iminența sau specificitatea informației/amenințării;

- potențialele consecințe ale unui astfel de incident.

În cazul determinării necesității unui nivel crescut de securitate, Guvernele Contractante trebuie să furnizeze instrucțiuni corespunzătoare, să furnizeze informații privitoare la securitate a navelor și facilităților portuare implicate. Guvernele Contractante pot delega Organizației Recunoscute de Securitate pentru a le îndeplini sarcinile revenite din Convenția SOLAS, Capitolul XI-2.

În vederea autorizării unei Organizații Recunoscute, Guvernele Contractante trebuie să ia în considerare competența unei astfel de organizații. O Organizație Recunoscută de Securitate (Recognized Security Organization, RSO) trebuie să demonstreze experiența în aspectele relevante legate de securitate, cunoașterea navelor și operațiunilor portuare, inclusiv a construcțiilor navale în cazul furnizării serviciilor legate de nave și/sau a portului și operațiunilor portuare în cazul furnizării serviciilor legate de facilitate portuare, capacitatea de a analiza riscurile legate de securitatea navelor și a facilităților portuare în timpul operațiunilor de exploatare și modalități de minimalizare a acestor riscuri, capacitatea de a menține și îmbogăți experiența și cunoștințele propriului personal, capacitatea de a monitoriza continuu intențiile

propriului personal, capacitatea de a menține măsuri corespunzătoare în vederea evitării scurgerilor de informații și a accesului neautorizat la materialele sensibile, cunoașterea prevederilor Capitolului XI-2 și ale Părții A a Codului ISPS și de asemenea legislația internă și internațională cu privire la securitate, cunoașterea tendințelor și curentelor în terorismul actual, recunoașterea și detectarea armelor, substanțelor periculoase și a echipamentelor, recunoașterea, pe baze nediscriminatorii, a caracteristicilor și a tendințelor comportamentale a persoanelor cu intenții teroriste, cunoașterea tehnicilor de eludare a sistemelor de securitate, cunoașterea echipamentelor de supraveghere și securitate și a limitelor operaționale.

La delegarea unor sarcini specifice unei Organizații Recunoscute, Guvernele Contractante, inclusiv Administrațiile, trebuie să se asigure că aceste entități posedă competențele necesare îndeplinirii acestor sarcini.

O autoritate portuara sau un operator de facilitate portuara poate fi desemnat ca RSO dacă dovedește ca are experiența în aspectele privind securitatea.

Obligațiile companiei de navigație

Companiile trebuie să fie în conformitate cu prevederile relevante ale Capitolului XI-2 al Convenției SOLAS și ale Părții A a Codului ISPS, luând în considerare ghidul de implementare furnizat de Partea B a Codului.

Navele trebuie să fie în conformitate cu prevederile relevante ale Capitolului XI-2 al Convenției SOLAS și ale Părții A a Codului ISPS, luând în considerare ghidul de implementare furnizat de Partea B a Codului. Conformitatea va fi verificată și certificată conform prevederilor Părții A a Codului ISPS. Înainte de intrarea într-un port de escală aflat pe teritoriul unui Guvern Contractant, o nava trebuie să se conformeze cerințelor impuse de gradul de securitate stabilit de respectivul Guvern Contractant, în cazul în care acel grad de securitate este mai mare decât cel stabilit de Administrația de pavilion pentru propria nava. Navele trebuie să răspundă fără întârziere oricăror schimbări privind gradele de securitate.

Compania se va asigura că, Comandantul navei va avea disponibile la bord, în orice moment, informații prin care, persoane corespunzător autorizate de Guverne Contractante pot stabili: cine este responsabil pentru desemnarea membrilor echipajului sau a altor persoane angajate în mod curent la bordul navei în funcții de operare a navei; cine decide în legătură cu angajarea navei; și în cazul în care nava este angajată sub termeni contractuali, care sunt părțile implicate în contract.

Compania de navigație trebuie să se asigure că, Planul de Securitate al navei (SSP), subliniază clar

autoritatea Comandantului care deține responsabilitatea deciziilor legate de siguranța și securitatea navei și care poate cere asistență Companiei sau oricărui Guvern Contractant în caz de necesitate. Compania trebuie să se asigure că CSO, Comandantul și SSO beneficiază de suportul necesar îndeplinirii sarcinilor și responsabilităților ce le revin.

Obligațiile navei

Nava este obligată să implementeze nivelul, gradul de securitate impus de Guvernul Contractant. În cazul gradului 1 de securitate, nava trebuie să îndeplinească următoarele proceduri: asigurarea efectuării tuturor funcțiilor navei, controlul accesului la bordul navei, controlul persoanelor și a efectelor/bagajelor acestora, monitorizarea zonelor restricționate, monitorizarea punților și a zonelor învecinate navei, supervizarea manipulării mărfurilor și a proviziilor, asigurarea mijloacelor de comunicație în cazul în care situația o impune.

În cazul gradului 2 sau 3 de securitate, nava trebuie să procedeze la măsuri adiționale de securitate, specificate în planul de securitate, pentru fiecare dintre activități, luând în considerație ghidul furnizat în partea B a acestui cod. Înaintea intrării într-un port sau în timp ce se află într-un port de pe teritoriul unui Guvern Contractant care a stabilit gradul de securitate 2 sau 3, nava va lua la cunoștință primirea acestei instrucțiuni și va confirma persoanei însărcinate cu securitatea facilității portuare inițierea implementării măsurilor și procedurilor corespunzătoare așa cum este detaliat în planul de securitate al navei și, în cazul gradului de securitate 3, în instrucțiunile emise Guvernul Contractant care a stabilit gradul de securitate 3. Nava va raporta orice dificultate apărută în procesul de implementare. În astfel de cazuri, persoana desemnată cu securitatea facilității portuare și persoana desemnată cu securitatea navei vor ține legătura și vor coordona acțiunile corespunzătoare.

Facilitatea portuară

Facilitățile portuare vor intra în conformitate cu cerințele relevante ale Capitolului XI-2 al Convenției SOLAS și ale Părții A a Codului ISPS, luând în considerare ghidul prezentat în Partea B a Codului. Guvernele Contractante care au facilități portuare pe teritoriul lor, se vor asigura că:

1. Evaluarea securității facilității portuare este efectuată, revăzută și aprobată în concordanță cu prevederile Părții A a Codului ISPS;

2. Planul de securitate al facilității portuare este elaborat, revăzut, aprobat și implementat în concordanță cu cerințele Părții A a Codului ISPS.

Guvernele Contractante vor elabora și comunica măsuri care se vor adresa planurilor de securitate ale facilităților portuare pentru grade diferite de securi-

tate, inclusiv situației în care se impune completarea unei Declarații de Securitate.

Facilitățile portuare sunt nevoite să acționeze conform nivelelor de securitate stabilite de către Guvernul Contractant pe al cărui teritoriu sunt situate. Măsurile și procedurile de securitate operative în facilitățile portuare vor fi aplicate astfel încât să cauzeze o minima interferință sau întârziere cu a pasagerilor, navei, echipajului navei, mărfurilor sau serviciilor furnizate.

Declarația de securitate

Declarația de Securitate este un acord încheiat între o navă și o facilitate portuară, sau o altă navă cu care nava proprie interfațează, acord care specifică ce măsuri de securitate agreează să implementeze fiecare parte. Guvernele Contractante vor determina când o Declarație de Securitate (Declaration of Security DoS) este cerută prin evaluarea riscului pe care îl prezintă o interfață navă/port sau activitatea navă-navă pentru persoane, proprietate sau mediu.

Scopul principal al DoS este acela de a se asigura că s-a ajuns la o înțelegere între navă și facilitatea portuară sau alte nave cu care intră în conexiune după cum fiecare dintre măsurile de securitate respective vor fi adoptate în conformitate cu prevederile planurilor de securitate aprobate ale fiecăreia. DoS convenită trebuie să fie semnată și datată și de facilitatea portuară, și de navă, după caz, pentru a indica conformitatea cu capitolul XI-2 și partea A din Codul ISPS și trebuie să includă durata sa, gradul sau gradele de securitate relevante și detaliile de contact relevante. O schimbare a gradului de securitate poate determina completarea unei alte DoS sau revizuirea acesteia.

Având în vedere cele mai sus menționate putem concluziona că scopul Codului ISPS este de a reduce vulnerabilitatea din industria de transportului maritim, contracarând amenințările și reducând astfel riscul. Există potențial comercial avantajos pentru industria maritimă în punerea în aplicare a Codului, proces care poate dura ceva timp. Problema este în mâinile guvernelor și a industriei, care vor avea succes în protecția navelor și a porturilor în cazul în care măsurile speciale de consolidare a securității maritime sunt puse în aplicare și aplicate în mod eficient[7].

Referințe bibliografice:

1. <http://www.imo.org/maritimesecurity/security-related/circular.html>
2. În octombrie 1985 patru teroriști palestinieni au atacat vasul italian de croazieră Achille Lauro, care avea la bord mai mult de 400 de pasageri și echipaj în apele egiptene. Teroriștii au cerut ca Israelul să elibereze 50 de prizonieri palestinieni, omorând un pasager în vârstă, invalid și aruncându-l peste bord. După două zile de teroare, au plecat de la bordul navei cu un avion, fiind interceptați și forțați, de către o aeronava de luptă americană, să

aterizeze în Sicilia. Acolo au fost arestați de către autoritățile italiene.

3. Passenger ships <http://www.imo.org/Safety/mainframe.asp>
How IMO is addressing the safety of large passenger ships.

4. Conference of Contracting Governments to the International Convention for the Safety of Life at Sea, 1974: 9 - 13 December 2002 – www.imo.org

5. International Labour Organization. (ILO)- Organizația Internațională a Muncii, înființată în 1919 la Geneva, Elveția.

6. Lege nr. 484 din 18 noiembrie 2003 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 80/2003 pentru acceptarea de către România a Amendamentelor la Anexa Convenției internaționale pentru ocrotirea vieții pe mare, 1974, amendată și a Codului internațional pentru securitatea navelor și facilităților portuare, adoptate la Conferința Organizației Maritime Internaționale, la Londra, în perioada 9 – 13 decembrie 2002.

7. <http://www.imo.org/Newsroom/contents>.

Copyright©Raluca ENESCU, 2009.

MECANISMELE INSTITUȚIONALE DE COOPERARE ALE NATO ȘI UE CU STATELE DIN SUD – ESTUL EUROPEI: PARADIGMĂ NOUĂ ÎN STABILITATEA REGIONALĂ

Rodica NICHIFOR,

Magistru în relații internaționale
Cercetător științific IISD al AȘM

THE INSTITUTIONAL MECHANISMS OF COOPERATION OF NATO – EU WITH THE STATES OF EASTERN EUROPE: A NEW PARADIGM OF REGIONAL STABILITY

The international guarantee to settle a conflicts has a supranational dimension. It meant that if state was ready to accept some mechanisms to solve conflict, it had to assign one part of its sovereignty to guarantee the conflict resolution. With a view of peace settlement of the conflict, it is necessary for Southeastern European states to apply such means that would not restrain their sovereignty. The conflicts resolution in Southeastern Europe, with involving of two important international actors NATO and EU, occurred to use mechanisms of peace agreements, in order to avoid military collision. In this case, such mechanisms as agreements “Berlin Plus”, and “Dejton” were used. This event had a huge value as for the first time NATO and EU have resorted to a joint cooperation with a purpose to establish regional security in case of armed conflict.

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ МЕХАНИЗМЫ СОТРУДНИЧЕСТВА НАТО И ЕС СО СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ: НОВАЯ ПАРАДИГМА РЕГИОНАЛЬНОЙ СТАБИЛЬНОСТИ

Международная гарантия в деле разрешения конфликта долгое время имела наднациональное измерение. Это означало, что, если государство прибегало к ряду механизмов по его разрешению это неминуемо ущемляло его суверенитет. В целях мирного разрешения конфликта, государствам Юго-Восточной Европы необходимо использовать такое средство, которое бы не ущемляло их суверенитет. Разрешение конфликтов Юго-Восточной Европы, с вовлечением двух важных международных акторов НАТО и ЕС, всегда происходило с использованием механизмов мирных соглашений, во избежании военного столкновения. В данном случае использовались такие механизмы как соглашения “Берлин Плюс”, и “Дэйтон”. Это событие имело огромное значение, так как впервые НАТО и ЕС прибегли к совместному сотрудничеству в целях установления региональной безопасности в случае вооруженного конфликта.

Mecanismele internaționale de garanție pentru soluționarea unui conflict presupun de cele mai multe ori o dimensiune supranațională. Prin urmare, subscrierea la un anumit mecanism de garanții în problema conflictelor în Europa de Sud–Est va însemna cedare de suveranitate din partea statelor în favoarea garanțiilor. Ținând cont de aceasta este important pentru statele din Europa Sud–Est să asigure o formulă de garanții în conflictele cu care se confruntă, dar care nu constrânge libertatea relativă a țărilor, sau cel puțin nu transformă statele din regiune într-un protectorat al unui stat neme.¹ Garanția internațională trebuie să vină din partea câtorva actori cu pondere internațională comparabilă permițând statelor să păstreze dreptul de apel în probleme ce vor interveni în procesul de reglementare a conflictelor.

În soluționarea divergențelor din Europa de Sud–Est, principalii actori care s-au preocupat de această

situație perturbată a Europei, NATO și UE, au folosit drept mecanisme de reglementare a crizelor, acordurile de pace, pentru a evita conflagrațiile militare.² Un acord extrem de important încheiat între NATO și UE a fost Acordul „Berlin Plus”, unde NATO și-a încheiat misiunea Forței de Stabilizare (SFOR), iar aceste acțiuni fiind preluate de UE, care și-a luat responsabilitatea pentru asigurarea securității cotidiene în Bosnia și Herțegovina. Acest act a marcat sfârșitul unei importante etape a Alianței în Balcani. Totuși, încheierea misiunilor SFOR nu trebuie privită ca începutul retragerii NATO din regiune, ci ca un progres care vizează integrarea acesteia în structurile euro-atlantice.³ Această cooperare între UE și NATO în Bosnia și Herțegovina se desfășoară conform pachetului de aranjamente „Berlin Plus”, deoarece în 1996 la Berlin, a avut loc întâlnirea miniștrilor de externe ai țărilor NATO, care au convenit crearea unei Identități Euro-

pene de Securitate și Apărare și punerea la dispoziție a mijloacelor Alianței în vederea realizării acesteia.⁴ În practică, aranjamentele urmăresc să evite duplicarea inițială a capacităților celor două organizații și să asigure cooperarea perfectă dintre acestea.

Anul 1995 a reprezentat un an dramatic în războaiele din fosta Iugoslavie. La începutul anului pozițiile pe fronturile din Bosnia și Herțegovina și Croația erau în mare staționare. Ca urmare a intensificării conflictului și a pericolului izbucnirii unui război pe scară largă, prin implicarea directă a Republicii Federale Iugoslave, grupul de contact a impus convocarea unei conferințe internaționale la Dayton, Ohio, Statele Unite.

Această conferință reprezintă un mecanism foarte important deoarece Acordul dat consemnează faptul că Bosnia și Herțegovina, Croația și Iugoslavia se recunosc drept state suverane și convin să-și reglementeze diferendele prin mijloace pașnice. Părțile se angajează să respecte angajamentele asumate prin anexele acordului și drepturile refugiaților. De asemenea, părțile se angajează să asiste la investigarea și judecarea crimelor de război. Acordul dat cuprinde o serie de anexe, care reglementează aspectele practice ale aplicării sale.

Prin anexele 1 – A și 2 – B se reglementează aspectele militare. Acestea conțin prevederi referitoare la crearea unei forțe multinaționale de menținere a păcii sub comanda NATO, numită Forța de Implementare cu misiunea de a asigura aplicarea aspectelor militare ale păcii și de a îndeplini sarcini specifice.

Conform prevederilor acordului Forța de Implementare a avut dreptul de a utiliza forța atunci când era necesar pentru îndeplinirea mandamentului său.⁵ De asemenea, părțile contractate se angajează să adopte o serie de măsuri vizînd retragerea forțelor străine din Bosnia și Herțegovina și începerea de negocieri pentru realizarea unor măsuri de creștere a încrederii sub auspiciile Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa. Astfel, stabilindu-se o zonă de separare între forțele armate ale părților.

Prevederile militare ale acordului au fost aplicate rapid. Faptul că forța militară de implementare a acordului avea posibilitatea de a utiliza forța și a contribui în mod decisiv la respectarea deciziilor sale

Ca acord cadru, Dayton a pus capăt conflictului din 1992-1995 din Bosnia și Herțegovina, însă nu a oferit toate răspunsurile. Acestea a oferit principiile fundamentale în cadrul cărora poporul Bosniei și Herțegovinei a putut găsi soluții permanente la problemele politice și sociale cu care s-au confruntat. Cea mai mare reușită și realizare a Acordului de la Dayton a fost aceea că el a reușit să pună capăt războiului.

O problemă foarte importantă care a fost abordată în lucrările acordului de la Dayton a fost cooperarea deplină cu tribunalul ONU pentru crime de război. Îndeplinirea acestei condiții va putea ajuta Bosnia și Herțegovina să-și atingă principalele obiective și aspirații de a se integra în NATO și UE.

După luni întregi de amenințări, planuri secrete, comploturi și șantaj s-a pus capăt ostilităților din Bosnia și Herțegovina, care s-au iscat din cauza unui compromis între ideea de stat unitar, centralizat, susținută de musulmani și conceptul de autonomie etnică, pentru care s-au bătut croații și sîrbii.⁶ Ca rezultat a fost creat un stat Bosnia și Herțegovina, recunoscut internațional, cuprinzînd două entități, Republica Srb-ska și Federația Croațo-Musulmană.

Acest pas a reprezentat o precondiție de inițiere a procesului de pace conform Acordului de la Ohrid, documentul cadru care stabilește calea corectă în cazul acestei țări. De asemenea, se vede contribuția de Alianță în această regiune, prin crearea unei echipe de gestionare a crizelor, contribuind anterior la negocierea unui acord de încetare a focului cu rebelii și îi convinsese să sprijine convorbirile de pace.⁷ La fel, NATO, a mai jucat un rol conducător în arbitrarea și supervizarea implementării unui armistițiu, care a facilitat transformarea fostei Armate de Eliberare Naționale într-un nou partid politic.

În pofida absenței unei prezențe militare internaționale în țară, coaliția de guvernămînt moderată din Skopje a continuat în mod consecvent să implementeze Acordul de la Ohrid. În sfera securității echilibrul etnic din cadrul forțelor armate s-a îmbunătățit și a fost încheiată o etapă crucială a Analizei Strategice a Apărării, în care a fost realizată evaluarea forțelor necesare pentru atingerea obiectivelor naționale și s-a căzut de acord asupra capacităților echipamentului și a sprijinului necesar.

Instabilitatea regională reprezintă o amenințare globală în evoluție, care a dobîndit capacitatea de a influența politica statelor și activitatea instituțiilor democratice. Ea constituie o expresie atît a proliferării unor fenomene negative care se amplifică la etapa actuală, cît și o consecință directă a gestionării ineficiente a schimbărilor politice, economice și sociale profunde, care s-au produs în Europa de Sud – Est în procesul de dispariție sau de dezmembrare a unor state.⁸

Securitatea internațională este direct dependentă de modul dominant de producție și de tendințele evoluării relațiilor internaționale. În trecut drept mijloace tradiționale de asigurare a securității erau considerate alianțele, pactele, blocurile, grupările politico-militare, marile linii de apărare etc. În secolul XX a fost elaborată concepția creării sistemului securității co-

lective. Un rol important în acest sistem îl ocupă organizațiile internaționale: ONU, NATO, UE etc.

Atitudinile ostile sunt manifestate de elite, de publicul atent și de mase prin dispoziții psihologice cum ar fi agresiunea și suspiciunea. De multe ori la soluționarea unui conflict este necesară intervenția unei terțe părți. După anumite păreri, potențiala terță parte are nevoie de anumite, „pîrghii de acțiune”, pentru ca prezența sa să se facă simțită între părți, de aceea, de multe ori părțile conflictuale apelează la mediere. Pentru a se ajunge la soluționare, se consideră necesar ca părțile să-și redefească relațiile în așa fel încît să înțeleagă fie că își pot realiza scopurile fără conflict, fie că își pot redefini relația ca scopurile lor să nu mai fie în conflict.⁹

Unele din conflictele cele mai violente și mai greu de stăpînit din lumea politică contemporană au început ca niște conflicte locale, iar apoi au fost escaladate pe orizontală, pe măsură ce au fost antrenate și alte părți ca aliați și protectori.¹⁰

Cele mai multe conflicte zonale au la bază determinanți de ordin social și politic. Structurile etnice și sectare divizează comunități și țări întregi. Pe continentul European, cele două războaie mondiale nu au fost suficiente pentru reglarea conflictelor mai vechi sau mai noi. Zona Balcanilor continuă să rămînă „butoiul cu pulbere” al Europei. Conflictul armat din Balcani, dintre sîrbi și etnicii albanezi din Kosovo este cel mai recent exemplu al decăderii spațiului fostei Iugoslavii în violență. La începutul anilor 90, Iugoslavia era o federație multiethnică formată din 6 republici și două provincii autonome. În prezent, Iugoslavia cuprinde numai Republica Muntenia și Serbia, iar cele 4 republici fiind state independente. Obținerea independenței a fost una violentă, marcată de războaie și conflicte. Chiar după obținerea independenței, republicile fostei Iugoslavii au fost teatrul unor conflicte extrem de violente dintre diferite fracțiuni etnice și religioase.¹¹

Amploarea conflictelor din Balcani a fost limitată doar la intervenția decisivă a altor organizații internaționale, precum NATO sau UE. În Balcani a fost aplicat principiul complementarității instituțiilor de securitate în care NATO și UE au elaborat pentru rezolvarea unor conflicte, fiecare din aceste structuri fiind implicată în mod diferit la diverse etape ale crizelor. Un caz elocvent cînd a fost simțită implicația externă a fost atunci cînd pentru stabilizarea Macedoniei în 2001 a fost necesară implicarea Secretarului General al NATO, George Robertson și a Înalțului Reprezentant al UE pentru Politica Externă și de Securitate Comună, Javier Solana. Mecanismele politice, economice și de securitate pentru stabilizarea Europei de Sud-Est sunt asigurate de NATO (Bosnia, Macedo-

nia) și de UE (Macedonia și parțial Bosnia). NATO și UE se ocupau de stabilizarea situației, medierea între părțile aflate în conflict, aplicarea presiunilor politice necesare pentru atingerea unor înțelegeri.

Europa de Sud-Est a fost permanent bîntuită de războaie, conflicte și crize politice, instabilitatea și insecuritatea sunt noțiunile caracteristice pentru această regiune. Iugoslavia rămîne a fi unul din exemplele cele mai elocvente. Tito a fost preocupat de crearea unei identități iugoslave mai presus de toate tipurile de naționalism, în interiorul federației iugoslave. El a decis să-și înlătore elaboretorii mai tineri care deviau de la politica sa, procedînd în același mod și în Slovenia și Macedonia.

Separatismul era o formă extremă a problemei descentralizării, care puneau la îndoială puterea guvernului central, iar naționalismul a supraviețuit și a luat amploare, iar atunci cînd federalismul s-a deintegrat liderii din diverse republici s-au transformat în naționaliști strigenți, reînviind aminozitățile etnice și religioase care au folosit la înlăturarea suveranilor străini și care acum erau folosite împotriva conaționaliilor. După moartea lui Tito tensiunile endemice dintre republici s-au accentuat. Serbia, care era cea mai mare dintre ele, profitînd de situație vroia să anuleze provinciile autonome Kosovo și Vojvodina, de fapt acesta este un proces tipic, fiindcă întotdeauna cînd situația scapă de sub control cel mai puternic încearcă să-i închidă pe cei mai slabi. Serbia vroia să restructureze federația în forma ei originală tripartită, să absoarbă noile republici și să domine întreaga federație.¹²

Efortul Comunității Europene de a aduce pacea în Iugoslavia, inițial de teama ca nu cumva tulburările să se extindă și să se intensifice datorită erorii produse de brutalitatea nemaiîntilnită a combatanților, a fost zădărnicit încă de la început. Membrii Comunității Europene au căutat o ocazie pentru a-și afirma puterea efectivă, dar nici Comunitatea și nici mulți dintre membrii ei nu s-au gîndit că această criză avea să dureze atît de mult timp.¹³

Dacă luăm în considerare trecutul istoric al țărilor sud-est europene și situația actuală se poate vorbi despre unele particularități comune și tendințe asemănătoare în dezvoltarea social-economică. Această regiune crează în prezent cele mai mari probleme pentru Europa – conflictele din Balcani și Transnistria, extinderea NATO și a Uniunii Europene, dificultățile economice și problemele demografice, precum și relațiile comerciale cu Rusia care are interesele sale în regiune.

În ansamblu, aceste probleme se reduc la una esențială – în ce fel și în ce măsură țările din Europa de Sud - Est pot fi integrate în arealul comun European. Fără

soluționarea acestor probleme de importanță majoră viitorul Europei, securitatea și dezvoltarea dinamică a continentului par în continuare a fi îndoielnice.¹⁴

În rezolvarea acestor probleme contribuie esențial NATO și UE, căci, din perspectiva lor, dacă procesul de integrare nu va cuprinde toate țările din regiune, unele din acestea va trebui singure să-și soluționeze problemele, iar în Europa va fi creată o nouă linie de delimitare, asemănătoare fostei „cortine de fier”. Mai mult chiar, conflictele interne, de obicei, se răspîndesc peste hotarele zonelor conflictuale și, într-un fel sau altul, vor provoca reacția corespunzătoare din partea structurilor europene de securitate.¹⁵

În linii generale, situația geopolitică în Europa de Sud - Est este determinată de câțiva factori primordialii:

* extinderea NATO pe contul țărilor din regiune, fapt ce stimulează procesele de formare a spațiului comun de securitate;

* apariția condițiilor pentru extinderea Uniunii Europene și crearea spațiului geo-economic european unic;

* necesitatea soluționării conflictelor etnice și a litigiilor interstatale drept condiție a dezvoltării în continuare a regiunii și a intrării acesteia în spațiul comun european.

În perspectiva interesului occidentului față de procesele ce au loc în Europa de Sud - Est poate fi cauza că anume aici pot să apară conflicte serioase care să amenințe securitatea europeană. Sarcina strategică a NATO și UE constă în crearea unui nou sistem de securitate internațională, capabil să facă față riscurilor existente. Politica Occidentului față de aceste state presupune, mai degrabă, parteneriat și cooperare, totuși aceasta demonstrează interesul major pe care îl are occidentul în menținerea securității și stabilității în Europa de Sud - Est.

Pe fondalul unei astfel de situații, spațiul de interes al NATO și UE, este sursă, zonă de tranzit și destinație a unor activități de instaurare a păcii și menținere a securității. Securitatea statelor din această parte a Europei poate fi pusă în pericol de o serie de fenomene grave, provenind din mediul politic etnic sau religios și reflectînd degradarea acestuia, inclusiv ca urmare a unor activități umane periculoase, dăunătoare sau iresponsabile.¹⁶ De aceea Societatea Internațională este interesată de localizarea și împiedicarea declanșării acestor fenomene ce ar avea urmări nu doar în statele unde ele ar putea fi declanșate, dar și pentru statele din vecinătate, punînd în pericol securitatea și stabilitatea acestora.

Riscurile și amenințările la dresa securității statelor pot fi amplificate de existența unor „vulnerabilități și disfuncționalități” care sunt generate de preocupări bolnave, pericole sau personalități.

În decursul ultimului deceniu Europa de Sud-Est a trecut printr-o serie întreagă de conflicte mai mult sau mai puțin violente. Totuși datorită implicațiilor actorilor occidentali situația din Balcani cunoaște o ameliorare graduală. Țări ca Albania, Bosnia, Croația, Macedonia, Serbia și Muntenegru care se află într-o stare conflictuală au reușit să-și amelioreze situația datorită acțiunilor întreprinse de NATO și UE. În Albania implicarea Greciei, Italiei și a altor state ale UE în 1997 au curmat pericolul unui război civil permițîndu-i să se angajeze în procesul de integrare europeană și euro-atlantică. Iar Macedonia după ce a fost zguduită de ciocnirile violente între comunitățile slavă și albaneză în 2001 a supraviețuit ca stat numai datorită presiunilor politice ale NATO și UE asupra ambelor părți aflate în conflict. Acțiunile NATO și UE au fost realizate prin vizite frecvente în regiunile conflictuale și prin operațiuni de demilitarizare și monitorizare a situației. În cazul Macedoniei pentru prima dată a fost folosită perspectiva aderării la UE prin semnarea unui acord de stabilizare și asociere în calitate de instrument politic de gestionare a conflictelor. UE și-a asumat rolul pentru gestionarea frontierei dintre Macedonia și Kosovo pentru limitarea traficului de droguri, arme și persoane, precum și a rețelelor de crimă organizată.¹⁷

În conflictele din Europa de Sud - Est, de cele mai multe ori UE a utilizat strategii și tactici politico-diplomatice pentru a împiedica diferite dezastre, un exemplu elocvent au fost problemele secesioniste din Macedonia, Serbia și Muntenegru unde perspectiva de aderare la UE a fost utilizată drept instrument care a implicat dezintegrarea unui stat. UE a condiționat acordarea statului de membri asociați pentru Belgrad și Podgoria prin menținerea unei forme de asociere statală.

Deoarece nu este o organizație militară UE a folosit permanent în reglarea conflictelor tactici care le-ar putea determina pe acestea să renunțe la acțiunile violente, și de a căuta alte căi de soluționare a conflictelor. UE a utilizat condiționarea Procesului de Stabilizare și Asociere pentru stabilizarea situației în Balcani, spunînd că: „dacă părțile aflate în conflict reușesc să se înțeleagă atunci ele primesc asistența financiară, acces pe piața UE și perspectiva de aderare la UE”.¹⁸ Acest model de condiționalitate creează impulsurile pozitive ca statele Bosnia, Macedonia, Serbia și Muntenegru să rămîină (relativ) integre, pentru că prețul separatismului ar fi izolarea totală, iar premiul reglementării este perspectiva de aderare la UE în cadrul unui stat mai mare. Spre deosebire de UE, NATO a recurs la mijloacele militare atunci cînd negocierile pașnice nu-și mai aveau rostul.

În Kosovo NATO a intervenit militar pe o perioadă mai lungă de un an de escaladare a violențelor, sporire a riscurilor de excludere a conflictelor în toată regiunea și violărilor repetate, de către Belgrad. În martie 1999, Alianța a decis să lanseze o campanie aeriană împotriva structurilor militare și paramilitare a guvernului iugoslav responsabil pentru represiuni. Decizia a fost luată după ce toate celelalte opțiuni au fost epuizate și după ce convorbirile de pace au eșuat în a intimidă intransigența Belgradului. Confruntate cu inabilitatea Consiliului de Securitate al ONU de a acționa pentru asigurarea respectării rezoluțiilor sale referitoare la conflict, statele membre ale NATO au ajuns la concluzia că singura lor opțiune era recurgerea la mijloace militare care să oprească o catastrofă umanitară și să restabilească stabilitatea regiunii.¹⁹

În ciuda intereselor dezbaterii politice pe marginea intervenției Alianței acțiunea întreprinsă a rezultat în realizarea premiselor fundamentale necesare pentru începerea procesului de reconstrucție. Acestea au reprezentat sfârșitul tuturor acțiunilor militare ale părților la conflict, retragerea armatei iugoslave, a poliției și a forțelor paramilitare sârbe din Kosovo, agreearea asupra staționării unei prezențe militare internaționale în Kosovo, agreearea întoarcerii necondiționate și în condiții de siguranță a refugiaților și a persoanelor strămutate și asigurarea disponibilităților tuturor părților de a elabora pentru agreearea unui acord politic referitor la Kosovo.

În calitate de garanți ai securității, NATO și UE, joacă un rol substanțial în procesul de definire și implementare a politicilor stabilizatoare, de cooperare și asistență în Europa de Sud – Est. Din cauza absenței unor strategii capabile să prevină crimele împotriva păcii și umanității, a făcut ca violențele din spațiul ex-iugoslav să fie de lungă durată, iar eforturile vizând soluționarea problemelor să sufere de lipsă de absență și perspectivă²⁰. Prin intervenția comunității euro-atlantice și prin măsurile de impunere și menținere a păcii luate în ultimii ani, intensitatea conflictelor care au afectat pacea și securitatea în Balcani s-a diminuat în mod semnificativ.

Cooperarea regională în domeniul securității, oferă oportunitatea perfecționării mecanismelor comune de evaluare a mediului securității, de identificare a unei agende comune a riscurilor și a unor instrumente adecvate pentru gestionarea crizelor. Armonizarea eforturilor statelor din sud estul Europei, orientarea activităților lor în deplină consonanță cu eforturile NATO și UE, dar mai ales creșterea responsabilităților lor, a conducătorilor și a forțelor politice naționale, pentru securitatea regiunii, sporirea contribuției lor la soluționarea stărilor de tensiune, criză și conflict – reprezintă imperativele majore ale noii paradigme de securitate regională.²¹

Obiectivul fundamental al acestor doi actori nonstatali este de a determina statele din regiune să găsească soluții la problemele cu care se confruntă. Aceasta presupune o conștiință civică și matură, promovarea fermă a principiilor democratice, respect pentru demnitatea umană, libertatea și identitatea tuturor, preocupare pentru menținerea securității, stabilității frontierelor și încetarea propagandei în favoarea violenței etnice sau religioase și a separatismului.

Scopul principal al acțiunii tuturor factorilor trebuie să-l reprezinte securitatea democratică ce vizează prosperitatea statelor spre pregătirea integrării în structurile europene și euro-atlantice. Scopul NATO și UE vizează consolidarea perspectivelor europene ale acestor state, eliminarea riscurilor ce amenință securitatea și pacea, precum și edificarea stabilității durabile, bazate pe standardele de democrație, prosperitate și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În atingerea acestor obiective, aceste structuri vor contribui eficient împreună cu statele din regiune, la înfăptuirea măsurilor și programelor politice și de securitate de încadrare în NATO și UE.

Criza iugoslavă a constituit o lecție binevenită despre limitele integrării Europene, mai ales în ceea ce privește delegarea suveranității în domenii precum, securitatea și apărarea. Luând în considerare limitele capacităților, am putea afirma că aceasta a avut un impact politic în medierea pentru realizarea încetării focului în interesele și politicile statelor și a organizațiilor multilaterale de securitate, dintre care multe au delegat răspunderile lor către UE, fără ca ele să aibă propria lor inițiativă în eforturile de asistență umanitară.

Trebuie de asigurat timpul necesar pentru crearea unei păci care se poate susține reciproc. De asemenea, trebuie acordată o mare atenție prevenirii, apariției unei culturi, a dependenței acesteia de comunitatea internațională. Căci adevăratul progres poate fi realizat numai dacă societățile devastate de război „își asumă posesia” progresului de reconstrucție și reconciliere. Dar această posesie poate fi afectată numai dacă diferitele grupuri politice sau fracțiuni etnice au în preajmă o comunitate internațională care nu le lasă să se abată de la drum. Comunitățile internaționale, inclusiv NATO și UE, trebuie să le demonstreze clar acestora că opțiunea de a aștepta ca prezența străină să dispară pentru a-și putea relua comportamentul anterior nu există pur și simplu. În același timp, comunitățile internaționale trebuie să fie mai mult decât furnizori de servicii militare. Ele trebuie să joace un rol politico-militar pe măsura importanței lor militare, iar acest rol trebuie să se bazeze pe un dialog mai profund între aliați.

Bibliografie:

1. Gilbert A., Noul război rece: Lumea după Kosovo, ed. Corint, 2003.
2. <http://www.eupm.or/Details.aspx?ID3182TabID5> operation ALTHEA in Bosnia and Herzegovina: EUFOR Started Transition, 07.03.07.
3. NATO Meadquarters Sarajevo // www.ofsouth.nato.int/ntq-sa/index.htm, 10.04.07.
4. NATO after Paga, NATO Office of Information and Press Brussels – Belgium, 2004.
5. NATO decision-makers.visit Kosovo // [www.nato.int/docu/update/2007/04 aprilie/e deor ahtml //10.04.07](http://www.nato.int/docu/update/2007/04_aprilie/e_deor_ahtml//10.04.07).
6. Botag I., Politica postmodernism // Moldova Azi, Chişinău, 7 iunie 2004.
7. Evans G. Newnham J., Dicţionar de relaţii internaţionale, Chişinău, ed. Universitatea Dalsi, 2001.
8. Lester B., Starea Lumii 1999, Bucureşti, ed. Tehnică, 2000.
9. Walter K., Mituri şi realităţi în Europa de Est, Polirom, 2003.
10. Calvocosssi P., *Politica mondială după 1945*, Bucureşti, ALFFA, ediţia a VII-a, 2000.
11. Lynch B., Managing Separatist States: A Eurasian Case Study. Ocasional paper 32, Institute for Security Studies – Western European Union, Paris, November, 2001.
12. Noile frontiere în Europa de Sud-Est: Republica Moldova, Ucraina, România, Chişinău, IPP, 2002.
13. Brzezinski Z., Europa Centrală şi de Est în ciclul tranziţiei, Bucureşti, 1995.
14. Idem
15. NATO ce este, ce va fi? este, ce va fi? securitatea statelor mici, Bucureşti, ISPR.I.
16. NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, Brussels-Belgium, 2001.
17. The European Commission, 11 March 2003: Wider Europe Neighbourhood: proposes new framework for relations with the EU's Eastern and Southern neighbours // eurojournal.org.more.php?43016M7, 27.12.2006.
18. NATO in the Balcani, Brussels-Belgium, march 2004.
19. Strategia de securitate Naţională a României // Realizarea Securităţii şi Stabilităţii regionale într-o nouă paradigmă. Bucureşti, 2006.
20. Historic change in the Balcani , NATO Public Diplomacy Division, Brussels-Belgium, 2004.

Referinţe bibliografice:

- ¹ Gilbert A., Noul război rece: Lumea după Kosovo, ed. Corint, 2003, p. 32.
- ² Gilbert A., op.cit., p.38.
- ³ <http://www.eupm.or/Details.aspx?ID3182TabID5> operation ALTHEA in Bosnia and Herzegovina: EUFOR Started Transition, 07.03.07.
- ⁴ NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, Brussels-Belgium, 2001, p.141.
- ⁵ NATO Meadquarters Sarajevo // www.ofsouth.nato.int/ntq-sa/index.htm, 10.04.07.
- ⁶ NATO after Paga, NATO Office of Information and Press Brussels – Belgium, 2004, p.5.
- ⁷ NATO decision-makers.visit Kosovo // [www.nato.int/docu/update/2007/04 aprilie/e deor ahtml //10.04.07](http://www.nato.int/docu/update/2007/04_aprilie/e_deor_ahtml//10.04.07).
- ⁸ Botag I., Politica postmodernism // Moldova Azi, Chişinău, 7 iunie 2004, p.13.
- ⁹ Evans G. Newnham J., Dicţionar de relaţii internaţionale, Chişinău, ed. Universitatea Dalsi, 2001, p. 104.
- ¹⁰ Lester B., Starea Lumii 1999, Bucureşti, ed. Tehnică, 2000, p. 8.
- ¹¹ Walter K., Mituri şi realităţi în Europa de Est, Polirom, 2003, p. 107.
- ¹² Calvocosssi P. *Politica mondială după 1945*, Bucureşti, ALFFA, ediţia a VII-a, 2000, p. 312.
- ¹³ Lynch B., Managing Separatist States: A Eurasian Case Study. Ocasional paper 32, Institute for Security Studies – Western European Union, Paris, November 2001, p.12.
- ¹⁴ Noile frontiere în Europa de Sud-Est: Republica Moldova, Ucraina, România, Chişinău, IPP, 2002, p. 18.
- ¹⁵ Brzezinski Z., Europa Centrală şi de Est în ciclul tranziţiei, Bucureşti, 1995, p. 126.
- ¹⁶ NATO ce este, ce va fi? este, ce va fi? securitatea statelor mici, Bucureşti, ISPRI, p. 116.
- ¹⁷ NATO Handbook, NATO Office of Information and Press, Brussels-Belgium, 2001, p.94.
- ¹⁸ The European Commission, 11 March 2003: Wider Europe Neighbourhood: proposes new framework for relations with the EU's Eastern and Southern neighbours // eurojournal.org.more.php?43016M7, 27.12.2006.
- ¹⁹ NATO in the Balcani, Brussels-Belgium, march 2004, p.16
- ²⁰ Strategia de securitate Naţională a României // Realizarea Securităţii şi Stabilităţii regionale într-o nouă paradigmă. Bucureşti, 2006, p.18.
- ²¹ Historic change in the Balcani , NATO Public Diplomacy Division, Brussels-Belgium, 2004, p.38.

PREVENIREA ȘI REPRIMAREA CRIMELOR DE RĂZBOI, CRIMELOR ÎMPOTRIVA UMANITĂȚII ȘI GENOCIDULUI ÎN CONFLICTELE ARMATE

Oleg BALAN,
doctor în drept,
conferențiar universitar

THE PREVENTION AND SUPPRESSION OF WAR CRIMES AGAINST HUMANITY AND GENOCIDE IN ARMED CONFLICTS

The issue of the given research focuses on the analyses of criminality that in social space is placed in the centre of political and legal discourse of almost all known forms of the structural organization of human communities. A number of universal and concrete historical reasons causes it. First, fulfillment of certain actions contradicting the higher public values, public order, life, rights and interests of citizens, in a certain measure affects a complex state of the society. Secondly, a rapid expansion of social area of criminal reality or a qualitative growth of new forms of criminal threats menaces the existence of our social reality. Abovementioned defines a place of functioning of such criminal phenomenon as criminality.

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ И ПРЕСЕЧЕНИЕ ВОЕННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ ЧЕЛОВЕЧНОСТИ И ГЕНОЦИД В ХОДЕ ВООРУЖЁННЫХ КОНФЛИКТОВ

Проблема исследования феноменальности преступности в социальном пространстве располагается в центре политического и правового дискурса практически всех известных форм структурной организации человеческих сообществ. Это обусловлено рядом универсальных и конкретно-исторических причин. Во-первых, совершение определенных действий, противоречащих высшим общественным ценностям, общественному порядку, жизни, правам и интересам граждан, затрагивает в определенной мере комплексное состояние общества. Во-вторых, быстрое расширение социального ареала криминальной реальности или качественный рост потенциала нового процесса формообразования в сфере преступного мира ставит под угрозу существование самого пространства нашей социальной действительности. Сказанное в полной мере определяет место функционирования такого криминального феномена как преступность.

Fenomenul infracțional este unul dintre cele mai periculoase fenomene sociale. Săvârșirea anumitor fapte contrare valorilor superioare ale societății, ordinii publice, vieții, drepturilor și intereselor cetățenilor, afectează într-o însemnată măsură societatea în ansamblul ei. Membrii societății adoptă față de fenomenul infracțional o atitudine de respingere, iar statul ia măsuri de autoprotecție în dependență de aspectele concrete ale valorilor atinse prin infracțiune și care trebuie să fie protejate.

Pentru existența unei infracțiuni, este necesară întrunirea celor trei trăsături esențiale: fapta socialmente periculoasă, ea să fie săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală. Aceste trăsături definesc infracțiunea în raport de alte acte licite (delictul civil, contravenția, abaterea disciplinară).

Stabilirea în concret a faptelor penale cu fizionomia lor proprie implică indicarea pentru fiecare dintre acestea a tuturor elementelor de ordin obiectiv și subiectiv ce le definesc, în așa fel încât infracțiunile

să nu poată fi confundate și să se diferențieze în mod clar sub aspectul tratamentului juridic în cadrul principiilor generale ale reglementării penale. Asemenea elemente privesc obiectul infracțiunii (juridic și material), latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă a acesteia.

Trecerea în sfera internaționalului a unor infracțiuni care în perioada clasică a dreptului internațional public erau de competența exclusivă a statelor, ca și apariția unor noi infracțiuni grave, odată, cu interzicerea recurgerii la forța armată în dreptul internațional, au determinat cristalizarea și a noțiunii de infracțiune internațională și a ramurii de drept internațional penal.

Dreptul internațional penal, după cum se știe, s-a constituit ca ramură distinctă a dreptului internațional abia în secolul XX, iar răspunderea internațională pentru săvârșirea de infracțiuni s-a adăugat celorlalte forme ale răspunderii internaționale, îndeosebi în legătură cu crimele de război, dar și cu săvârșirea de către persoane particulare în timp de pace a unor in-

fracțiuni a căror periculozitate afectează societatea în ansamblu¹.

La începutul secolului al XX-lea infracțiunile internaționale constituiau încă o problemă a dreptului cutumiar, reglementările convenționale fiind, destul de reduse. După cum am menționat în capitolul precedent, odată cu adoptarea convențiilor de la Haga, în special Convenția (IV) cu privire la legile și obiceiurile războiului terestru, se interzic o serie de fapte comise în timp de război împotriva populației civile și a necombatantilor.

Noțiunea de infracțiune internațională este de dată mai recentă, ea fiind strâns legată și de două postulate importante pentru dreptul internațional penal și anume că statul în relațiile sale este supus dreptului și că individul poate fi făcut răspunzător pentru acțiunile ilicite ale unui stat.

Noțiunea de infracțiune internațională nu este constantă. Din contra, așa cum dreptul internațional evoluează continuu și conținutul său se îmbogățește de la o zi la alta, tot astfel aceeași evoluție se aplică și noțiunii de infracțiune internațională: ceea ce ieri nu constituia o exigentă a dreptului internațional poate deveni azi, iar timpul care trece adaugă fără încetare la sarcinile impuse de dreptul internațional². Elocvență în acest sens este evoluția luării de ostatici. Dreptul internațional clasic permitea o asemenea faptă, îndeosebi cu caracter de represalii. În 1918, Conferința preliminarilor păcii includea uciderea ostaticilor printre crimele de război, iar statutele tribunalelor militare de după cel de al doilea război mondial au prevăzut-o alături de alte crime de război. Ulterior, Convenția de la Geneva privind protecția persoanelor civile în timp de război interzicea în art. 34 și luarea de ostatici, considerând-o ca o infracțiune gravă, deci crimă; iar art. 3, comun celor patru convenții de la Geneva din 1949 interzicea luarea de ostatici și în orice conflict armat fără caracter internațional. În acest fel, atât luarea de ostatici, cât și uciderea acestora au devenit astăzi crime internaționale. Tot astfel, noțiunea de crime de război a fost considerabil lărgită, în special după al doilea război mondial, la acestea adăugându-se în același timp și crimele împotriva păcii și a umanității, iar numărul infracțiunilor care sunt urmărite și pedepsite în baza unor convenții internaționale este în continuă creștere.

Vespasian V. Pella arată că, infracțiunea internațională constituie o acțiune sau inacțiune sancționată de o pedeapsă pronunțată și executată în numele comunității statelor. Dicționarul de Drept Internațional Public definește infracțiunea internațională ca o faptă contrară principiilor și normelor dreptului internațional public, săvârșită de către state (organe centrale sau locale), de organizații internaționale, sau de persoane

particulare. Infracțiunea internațională este „un act constând dintr-o acțiune sau o misiune – scrie Grigorie Geamănu – contrară dreptului internațional, iar elementul esențial al infracțiunii internaționale este periculozitatea manifestată pentru pace și securitate internațională și celelalte valori supreme ale umanității, ceea ce atrage în mod obligatoriu sancțiunea penală”³.

Se poate sintetiza, astfel că infracțiunea internațională este fapta, constând dintr-o acțiune sau inacțiune, săvârșită cu vinovăție de o persoană în calitate de agent al statului sau în nume personal prin care se încalcă drepturile și interesele ocrotite de dreptul internațional și care este sancționată penal prin incriminarea sa de către dreptul internațional.

Infracțiunile internaționale pot fi clasificate după mai multe criterii. O primă clasificare a lor se poate face în:

1. crime internaționale
2. delikte internaționale.

La baza acestei clasificări stă importanța normei de drept internațional sau a obligației internaționale care a fost încălcată prin fapta respectivă.

1. Crimele internaționale, după cum se arată în Proiectul de Articole cu privire la răspunderea statului pentru fapta internațională ilicită, elaborat de Comisia de Drept Internațional (CDI) al ONU⁴ sunt acele fapte internaționale prin care se încalcă o obligație internațională esențială pentru garantarea intereselor fundamentale ale comunității internaționale (de exemplu: pacea, securitatea internațională, libertatea și progresul țărilor, apărarea mediului înconjurător etc.). Totodată, faptele respective sunt calificate drept crime internaționale de drept internațional public (de exemplu, Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, din 1948, califică genocidul drept crimă internațională (art. 1).

Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg⁵ a definit trei categorii de crime internaționale:

1. Crimele contra păcii și omenirii;
2. Crimele de război;
3. Crimele contra umanității.

Această împărțire a fost consacrată și în Proiectul Codului crimelor contra păcii și securității omenirii, elaborat de CDI⁶, precum și în Convenția asupra imprescriptibilității crimelor de război și a crimelor contra umanității din 26 noiembrie 1968⁷.

Iar conform Statutului de la Roma⁸, competența *ratione materiae* a Curții Internaționale Penale este limitată la patru categorii de crime:

1. agresiunea (art. 5);
2. genocidul (art. 6);
3. crimele împotriva umanității (art. 7);

4. crimele de război (art. 8).

2. Delicte internaționale sunt acele fapte internaționale ilicite, care au un caracter mai puțin grav și nu sunt calificate de dreptul internațional, ca fiind crime internaționale. Prin aceste fapte se încalcă obligații internaționale, care nu sunt esențiale pentru garantarea intereselor fundamentale ale comunității internaționale.

A două clasificare are ca bază subiectul infracțiunii, în raport de care infracțiunile se împart în:

- infracțiuni grave, comise de către persoane fizice, în numele sau în contul unui stat, cum ar fi declanșarea și ducerea unui război de agresiune, încălcarea angajamentelor asumate prin tratate internaționale, genocidul etc.

- infracțiuni comise de către persoanele particulare în afara împuternicirii din partea unui stat, în această categorie se includ o multitudine de infracțiuni, printre care: terorismul, capturarea sau deturnarea de aeronave, traficul ilicit de stupefiante, traficul de femei și copii, etc.

A treia clasificare are drept criteriu motivul sau scopul urmărit de autorul infracțiunilor, în sensul dacă acesta (motivul sau scopul) comportă sau nu un element politic ori ideologic. În prima categorie, a infracțiunilor cu scop politic sau ideologic, se încadrează crimele contra umanității, inclusiv genocidul, crimele de război, apartheidul și terorismul internațional, iar în cea de a doua categorie intră toate celelalte infracțiuni menționate, precum și altele asemenea lor.

Al patrulea criteriu de clasificare îl constituie perioada în care au fost comise infracțiunile, după cum acestea au fost săvârșite în timp de pace sau în timp de război, din acest punct, de vedere unele infracțiuni putând fi comise numai în timp de pace, altele numai în timp de război, iar altele atât în timp de pace, cât și în timp de război.⁹

Clasificarea infracțiunilor după mai multe criterii prezintă, desigur, importanță în analiza sistematică a acestora, în evidențierea trăsăturilor generale și a particularităților lor și în înțelegerea mai exactă a componentelor fiecărei fapte penale. Cu toate acestea, nu trebuie de omis că orice clasificare este una convențională. Reieșind din această ultimă poziție, doctrinarul Adelihanian R.A. grupează întreaga masă de infracțiuni internaționale în 7 mari categorii:

1. infracțiuni contra păcii (omenirii);
2. infracțiuni contra securității omenirii;
3. infracțiuni de război;
4. infracțiuni contra drepturilor și libertăților personale ale omului;
5. infracțiuni contra securității publice;
6. infracțiuni contra sănătății populației și moralei publice;

7. infracțiuni contra sistemului economico-financiar mondial¹⁰.

Astfel, pornind de la clasificările enunțate mai sus, conchidem că cele mai grave infracțiuni internaționale care atentează la pacea și securitatea comunității în ansamblu, sunt crimele contra păcii, crimele împotriva umanității și crimele de război, care vor constitui rodul de reflecție a acestui capitol.

Primele definiții ale acestor crime au fost date, în statutele tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokyo, care i-au judecat după cel de-al doilea război mondial, pe principalii criminali de război - naziști și japonezi, competența acestor tribunale limitându-se la crime contra păcii, crime de război și crime împotriva umanității.

În afara statutelor tribunalelor internaționale ad-hoc care circumscriu în prevederile lor crimele internaționale, după cel de-al doilea război mondial au fost elaborate mai multe convenții care au ca obiect stabilirea și definirea acestor crime. Cele mai importante ca întindere și rezonanță la care au aderat majoritatea statelor lumii sunt cele patru Convenții de la Geneva din 1949 și Protocolul I din 1977 adițional la aceste Convenții, care sunt în vigoare.

§ I. Prevenirea și reprimarea crimelor de război.

Crimele de război constituie o categorie importantă de fapte penale prin care se încalcă în mod grav regulile stabilite prin tratatele internaționale sau cutumele internaționale referitoare la modul de desfășurare a conflictului armat și la protecția anumitor categorii de persoane și de bunuri în cadrul acestuia¹¹.

La data de 24 aprilie 1863 președintele american Lincoln proclamă „Manualul de instrucțiuni al armatei americane” conform căruia legea marțială era aplicabilă pe teritoriile ocupate de armată atât la ocupați, cât și la ocupanți, reprimând atât „crimele de război”, cât și cele de drept comun. Se instituie în acest fel noțiunea de „crime de război”, o noțiune fundamentală care avea să fie mult schimbată și dezvoltată în secolul XX, devenind un pilon de bază al dreptului internațional penal actual.

Convențiile internaționale în materie stabilesc, în mod special, obligații și interdicții pentru participanții la conflictul armat, a cărui încălcare atrage răspunderea internațională a statelor implicate în conflict, dar și răspunderea personală, cu caracter penal de drept intern sau internațional, al fiecărui combatant.

Înainte de a stabili condițiile și limitele în care se angajează răspunderea internațională penală pentru încălcarea principiilor și normelor dreptului conflictelor armate este necesară prezentarea acestor principii și norme. Studiul crimelor de război impune analiza principalelor reguli de fond ale legilor de purtare

a războiului, care în doctrină adeseori este numit și dreptul războiului¹², și dreptul conflictelor armate¹³.

Stabilirea că o faptă concretă constituie o crimă de război, fie că aceasta este prevăzută în cadrul aceleiași convenții, fie printr-un instrument juridic separat, trebuie să se facă întotdeauna prin raportarea la regulile convenționale care sunt încălcate. Configurația juridică a crimei respective, conținutul și aspectele ei particulare, conturându-se numai după analiza fiecăreia dintre convențiile în care sunt prevăzute norme a căror nerespectare se sancționează penal.

Dreptul conflictelor armate, bazat timp de secole în principal pe cutume internaționale, este astăzi într-o importantă măsură cuprins în instrumente juridice convenționale care au fixat cutumele consacrate și au dezvoltat succesiv reglementările anterioare.

Principiile fundamentale precum și principalele reguli ale dreptului pozitiv în materie sunt cuprinse în Convenția a IV-a de la Haga din 1907 referitoare la legile și obiceiurile războiului terestru și regulamentului anexă la aceasta, precum și în cele patru Convenții de la Geneva din 1949 pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie (I), pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate maritime (II), cu privire la tratamentul prizonierilor de război (III) și cu privire la protecția persoanelor civile pe timp de război (IV), ale căror prevederi au fost reafirmate și dezvoltate în 1977 prin două Protocoale adiționale care privesc protecția victimelor conflictelor armate internaționale (primul protocol) și respectiv neinter-naționale (al doilea protocol)¹⁴.

Alte instrumente juridice internaționale cu caracter convențional reglementează aspecte particulare ale dreptului conflictelor armate, în special în domeniul interzicerii sau limitării folosirii anumitor categorii de arme sau metode de luptă, care au fost analizate în capitolul precedent.

La sfârșitul primului război mondial conceptele de crimă internațională, criminali de război și răspunderea penală internațională erau deja conturate în dreptul internațional. Pe baza acestora au fost formulate acuzațiile împotriva unor persoane prin Tratatul de la Versailles și au fost pedepsiți principalii criminali de război după al doilea război mondial. În acest sens, termenul de *crimă de război* este o expresie care desemnează încălcarea normelor de purtare a războiului de către orice persoană sau persoane militare sau civile.

În dreptul internațional contemporan, faptele prin care se încalcă regulile de drept internațional umanitar aplicabil în perioada de conflict armat și care, datorită gravității lor, au caracter de crime de război sunt, prevăzute în mai multe instrumente juridice internaționale ce se completează reciproc¹⁵:

1. Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg (art. 6 lit. a) ale cărui prevederi, împreună cu principiile degajate din lucrările tribunalului, au fost aprobate și însușite de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr. 97 (1) din 11 decembrie 1946, Carta Tribunalului Internațional de la Tokyo (art. 5 lit. b).

2. Convențiile de la Geneva din 1948: art. 50 (Convenția I), 51 (Convenția II), 150 (Convenția III) și respectiv 147 (Convenția IV).

3. Convenția de la Haga din 1954 (art. 28).

4. Protocolul adițional I de la Geneva din 1977, în special art. 11 par. 14 și art. 85.

5. Statutul Tribunalului Internațional pentru fosta Iugoslavie¹⁶ și Tribunalul Internațional pentru Rwanda¹⁷, adoptate de Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite prin Rezoluția nr. 827 din 25 mai 1993 (art. 2 și 3) și respectiv, nr. 955 din 8 noiembrie 1994 (art. 2 și 4).

Astfel, în articolul 6 al Statutului Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg se definesc crimele de război ca fiind încălcări ale legilor și obiceiurilor războiului. Aceste încălcări cuprind, fără a fi limitate, asasinatul, relele tratamente sau deportările de civili pentru munci forțate, sau în orice alt scop, ale populației civile în teritoriile ocupate, asasinarea sau relele tratamente ale prizonierilor de război sau ale persoanelor aflate pe mare, executarea de ostatici, jefuirea bunurilor publice sau private, distrugerea fără motiv a orașelor și satelor sau devastarea care nu este justificată de necesitățile militare.

Analiza actelor înscrinate în Statut sunt inspirate din instrumente anterioare privitoare la legile și obiceiurile războiului, respectiv Convențiile de la Haga din 1907.

Elementul de noutate care este adus prin Statut, este extinderea sferei noțiunii de criminal de război și asupra persoanelor civile chiar dacă acestea nu participă la acțiuni militare. Această extindere rezultă din înscrinarea deportărilor pentru munci forțate sau în alte scopuri, care pot fi săvârșite mai ales de persoanele investite cu aceste competențe de către autoritățile publice statale.

Sfera crimelor de război a fost extinsă considerabil prin Convențiile de la Geneva din 1949 și prin Protocolul adițional I la aceste convenții din 1977. În Convenții se precizează, că în conflictele armate sunt interzise oricând și oriunde: luarea de ostatici, execuțiile fără judecată, tortura și orice tratament crud și dezonorant. De asemenea, Convențiile prevăd în mod categoric, obligația statelor de a urmări și pedepsi persoanele care se fac vinovate de comiterea crimelor de război.

Pornind de la principiul general recunoscut în materie de înscrinare și jurisdicție în privința crimelor de război, convențiile de la Geneva au stabilit obligația statelor de a adopta legislația necesară pentru

pedepsirea infracțiunilor grave pe care le prevăd, de a căuta persoanele vinovate și de a aduce în fața tribunalelor sale indiferent de naționalitate, potrivit principiului represiunii universale.

Primul protocol de la Geneva din 1977 privind protecția victimelor în conflictele armate internaționale, stabilește următoarele fapte ca fiind infracțiuni grave: îndreptarea atacurilor împotriva populației civile; lansarea de atacuri nediscriminatorii afectând populația civilă sau bunurile sale; atacarea instalațiilor ce conțin forțe periculoase (baraje, hidrocentrale, centrale electrice nucleare, etc.); atacarea localităților neapărate și a zonelor demilitarizate; atacarea unei persoane scoase din luptă; folosirea cu perfidie a emblemelor și semnelor Crucii Roșii.

Scopul Protocolului I din 1977, nu este de a înlocui sistemul represiv al Convențiilor din 1949, ci de a-l dezvolta și consolida. Protocolul proclamă ca fiind infracțiuni grave actele definite ca atare de Convențiile de la Geneva, la care adaugă noi infracțiuni grave, extinzându-le la noi categorii de persoane și bunuri. Protocolul I de la Geneva din 1977, deși nu reprezintă un maximum dorit, constituie un compromis satisfăcător, crimele de război ocupă un loc distinct în dreptul internațional umanitar.

Indicii importante pentru existența și caracterizarea unor crime de război sunt cuprinse și în art. 22 al Proiectului de Cod al crimelor contra păcii și securității omenirii, elaborat de Comisia de Drept Internațional al ONU, deși regulile cuprinse de aceasta nu au fost încă încorporate ca atare în dreptul pozitiv.

De asemenea, o abordare evolutivă în materie este reprezentată de conținutul art. 8 al Statutului de la Roma al Curții Internaționale Penale, care stabilește: Curtea va avea competență asupra crimelor de război, „în special atunci când au fost comise ca parte a unui plan sau a unei politici sau ca parte a săvârșirii pe scară largă a acestor crime”.

Potrivit Statutului Curții Internaționale Penale crimele de război sunt divizate în patru mari categorii. Crimele de război comise în cadrul conflictelor armate internaționale sunt reglementate prin art. 8 par. 2 lit. a), care incriminează încălcările grave ale dispozițiilor Convențiilor de la Geneva din 1949, precum și prin art. 8 par. 2 lit. b), care prescrie „celelalte violări grave ale legilor și cutumelor aplicabile conflictelor armate internaționale în cadrul stabilit al dreptului internațional”.¹⁸ O particularitate semnificativă a paragrafului 2 lit. b) o reprezintă incriminarea violenței comise contra personalului ONU, precum și interdicția folosirii anumitor arme.¹⁹ Crimele de război comise în cadrul conflictelor armate fără caracter internațional sunt reglementate de art. 8 paragraf 2 lit. c), care incriminează violările grave ale art. 3 comun celor pa-

tru Convenției de la Geneva din 12 august 1949, și prin art. 8 paragraf 2 lit. e), care prevede „celelalte violări grave ale legilor și cutumelor aplicabile conflictelor armate care nu prezintă un caracter internațional, în cadrul stabilit al dreptului internațional”.

Este de menționat, că nu orice încălcare a unei prescripții sau interdicții formulate în cuprinsul normelor de drept, al conflictelor armate constituie o crimă de război, ci numai încălcările cele mai grave ale acestor norme, prevăzute ca având caracter criminal prin convenții sau alte instrumente internaționale cu valoare juridică și cu caracter de universalitate.

Statele pot, iar uneori sunt obligate prin tratate internaționale, să prevadă în codurile lor penale ca infracțiuni mai puțin grave (delicte) unele fapte prin care se încalcă prevederile convențiilor internaționale din domeniul dreptului conflictelor armate care nu sunt încadrate în categoria crimelor internaționale. Cele patru Convenții de la Geneva din 1949, dar și Protocolul 1 din 1977, prevăd în acest sens obligația statelor părți de a lua măsuri necesare pentru a face să înceteze actele contrare Convențiilor, altele decât infracțiunile grave, și de a le sancționa fie pe cale penală, fie prin măsuri administrative sau disciplinare. Amintim, cu titlu de exemplu, Codul Penal al Republicii Moldova (RM), adoptat prin Legea RM nr. 985-XV din 18 aprilie 2002²⁰, incriminează crimele de război în capitolul I al Părții speciale, făcând referire la încălcările interzise de tratatele internaționale la care RM este parte (art.143).

Din ansamblul principiilor și normelor juridice prin care se formulează regulile aplicabile în timp de conflict armat sau se stabilește caracterul criminal al încălcării acestora, rezultă că, potrivit dreptului internațional penal contemporan, constituie crime de război faptele ce urmează a fi prezentate în continuare.

*Crime de război împotriva persoanelor și bunurilor protejate*²¹

Reglementările internaționale referitoare la protejarea unor categorii de persoane și bunuri împotriva efectelor distructive ale războiului, cunoscute și sub denumirea de Dreptul de la Geneva, conțin prevederi exprese, în sensul că încălcările aduse celor mai importante reguli umanitare de protecție constituie crime internaționale. Printre acestea se numără:

1. Omorurile, tortura și relele tratamente ale persoanelor, incriminate în special prin Statutul Tribunalului de la Nürnberg, Convențiile de la Geneva din 1949 și Protocolul adițional I din 1977, precum și în Statutul Curții Internaționale Penale. Potrivit, acestor convenții internaționale, asemenea fapte pot consta în omoruri intenționate (asasinatul sau uciderea), în tortură sau supunerea la tratamente inumane sau rele tratamente ale civililor pe teritoriul ocupat de inamic,

a prizonierilor de război, a bolnavilor, răniților și naufragiaților, a personalului sanitar sau religios și, în general, a oricărei persoane care se află într-un regim permanent sau temporar de protecție în perioada de conflict armat, inclusiv experiențele biologice.

Printre faptele de această natură, care au caracter de crime de război, se consemnează următoarele: ordinul de exterminare, de aplicare a unor rele tratamente de deportare sau de muncă forțată pentru civilii din teritoriul ocupat și pentru prizonierii de război; arestările masive de civili, relele tratamente și torturile aplicate acestora; aplicarea unor pedepse mai grave decât cele disciplinare prizonierilor care au evadat sau executarea prizonierilor care încearcă să evadeze; etc.

2. Luarea de ostatici.

În baza prevederilor art. 46 din Regulamentul Convenției IV de la Haga din 1907, care prevede că viața indivizilor trebuie protejată de către puterea ocupantă, Statutul Tribunalului de la Nürnberg a prevăzut luarea de ostatici printre crimele de război.

Convenția IV de la Geneva din 1949 enumără luarea de ostatici printre infracțiunile grave prevăzute de art. 47 al acesteia. Luarea de ostatici figurează și în Proiectul Codului crimelor contra păcii și securității internaționale.

De asemenea, Statutul de la Roma incriminează luarea de ostatici ca o infracțiune gravă la Convențiile de la Geneva din 1949, dacă ele se referă la persoane sau bunuri protejate de dispozițiile Convențiilor de la Geneva.

3. Deținerea ilegală a persoanelor civile.

Potrivit art. 147 al Convenției a IV de la Geneva, țările beligerante au dreptul ca, după izbucnirea ostilităților, dacă există puternice rațiuni de securitate, să-i interneze pe străinii care se află pe teritoriul propriu, iar ulterior, pentru aceleași rațiuni să interneze locuitorii din teritoriul ocupat. Executarea unor acte de deținere ilegală a persoanelor civile de către oricare beligerant dincolo de limitele de drept, cam greu de precizat – stabilite prin convenție constituie o crimă de război.

4. Deportarea populației civile²².

Convenția a IV de la Geneva din 1949 interzice în mod expres în art. 49 deportarea populației civile din teritoriul ocupat de inamic, dacă nu se face în propriul interes al acesteia din cauza pericolului operațiilor militare, și nu permite ca dislocarea sau deportarea să se facă pe teritoriul național al statului ocupat. Deportarea ilegală a populației civile este considerată crimă de război. Convenția interzice și transferul de către puterea ocupată a propriei populații în teritoriul ocupat, fără a considera, însă, acest act o crimă de război, lacuna acoperită de art. 85 al Protocolului 1 de la Geneva din 1977 în cuprinsul căruia sunt considerate

crime de război ambele forme de deportare a populației civile.

O abordare evolutivă în acest sens o găsim și în prevederile Statutului CIP, care stabilește drept crimă de război „deportarea sau transferul ilegal ori detenția ilegală”, fără a face deosebire între populația civilă a statului ocupant sau ocupat.

5. Înrolarea forțată a persoanelor aflate în puterea inamicului.

Constrângerea unui prizonier de război sau a unei persoane civile, aparținând părții adverse, chiar dacă la începutul ostilităților aceștia au fost în serviciul țării inamice, de a lua parte la operațiile militare împotriva țării lor, este incriminată de Statutul de la Roma, precum și de Convențiile III (art. 130) și IV de la Geneva, care reiterează o interdicție în acest sens formulată deja prin Regulamentul Convenției a IV-a de la Haga din 1907.

Constituie astfel crimă de război atât înrolarea în armata statului inamic a persoanelor menționate, cât și constrângerea acestora de a lua parte la operațiunile militare îndreptate împotriva propriei țări.

6. Apartheidul și alte practici inumane rasiste.

Faptele de acest gen săvârșite în timp de război au fost incriminate separat prin art. 85 al Protocolului adițional din 1977. Apartheidul constituie în timp de pace o crimă împotriva umanității. Asemenea practici constituie, însă, crime de război în spiritul Convențiilor de la Geneva din 1949, încadrându-se în categoria faptelor prin care se aduce atingere demnității persoanelor sau în cea a relexlor tratamente ori a tratamentelor inumane.

7. Pedepsele colective²³.

Includerea unor asemenea fapte printre crimele de război s-a făcut în cuprinsul Proiectului de Cod al crimelor împotriva păcii și securității internaționale. Independent de propunerea făcută prin Proiectul de Cod menționat, întrucât pedepsirea unor colectivități pentru o faptă săvârșită numai de o persoană sau de un grup de persoane înseamnă în fapt sancționarea unor persoane nevinovate, o asemenea faptă constituie o crimă de război, încadrându-se în categoria tratamentelor inumane și a refuzului de a judeca o persoană în cadrul unui proces echitabil.

Astfel, Statutul CIP incriminează fapta de a priva cu intenție un prizonier de război sau oricare altă persoană protejată prin Convențiile de la Geneva din 1949, de dreptul său de a fi judecată regulamentar și imparțial, precum și condamnările pronunțate și execuțiile efectuate fără o judecată prealabilă, date de un tribunal legal constituit și cu respectarea garanțiilor judiciare general recunoscute ca indispensabile față de persoanele care nu participă direct la ostilități.

8. Jefuirea bunurilor publice sau private constituie una din faptele considerate crime de război prin Statutul Tribunalului de la Nürnberg, prin Convențiile de la Geneva din 1949, iar ulterior prin Statutul de la Roma, care incriminează apropierea ilicită, masivă, arbitrară și fără o necesitate militară a bunurilor publice sau private.

9. Producerea de distrugeri inutile.

Distrugerea de către inamic a bunurilor publice sau private aflate în puterea sa și aparținând statului sau cetățenilor statului advers a fost incriminată în mod expres prin Statutul Tribunalului de la Nürnberg și Statutul CIP, care consideră crimă de război distrugerea fără motiv a orașelor și satelor sau devastările care nu sunt justificate de exigențele militare.

10. Atingerile aduse bunurilor culturale²⁴.

Convenția din 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat nu cuprinde o incriminare expresă a faptelor de război prin care se aduce atingere protecției excepționale ce se acordă unor asemenea bunuri, prevăzând numai obligația statelor de a incrimina prin legislația proprie orice infracțiune la acea Convenție (art. 28).

Este evident, însă că atingerile aduse unor asemenea bunuri constituie crime de război cel puțin în măsura în care distrugerea unor bunuri fără justificare constituie o crimă. Astfel Statutul Tribunalului Internațional Penal pentru fosta Iugoslavie incriminează, în mod expres, „ridicarea, distrugerea sau deteriorarea deliberată a edificiilor consacrate religiei, binefacerii și învățământului, artelor și științelor, a monumentelor istorice, a operelor de artă și a operelor cu caracter științific”.

Atingerile aduse în mod deliberat bunurilor care prezintă o valoare religioasă, istorică sau culturală excepțională figurează și în Proiectul de Cod al crimelor contra păcii și securității omenirii.

Crime de război săvârșite prin încălcarea regulilor de utilizare a unor mijloace și metode de luptă²⁵

În ce privește încălcarea regulilor privind utilizarea unor mijloace și metode de luptă (Dreptul de la Haga), precizarea faptelor care constituie crime de război s-a făcut în special prin Protocolul adițional I de la Geneva din 1977, în cadrul infracțiunilor grave prevăzute de art. 85 al acestuia.

Faptele prevăzute în cuprinsul respectivului articol constituie crime de război dacă prin săvârșirea lor cu intenție și cu încălcarea dispozițiilor pertinente ale Protocolului se produce moartea ori atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a unor persoane protejate. Aceste fapte sunt:

- Atacurile dirijate contra civililor, care presupun supunerea populației civile sau a persoanelor civile unui atac militar (art. 65 par. 3 lit. a) Protocolul I de la Geneva 1977);

- Atacurile fără discriminare - lansarea unui atac fără discriminare care aduce atingere populației civile sau bunurilor cu caracter civil, dacă autorul cunoaște că un asemenea atac va cauza pierderi de vieți omenești, rănirea persoanelor civile sau pagube bunurilor cu caracter civil, care sunt excesive în raport cu avantajul militar concret și direct așteptat (art. 65 par. 5 lit. b) din Protocolul I 1977);

- Atacurile contra localităților neapărate sau a zonelor demilitarizate. Sunt considerate crime de război astfel de atacuri dacă, potrivit art. 59 și 60 ale Protocolului I cel ce lansează atacurile știe că acestea sunt îndreptate împotriva unei localități neapărate sau a unei zone demilitarizate și dacă acestea nu sunt folosite de partea adversă în scopuri contrare statutului lor special;

- Atacarea unei persoane scoase din luptă: atacarea unei persoane cunoscând că aceasta este scoasă din luptă, deci se află în puterea părții adverse, se predă sau este incapabilă să se apere datorită rănilor primite, a bolii sau a pierderii cunoștinței, este crimă de război conf. art. 85 par. 3 lit. e) al Protocolului adițional I;

- Utilizarea anumitor arme. În stadiul actual de dezvoltare a dreptului internațional penal nu există un instrument Juridic convențional prin care să fie considerată în mod expres crima internațională utilizarea în luptă a armelor care produc suferințe inutile, a celor care produc efecte nediscriminatorii sau a armelor perfide, precum și a armelor specifice interzise în mod expres prin convenții speciale, deși caracterul criminal al utilizării unor asemenea arme este evident în lumina principiilor și normelor existente;

Unele reglementări parțiale cu caracter penal sunt cuprinse în Convenția privind interzicerea perfecționării, fabricării, depozitării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora din 13 ianuarie 1993²⁶, ca și în cuprinsul Rezoluției din 1961 a Adunării Generale a ONU asupra interzicerii armelor nucleare și termonucleare²⁷ care asimilează utilizarea unor asemenea arme unei crime împotriva umanității.

Un pas înainte s-a făcut în acest sens prin Statutul Tribunalului Internațional Penal pentru fosta Iugoslavie, care incriminează „folosirea armelor toxice sau a altor arme concepute pentru a produce suferințe inutile”.

Nici Proiectul de Cod al crimelor contra păcii și securității omenirii nu este prea tranșant considerând drept crimă folosirea armelor ilicite, adică a armelor interzise prin convenții speciale (gloanțele dum-dum, gazele de luptă, armele bacteriologice, armele otrăvite, minele și torpilele submarine, capcanele și alte asemenea dispozitive, etc.), dar nu și a armelor de distrugere în masă.

Recurgerea la arma nucleară, ca și la alte arme care prin efectele lor nu se pot conforma limitărilor

și interdicțiilor conținute în reglementările referitoare la modul de ducere a războiului, constituie o crimă de război.

Folosirea unor asemenea arme ar constitui însă, totodată datorită urmărilor lor catastrofale, pentru întregul omenire, sau pentru o importantă parte a acesteia, o crimă împotriva umanității, poate cea mai gravă dintre acestea, întrucât efectele unei asemenea utilizări s-ar produce nu numai în cazul strict al conflictului armat, ci și ulterior, influențând în mod tragic soarta a milioane sau poate miliarde de oameni, pe termen nedefinit sau în mod ireversibil, indiferent dacă oamenii respectivi au participat sau nu la conflictul armat care a ocazionat recurgerea la armele de distrugere în masă. Tratatul de interzicere totală a experiențelor nucleare din 24 septembrie 1996²⁸ este fără echivoc în acest sens, constatând că asemenea arme ar pricinui umanității și civilizației suferințe și distrugeri oarbe și că folosirea lor este contrară dreptului internațional și legilor umanității, constituind un grav pericol împotriva omenirii în general. Orice stat care folosește arme nucleare și termonucleare va trebui să fie considerat că încalcă Carta ONU și că acționează cu încălcarea legilor umanității și civilizației.

În această lumină, folosirea armelor nucleare și termonucleare, dar în general, a oricăror arme de distrugere în masă, ale căror efecte se produc atât în timp de război, cât și ulterior acestuia, întrunește condițiile prevăzute de reglementările internaționale în vigoare referitoare la interzicerea și sancționarea crimelor împotriva umanității.

O listă exhaustivă a acțiunilor ilicite cu utilizarea armelor de luptă interzise de legile și cutumele aplicabile conflictelor armate internaționale, care constituie crime de război în spiritul Statutului de la Roma, se conține în art. 8 lit. b):

- fapta de a utiliza otravă sau arme otrăvitoare;
- fapta de a utiliza gaze asfixiante, toxice sau asimetrice și orice lichide, materii sau procedee analoge;
- fapta de a utiliza gloanțe care se dilată sau se aplatizează cu ușurință în corpul uman, cum sunt gloanțele al căror înveliș dur nu acoperă în întregime mijlocul sau sunt perforate de tăieturi.

Desigur lista încălcărilor principiilor și normelor convenționale și a interdicțiilor exprese privind utilizarea unor anumite arme care sunt considerate crime internaționale rămâne deschisă și ea va fi fără îndoială tot mai completă în anii ce vin, fie pe calea incriminării directe în baza unor convenții internaționale, fie prin convenirea unor dispoziții ca să oblige statele să includă în legislația lor națională incriminarea faptelor interzise prin convenții internaționale. Un exemplu elocvent în acest sens servește Convenția privind munițiile cu fragmentare, deschisă spre semnare la

Oslo la 3 decembrie 2008, care interzice utilizarea munițiilor care se împrăștie sau eliberează submuniții explozive fiecare cântărind mai puțin decât 20 kg și include acele submuniții explozive.

În concluzie putem menționa: crimele de război constituie o categorie importantă de fapte penale, prin care se încalcă, în mod grav, regulile stabilite prin tratatele internaționale sau cu caracter cutumiar, referitoare la modul de desfășurare a conflictului armat și la protecția anumitor categorii de persoane și bunuri în cadrul acestuia²⁹.

Crimele de război sunt condamnabile pe temeuri morale, etice sau religioase, întrucât ele constituie încălcări ale normelor legale, au drept rezultat lezarea celor nevinovați și neprotejați, duc la degradarea scopurilor și principiilor beligeranților, sunt cauză a slăbirii disciplinei propriilor forțe militare, afectează relațiile cu alte state și pot cauza represalii din partea oponentilor.

§ II. Prevenirea și reprimarea crimelor împotriva umanității.

Spre deosebire de crimele de război, care au cunoscut o îndelungată evoluție juridică, crimele contra umanității au apărut în cadrul dreptului internațional după al doilea război mondial, în legătură cu sancționarea persoanelor vinovate de declanșarea și purtarea războiului de agresiune și ca o reacție la atrocitățile săvârșite de către naziștii germani și militarii japonezi în teritoriile ocupate împotriva populației locale și în cadrul lagărelor de exterminare a unor categorii largi de persoane pe motive naționale, etnice, rasiale sau altele similare.

Crimele contra umanității au fost definite pentru prima oară în Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg. În cuprinsul Statutului Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg (art. 6) și într-un mod similar, în cel al Tribunalului Militar de la Tokyo³⁰ (art. 5) sunt enumerate drept crime împotriva umanității următoarele fapte: asasinatul, exterminarea, supunerea la sclavie, deportarea și orice alt act inuman comis împotriva oricăror populații civile, înainte sau în timpul războiului, ca și persecuțiile pentru motive politice, rasiale sau religioase, dacă aceste acte sau persecuții, fie că ele constituiau sau nu o încălcare a dreptului intern al țărilor în care s-au săvârșit, au fost comise ca urmare a oricărei crime care intră în competența tribunalului sau în legătură cu o asemenea crimă³¹. Această enumerare, însă, nu este una exhaustivă. Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr. 1653(XVI) din 1961 a încriminat folosirea armelor nucleare și termonucleare considerându-le crime contra umanității.

Existența crimelor împotriva umanității este legată de crimele împotriva păcii și securității omenirii, mai

concret de declanșarea și ducerea unui război de agresiune de către cele două mari state învinse în război, precum și de crimele de război, comise în perioada cât a durat conflictul armat, în fapt delimitându-se în timp aplicarea prevederilor statutelor numai la crimele contra umanității săvârșite în timpul celui de-al doilea război mondial, nu și faptelor similare anterioare sau posterioare războiului. Acest inconvenient a fost ulterior înlăturat, instrumentele juridice internaționale prin care au fost incriminate și alte fapte grave împotriva umanității nemaifăcând trimitere la situații de război sau la statutele tribunalelor militare internaționale, care i-au judecat pe cei ce au comis crime grave în timpul celui de-al doilea război mondial.

Astfel, crimele împotriva umanității, asemenea celorlalte crime internaționale, pot fi comise de organele unui stat sau de persoane particulare, în timp de pace sau de război. În acest sens, art. 7 al Statutului de la Roma, intitulat „Crime împotriva umanității”, prevede în paragraful 1 că prin aceste crime se înțelege oricare dintre acțiunile enumerate „când aceasta este comisă în cadrul unui atac generalizat sau sistematic îndreptat împotriva unei populații civile și în cunoștință de acest atac”.³² Faptele enumerate sunt: omorul; exterminarea; supunerea la sclavie; deportarea sau transferarea forțată a populației; întemnițarea sau altă pedeapsă de privare gravă de libertate fizică cu încălcarea dispozițiilor fundamentale ale dreptului internațional; tortura; violul, sclavajul sexual, prostituția forțată, graviditatea forțată, sterilizarea forțată sau orice altă formă de violență sexuală de o gravitate comparabilă; persecutarea oricărui grup sau a oricărei colectivități identificabile din motive de ordin politic, rasial, național, etnic, cultural, religios sau sexual, în sensul paragrafului 3, ori în funcție de alte criterii universale recunoscute ca inadmisibile în dreptul internațional, în corelare cu orice act prevăzut în paragraful 1 sau orice crimă de competența Curții; dispariții forțate de persoane; crima de apartheid; alte fapte inumane cu caracter analog cauzând cu intenție suferințe mari sau vătămări grave ale integrității fizice ori ale sănătății fizice sau mintale.

Elementele esențiale constitutive ale crimei împotriva umanității cuprind următoarele: fapta este inumană atât prin natura ei cât și după caracter, cauzând suferințe mari sau leziuni grave integrității corporale sau sănătății fizice ori mintale; acțiunea este comisă în cadrul unui atac răspândit sau sistematic, „care constă în comiterea multiplă de acte vizate la paragraful 1 împotriva oricărei populații civile, în aplicarea sau în sprijinirea politicii unui stat sau a unei organizații având ca scop un asemenea atac”³³; și acțiunea este comisă împotriva membrilor populației civile.³⁴

Crimele de război pot fi comise numai în perioada conflictului armat sau în legătură cu conflictul armat, dar atât împotriva combatanților, cât și a populației sau a persoanelor civile și numai împotriva persoanelor aparținând adversarului sau unor state străine, nu și a propriilor cetățeni, în timp ce crimele contra umanității se comit atât în timp de pace, cât și în timpul conflictului armat, ele afectează numai populația civilă și pot fi comise atât împotriva persoanelor aparținând adversarilor, cât și împotriva populației proprii. În plus, crimele contra umanității nu se pot săvârși decât împotriva persoanelor, nu și a bunurilor aparținând acestora³⁵.

Este adevărat, însă, că unele fapte grave care intră în categoria crimelor contra umanității, dacă sunt săvârșite în timp de război pot să încorporeze sau să intre în concurs cu fapte grave considerate prin convențiile internaționale din domeniul dreptului conflictelor armate drept crime de război. Crimele comise contra populației civile pe teritoriul ocupat, de exemplu, sunt crime de război dar ele pot fi în același timp și crime contra umanității prin amploarea și cruzimea lor, în acest sens pot fi considerate deportările masive de populație sau persecuțiile sistematice asupra unor grupuri compacte de civili, pentru indiferent ce considerente.

Reglementări internaționale prin care se interzic fapte ce se încadrează în conceptul de crime împotriva umanității sunt:

1. Convenția din 1948 pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid³⁶;
2. Declarația Națiunilor Unite asupra interzicerii utilizării armelor nucleare și termonucleare, adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 1655 (XVI) din 24 noiembrie 1961;
3. Convenția din 1973 asupra eliminării și reprimării crimei de apartheid³⁷;
4. Statutul Tribunalului Internațional Penal pentru fosta Iugoslavie³⁸;
5. Statutul Curții Internaționale Penale.

Proiectul de Cod al crimelor contra păcii și securității omenirii din 1954, în art.10 și 11 cuprinde următoarele fapte ce se încadrează în conceptul de crime contra umanității:

- Actele comise de autoritățile unui stat sau de către particulari cu intenția de a distruge, în total sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios ca atare inclusiv: uciderea membrilor grupului; atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor grupului; supunerea intenționată a grupului la condiții de existență susceptibile să antreneze distrugerea sa fizică totală sau parțială; măsurile vizând influența nașterilor în sânul grupului; transferarea forțată a copiilor grupului către un alt grup.

- Actele inumane, cum ar fi: asasinatul, exterminarea, aducerea în sclavie, deportarea sau persecuțiile, comise contra unor elemente ale populației civile; pentru motive sociale, politice, rasiale, religioase sau culturale, de către autoritățile unui stat sau de către particulari care acționează la instigarea acestor autorități sau cu consimțământul lor.

Din studierea conținutului textelor diverselor convenții sau altor instrumente politico-juridice internaționale rezultă că fac parte din categoria crimelor contra umanității următoarele fapte:

- Asasinatul (omorul intenționat);
- Exterminarea;
- Aducerea în sclavie sau obligarea la muncă forțată;
- Deportarea, inclusiv curățirea sau epurarea etnică, precum și transferarea forțată a populației;
- Expulzarea;
- Orice alte acte inumane comise împotriva oricărei populații civile (tortura, violul, lipsirea de libertate, sclavajul sexual, graviditatea forțată etc.);
- Persecuțiile pentru motive politice rasiale sau religioase;
- Genocidul;
- Apartheidul;
- Practica sistematică a disparițiilor forțate.

După cum se poate observa, unele dintre faptele ce se încadrează în categoria crimelor contra umanității figurează și printre infracțiunile clasice de drept comun (omorul, tortura, violul, lipsirea ilegală de libertate, obligarea la muncă forțată etc.). Crimele contra umanității se deosebesc, însă de infracțiunile de drept comun prin unele trăsături proprii, în special prin gravitatea deosebită, caracterul de masă și mobilul săvârșirii lor. Gravitatea deosebită a crimelor contra umanității este exprimată de împrejurarea că în această categorie se încadrează fapte prin care se aduc importante atingeri vieții, integrității corporale fizice sau mintale – valorii supreme ale ființei umane, într-un mod care poate pune în pericol existența biologică a mai multor persoane, precum și de împrejurarea că, faptele de natura crimelor contra umanității se comit în baza unor planuri concertate, ele constituind acțiuni premeditate.

Caracterul de masă al crimelor contra umanității se manifestă prin numărul mare de victime pe care le produc asemenea crime fiind îndreptate împotriva populației civile ca atare, nu a unor indivizi izolați, fie că lezarea privește o masă amorfă de indivizi, fie că se referă la anumite grupuri în baza unor criterii precise care le delimitează de populația civilă în general. Mobilul săvârșirii crimelor contra umanității exprimat în sentimentul, interesul sau orice alt resort de natură subiectivă care-l determină sau incită pe autorul faptei

să acționeze constituie de asemenea un criteriu esențial pentru existența unor asemenea infracțiuni grave³⁹.

Evoluția reglementărilor internaționale privind crimele împotriva umanității pune în evidență o legătură tot mai strânsă a acestora cu instituția drepturilor omului, în sensul protecției persoanelor împotriva oricăror atingeri grave ce li s-ar aduce. Astfel, Proiectul Crimelor contra păcii și securității omenirii propune incriminarea cu titlu de crimă contra umanității atât a persecuțiilor comise pentru motive politice, rasiale sau religioase, cât și a celor pentru motive sociale sau culturale, dar și a încălcărilor masive sau sistematice ale dreptului omului, oricare ar fi motivul care ar putea să-i inspire pe autorii celor din urmă. Aceeași tendință este materializată și în cuprinsul Statutului Tribunalului pentru fosta Iugoslavie, care nu condiționează săvârșirea unor crime contra umanității pe care le prevede de motivele săvârșirii acestora.

La incriminarea în concret a unor fapte de categoria crimelor contra umanității, una sau alta din trăsăturile care le caracterizează (gravitatea deosebită, caracterul de masă și mobilul săvârșirii), poate să prevaleze, dar de regulă ele trebuie să fie întrunite cumulativ.

Apartheidul

Reglementările internaționale privind protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale ale acestuia acordă o atenție particulară aspectului că în nicio împrejurare aceste drepturi nu trebuie să fie știrbite în baza unor criterii discriminatorii privind rasa, naționalitatea sau alte asemenea considerente, orice îndemn la ură națională, rasială sau religioasă care constituie o incitare la discriminare trebuind să fie interzisă prin lege.

Problema condamnării discriminării rasiale și a eradicării practicilor de discriminare a unor persoane pe acest criteriu, în contextul constatării că unele state ale lumii (Africa de Sud, Namibia ș.a.)⁴⁰ au ridicat asemenea practici la nivelul de politică de stat, a constituit o preocupare importantă a unor foruri internaționale, în special a Organizației Națiunilor Unite, care a analizat în repetate rânduri și a adoptat importante rezoluții prin care a fost condamnat acest fenomen, un adevărat vestigiu al trecutului în cadrul societății contemporane.

Prin Declarația Națiunilor Unite asupra eliminării oricăror forme de discriminare rasială adoptată în 1963⁴¹ se afirmă în mod solemn necesitatea de a se elimina rapid toate formele și toate manifestările de discriminare rasială în toate părțile lumii și de a se asigura protecția și respectarea demnității persoanei umane.

Condamnarea politică a apartheidului a făcut posibilă adoptarea unor reglementări internaționale cu caracter convențional prin care se stabilesc principiile

juridice ale colaborării internaționale pentru prevenirea și sancționarea oricăror manifestări de segregare rasială inclusiv de apartheid.

Prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 2106 (XX) din 21 decembrie 1965 a fost adoptată și deschisă spre semnare Convenția internațională asupra eliminării oricărei forme de discriminare rasială⁴², care a intrat în vigoare în 1969. Potrivit Convenției statele-părți condamnă discriminarea rasială și se angajează să continue prin toate mijloacele potrivite și fără întârziere o politică menită să elimine orice formă de discriminare rasială și să favorizeze înțelegerea între toate rasele. Discriminarea rasială este definită ca „orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge ori compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea în condiții de egalitate a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social și cultural sau în orice alt domeniu al vieții publice” (art. I).

Statele semnatare condamnă în special segregarea rasială și apartheidul și se angajează să prevină, să interzică și să elimine pe teritoriul lor practicile de această natură. Ele condamnă, de asemenea și se angajează să pedepsească prin lege orice difuzare de idei bazate pe superioritatea sau ura rasială, orice incitare la discriminare rasială, ca și orice acte de violență sau provocare la asemenea acte, precum și orice sprijin acordat unor activități rasiste, inclusiv finanțarea lor, se angajează să declare legale și să interzică organizațiile și activitățile de propagandă organizată sau orice alt fel de activitate de propagandă care incită la discriminarea rasială, să considere că infracțiunile prin lege participarea la asemenea organizații sau activități, să nu permită autorităților sau instituțiilor publice de orice fel incitarea sau sprijinirea discriminărilor rasiale, să interzică și să elimine discriminarea rasială sub toate formele ei, precum și să ia toate măsurile care se impun în domeniul educației, învățământului, culturii și informațiilor pentru eliminarea discriminării rasiale din viața socială. Convenția prevede constituirea unui organism de control al aplicării acestor dispoziții, sub forma unui Comitet pentru eliminarea discriminării rasiale, compus din 16 experți, aleși de către statele, părți din rândul cetățenilor lor, dar care își exercită funcțiile cu caracter individual pentru a se asigura imparțialitatea.

La 30 noiembrie 1973, prin Convenția internațională privind eliminarea și reprimarea crimei de apartheid, instrument juridic fundamental de drept internațional penal, se incrimitează cu toată convingerea și certitudinea crima de apartheid. Potrivit art. 1 al Convenției apartheidul constituie o crimă împotriva

umanității. Actele inumane rezultând din politicile și practicile de apartheid, ca și din alte politici și practici asemănătoare de segregare și de discriminare rasială, definite în cuprinsul Convenției, constituie crime contrare normelor dreptului internațional, în special a scopurilor și principiilor Cartei Națiunilor Unite, și reprezintă o amenințare serioasă pentru pacea și securitatea internațională. Crima de apartheid constă în săvârșirea de acte inumane cu scopul de a institui sau de a întreține dominația unui grup rasial de ființe umane asupra oricărui alt grup rasial de ființe umane și de a oprima în mod sistematic grupul respectiv, inclusiv politicile și practicile asemănătoare de segregare și discriminare rasială.

În cuprinsul convenției se enumără limitativ, categoriile de acte inumane care constituie latura obiectivă a crimei de apartheid, dacă sunt săvârșite în condițiile și cu scopurile prevăzute în definiția acesteia:

- Refuzul, față de un membru sau de membrii unui grup rasial ori a mai multor grupuri rasiale, al dreptului la viață și la libertate a persoanelor umane prin recurgerea la unul din următoarele acte: atentatul asupra vieții, atingerea gravă a integrității fizice sau mintale, a libertății ori a demnității sau supunerea la torturi, la pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, precum și arestarea arbitrară sau deținerea ilegală a acestora.

- Impunerea deliberată față de un grup rasial sau a mai multor grupuri a unor condiții de viață destinate să antreneze distrugerea lor fizică totală sau parțială.

- Luarea de măsuri legislative sau de altă natură, destinate a împiedica un grup rasial sau mai multe asemenea grupuri să participe la viața politică, socială, economică și culturală a țării și să creeze în mod deliberat condiții, care să împiedice dezvoltarea deplină a grupului sau a grupurilor în cauză, în special prin privarea lor de libertățile și drepturile fundamentale ale omului cum ar fi dreptul de muncă, dreptul la educație, dreptul de a părăsi țara, dreptul de a avea o naționalitate, dreptul de a circula liber și de a-și alege reședința, dreptul la libertatea de opinie, și de exprimare și dreptul la libertatea de întrunire și de asociere;

- Luarea de măsuri, inclusiv de ordin legislativ, vizând divizarea populației după criterii rasiale, prin crearea de rezervații sau ghetouri separate pentru membrii grupului rasial, interzicerea căsătoriilor între persoane aparținând unor grupuri rasiale diferite sau exproprierea bunurilor și a fondurilor aparținând unor asemenea grupuri sau membrilor acestora;

- Exploatarea muncii grupului sau unor grupuri rasiale, îndeosebi prin supunerea lor la muncă forțată;

- Persecutarea organizațiilor sau persoanelor prin privarea lor de libertăți sau drepturi fundamentale pentru motivul că se opun politici de apartheid.

Statele-părți la Convenție se angajează să ia toate măsurile de ordin legislativ pentru a împiedica încurajarea în orice mod a crimei de apartheid și a altor politici segregacioniste asemănătoare acesteia, ca și a practicilor de această natură, precum și pentru a elimina orice asemenea încurajare. De asemenea, ele se angajează să urmărească și să pedepsească persoanele răspunzătoare pentru săvârșirea crimei de apartheid și să ia măsurile legislative, judiciare și administrative care se impun în acest scop. Asemenea măsuri pentru sancționarea crimei de apartheid trebuie să fie luate de către fiecare stat, în conformitate cu principiul presiunii universale, împotriva oricărei persoane care a comis o asemenea crimă, indiferent dacă persoana în cauză este cetățean al țării respective, ori are statutul de apatrid, și indiferent, dacă aceasta este rezidentă sau nu pe teritoriul statului în care s-au produs faptele.

Pentru facilitarea urmăririi și sancționării crimei de apartheid, Convenția prevede că aceasta nu constituie o crimă politică, astfel că nu există posibilitatea refuzului extrădării autorilor faptelor de această natură pentru un asemenea motiv, care constituie un impediment major în extrădarea infractorilor în legislația penală comună. Mai mult chiar, statele părți la convenție se angajează să acorde în cazul crimei de apartheid extrădarea autorilor, conform legislației lor naționale și tratatelor internaționale în materie.

Convenția asupra eliminării și reprimării crimei de apartheid cuprinde și un mecanism juridic complex pentru asigurarea prevederilor acesteia, bazat în principal pe următoarele elemente:

- angajamentul statelor-părți de a supune periodic unui grup format din trei persoane, constituit de Președintele Comisiei pentru Drepturile Omului⁴³, rapoarte asupra măsurilor legislative, juridice, administrative sau de altă natură luate de către state pentru a da efect prevederilor Convenției, care să fie analizate de Comitetul special al ONU pentru apartheid;

- dreptul fiecărui stat parte la Convenție de a cere oricărui organ competent al ONU să ia conform Cartei măsurile pe care le consideră potrivite pentru a preveni și elimina crima de apartheid;

- abilitarea de către statele părți ale Comisiei drepturilor omului a ONU de a analiza plângerile formulate în legătură cu faptele ce constituie crima de apartheid, de a stabili o listă a persoanelor, organizațiilor, instituțiilor și reprezentanțelor statelor care sunt prezumați responsabili pentru asemenea fapte, precum și de a ține evidența aceloră împotriva cărora a fost angajată urmărirea penală de către statele părți la Convenție.

Convenția asupra eliminării și reprimării crimei de apartheid constituie, prin prevederile sale de natură complexă, prin mecanismul de control instituționalizat și prin legătura strânsă cu mecanismul de securita-

te a ONU, una dintre cele mai complete Convenții de sancționare a unei crime împotriva umanității, fixând, și dezvoltând regulile aplicabile în acest domeniu, inclusiv fizionomia juridică a crimelor internaționale de acest gen.

Semnificativ este și faptul că Protocolul I din 1977 de la Geneva încriminează practicile de apartheid.

Crima de apartheid, de asemenea, este sancționată prin prevederile celei mai recente reglementări în materia răspunderii internaționale penale, Statutul Curții Internaționale Penale, care stabilește că prin „crima de apartheid se înțeleg fapte inumane celor vizate la paragraful 1⁴⁴, comise în cadrul unui regim instituționalizat de oprimare sistematică și de dominare a unui grup rasial sau oricăror alte grupuri rasiale și cu intenția de a menține acest regim”.

§ III. Prevenirea și reprimarea genocidului.

Istoria a consemnat și continuă să consemneze numeroase acțiuni de exterminare fizică, biologică sau culturală, întreprinse împotriva unor colectivități umane, sub diferite motivații, pe întreaga hartă a lumii.

În perspectiva istorică, primele victime ale genocidului sunt indigenii celor două Americi și ai Africii. Sub seducătorul paravan al introducerii progresului și dezvoltării economice, construirea de șosele, piste de aerodrom, instalare de sonde și conducte petroliere, sunt uciși sau alungați sute de mii de băștinași, pentru a-i deposeda de terenurile deținute.

Începutul secolului XX este pătat de sângele armenilor vărsat în cursul, probabil, celor mai oribile crime în masă din istoria omenirii de până atunci, între anii 1915-1918 cad victime un milion de membri ai populației armene. Victimele sunt ucise în cadrul unor operațiuni ale forțelor militare turce întreprinse asupra așezărilor locuite de armeni⁴⁵.

În 1932-1933, peste 6 milioane de ucraineni au murit ca urmare a „foamei artificiale” impuse de guvernul sovietic, iar în timpul celui de-al doilea război mondial, au fost deportați în Siberia peste un milion de persoane, de naționalități diferite, dintre care peste o jumătate au pierit.

Evaluarea finală a acțiunilor de exterminare în masă din considerente naționale, etnice, religioase sau de rasă practicate de nazismul german a oferit un tablou zguduitor. În perioada celui de-al doilea război mondial prin acte de genocid naziștii au exterminat peste 12 milioane de evrei, ruși, polonezi, țigani, cehi, slovaci.

Încercarea de a defini clar și concis genocidul se izbește de conținutul deosebit de complex și variat al acestuia, conținut în care sunt încriminate anumite fapte prin săvârșirea cărora se urmărește distrugerea totală sau parțială a unei colectivități ori grup național, etnic, rasial sau religios.

Genocidul se distinge de celelalte crime prin motivația care se află în spatele lui. Spre sfârșitul celui de-al doilea război mondial când groaza exterminării și a lagărelor de concentrare a devenit cunoscută de către toată lumea, Winston Churchill a afirmat că lumea trebuie să se confrunte cu „crimă care nu are nume”. Istoria nu a fost de mare ajutor în găsirea unui cuvânt care să se potrivească crimei în care se angajase Germania nazistă.

Istoria cunoaște alte multe cazuri de genocid. Cu titlu de exemplu, putem aduce cazul R.P. Chineze unde în anii 1950-1951 au fost masacrați aproximativ 3 milioane de țărani bogați și latifundiari, iar în perioada revoluției culturale din această țară din anii 1966-1975 au devenit victime aproximativ 850 mii de persoane. În anii 1965-1966 în Indonezia au devenit victime 1 milion de comuniști și chinezi, până la 3 milioane de victime în Kampuchia în perioada 1975-1979. Cele mai tragice evenimente recente sunt cunoscute în Iugoslavia și Rwanda.

Desigur, lista omuciderilor colective și a motivațiilor acestora este extrem de întinsă și greu determinabilă, dar datele sumare aduse, ilustrează faptul că reprimarea în masă a fost și continuă să rămână un fenomen la scară internațională, cu grave și nerecuperabile daune de ordin social, politic, economic, cultural, juridic și că tocmai aceste consecințe obligă o reacție colectivă a statelor pentru prevenirea și combaterea acestui flagel.

Noțiunea de genocid a fost propusă pentru prima oară de Raphael Lemkin, consilierul de origine polonez al Ministerului de Război din Statele Unite, în 1933⁴⁶, care a văzut că lumea se confruntă cu un fenomen fără precedent și că „noi concepții necesită o nouă terminologie” și care a înaintat către Conferința internațională pentru unificarea dreptului penal o propunere prin care solicită ca distrugerea colectivelor rasiale, religioase, etnice etc. să fie considerată crimă. În cartea sa „Europa ocupată” publicată în 1944 el a fabricat cuvântul „genocid” în contradicție cu regulile acceptate etimologic din grecescul „gonos” care înseamnă rasă sau trib și sufixul latin „cide” –a ucide. După Lemkin, genocidul semnifică distrugerea națiunii sau a unui grup etnic și implică existența unui plan coordonat, având drept țintă exterminarea totală, efectuată împotriva unor indivizi aleși drept victime, din simplul considerent că sunt membrii grupului țintă.

După părerea lui Raphael Lemkin expresia „crimă în masă”, care a fost folosită în acel timp pentru a descrie ce s-a întâmplat, a fost o descriere neadecvată a fenomenului complet nou la care au fost martore teritoriile ocupate de naziști. Era neadecvată pentru că nu preciza motivul crimei care se subînțelegea din considerațiile rasiale, naționale sau religioase și nu

avea de-a face cu desfășurarea războiului. Totodată se arată că genocidul poate să nu consiste numai în distrugerea imediată a unui grup, ci și într-un plan de anihilare, susținându-se ideea că pedepsirea acestor fapte trebuie să constituie o problemă de interes internațional.

Noțiunea „crimă de război” a apărut pentru prima dată în 1907 în Convenția de la Haga dar crima de genocid cerea o altă definiție pentru că era nu numai o crimă împotriva regulilor unui război, dar și o crimă împotriva umanității afectând nu numai individul sau națiunea în cauză dar și umanitatea ca întreg. Raphael Lemkin a fost prima persoană care a înaintat teoria că genocidul nu este doar o crimă de război și că imoralitatea unei asemenea crime ca genocidul nu trebuie confundată cu amoralitatea războiului.

Primul document oficial în care se încredințează genocidul este Statutul Tribunalului Militar de la Nürnberg, care încadrează în categoria crimelor contra umanității persecuțiile pe motive politice, rasiale sau religioase, fapte de natura genocidului, fără de a se menționa în mod expres că acestea ar constitui crime de genocid. În cadrul ședințelor Tribunalului Militar de la Nürnberg s-a susținut că inculpații au recurs la acte de genocid, deliberat și sistematic, cu scopul de a distruge anumite rase sau grupuri naționale rasiale sau religioase, referindu-se în mod concret la exterminarea poporului evreu și a țiganilor, dar și la alte forme aplicate în Iugoslavia, populației din Țările de Jos și Norvegia, precum și locuitorilor negermani din Alsacia și Lorena. Tribunalul de la Nürnberg i-a condamnat pe inculpați numai pentru crimele contra păcii și crimele de război. Crima de genocid figura în cadrul hotărârii date de tribunal, incluse fiind în conținutul primelor două categorii de crime. Concepția Tribunalului militar de la Nürnberg, lega astfel genocidul numai de starea de război, actele de genocid săvârșite în timp de pace neavând o bază juridică clară pentru a fi sancționate.

Exterminarea milioane de evrei și a altor membri ai unor grupuri naționale, etnice și religioase în timpul Holocaustului nazist a determinat adoptarea Convenției pentru prevenirea și reprimarea genocidului, care scoate această crimă în afara legii. Inițiativa elaborării acestui act a fost determinată de conștientizarea pericolului pe care îl reprezintă genocidul și impactul acestuia asupra valorilor comunității internaționale. Textul Convenției a fost adoptat la cea de-a treia sesiune de la înființarea ONU, de Adunarea Generală, la 9 decembrie 1948.

Potrivit convenției părțile contractante confirmă că genocidul, fie că este comis în timp de pace sau în timp de război, este o crimă de drept internațional, pe care ele se angajează să o prevină și să o pedepsească.

Conform art. 2 al Convenției, genocidul se referă la oricare dintre actele de mai jos, comise cu intenția de a distruge, în totalitate sau în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios, cum ar fi:

- Omorârea membrilor unui grup;
- Atingerea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor unui grup;
- Supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care antrenează distrugerea fizică totală sau parțială;
- Măsuri care vizează scăderea natalității în sânul grupului;
- Transferarea forțată a copiilor dintr-un grup într-altul.

Convenția încriminează nu numai genocidul, ca o crimă internațională, ci și următoarele acte:

- Înțelegerea în vederea comiterii genocidului;
- Incitarea directă și publică la comiterea genocidului;
- Tentativa de genocid;
- Complicitatea la genocid.⁴⁷

Sub aspectul laturii subiective, infracțiunea se realizează numai cu intenție directă și vizează ca scop distrugerea unui grup și nu doar a unui sau a mai multor indivizi care sunt accidental membri ai grupului. Acțiunea împotriva membrilor individuali ai grupului este mijlocul folosit pentru a realiza obiectivul infracțional împotriva grupului în sine, care este o entitate distinctă.

Intenția de a distruge grupul trebuie să vizeze distrugerea totală sau parțială a acestuia, infracțiunea realizându-se și în situația distrugerii cel puțin a unei părți din grup. Nu este necesară obținerea rezultatelor – distrugerea unui grup, ci este suficient să se fi comis oricare dintre actele incriminate în Convenție, cu intenția de distrugere totală sau parțială.

Printre prevederile convenției este necesar de menționat și respingerea doctrinei „actului de stat”, întrucât prin articolul 4 se prevede că persoanele care au comis acte de genocid vor fi pedepsite indiferent că sunt conducători, funcționari sau particulari. De asemenea, convenția obligă statele-părți contractante de a lua măsuri legislative necesare pentru a asigura aplicarea prevederilor convenționale pe teritoriul lor și să prevadă în legislația lor sancțiuni penale eficace și să-i pedepsească pe cei vinovați de această crimă. Aici menționăm că noul Cod Penal al Republicii Moldova incriminează infracțiunea de genocid la articolul 135 și o pedepsește cu închisoarea de la 16 la 25 de ani sau cu detențiune pe viață⁴⁸.

Persoanele acuzate de genocid vor fi trimise în fața tribunalelor competente ale statului pe teritoriul căruia a fost comis actul sau în fața Curții Internaționale de Justiție, care va fi competentă numai față de statele

care au recunoscut competența sa⁴⁹. Prin urmare s-a statuat o jurisdicție dublă, una națională și alta internațională, prevăzându-se printr-o Rezoluție separată a Adunării Generale a ONU din 1948, necesitatea creării unui organ jurisdicțional internațional⁵⁰.

Actele de genocid nu vor fi considerate crime politice, părțile contractante, angajându-se în acest caz să acorde extrădarea conform legislației lor și tratatelor în vigoare.

Făcând o analiză a actelor de genocid cuprinse în Convenție, observăm că nu sunt acoperite toate mijloacele și modalitățile de a distruge intenționat un grup uman. Unele discuții au avut loc în legătură cu genocidul cultural, susținându-se că fapte cum sunt suprimarea sau limitarea folosirii limbii ori a dezvoltării culturale, estomparea caracterelor sau a trăsăturilor specifice, distrugerea sistematică a arhivelor, a obiectivelor de valoare artistică sau istorică ale grupului sunt tot atât de grave ca și genocidul de ordin fizic. Unele state membre ONU au vrut să meargă mai departe, să includă noțiunea de genocid cultural și economic, alții ar fi adăugat motivații politice. Reprezentanții francezi au remarcat în acel moment „chiar dacă crimele genocidului au fost comise pentru motive rasiale sau religioase în trecut este clar că motivația pentru asemenea crime în viitor va fi politică. Ironie și probabil nu fără motive ulterioare delegatul sovietic a dat principalul motiv pentru excluderea grupurilor definite politic spunând că includerea lor va fi contrară definiției științifice a genocidului și va reduce efectivitatea Convenției dacă va putea fi aplicată apoi oricărei crime politice. Amara experiență pe care orice război a lăsat-o în urma sa, dar mai cu seamă cel de-al doilea război mondial, cu milioane de oameni uciși, cămine distruse, orașe și sate rase de pe suprafața pământului, monumente și opere de artă de o valoare inestimabilă pierdute pentru totdeauna, cu atrocitățile săvârșite asupra populației civile, cu lagărele de concentrare, cu camerele de gazare și cuptoarele morții, a făcut ca pacea lumii, ca relațiile de conviețuire pașnică între popoare să devină bunurile cele mai de preț ale omenirii.

Politica de pace, de conviețuire pașnică între diferitele popoare, constituie astfel în prezent un deziderat al tuturor oamenilor cinstiți care păstrează încă vie în amintire ceea ce nazismul și fascismul au însemnat pentru omenire. Pentru înfăptuirea acestuia Moldova desfășoară o activitate multilaterală și complexă în cadrul căreia dreptul penal contribuie substanțial. Astfel legislația noastră penală incriminează acele fapte care sunt de natură să aducă atingere păcii sau relațiilor de înțelegere omenească și respect ce trebuie să existe între state, grupuri sau colectivități umane.

Genocidul este o crimă pe o scară diferită de celelalte crime împotriva umanității și implică intenția de a extermina complet sau parțial grupul ales. Genocidul este astfel cea mai gravă dintre crimele împotriva umanității. La fel ca și în cazul omuciderii este implicit dreptul omului de a exista, așa că în cazul genocidului ca și crimă principiul că orice grup național, regional sau religios are un drept natural la existență, este evident. Încercări de a elimina astfel de grupuri violează acest drept la existență și la dezvoltare în cadrul comunității internaționale.

Genocidul este o conspirație având drept țintă distrugerea totală a unui grup și astfel necesită un plan de acțiune bine pus la punct. Investigatorii și inițiatorii unui genocid sunt teroriști cu sânge rece, în primul rând și în al doilea rând sunt barbari. Specificul genocidului nu este reprezentat de numărul de crime nici de sălbăticia sau infamia care rezultă din el ci numai intenția - distrugerea grupului.

O abordare similară celei utilizate de Convenția din 1948, se conține în prevederile art. 6 al Statutului de la Roma al Curții Internaționale Penale. Analiza definiției genocidului evidențiază câteva elemente semnificative pentru fizionomia juridică a acestei crime internaționale.

Elementele crimelor adoptate în cadrul I sesiuni a Adunării statelor-părți la Statutul CIP, care a avut lor la New-York între 3-10 septembrie 2002⁵¹, pentru fiecare act de genocid dintre cele enumerate la art. 6 din Statut conțin următoarele elemente comune. Victime pot fi o singură sau mai multe persoane, cu condiția că victima aparține unui grup național, etnic, rasial sau religios, iar făptuitorul intenționează să distrugă în întregime sau în parte acest grup național, etnic, rasial sau religios.⁵² Comportamentul incriminat se concretizează în acțiuni sau omisiuni ce constau în: uciderea sau vătămarea gravă a membrilor unui grup vizat, supunerea unui grup vizat unor condiții de existență care să antreneze distrugerea fizică totală sau parțială a acestuia, luarea de măsuri care împiedică nașterile în interiorul grupului sau transferarea forțată de copii aparținând grupului.

Din faptele enumerate la art. 6 din Statutul de la Roma ca acte de genocid rezultă că acestea pot consta atât din acțiuni, cât și din omisiuni (ca de exemplu, supunerea unui grup unor condiții de existență care să antreneze distrugerea sa fizică totală sau parțială se poate realiza și prin omisiunea de a lua măsuri în vederea asigurării de hrană sau servicii medicale grupului, tocmai cu intenția de a-l distruge).⁵³

Pentru a fi calificate drept genocid, faptele enumerate ca elemente materiale ale acestei crime trebuie săvârșite, conform art. 6 din Statutul de la Roma și Elementelor Crimelor cu intenția directă și în scopul

de a distruge în întregime sau în parte un grup de o anumită natură.⁵⁴

Astfel, definiția finală, așa cum arată astăzi, se bazează pe patru factori constituenți:

- un act criminal;
- cu intenția de a distruge;
- un grup etnic național sau religios;
- drept țintă.

Drept urmare, cuvântul genocid a fost deseori folosit pentru a face comparații cu ultimele masacre din întreaga lume pentru a atrage atenția evocând imagini ale lagărelor de concentrare și ale victimelor lor. Prin urmare, genocidul a devenit ultimul stigmat verbal, termen folosit pentru a descrie orice acțiune în totalitate criminală, fascistă efectuată de un dușman, precum și un strigăt de disperare al grupurilor minoritare care caută să-și afirme identitatea și să-și legitimizeze existența. Astfel cuvântul genocid a căzut victimă unei inflații verbale, ceea ce s-a întâmplat cu cuvântul fascist, care a fost aplicat liber și fără discriminare diverselor grupuri cum ar fi indijenii din Africa de Sud, palestinienii și femeii, dar și în ceea ce privește animalele, avorturile, foamea și subnutriția și multe alte situații. Termenul genocid și-a pierdut din sensul inițial lărgindu-și considerabil aria.

Pentru a șoca oamenii și a le atrage atenția la situații contemporane de violență sau injustiție făcând comparație cu crima pe cea mai mare scară cunoscută în acest secol, genocidul a fost folosit ca sinonim pentru masacru, opresiune sau represiune cuprinzând ceea ce se află în spatele imaginii pe care o evocă este încercarea de anihilare a întregii rase a evreilor. Trivializări ulterioare au rezultat din folosirea prea repetată a termenului Holocaust popularizat mai întâi pe scară largă în 1970 de către televiziunea americană cu acest titlu. Contextul original este desigur religios și înseamnă un ritual de sacrificiu prin foc.

Lucrarea de față nu se va limita la analiza infracțiunii de genocid din punct de vedere al obiectului material specific, al obiectului material, al subiecților infracțiunii de genocid, ci va avea în vedere crearea instanțelor internaționale ad-hoc chemate și instituite să judece pe marii criminali naziști responsabili de atrocități care au zguduit conștiința umanității.

Cele precitate ne permit să concluzionăm că evoluția reglementărilor convenționale privind modul de ducere a războiului, protecția victimelor conflictelor armate și interzicerea ori limitarea folosirii unor arme, muniții sau metode de război contrare principiilor consacrate ale dreptului internațional umanitar aplicabil în conflictele armate, este însoțită și de apariția și dezvoltarea unor norme juridice specifice vizând stabilirea răspunderii naționale a statelor pentru nerespectarea acestor norme, precum și sancționarea

persoanelor care săvârșesc încălcări grave ale prevederilor convențiilor internaționale în materie.

Referințe bibliografice:

¹ Лукашук И.И., Наумов А.В., Международное уголовное право. Учебник для юридических факультетов и вузов. – Москва: Спарк, 1999, с. 11-13.

² A se vedea Международное уголовное право. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности «Юриспруденция». Под общей ред. Кудрявцева В.Н. – Москва: Наука, 1999, с. 50-53.

³ Scăunaș S. Răspunderea internațională pentru violarea dreptului umanitar. – București: ALL BECK, 2002, p. 82.

⁴ Adoptat de Comisia de Drept Internațional la cea de-a 53-a Sesiune din 2001, publicat pe http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/francais/projet_d'articles/9_6_2001_francais.pdf

⁵ Adoptat ca partea integrantă a Acordului de la Londra din 8 august 1945, publicat pe http://www.crdp-nice.net/editions/supplements/2-86629-399-1/F8_2_Accord_Londres.pdf

⁶ Adoptat de Comisia de Drept Internațional la cea de-a 6-a Sesiune din 1954, publicat pe http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/francais/projet_d'articles/7_3_1954_francais.pdf

⁷ În vigoare din 11 noiembrie 1970, publicată în Tratatul internațional la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Monitorul Oficial. Vol. 1. – Chișinău: Ediție oficială, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p. 95-99.

⁸ Statutul Curții Internaționale Penale din 17 iulie 1998, în vigoare din 1 iulie 2002, publicat pe http://www.icc-cpi.int/library/about/officialjournal/Rome_Statute_English.pdf

⁹ Crețu V. Drept Internațional Penal. – Ed.: Societății Tempus România, 1996, p. 146-147.

¹⁰ Адельхадян Р.А. Преступность деяния по международному уголовному праву. Учебное пособие. – Москва: МЗ ПРЕСС, 2002, с. 26 și urm.

¹¹ Международное уголовное право. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности «Юриспруденция». Под общей ред. Кудрявцева В.Н. – Москва: Наука, 1999, с. 128.

¹² Mazilu D. Dreptul păcii. Tratat. – București: ALL BECK, 1998, p. 29.

¹³ Давид Э., op. cit., с. 61-85.

¹⁴ Analizate în Capitolul I al prezentei lucrări.

¹⁵ Barbăneagră A., Gamurari V. Crimele de război. – Chișinău: UNHCR, 2008, p. 46.

¹⁶ Publicat pe http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statut_sept08_fr.pdf

¹⁷ Publicat pe <http://69.94.11.53/ENGLISH/basicdocs/statute/2007.pdf>

¹⁸ Kriangsak Kittichaisaree. International Criminal Law. – Oxford: University Press, 2002, p. 132.

¹⁹ Bantekas I., Nash S., Mackarel M.. International Criminal Law. – London, Sydney: Cavendish Publishing Limited, 2001, p. 129.

²⁰ Publicat în Monitorul Oficial al RM nr. 128-129/1012 din 13 septembrie 2002.

²¹ Кибальник А. Современное международное уголовное право. Понятие. Задачи и принципы. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, с. 169.

²² Найер А. Военные преступления. Геноцид. Террор. Борьба за правосудие. – Москва: Юристъ, 2000, с. 56.

²³ Военные преступления. Это надо знать всем. Под ред. Гутмэна Р. и Рифа Д. – Москва: ТЕКСТ, 2002, с. 202

²⁴ Idem, с. 238.

²⁵ Панов В. Международное уголовное право. Учебное пособие. – Москва: ИНФРА-М, 1997, с. 158-159.

²⁶ Publicată în Dreptul internațional umanitar al conflictelor armate. Documente. – București: Casa de editură și presă „Șansa”, 1993, p. 109-144.

²⁷ Adoptată prin Rezoluția AG a ONU nr. 1653 (XVI) din 24 noiembrie 1961, publicată pe <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/168/29/IMG/NR016829.pdf?OpenElement>

²⁸ Publicat pe <http://www.obsarm.org/obsnuc/traites-et-conventions/francais/tice.htm>

²⁹ Ponta V., Coman D., Curtea Penală Internațională. – București: Editura Lumina Lex, 2004, p. 240.

³⁰ Publicat în Barbăneagră A. Infrafracțiunile contra păcii și securității omenirii. – Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2005, p. 337-350.

³¹ Barbăneagră A. Op. cit., p. 172-173.

³² Kittichaisaree K., op. cit., p. 89.

³³ Statutul CIP, art. 7, paragraful 2.

³⁴ Kittichaisaree K., op. cit., p. 90.

³⁵ Crețu V., op. cit., p. 222.

³⁶ Publicată în Tratatul internațional la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Monitorul Oficial. Volumul 1. – Chișinău: Ediție oficială, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p. 100-104.

³⁷ Publicată pe [http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?symbol=A/RES/3068%20\(XXVIII\)](http://www.un.org/french/documents/view_doc.asp?symbol=A/RES/3068%20(XXVIII))

³⁸ Adoptat de Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite prin Rezoluția nr. 827 din 25 mai 1993, publicat pe http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statut_sept08_fr.pdf

³⁹ Панов В. op. cit., с. 56-61.

⁴⁰ Barbăneagră A. op. cit., p. 290-291.

⁴¹ Adoptată prin Rezoluția AG a ONU nr. 1904 (XVIII) din 20 noiembrie 1963, publicată pe <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/186/92/IMG/NR018692.pdf?OpenElement>

⁴² Publicată în Tratatul internațional la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Monitorul Oficial. Vol. 1, – Chișinău: Ediție oficială, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p. 77-90.

⁴³ Comisia ONU pentru Drepturile Omului a fost substituită de Consiliul ONU pentru Drepturile Omului prin Rezoluția nr. 60/251 în cadrul celei de-a 60-a sesiune din 2005, publicată pe http://www2.ohchr.org/french/bodies/hrcouncil/docs/A.RES.60.251_Fr.pdf

⁴⁴ Art. 7, paragraful 1 al Statutului de la Roma.

⁴⁵ Barbăneagră A. op. cit., p. 181.

⁴⁶ Idem, p. 187.

⁴⁷ Crețu V. op. cit., p. 226-228.

⁴⁸ Pentru o analiză juridico-penală a infrafracțiunii de genocid prevăzute de Codul Penal al RM a se vedea Barbăneagră A. op. cit., p. 224-234.

⁴⁹ Art. 6 din Convenție.

⁵⁰ Rezoluția AG a ONU nr.260 (III) din 9 decembrie 1948, publicată pe <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/044/31/IMG/NR004431.pdf?OpenElement>

⁵¹ Publicate pe http://www.icc-cpi.int/library/about/officialjournal/Element_of_Crimes_French.pdf

⁵² Kittichaisaree K. op. cit., p. 77.

⁵³ Onica-Jarka B. Jurisdicția internațională penală – București: Ed. C.H. Beck, 2006, p. 49.

⁵⁴ Ibidem, p. 49.

RECENZIE

asupra lucrării „Drept internațional public: în scheme”

autor - Natalia Chirtoacă, doctor în drept, conferențiar universitar

//Chișinău, Tipogr. „Business-Elita”, 2009. – 79 p. (ISBN 978-9975-9693-3-8)//

Prezenta lucrare reține atenția și se remarcă din primele pagini printr-un plan vast, coerent și adecvat, care abordează o problematică importantă atât din punct de vedere teoretic, cât și practic.

Autoarea a reușit să prezinte într-un spațiu restrâns întreaga materie a dreptului internațional clasic, aducând unele inovații în domeniu prin examinarea în conținutul lucrării a unor noi ramuri a dreptului internațional public, cum sunt: dreptul internațional al mediului, dreptul internațional umanitar, dreptul internațional penal, dreptul internațional economic. De asemenea, lucrarea se remarcă și prin faptul că, în cuprinsul celor 26 de capitole, autorul a reușit să aducă o serie de concretizări științifice, opinii personale, exemple practice, scoțând în evidență cele mai importante aspecte privind locul și importanța dreptului internațional, terminologia specifică, definiții, instituții și mecanisme, care îl ajută pe cititor să deslușească singur acele subiecte pe care dorește să le aprofundeze.

Din analiza conținutului putem conchide că, elaborarea acestei lucrări se înscrie într-o consecutivitate logică și armonioasă, cu caracter de noutate, care corespunde schimbărilor survenite în domeniul dreptului internațional și relațiilor internaționale.

Dna Chirtoacă Natalia este un bun cunoscător al dreptului internațional public, denotă profesionalism, competență și, evident, capacități de analiză și sinteză.

Cele menționate mai sus demonstrează că autoarea lucrării a urmărit evoluția dreptului internațional și a găsit răspuns la cele mai stringente probleme care apar în contextul tratării acestui domeniu, și avem ferma convingere că valoarea științifică și inovațională a lucrării, precum și utilitatea ei practică vor trezi un viu interes în rândul specialiștilor din mediul academic, al autorităților publice și al societății civile în general.

Alexandru BURIAN,
doctor habilitat, profesor universitar,
Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

РЕЦЕНЗИЯ**на работу «Международное Публичное право» (в схемах)**

автор – Наталия Киртоакэ, кандидат юридических наук, доцент

//Chişinău, Tipogr. „Business-Elita”, 2009. – 79 p. (ISBN 978-9975-9693-3-8)//

Настоящая работа привлекает внимание и полностью отвечает проблематике исследования, как с теоретической, так и практической точки зрения. Материал работы изложен с соблюдением последовательности и внутренней логики.

Автору вкратце удалось затронуть всю сферу классического международного права, внести некоторые новшества в данной области, на основе изучения новых ветвей международного публичного права, таких как: международное экологическое право, международное гуманитарное право, международное уголовное право, международное экономическое право. Вместе с тем, представленная работа, примечательна тем, что в рамках 26 глав автор смог изложить ряд научных обоснований, личные выводы, практические примеры, касающиеся места и значения международного права, специализированную терминологию, определения, институты и механизмы, которые помогут читателю самостоятельно изучить интересующие его аспекты.

Из анализа содержания можно заключить, что представленная работа придерживается логической последовательности, в ней содержится новизна, которая полностью отвечает изменениям, с которыми пришлось столкнуться международному праву и международным отношениям.

Наталия Киртоакэ является хорошим специалистом в области международного публичного права, о чем свидетельствует ее профессионализм, компетентность, а также же, способность к анализу и синтезу.

Приведенные выше аргументы свидетельствуют о том, что автор следит за развитием международного права, и нашел ответы на большинство вопросов, которые возникают при в ходе исследования данной тематики, мы твердо убеждены в том, что научная деятельность и инновации, а также ее практическая значимость пробудит живой интерес среди специалистов научного круга, государственных органов и гражданского общества в целом.

Александр БУРИАН,
доктор юридических наук, профессор
Институт Истории, Государства и Права
Академии наук Молдовы

REVIEW

regarding the work “International Public Law” (in schemes)

author – Natalia Chirtoaca, P.H.D., Assistant Professor

//Chișinău, Tipogr. „Business-Elita”, 2009, – 79 p. (ISBN 978-9975-9693-3-8)//

The present work draws attention and is marked from the first its pages by a sequence and logical style in researching the important problematic, both from the theoretical and practical points of view.

Author succeeded, in a briefly form, to mention a whole essence of classical international law, by bringing some innovations of the given area on the basis of studying new branches of international public law, such as: international ecological law, international humanitarian law, international criminal law and international economic law. Moreover, the presented work is remarkable by the fact that within the framework of 26 chapters the author succeeded to reach a set of scientific inferences, personal conclusions, practical examples, concerning the role and significance of international law, specialized terminology, definitions, institutes and mechanisms that could help reader in studying those questions that he wishes to deepen independently.

On the base of work analysis, it is possible to conclude that presented work adheres to a logical sequence; its novelty completely answers to the changes that the international law and international relations had collided with.

In addition, Natalia Chirtoacă is a good expert in the field of international public law; her professionalism and competence, abilities to the analysis and synthesis testify that, evidently.

The above-stated notes that author had followed the development of international law, as a consequence, had found answers to urgent questions arising during the research of the given subject; and we are firmly convinced that work's importance and innovation, and also its practical significance will rouse a sober interest within the experts of scientific circle, public authorities and civil society, as a whole.

Alexander BURIAN,
doctor of Law, full professor,
Institute of History, State and Law
of the Academy of Sciences of Moldova

CERINȚELE PRIVIND PUBLICAȚIILE ÎN REVISTA***Stimați colegi!***

Vă reamintim cerințele privind manuscrisele prezentate spre publicare. Următoarele îndrumări vor ajuta la scrierea articolului pentru publicare în cadrul acestei revistei.

1. Articolul sau studiul se prezintă sub formă de manuscris (în două exemplare) și în format electronic (WinWord). Pe manuscris se indică data prezentării (revizuirii) articolului. Manuscrisul este semnat de către autor.

2. Textul: Word, Times New Roman; Font size 12; Space 1,5. Paginile urmează a fi numerotate.

3. Referințele: Notele bibliografice se prezintă la sfârșitul textului în formă originală: numele autorului, denumirea lucrării, anul și locul ediției, pagina. În format electronic: Word, Times New Roman; Font size 10; Space 1.

4. Volumul textului articolului sau studiului științific să nu depășească o l.c.a., aproximativ 20 de pagini, comunicărilor științifice -10-12 pagini; al recenziilor maximum 5 pagini.

5. Articolele trebuie să fie însoțite în mod obligatoriu de rezumate traduse în limbi de circulație internațională (engleză, rusă) în volum până la 200 de cuvinte. În format electronic: Word, Times New Roman; Font size 11; Space 1. (Comunicările mici și recenziile nu conțin asemenea rezumate).

6. Extras din procesul verbal al ședinței catedrei (secțiilor, sectoarelor instituțiilor academice) cu recomandarea spre publicare.

7. Recenzia articolului cu recomandarea spre publicare prezentată de 1-2 specialiști cu grad științific de doctor/doctor habilitat în domeniul respectiv (pentru doctoranzi și competitori).

8. Materialul ilustrativ se prezintă în format A4, în formă grafică clară, cu numerotarea poziției fiecărui obiect, însoțit de o legendă. Fotografii și desenele trebuie să fie numerotate și însoțite de explicații.

9. Date despre autor:

- a. Numele, prenumele;
- b. Data, luna, anul nașterii;
- c. Gradul și titlul științific;
- d. Locul de muncă cu indicația funcției;
- e. Datele CPAS (codul asigurării sociale);
- f. Adresele de la serviciu și domiciliu, cu indicarea: telefon, fax, e-mail;
- g. Datele Buletinului de identitate;
- h. Codul personal de identificare.
- i. Numele, prenumele și titlul articolului în limbile română, engleză și rusă.

10. Manuscrisele și varianta în format electronic pot fi prezentate direct la Colegiul de redacție al Revistei (IISD al AȘM, 31 August str., 82, MD-2012, Chișinău, MD 2012) sau trimise prin e-mail: aburian@mail.md; alexandrururian@mail.ru; alexandrururian@yahoo.com .Telefon: (37322) 23-44-17.

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ РУКОПИСЕЙ СТАТЕЙ, НАПРАВЛЯЕМЫХ ДЛЯ ПУБЛИКАЦИИ В ЖУРНАЛЕ

Уважаемые авторы!

Редколлегия журнала просит авторов при подготовке рукописей руководствоваться приведенными ниже правилами. Нижеизложенные рекомендации помогут Вам подготовить свою статью к публикации в данном журнале:

1. Рукопись представляется **в двух экземплярах вместе с ее электронной копией** (программный редактор WinWord).

2. Текст должен быть отпечатан через 1.5 компьютерных интервала 14 шрифтом, сноски - 10 шрифтом. Страницы должны быть пронумерованы.

3. Нумерация сносок **постраничная, сквозная**.

4. Текст статьи (цитаты, цифры, сноски) должен быть вычитан и сверен автором.

5. Объем статьи и информация о научных конференциях не должен превышать **20-22** машинописных страниц, научного сообщения – **10-12**, а рецензии - **5** страниц.

6. К рукописи должны прилагаться:

1) справка об авторах (соавторах) с указанием:

- а) фамилии, имени, отчества;
- б) числа, месяца, года рождения;
- в) ученой степени, ученого звания;
- г) основного места работы, должности;
- д) номера страхового свидетельства Пенсионного фонда (СПАС);
- е) домашнего и служебного адресов и телефонов;
- ж) паспортных данных (серия, номер, кем и когда выдан);
- з) персонального идентификационного номера.

2) перевод на английский язык данных автора, включая перевод заглавия рукописи.

3) резюме статьи на английском, русском и молдавском языках (до 200 слов).

4) Рецензия и выписка из протокола заседания кафедры о рекомендации к печати (для аспирантов, докторантов и соискателей).

7. Автором должен быть подписан **первый** экземпляр рукописи.

8. Рукописи, направленные автором на доработку, подлежат возврату в редакцию в рекомендованный срок с производственными изменениями и исправлениями в тексте (**в отпечатанном виде**) и с **электронной копией**.

9. Рецензии присылаются вместе с рецензируемыми статьями. В противном случае статьи опубликованы не будут.

10. Статьи направляются **по почте** (не заказной) на адрес редакции: МД 2012, Республика Молдова, Кишинев, ул. 31 августа 1989 года, № 82 или по электронной почте: alexandruburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com; buriana@km.ru . Телефон: (+37322) 23-44-17; Fax: (+37322) 23-41-45.

REQUIREMENTS FOR MANUSCRIPT SUBMISSION*Dear colleagues!*

We remind you the requirements, regarding the registration of the manuscripts presented for publication. The following guidelines will help you prepare your article for publication in this Journal:

1. The manuscript should be represented in duplicate together with its electronic copy (program editor WinWord).

2. The text should be printed using a normal, plain font 1.5 line spacing, in 14-point Times New Roman font, footnotes - 10 pts. Pages should be numbered consecutively.

3. Raised footnote numbers should be placed after the last work of the passage.

4. The article text (citations, figures, footnotes) should be fully justified and verified.

5. The length of the article and information on scientific conferences should not exceed 20-22 typewritten pages, the scientific report 10-12, and reviews - 5 pages.

6. The following data should be applied to the manuscript:

1. Information about the authors (co-authors) with following instructions:

a) Name, surname, patronymic;

b) Date, month, year of birth;

c) Scientific degree, academic status;

d) The basic place of work, post;

e) Number of the insurance certificate of the Pension fund (CPAS);

f) House and office addresses and phones;

g) Nameplate data (a series, number, by whom and when it was given out);

h) Personal identification number (PIN)

2. Author should translate the entire author's data title into English, including the title of the given manuscript.

3. The paper should begin with an abstract submitted in correct English, Russian and Moldavian languages not exceeding 200 words in length.

4. The review and extract from the report of faculty meeting on the recommendation on publishing articles (for postgraduate students, doctors and competitors).

7. The first copy of the manuscript should be signed by the author.

8. The manuscript submitted by the author to completion is subjected to returning to the edition, in conformity with recommended term, including changes and corrections in the text (in the printed type) with electronic copy.

9. Reviews are submitted together with the reviewed articles. Otherwise, articles will not be published.

10. Articles should be submitted both via mailing address (not custom-made): MD 2012, Republic of Moldova, Kishinev, 31st August street, 1989, № 82, email address: alexandruburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com; buriana@km.ru . Phone: (+37322) 23-44-17; Fax: (+37322) 23-41-45.

DATE DESPRE AUTORI:

BALAN Oleg. Doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova

BĂIEȘU Aurel. Doctor în drept, conferențiar universitar la Catedra Drept internațional și Dreptul relațiilor economice externe, Universitatea de Stat din Moldova

BEREGOI Natalia. Magistru în relații internaționale, doctorand, cercetător științific stagiar, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

BOIAN Cristina. Filiera Francofonă, facultatea de drept, Universitatea de Stat din Moldova

BURIAN Alexandru. Doctor habilitat în drept, profesor universitar, consultant științific principal, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

BURIAN Cristina. Magistru în drept, doctorand, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei//Academia Diplomatică din Madrid (Spania)

CARA Aliona. Magistru în drept, doctorand, cercetător științific stagiar, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

CEBAN Cristina. Doctor în drept, conferențiar universitar, secretar științific, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

CHINDÎBALIUC Oleana. Magistru în relații internaționale, doctorand, cercetător științific stagiar, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

ENESCU Raluca. Asistent universitar, Academia Navală „Mircea cel Bătrân”, Constanța, doctorand, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

HARUȚA Anna. Magistru în drept, doctorand, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

NICHIFOR Rodica. Magistru în relații internaționale, cercetător științific stagiar, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

POPESCU Dumitru. Cercetător științific gr.I la Institutul de Cercetări Juridice „Academician Andrei Rădulescu”; prof.univ.dr., Universitatea „Titu Maiorescu” București; Doctor Honoris Causa, Academia de Științe a Republicii Moldova

SÎRCU Diana. Doctor în drept, conferențiar universitar la Catedra Drept internațional și Dreptul relațiilor economice externe, Universitatea de Stat din Moldova

SVETLICNII Alexandru. Magistru în drept, European University Institute (EUI), Florence (Italia).

TSEKOS Theodore. Conferențiar universitar, Institutul de Tehnologii Educaționale, Kalamata (Grecia).

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ:

БАЛАН Олег. Кандидат юридических наук, доцент, Академия Публичного Управления при Президенте Республики Молдова

БЭЕШУ Аурел. Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет

БЕРЕГОЙ Наталья. Магистр международных отношений, аспирантка, Институт Истории, Государства и Права Академии Наук Молдовы

БОЯН Кристина. Молдавский государственный университет, франкоязычное отделение юридического факультета

БУРИАН Александр. Доктор юридических наук, главный научный консультант, Институт истории, государства и права АН Молдовы

БУРИАН Кристина. Магистр права, Мадридская дипломатическая академия, аспирантка, Институт Истории, Государства и Права Академии Наук Молдовы

ЕНЕСКУ Ралука. Магистр права, аспирантка, Институт Истории, Государства и Права Академии Наук Молдовы

КАРА Алёна. Магистр права, аспирантка, Институт Истории, Государства и Права Академии Наук Молдовы

КИНДЫБАЛЮК Оляна. Магистр международных отношений, аспирантка, Институт Истории, Государства и Права Академии Наук Молдовы

НИКИФОР Родика. Магистр международных отношений, Институт Истории, Государства и Права Академии Наук Молдовы

ПОПЕСКУ Думитра. Научный исследователь Академии юридических исследований “Андрея Рэдулеску”, профессор, доктор права Университета “Титу Майореску”, Бухарест, Румыния, Доктор Хонорис Кауза Академии Наук Молдовы

СВЕТЛИЧНЫЙ Александр. Магистр права, Европейский университетский институт (EUI), Флоренция (Италия)

СЫРКУ Диана. Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет

ХАРУЦА Анна. Магистр права, аспирантка, Институт Истории, Государства и Права АН Молдовы

ЦЕККОС Теодорос. Доктор права, доцент, Институт Образовательных Технологий Каламата (Греция).

ЧЕБАН Кристина. Кандидат юридических наук, доцент, старший научный исследователь, Институт Истории, Государства и Права Академии Наук Молдовы

DATES OF AUTHORS:

BALAN Oleg. Doctor of Law, Assistant Professor, Academy of Public Administration

BAIESU Aurel. Doctor of Law, Assistant Professor, State University of Moldova

BEREGOI Natalia. Master of international relations, Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova

BOIAN Cristina. State University of Moldova, Department of Francophone Studies, faculty of Law

BURIAN Alexander. Doctor Habilitat of jurisprudence (International Law), full professor, Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova

BURIAN Cristina. Master of law, Diplomacy Academy of Madrid (Spain)

CARA Alena. Master of law, Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova

CEBAN Cristina. Doctor of Law, associate professor, senior scientific researcher, Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova

ENESCU Raluca. Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova

HARUȚA Anna. Master of law, Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova

KINDIBALYK Olyana. Master of international relations, Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova

NICHIFOR Rodica. Master of international relations, Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova

POPESCU Dumitra. Scientific researcher of the Romanian Academy of Sciences, “Andrei Radulescu” Institute of Legal Researches, Bucuresti; doctor of law, professor “Titu Maiorescu” University (UTM), Doctor Honoris Causa of the Academy of Sciences of Moldova

SIRCU Diana. Doctor of Law, Assistant Professor, State University of Moldova

SVETLICNII Alexandr. Master of Research in Law, European University Institute (EUI), Florence; PhD candidate, European University Institute (EUI), Florence (Italy)

TSEKOS N. Theodore. Assistant Professor of Public Administration, Technological Education Institute Kalamata (Greece)

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

**Publicație periodică științifico-teoretică și informațional-practică
fondată de Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova
și Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova**

**Acreditată în calitate de publicație științifică de profil la specialitățile
(profilul drept și profilul științe politice)
prin Hotărârea CSSDT al AȘM și CNAA din 30.04.2009**

ISSN 1857-1999

Apare de 4 ori pe an

Nr. 2, 2009